

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
SOSYOLOJİ BİLİM DALI

CHARLİE HEBDO SALDIRILARI
ÖNCESİ VE SONRASI
FRANSA'DA KÜLTÜREL İRKÇILIK

MUHAMMED MÜCAHİD DALKILIÇ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN:
YRD. DOÇ. DR. MÜŞERREF YARDIM

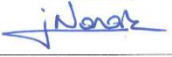
KONYA-2017

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
--	---	--

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Muhammed Mücahid Dalkılıç
	Numarası	148103011001
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Sosyoloji/Sosyoloji
	Programı	Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. Müşerref Yardım
	Tezin Adı	Charlie Hebdo Saldırıları Öncesi ve Sonrası Fransa'da Kültürel İrçilik

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan Charlie Hebdo Saldırıları Öncesi ve Sonrası Fransa'da Kültürel İrçilik başlıklı bu çalışma 14.12.2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oyların çoğunluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sıra No	Danışman ve Üyeler		
	Unvanı	Adı ve Soyadı	İmza
1	Doç. Dr. Mehmet	Mehmet Birekul	
2	Yrd. Doç. Dr.	Müşerref YARDIM	
3	Yrd. Doç. Dr.	İbrahim NACAĞ	

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
--	---	--

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Muhammed Mücahid Dalkılıç		
	Numarası	148103011001		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Sosyoloji/Sosyoloji		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
Tezin Adı	Charlie Hebdo Saldırıları Öncesi ve Sonrası Fransa'da Kültürel İrkiçilik			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Muhammed Mücahid Dalkılıç

İmzası

M. Dalkılıç

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	--	---

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Muhammed Mücahid Dalkılıç		
	Numarası	148103011001		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Sosyoloji/Sosyoloji		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. Müşerref Yardım		
Tezin Adı	Charlie Hebdo Saldırıları Öncesi ve Sonrası Fransa’da Kültürel Irkçılık			

Charlie Hebdo Saldırıları Öncesi ve Sonrası Fransa’da Kültürel Irkçılık hakkında yapılan bu çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde, ırkçılık probleminin tarihsel ve sosyolojik arka planıyla ilgili bilgiler verilmiş ve tarihsel süreçte ırkçılığın kültürel alana nasıl evrildiği açıklanmaya çalışılmıştır. Ayrıca bu bölümde kültürel ırkçılık, Sosyal kimlik kuramı çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde Fransa’da öteki olarak inşa edilen gruplar hakkında bilgi verilmiş ve Fransa’da kültürel ırkçılığı ortaya çıkaran sebepler ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Sonuç bölümünde, 2015 yılında gerçekleştirilen Charlie Hebdo Saldırıları ve bu saldırılar sonrasında Fransa’da meydana gelen kültürel ırkçı söylem ve eylemler mercek altına alınmıştır. Çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden birisi olan doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Konuyla ilgili literatürde yapılmış olan çalışmalar incelenmiş ve uluslararası raporlardaki veriler esas alınarak Fransa’da kültürel ırkçılık problemi sebepleriyle birlikte ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kültürel ırkçılık, Yeni ırkçılık, Fransa, Charlie Hebdo Saldırıları

 <p>KONYA</p>	<p>T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü</p>	 <p>NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ KONYA SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ</p>
--	--	---

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	Muhammed Mücahid Dalkılıç		
	Student Number	148103011001		
	Department	Sociology		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Yrd. Doç. Dr. Müşerref Yardım		
Title of the Thesis/Dissertation	Cultural Racism in France Before And After Charlie Hebdo Attacks			

This thesis is on “The cultural racism in France before and after the Charlie Hebdo attacks” and it consists of three chapters. In the first chapter of the study, the historical and sociological background of the racism problem as well as how the racism propagated into the culture field. Also in this chapter, cultural racism was evaluated in terms of social identity theory.

In the second part of the thesis, the groups who were formed? as “others” in France was explained briefly and the reasons giving rise to the cultural racism in France were stated.

In the Conclusions chapter, Charlie Hebdo attacks in 2015 and the cultural racist statements and acts in France afterwards were investigated. In this study, document analysis method was utilized which is one of the qualitative research methods. The studies in the literature on this subject were investigated and based on the data in the international reports, the cultural racism problem in France and its roots were stated.

Key Words: Cultural racism, New racism, France, Charlie Hebdo Attacks

İÇİNDEKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU	i
BİLİMSEL ETİK SAYFASI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	vii
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR	viii
GİRİŞ	1
1. Araştırmanın Konusu ve Önemi	5
2. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları	7
3. Araştırmanın Yöntemi ve Veri Toplama Tekniği	7

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE TEORİK ÇERÇEVE

1.1. Irkçılık Kavramının Tarihsel ve Sosyolojik Arka Planı	9
1.1.1. Oryantalizm	11
1.1.2. Kolonyalizm	15
1.1.3. Etnosantrizm ve Ötekileştirme	17
1.1.4. Medeniyetler Çatışması Tezi ve 11 Eylül Saldırıları	22
1.2. Irkçılığın Teorik Çerçevesi	26
1.2.1. Yabancı Düşmanlığı	29
1.2.2. Klasik (Eski) Irkçılık	30
1.2.3. Kültürel (Yeni) Irkçılık	35
1.2.4. Kültürel Irkçılık ve İslamofobyaya	39
1.2.5. Sosyal Kimlik Kuramı Çerçevesinde Kültürel Irkçılık Probleminin Değerlendirilmesi	41

İKİNCİ BÖLÜM

FRANSA’NIN ÖTEKİLERİ VE FRANSA’DA KÜLTÜREL İRKÇILIĞIN NEDENLERİ

2.1. Çok Kültürlülük ve Fransa’da Kültürel Irkçılık	46
2.2. Fransa’da Kültürel Irkçılığın Nedenleri	50
2.2.1. Sosyo-Kültürel Nedenler	52
2.2.2. İktisadi Nedenler	57
2.2.3. Siyasi Nedenler	61

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FRANSA'DA KÜLTÜREL İRKÇILIK: SÖYLEMLER VE EYLEMLER

3.1. Charlie Hebdo Dergisi ve Gerçekleşen Terör Saldırıları.....	69
3.1.1. Charlie Hebdo Dergisi	70
3.1.2. Charlie Hebdo Dergisi Karikatürleri.....	72
3.1.3. Charlie Hebdo Saldırıları	77
3.1.4. Je Suis Charlie	81
3.2. Charlie Hebdo Saldırıları Öncesi ve Sonrası Fransa'da Gündelik Hayatta Kültürel İrkçilik.....	83
3.2.1. İslam ve İfade Özgürlüğü	85
3.2.2. Yazılı ve Görsel Medya	91
3.2.3. Siyasal Söylemler	97
3.2.3.1. Merkez Partiler	99
3.2.3.2. Aşırı Sağ Partiler.....	104
3.2.4. Ayrımcılıklar	109
3.2.5. İrkçi Saldırıları.....	112
3.2.6. Terörizm ve Suçluluk Duygusu	118
3.2.7. Toplumsal Dışlanma	121
SONUÇ.....	124
KAYNAKÇA.....	130
Öz Geçmiş	138

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

Akt.: Aktaran

DEAŞ/DAEŞ: Devlet'ül Irak ve's Şam Terör Örgütü

FN: Front National- Ulusal Cephe

Hz.: Hazreti

s.a.v. Sallallahu Aleyhi ve Sellem

ss: Sayfa sayısı

TDK: Türk Dil Kurumu

UMP: Halk Hareket Birliği

vb.: ve benzeri

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Bu konuyu çalışmam için bana fırsat veren, tez çalışmasının bütün aşamalarında bilgisini, yardımını ve zamanını benden hiçbir zaman esirgemeyen, birikimi ve tecrübesiyle beni yönlendiren saygıdeğer hocam Yrd. Doç. Dr. Müşerref Yardım'a, hayatım boyunca beni daima doğruya teşvik eden, çok değerli anneme ve babama, tez yazım sürecinde her zaman beni motive eden ablama ve kardeşime, tez çalışmasının her anında yanımda olan, tezin yazım aşamasında verdiği destek ve gösterdiği sabır için çok kıymetli eşime, araştırmanın yazım aşamasına geçtiğim süreçte beni cesaretlendiren ve yol gösteren Yrd. Doç. Dr. Osman Zahid Çifci hocama, tez metnini okuyan ve önerileriyle katkıda bulunan Doç. Dr. Mahmut Hakkı Akın, Doç. Dr. Mehmet Birekul, Yrd. Doç. Dr. İbrahim Nacak, Yrd. Doç. Dr. Gökhan Bozbaş, Yrd. Doç. Dr. Yakup Akyüz ve Arş. Gör. Yusuf Karipek hocalarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Muhammed Mücahid Dalkılıç

GİRİŞ

Bireyler, bir araya gelerek toplumu oluştururlar. Toplumlarda yardımlaşma ve dayanışma duygusunun yanı sıra rekabet duygusu da varlığını daima sürdürmüştür. Aynı grubun üyeleri, farklı olarak gördüğü grup üyelerinden önde olmak ve onlardan daha iyi olmak isterler. Birlikte yaşayan insanlar arasında görülen rekabet, ötekileştirmeyi beraberinde getirmiş, insanlık tarihi, deri renginin farklılıklarından etnik farklılıklara, dini farklılıklardan kültürel farklılıklara kadar birçok konuda benimsenen önyargı ve kalıp yargıların bedelini çok ağır şekilde ödemiştir.

Tarihsel süreçte insanlar, siyah-beyaz, Fransız-Fransız olmayan, Sırp-Arnavut, medeni-çağdışı gibi ayrımlara tabi olmuş ve bu ayırım, sonuçları açısından düşünüldüğünde bazen bir taraf için; bazen ayırımın öznesini oluşturan tüm taraflar için mağduriyet ve olumsuz sonuçlar ortaya çıkartmıştır.

Genel anlamda ırkçılığı, ötekileştirmeyi, ayrımcılığı tanımlamak ve anlamlandırmak için bu kavramların sınırlarını, kavramların ortaya çıkış sürecindeki tarihsel, sosyolojik ve psikolojik nedenleri bilmek ve iyi değerlendirmek gerekmektedir. Bir toplumda, bazı ortak değerler çerçevesinde “biz” kavramının oluşturulması, doğal olarak “biz” tanımlamasını oluşturan öğeleri taşımayan bireylerin, “öteki” olarak inşa edilmesine neden olur. “Biz” ve “öteki”nin inşa edilmiş sürecinde genellikle biyolojik farklılıklar, etnik köken ve kültürel farklılıklar ön plana çıkarılır ve ötekine yüklenen negatif anlamlarla bu ayırımın gerekliliği vurgulanmaya çalışılır.

Farklı deri rengine sahip olan insanlar, farklı etnik kökene ait olduğu bilinen ve “yabancı” olarak tasvir edilen insanlar ve göçmenler, “öteki” etiketinin dezavantajlarıyla daima yüzleşirler. Bunun yanında günümüzde, medya ya da siyasi liderler tarafından, konuştuğu dili ve sahip olduğu kültürü, giyimi, dış görünüşü, o an bulunduğu veyahut yaşamını sürdürdüğü ülkeye ait olmadığı dile getirilen insanlar, “öteki” olarak ilan edilen grubun en yeni üyelerini oluştururlar.

Ulus devletleşme sürecinden günümüze kadar olan süreçte, ulusun bir parçası sayılmayan ötekiler, daima tehdit olarak algılanmış ve onlara karşı yapılan suç unsuru barındıran söylem ve eylemlere karşı hukuksal bir düzenleme yapılmamıştır. Hatta

ırkçı, dışlayıcı, ayrımcı ve İslamofobik söylem ve eylemlere karşı hukuksal düzenleme yapmak bir tarafa, medya ve aşırı sağ görüşlü siyasal liderler ve aydınlar, toplumda bazı grupları öteki olarak hedef göstermekten geri durmamışlardır. Özellikle içinde bulunduğumuz dönemde ırkçılık, ötekileştirme ve ayrımcılık söylem ve eylemleri, dil ve kültürü temel alarak yapılmaktadır.

Günümüzde, kültürün ayırıcı ve entegrasyona müsait olmayan yapısına vurgu yapılarak çok-kültürlülük savunuları, yok sayılmaktadır. Ortaya çıkan bu düşünceye göre, farklı kültüre ait insanlar, toplumda bir arada yaşayamaz, bu insanlar arasında muhakkak huzursuzluk çıkar, bu yüzden o toplumun kültürüne ait olmayan, o toplumun kültürüne aykırı olarak ifade edilen bireyler ve gruplar, o toplumdaki huzursuzluğun tek kaynağı olarak görülürler. Bu düşünceden dolayı “öteki” olarak inşa edilen gruplara ve bu grupların üyelerine karşı yapılan her türlü ırkçı, dışlayıcı ve İslamofobik söylem ve eylemler cezasız kalmaktadır.

Fransa’da, kültürel farklılıkların, çok-kültürlülüğün anti tezi olarak ortaya çıkması tesadüf değildir ve orada şu anda öne çıkarılan kültürel farklılıkların temelinde, Fransa’nın kolonyal geçmişi yatmaktadır. Sömürgecilik döneminde Fransa, Afrika kıtasında, özellikle de Kuzey Afrika’da başta Mağrip ülkeleri olmak üzere birçok bölgede sömürgecilik faaliyetlerini sürdürmüştür. Bu dönemde Fransızların, Tunus, Fas, Cezayir gibi ülkelerdeki sömürge faaliyetlerinin etkinliğini anlamak için bahsi geçen bu ülkelerin dillerine empoze edilmiş Fransızca kelimelere bakmak yeterli olacaktır.

Sömürgecilik yarışının kızıştığı 20. yüzyılın ilk yarısında birçok Avrupa devletinin yaptığı gibi, Fransa da etki alanı olarak belirlediği yerlerde söz sahibi olmak ve bu bölgelerde yerli halkın emeğini ucuza satın alarak sömürsü haline getirdiği ülkelerdeki değerli ham maddelerin işlenmiş halini, Fransa’ya götürüp kendi vatandaşlarının, yani Fransızların refahını arttırmak istemiştir.

II. Dünya Savaşının sona ermesi sonucu kolonilerde bağımsızlık hareketleri gerçekleşmiş ve sömürge karşıtı bu hareketlerin olduğu döneme “dekolonizasyon süreci” denilmiştir. Dekolonizasyon süreci sonrasında, birçok bağımsız yeni devlet ortaya çıkmıştır. Sömürgeleştirilmiş devletlerin bağımsız olmasıyla birlikte göç,

tersine dönmüş ve eski-kolonyal devletlerden Batı'ya doğru göç meydana gelmiştir. Başta Tunus, Fas, Cezayir gibi Kuzey Afrika ülkelerinden olmak üzere Türkiye ve birçok Ortadoğu ülkesinden çok sayıda insan, çalışmak ve daha iyi koşullarda yaşamak için Fransa'ya göç etmiştir. Sömürgecilğe bir başkaldırı, bir uyanış olan dekolonizasyon sürecinde, Batı'nın Doğu karşısındaki üstünlüğü sorgulanmış ve Batı'nın ırksal üstünlük iddiasının temelsiz olduğu anlaşılmıştır.

Küreselleşme süreciyle birlikte insan ve eşyanın hareketi hızlanmış, bir yerden başka bir yere gitmek, yeni imkânlarla oldukça kolaylaşmıştır. Bunun sonucunda birçok insan eğitim, iş, sağlık ya da daha zaruri nedenlerden dolayı doğup büyüdüğü ülkeden farklı bir ülkede yaşamına devam etmektedir. Bu çalışmada incelenen ülke olan Fransa başta olmak üzere birçok Avrupa devletinde çok sayıda Türk, Arap, Romen, Müslüman, Yahudi vb. yaşamaktadır. Hem sömürgecilik döneminde Fransa'ya gidip orada hayatına devam etmiş olan insanlar hem de sömürgecilik sonrası başta Mağrip ülkelerinden olmak üzere, Türkiye'den ve Ortadoğu'daki birçok devletten Fransa'ya göç eden insanlar, anadillerinden ve kültürlerinden dolayı dışlanmış ve "öteki" olarak yaşamlarına devam etmişlerdir.

Günümüzü ilgilendiren asıl sorun ise, Fransız bir anne ve babadan doğan bir kişinin, kendiliğinden "biz" etiketine sahip olmasına rağmen; bugün üçüncü, hatta dördüncü kuşak olarak tabir edilen, Fransızca konuşan, Fransız kültürünü bilen, Fransız eğitim sistemini başarıyla tamamlayan bir kişinin kökenlerine, kültürüne atıf yapılarak "öteki" etiketinin ona layık görülmesidir.

Yirmi birinci yüzyılın Medeniyetler Çatışmasına sahne olacağına dair geliştirilen teoriler, Batı toplumunun Müslümanlar hakkında geliştirmiş olduğu önyargılar, gerçekleştirilen terör eylemleri sonrasında fail üzerinden çok geniş bir grubu olayın sorumlusu olarak gösterme çabaları sonucunda ötekini tanımlama boyutu, kültürel alana çekilmiştir. 11 Eylül 2001'de ABD'de özellikle ikiz kulelere yapılan terör eylemlerinden sonra İslamofobik eylemler artmış, ABD ve Avrupa'nın birçok ülkesinde Müslümanlar, ırkçı saldırılara maruz bırakılmıştır. Sosyal sınıflandırma ve etiketleme yoluyla dünyadaki bütün Müslümanlar, "öteki" olarak inşa edilmiş, özellikle Avrupa'da meydana gelen her infial ortamında şüpheli sıfatıyla hemen akla, ilk olarak Müslümanlar gelmiştir.

11 Eylül Saldırılarından sonra dünyanın birçok yerinde, özellikle de A.B.D. ve Avrupa'nın birçok ülkesinde Müslümanlar, topyekûn bir görüşe kurban edilmiş ve potansiyel tehlike olarak görülmüşlerdir. 2001 yılında gerçekleşen saldırılar sonrasında oluşan ortamın aynısı 2015 yılında Fransa'da gerçekleşen terör saldırılarıyla yeniden oluşmuştur. Charlie Hebdo Saldırıları, 7 Ocak 2015'de Paris'te Fransızca yayınlanan karikatür dergisi Charlie Hebdo'nun ofisine yapılan saldırı ile başlamıştır. 8 Ocak günü Charlie Hebdo dergisine saldırı yapan kişilerle bağlantılı olduğu belirlenen bir saldırganın, bir belediye zabıtasını öldürmesi ve ertesi gün, Yahudilerin alışveriş yaptığı bir koşer süpermarkete saldırması ve buradaki insanları rehin almasıyla devam eden olaylar bütünüdür. Saldırıları sonrasında özellikle Fransız ve Batı medyasında birlik beraberlik çağrıları yapılmış, "Hepimiz Charlie'yiz" sloganları, hem manşetlerde hem de sokaklarda yerini almıştır. Başta Fransa'nın birçok şehrinde olmak üzere birçok Avrupa ülkesinde, "Hepimiz Charlie'yiz" gösterileri yapılmıştır.

Saldırıya uğrayan karikatür dergisinin dini inanç ve değerleri aşağılayan yayınlar yapan bir dergi olması nedeniyle ve gerekçesiyle Batı'da bazı medya organları olayların faillerini, medyada "Cihatçı" olarak tasvir etmişlerdir. Medya organları, yaptıkları yayınlar ile Fransa'da yaşayan 5 milyondan fazla Müslüman'a karşı kültürel ırkçılık ve öfkenin artabileceğini hesaba katamamışlar ya da hesaba katsalar bile yayınlarını sürdürmüşlerdir.

Bu çalışmada, toplumsal dışlanmanın ve "öteki" olarak inşa edilmenin tarihsel ve sosyolojik nedenleri üzerinde durularak ve ırkçılığın, tarihsel süreçte nasıl bir değişime uğradığı ve şu anda çatışmanın sebebi olarak görülen kültürel farklılıkların neden ön plana çıkarıldığı açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışma, giriş, üç ana bölüm ve sonuç olmak üzere toplam beş başlıktan oluşmaktadır. Birinci bölümde, ırkçılığın kavramsal ve teorik çerçevesi açıklanmıştır. İkinci bölümde Fransa'da "öteki" olarak inşa edilen gruplar açıklanmış ve Fransa'da kültürel ırkçılığı ortaya çıkaran sebepler ortaya konulmuştur. Çalışmanın üçüncü bölümünde, Charlie Hebdo dergisine yapılan saldırı ve bu saldırıyla bağlantılı olarak gerçekleştirilen rehine krizi hakkında bilgiler verilmiş, ayrıca gerçekleştirilen saldırılar sonrasında, Fransa'da gündelik hayatta kültürel ırkçılığa maruz kalan insanların,

yabancıların ve göçmenlerin karşı karşıya kaldıkları haksız durumlar, sebepleriyle ve sonuçlarıyla birlikte tartışılmıştır.

1. Araştırmanın Konusu ve Önemi

“Charlie Hebdo Saldırıları Öncesi ve Sonrası Fransa’da Kültürel İrkçılık” başlığını taşıyan bu çalışma, ırkçılık problemi hakkında temel bazı sorulara cevap bulmak için yapılmıştır. Bu temel sorulardan bazılarını şu şekilde sıralamak mümkündür:

1. Kültürel ırkçılık nedir? Kavram olarak neyi ifade eder? Bir korkuyu anlatmak için mi, yoksa beslenen kindar duyguları tarif etmek için mi kullanılmıştır? Kültürel ırkçılık, ön yargısal bir problem midir?
2. Fransa’nın Ötekileri kimlerdir? Fransa’da kimler yabancı düşmanlığı eylemlerine, İslamofobik eylemlere ve kültürel ırkçılığa dâhil olmakta ve maruz kalmaktadır?
3. Fransa’da kültürel ırkçılık söylem ve eylemlerini tetikleyen ana sebepler nelerdir?
4. Fransa’da kültürel ırkçılık içerikli söylem ve eylemler var mıdır, varsa bu çerçevede ne tür eylemler gerçekleştirilmiştir?
5. Göç ve mülteci krizi, işsizlik ve ekonomik kriz, Avrupa sınırları içinde gerçekleşen terör olayları, aşırı sağ partilerin söylemleri ve medyanın bu konudaki ötekileştirici, bütünleştiricilikten uzak tutumu, kültürel ırkçılığın ortaya çıkmasında güçlü sebeplerden midir?
6. Fransa’da kültürel ırkçılık, yabancı düşmanlığı, İslamofobik çerçevede söz konusu olan genel söylem ve eylemlerin, Charlie Hebdo Dergisi söylemi ve karikatürleri özelinde, ortaya çıkan saldırılar bağlamında neden-sonuç ilişkileri nelerdir?

Çalışma boyunca belirlenen bu altı temel soruya cevap aranacaktır. Dolayısıyla kültürel ırkçılık kavramının tanımlanması ve Fransa’da gerçekleşmiş olan kültürel ırkçılık içerikli olayların, belirlenen sebeplerle bağlantılı olup olmadığının analizi çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

Bu çalışmada, Charlie Hebdo Saldırıları öncesi ve sonrasında Fransa’da kültürel ırkçılık içerikli söylem ve eylemler ortaya çıkarılacaktır. Çalışmada örnek

ülke olarak Fransa'nın seçilmesinin nedenleri, Fransa'nın kolonyal bir geleneğe sahip olması ve içerisinde birçok etnik, dini ve kültürel grubu barındırması, Fransa'nın Avrupa'da yaşayan Müslüman nüfus bakımından en yoğun ülkelerden birisi olması ve Charlie Hebdo Saldırıları'nın bu ülkede gerçekleşmiş olması şeklinde sıralanabilir. Ayrıca Charlie Hebdo Saldırıları'nın bu ülkede gerçekleşmesi sonucu, toplumsal alanda Fransa'da birlik beraberlik çağrılarının ülkede yaşayan Müslümanların kültürel ırkçılık içeren saldırılara maruz kalma oranına nasıl yansıdığını tespit etmek amacıyla bu çalışma, literatürdeki diğer kültürel ırkçılık çalışmalarının çoğundan ayrılmaktadır.

Çalışmamız, bir yönüyle daha diğerlerinden farklı olacaktır. Bundan önceki yapılan çalışmalara baktığımızda, genellikle bir etkenin ön plana çıkarılarak, bu etkenin kültürel ırkçılığa olan etkisinin araştırılmış ve tartışılmış olduğu görülmektedir. Örneğin, "Aşırı Sağ Hareketlerin Yükselişi" ile "kültürel ırkçılık" arasında neden sonuç ilişkisi kurulmaya çalışılmış, anket, mülakat yöntemleri kullanılarak, bu iki olay arasındaki korelasyon ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Çalışmamızda ise belirlenen etkenlerin kültürel ırkçılık ile olan ilişki araştırılacak ve gelişen kültürel ırkçılık içerikli eylemler incelenerek, belirlenen bu sebeplerin kültürel ırkçılık söylem ve eylemlerinde etkin olup/olmadığı irdelenecektir. Ayrıca çalışmanın birinci bölümünde kültürel ırkçılık problemi, sosyal kimlik kuramı çerçevesinde açıklanmaya çalışılacaktır. Bu aşamada sosyal psikolojinin konusu olan önyargı ve kalıp yargı kavramları detaylandırılarak açıklanacaktır. Çalışma bu yönüyle, belirlenen etkenleri toplu halde incelemesi ve sadece görünen değil, ayrıca görünmeyen sebeplerden birisi olan önyargı ve kalıp yargı problemlerini de içermesi yönüyle bu alanda yapılan diğer çalışmalardan farklı olacaktır.

Sonuç olarak bu çalışmada, önce kültürel ırkçılık kavramının tanımı yapılmaya çalışılacak, daha sonra kültürel ırkçılığı ortaya çıkaran sebepler araştırılacak ve Fransa'da gelişen kültürel ırkçılık söylem ve eylemleri incelenerek, belirlenen bu sebeplerin Fransa'da kültürel ırkçılık söylem ve eylemlerinde etkin olup/olmadığı irdelenecektir.

2. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

Araştırmanın coğrafik kapsamını Charlie Hebdo Saldırılarının gerçekleştiği ülke olan Fransa oluştururken, çalışmanın topluluk bazında kapsamını ise Fransa’da yaşayan yabancılar, göçmenler, Fransa’da öteki olarak görülen kitleler oluşturmaktadır. Bu tez çalışmasındaki veriler, 2005 yılında başlayan Banliyö ayaklanmalarının başladığı tarihten Charlie Hebdo Saldırılarının ikinci yıl dönümü olan 2017 yılının Ocak ayına kadar olan olayların incelenmesi ve raporların analiz edilmesi sonucunda ortaya çıkmıştır. Bu nedenle çalışmanın tarihsel kapsamı 2005 yılından 2017 yılının Ocak ayı ile sınırlandırılmıştır.

Çalışmamızda, kavramsal olarak kültürel ırkçılığın tanımlanması ve teorik bir çerçevede değerlendirilmesi, analize tabi tutulan ülke olan Fransa’da Charlie Hebdo Saldırısı öncesi ve sonrası gerçekleşen kültürel ırkçı söylem ve eylemlerin mercek altına alınması amaçlanmıştır. Şu durumda tezimiz, Fransa’da ortaya çıkan kültürel ırkçılık temelinde Charlie Hebdo saldırısı, bu saldırının öncesi ve sonrası ortaya çıkan nedenler ve olayların analizi ile sınırlıdır. Bu sınırlılığı aşmayacak ölçüde genel anlamda kültürel ırkçılık kavramı ve çerçevesi ile kültürel ırkçılığın ortaya çıkmasında etkili olan etmenler ve kültürel ırkçılık ile ilgili olgular, sorunun zeminini oluşturma, kavramsal çerçeveyi çizme, tamamlama ve analize imkân hazırlama noktasında ele alınacaktır.

Bu tez çalışması, Türkçe ve İngilizce dillerindeki kitap, makale, dergi, rapor, internet sitesi gibi dokümanların incelenmesi sonucunda ortaya çıkarılmıştır. Çalışmanın içinde örnek verilen Charlie Hebdo dergisinden alıntıların İngilizce versiyonuna ulaşılmış ve çeviriler o şekilde yapılmıştır.

3. Araştırmanın Yöntemi ve Veri Toplama Tekniği

Var olan kayıt ve belgelerin incelenmesi sonucunda ortaya çıkarılan verilerin analiz edilmesi yöntemine, “doküman analizi” denir. Doküman analizi, hemen hemen her araştırma için kullanılan bir veri toplama tekniğidir (Yıldırım ve Şimşek, 1999: 140). Doküman analizi yönteminde veriler, resim, film, plak, ses kaydı gibi kaynakların yanı sıra mektup, yaşam öyküsü, anı, ansiklopedi, kitap, rapor, resmi ve özel kurumlara ait istatistikler, haber niteliği taşıyan olaylar ve polis tutanakları gibi

her türlü belgenin incelenip analiz edilmesi yoluyla ortaya çıkarılır (Karasar, 2006: 183). Doküman analizi yöntemiyle yapılan araştırmalarda, araştırmacı, ihtiyacı olan veriyi, gözlem veya görüşme yapmaya gerek duymadan elde edebilir (Şahin, 2010: 169). Doküman analizi yönteminin uygulanacağı bir araştırmada en önemli husus, araştırılan konu hakkında objektif ve doğru dokümanların belirlenip incelenmesidir (Merriam, 2009: 150). Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden birisi olan doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmadaki veriler, yazılı ve görsel, resimli, görüntülü kaynakların okunup incelenmesi sonucunda elde edilmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde, ırkçılık kavramını ortaya çıkaran tarihsel ve sosyolojik nedenler açıklanmış; ayrıca kavramın anlamının tarihsel süreçte nasıl evrildiği ortaya konulmuştur. Birinci bölümün son başlığında kültürel ırkçılık problemi, “Sosyal Kimlik Kuramı” çerçevesinde değerlendirilmiş ve böylece çalışma teorik bir çerçeveye kavuşmuştur.

“Fransa’nın Ötekileri ve Fransa’da Kültürel İrkçiliğin Nedenleri” başlığını taşıyan çalışmanın ikinci bölümünde, Fransa’da öteki konumunda olan gruplar açıklanmış ve Fransa’da, kültürel ırkçılığın ortaya çıkmasında etkili olan sosyo-kültürel, iktisadi ve siyasi faktörlerin, Fransa’nın ötekilerine nasıl yansıtıldığı tartışılmıştır.

Çalışmanın son bölümünü oluşturan üçüncü bölümde, önce Charlie Hebdo dergisi ve bu derginin yayınladığı karikatürler hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümün ikinci başlığında, Charlie Hebdo Saldırıları öncesi ve sonrasında Fransa’da gündelik hayatta meydana gelen kültürel ırkçılık söylem ve eylemleri mercek altına alınmıştır. Bu bölümde, nitel araştırma yöntemlerinden birisi olan doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın tarihsel sınırlılığı daha önce belirtildiği gibi 2005 yılından 2017 yılına kadar olan süreci kapsamaktadır. Dolayısıyla hem çalışmanın üçüncü bölümünde hakkında detaylı olarak bilgi verilen Charlie Hebdo Dergisi hem de üçüncü bölümdeki tüm veriler, literatürdeki ilgili dergi, kitap ve makalelerin incelenmesi, uluslararası raporlara yansımış olayların ve rakamların değerlendirilmesi ve son olarak medyanın en önemli organlarından birisi haline gelen internet haber sitelerinde yer alan konuyla ilgili haberlerin analiz edilmesi sonucunda elde edilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE TEORİK ÇERÇEVE

1.1. Irkçılık Kavramının Tarihsel ve Sosyolojik Arka Planı

Rekabet ve çatışma kavramları, en az insanlık tarihi kadar eski kavramlardır. Tarihsel süreçte, toplumlar, sürekli birbirleriyle rekabet içinde olmuş, birçok savaş meydana gelmiştir. Gerçekleşen her savaş ve çatışma sonrası yapılan antlaşmalarla geçici de olsa düzen yeniden sağlanmaya çalışılmıştır. Ancak barış ve huzur dönemleri sürekli olmamış ve dünya tarihinde özellikle devletler, günümüzde ulus devletler düzeyinde sürekli bir rekabet ve çatışma var olmuştur. Çeşitlilik de rekabet ve çatışma kavramları gibi insanlık tarihi kadar eski bir kavramdır. Dünya, bir farklılıklar dünyasıdır. Her şeyden önce her birey, bir diğerine göre farklı ve eşsizdir. İnsanlık da farklı toplumlara bölünmüştür. Dil, din, ırk ve kültür bu farklılıkların temelini oluşturmaktadır (Kedourie, 1971: 49-56). Bahsi geçen bu farklılıklar, toplumsal düzeyde çatışmaların ana nedeni olarak inşa edilmektedirler.

Irkçılık kavramının tarihsel ve sosyolojik arka planıyla ilgili bilgilere geçmeden önce, yapılan bu çalışmada, Avrupa ve Batı terimlerinin kartografik anlamından ziyade kültürel bir ifade olarak kullanıldığını vurgulamakta fayda vardır. Batı uygarlığının, yüz elli yıldır gerek sömürgeleştirme yöntemiyle gerekse sanayileşme gibi birtakım anahtar öğelerle dünyaya yayılma eğiliminde olduğu bilinen bir gerçektir (Levi-Strauss, 2013: 44). Jacques Derrida (2011: 50), Avrupa'nın kendisini, coğrafyanın ve tarihin bir öncüsü olarak kabul ettiğini ileri sürmüştür.

İnsanlık tarihinin başına gelen felaketlerin öncelikli etmenlerinden birisi de ırkçı düşüncelerdir. Günümüze kadar olan süreçte, hatta günümüzde ırkçılığın ortaya çıkışını ve ırkçılığın tüm günahını, Avrupa'ya mâl eden fikirleri öne sürenler yok değildir. Emperyalizm, sömürgecilik, ırkçılık gibi kavramların temeli Batı'da atılmıştır, bu düşünce doğrudur. Bahsi geçen bu kavramlar, Batı'da ortaya çıkmıştır. Ancak ırkçılık düşüncesinin Batı'da çıkmış olması, geçmişten günümüze kadar olan süreçte, ırkçı dehşetin getirdiği tüm kötülüklerin Batı'ya atfedilmesi anlamına gelmemelidir (Lewis, 1996: 79). Irkçı düşünce, tamamen Batı uygarlığının ya da Avrupalıların icat ettiği bir şey değildir, eğer böyle olsaydı, dünyada meydana gelen

tüm ırkçı söylem ve eylemleri bu şekilde açıklayabilirdik. Ancak günümüzde, Çin Halk Cumhuriyeti’nde Müslümanlara karşı yapılan ırkçı eylemlerin veya Sovyetler Birliği döneminde meydana gelen ırkçı düzenlemelerin sorumluluğunu, salt Batı’ya veya Avrupalı devletlere yüklemek gerçeklikten uzak olacaktır. Ancak Batı, hem bilimsel ve teknolojik alandaki üstünlüğünü kullanarak, hem de dünyadaki diğer devletler ve toplumlar üzerinde tahakküm kurarak ırkçı düşüncenin kuramsallaşmasına neden olmuştur. Bu alanda çalışan, bilim adamları, edebiyatçılar, filozoflar, yazdıkları eserlerde, “insanların da türlere ayrılmış olduğunu ve bu türler içinde beyaz ırkın üstün olduğunu” ifade eden düşüncelerini ifade etmişlerdir. Ancak burada şunu ifade edelim ki; ırkçılığın (yalnızca) batıda ortaya atıldığı tezi, bir anlamda tutarlı görülmeyebilir. Bütün toplumlarda boyutu farklı olmakla farklı türlerde ve derecelerde ırkçılık görülmesi ve yapılması mümkün olabilir.

Siyahlar, Yahudiler ve Müslümanlar hakkındaki olumsuz toplumsal gösterimler, tarihsel süreçte inşa edilmiş ve günümüze kadar gelmiştir. Voltaire (2012: 45-46), tarihsel yanlışlıklardan hoşlanan birçok ulusun olduğuna vurgu yapmıştır. Buna örnek olarak bazı Batılı tarihçilerin, Müslümanların Venüs’e taptıklarını ve Allah’ı inkâr ettiklerini ileri sürdüklerine dikkat çeken Voltaire, öteki olarak inşa edilen grupların hayal edildiği gibi, her zaman barbarca davranmadıklarını ifade etmiştir. İnşa edilen tarihsel yanlışlıklar, toplumların arasında soyut mesafelerin oluşmasına neden olmuş ve toplumlar, algısal anlamda birbirlerinden uzaklaşmışlardır.

İrkçı düşünceler ve eylemler, bir toplumda tarihsel, sosyolojik, psikolojik, ekonomik ve kültürel sebeplerden dolayı ortaya çıkmaktadır. Tarih boyunca ırkçılık, sürekli hedef değiştirmiştir. Sömürge döneminde koyu ten rengine sahip olan insanlar, beyaz adamın hizmetçisi olarak görülmüş ve bu ırkçılığa sürecinde siyahi insanlar aşağılanmıştır. İki dünya savaşı arasındaki dönemde ırkçılık, Yahudileri hedef almıştır. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra Avrupa’nın sömürge sistemleri yıkılıp göçmenlerin eski kıtaya göçmesiyle birlikte, ırkçılık eskisinden tamamen farklı bir içerik kazanmıştır. Bu yeni dönemde ırkçılık, göç hareketlerini durdurmak amacıyla yabancı düşmanlığını yaymanın bir aracına dönüşmüştür. Son dönemde, Avrupa’da ırkçılık biyolojik aşağılamayla yabancıyı kontrol altında tutma ve imha etme

politikasından uzaklaşarak geri gönderme, ayırma ve toplumdaki soyutlama biçimlerine yönelmiştir. Bundan dolayı son yıllarda ırkçılık terimi, ayrımcı politikaları tanımlamak amacıyla kullanılır hale gelmiştir. Irkçılık, aşırılığa kaçan kabuğundan kısmen de olsa sıyrılarak, kültürü ve kültürün bozulmaması gerektiği savını kendisine kalkan yaparak, küreselleşmenin, haberleşmenin ve göçün ulusal kimliği tehdit etmesi karşısında bir savunmaya dönüşmüştür. Günümüzde ırkçılık, göçmen işçileri ve orta düzeyde iş kurmuş ve bazı başarılar kazanmış bireyleri ötekileştirme ve uzaklaştırma hizmeti görmektedir. (Taş, 1999: 37-55).

Sosyal yaşamda, farklılıkların temelini oluşturan fiziksel ve sosyo-kültürel özelliklerin hepsi ırkçılık kavramı altında ortaya çıkmaktadır. Sosyal bilimler literatüründe ırkçılık kavramıyla ilgili-ilintili birçok kavram vardır. Bu kavramlar bazen birbirlerinin yerine kullanılmaktadır. Özleri itibariyle birbirlerine çok yakın olan bu kavramlar aslında ırkçı düşüncelerin tarihsel, sosyolojik ve psikolojik temellerini oluşturmaktadırlar. Çalışmanın bu bölümünde ırkçı düşüncelerin temelini oluşturan bu kavramlar, sırasıyla ele alınarak açıklanacak ve özellikle Doğu'ya yönelik ırkçı düşüncelerin kaynağını oluşturan oryantalizm ve ırkçı düşüncelere sahip kişi ve grupların temel dayanak noktası olarak öne çıkardıkları Medeniyetler Çatışması Tezi açıklanacaktır.

1.1.1. Oryantalizm

İnsanlık tarihindeki halkların çoğu, ötekileri insan olarak daha düşük seviyeye koyarak kendilerine ve ötekilere dair etnosantrik fikirler üretmiştir (Fenton, 2001: 121). Oryantalist düşünce ve söylemler de bu etnosantrik düşüncelere verilecek örneklerdendir. Oryantalizm denilince, akla ilk olarak Edward Said gelmektedir. Edward Said, Oryantalizm'in ne olduğunu, nasıl bir çerçeveye sahip olduğunu, etkisini ve amacını ortaya koyan önemli düşünürlerden birisidir.

1978 yılında Edward W. Said tarafından kaleme alınan "Oryantalizm" adlı eser, Doğu-Batı ilişkilerinin yorumuna yeni bir perspektif kazandırmıştır. Said, bir akademik disiplin olarak ortaya çıkan Oryantalizmin hegemonik arzuları gerçekleştirmek için bir araç olarak kullanıldığına dikkat çekmiştir. Bilgi ve iktidar arasındaki pozitif ilişkiden hareket eden E. Said, "Batı'nın Doğu'yu sömürmek için

hayali bir Doğu inşa ettiğini” ileri sürmüştür. Bu görüş doğrultusunda Oryantalizm’in, basit bir Doğu-Batı ayırımından ziyade Batı’nın, Doğu’yu sömürmek için kurguladığı bir alan olduğunu iddia etmek yanlış olmayacaktır. Bu anlamda oryantalizm, bir bakıma Batı’nın Doğu karşısında üstünlüğünü devam ettirme ve Doğu üzerinde otorite kurma girişimidir (Çoruk, 2007:193).

Oryantalizm kavramının, Batı ve Doğu arasındaki jeopolitik çatışma bağlamında ortaya çıkan bir güç söylemi olarak ele alınması, Edward Said’in Oryantalizm kitabı sayesinde gerçekleşmiştir. Oryantalizm, bir söylem olarak dünyayı, sorguya mahal bırakmayacak şekilde, Doğu ve Batı olarak ikiye ayırmaktadır. Bu ayrıma göre Doğu, temelinde tuhaf, egzotik ve gizemli ama aynı zamanda tensel, potansiyel olarak tehlikeli ve irrasyonel bir kalıba konularak sunulmuştur. Oryantalizmin temel karakteristiği, farklılıklar üzerine odaklanmasıdır (Turner, 2002: 77-79).

Oryantalizm çalışmaları, başlangıçta Doğu ve İslam dünyasını keşfetme ve anlama amaçlı akademik bir disiplin olarak ortaya çıkmıştır. Ancak zamanla Doğu üzerine yapılan bu araştırmaların, objektiflikten uzaklaştığı görülmüş ve hayali inşalar ile Doğu’yu nesneleştirdiği bir süreç yaşanmıştır. Batı, dünya tarihinde egemen güç olduğu dönemlerde, kendi kimliğini öteki kimlikler üzerinden inşa etme yolunu seçmiştir. 14. yüzyılda Viyana Kilise Konseyi tarafından Doğu dilleri ve kültürlerini anlamak üzere birçok üniversitede kürsüler kurulması dolayısıyla bazı düşünürler, oryantalizmin bu yüzyılda ortaya çıktığını savunmuşlardır. Oryantalizm’in başlangıç noktası olarak 14. yüzyılı referans alanların düşüncelerine karşı çıkanlar ise, Oryantalizm’in 18. ve 19. yüzyıllarda kurumsallaştığını ve günümüzdeki tüm oryantalist düşüncenin bu yüzyıllardan bize miras kaldığını iddia etmişlerdir. Tarihsel süreç incelendiğinde, ticaret, rekabet ve askeri çatışmalar gibi hususların oryantalizmin bir akademik disiplin olarak ilerlemesinde temel bir etkiye sahip olduğu görülecektir (Köse ve Küçük, 2015: 112-113). Dolayısıyla oryantalizmle hegemonya ve sömürgecilik arasında çok sıkı bir bağ vardır. Oryantalizm, sömürgecilik döneminde Batı’nın Doğu’yu sömürgeleştirmesinde anahtar bir rol oynamıştır. Sömürgecilik döneminde Doğu üzerine kurulan hâkimiyet, Doğu tarafından çok fazla sorgulanmamıştır. Çünkü sömürülen Doğu’ya ilişkin bilgileri üreten Batı; olumlu,

erdemli sıfatlarla kendisini tanımlarken, Doğu'nun, Batı tarafından medenileştirilmesi gerektiği bilgisini de Doğu'ya kabul ettirmiştir. Buradan da anlaşılacağı gibi oryantalizm, hegemonik bir işlemdir. Batı, bu hegemonik işlem sayesinde Doğu'yu nesneleştirmiştir (Ersöz ve Uslu, 2012: 74-75).

Oryantalizm, bize Doğu hakkında bilgiler sunmaktadır. Doğu hakkında sunulan bu bilgi, Batı'nın merceğinden yansıyan Doğu bilgisidir. Aynı zamanda bu bilgi, nedense "Doğu" diye adlandırılan yerdeki insanların, akıl edip üretmedikleri, onlara kendilerinden olmayan insanlarca sunulan bir bilgidir ve bu bilgi öteki olarak işaretlenen dünyaya ilişkin bir şeyleri bilmektedir. Oryantalizm, kurguladığı Doğu hakkında, söylenen sözlerin, yapılan çalışmaların, seyahatnamelerin, anıların kısacası Doğu olarak adlandırılan bir hayat dünyasının anlatıldığı ve resmedildiği bir alanı ifade etmektedir (Arlı, 2014: 16).

Oryantalistlerin sistemleştirdikleri ve açıkladıkları anlamda, Doğu ve Batı farklılığının tarihsel temelleri ve kavramsal şekillenışı, Eski Yunan toplumuna kadar götürülebilir. Ancak Parla'nın da (2002: 21) ifade ettiği gibi, oryantalizmden söz etmek, on altıncı yüzyıldan başlayarak İngiliz ve Fransız emperyalizminden söz etmekle aynı anlama gelmektedir. Oryantalizm, büyük ölçüde bir İngiliz ve Fransız projesi olarak ortaya çıkmıştır. On yedinci yüzyıldan bu yana oryantalizm, yabancı kültürlerle ilişkin derin bir "Ötekilik" duygusunun inşa edilmesinde önemli rol oynamıştır (Turner, 2002: 269). 18. yüzyıl, Aydınlanma'nın başta Fransa ve İngiltere olmak üzere, Avrupa'da önceki yüzyıllara göre yoğunlaştığı yüzyıldır, Aydınlanma Çağı'dır. Oryantalizm, Aydınlanma Çağı'ndan bu yana Avrupa kültürünün, Doğu'yu politik, sosyolojik, askeri, ideolojik, bilimsel ve hayali olarak yönlendirmesinin vazgeçilmez bir aracıdır. Bu çağda Avrupa, bir yandan akılcılaşıyor, sekülerleşerek, dünya insanlığının uygarlaşmasına ve gelişmesine katkıda bulunmuştur. Öte yandan da dünyanın bir bölümünü, Doğu'yu, özellikle de İslami Doğu'yu dışlayarak ve düşmanlaştırarak, dünyanın bu bölümünü söz konusu uygar gelişme yeteneğinden yoksun gösterme eğilimlerini yoğunlaştırmıştır (Çetinkaya, 2009: 15; Kula, 2012: 3).

Oryantalizm, Avrupa'da sömürgecilikle hem eş zamanlı olarak ortaya çıkmıştır hem de çoğu zaman ve mekânda eş amaçlı olarak varlığını sürdürmüştür. Oryantalizmin amaçladığı hedeflerden birisi de kendi dışında kalan öteki toplumları,

öteki kültürleri medenileştirmeyi kendine vazife olarak üstlenmesidir. Batılıların, bu vazifeye kendilerini layık görmelerinin arkasında yatan asıl neden ise, kuşkusuz kendilerinin, diğer toplumlar üzerinde egemen olma düşüncesidir. Bu nedenle Batı, Doğu'nun geri kalan halklarını kurtarabilmek için, onlar üzerinde egemenlik kurması gerektiği argümanını geliştirmiştir.

Said, "Oryantalizm" isimli eserinde, Doğu'ya dair fikirlerin Batı tarafından üretilip dünyaya sunulduğunu ispat etmeye çalışmış, Şark'ın, yani Doğu'nun hareketsiz bir olgu olmadığı kabulüyle işe başlamıştır. Edward Said'e göre, tarihsel, coğrafi ve kültürel varlıkların hepsi, insanların birer ürünüdür. Edward Said'e göre Şark, Avrupa'nın sadece komşusu değildir; Avrupa'nın en büyük, en zengin, en eski sömürgelerinin mekânı, uygarlıkları ile dillerinin kaynağı, kültürel rakibi, en derin, en sık yinelenen "öteki" imgelerinden biridir. Ayrıca, Doğu, onun karşıt imgesi, düşüncesi, kimliği, deneyimi olarak Avrupa'nın (ya da Batı'nın) tanımlanmasına yardımcı olmuştur (Said, 2010: 11-14).

Oryantalizm, merkez kurma amacı taşıyan hegemonik bir işlemdir. Bu işlem, edebi, bilimsel, siyasal vb. değişik söylem tarzları ile özellikle siyasal, iktisadi ve akademik aktörlerin değişik kurumsal bölümleri aracılığıyla, Batı'nın kendi kimliğini, öteki olarak inşa ettiği Doğu'dan ayırt etmesiyle gerçekleşmektedir. Burada önemli olan husus, Doğu diye bir yer üzerine olumsuz bir söylemin var olmasıdır. Var olan bu söylemin devamında, Doğu, farklı olarak inşa edilir ve bunun sonucunda ötekileştirilir. Doğu olarak tarif edilen öteki yer, aslında Batı'nın inşa ettiği bir şeydir. Doğu, bu anlamda, Batı'nın bir icadı, Oryantalist düşünce ve metnin ürünüdür (Mutman, 1999: 30-31). Doğu var olur, çünkü Batı'nın ona gereksinimi vardır; çünkü Batı'nın projesi, ancak böyle netlik kazanır (Morley ve Robins, 2011: 209).

Batı, Doğu ya da bunların dışında başka mekânların hiçbiri, sadece reel coğrafi mekânları ifade etmez. Bu kavramlar, tarihsel ve söylemsel kurguların ürünüdür. İnşa edilen bu kavramlar, zaman içerisinde kurumsallaşmış ve gerçekliğin yıkılmaz birer parçası haline gelmiştir. Batı'yı merkeze alan bu dünya kurgusunun oluşumu, elbette Batı ile dünyanın diğer bölgeleri arasındaki ekonomik ve siyasal güç ilişkilerine bağlı olarak gerçekleşmiştir. Aydınlanma Çağını yaşayan, eğitim, sağlık, teknoloji gibi birçok alanda ilerleme kaydeden ve bu gelişmelerle gurur duyan Batı, coğrafyayı,

yerleri, yönleri keskin ve katı biçimde, kendini merkeze alarak tanımlamış ve inşa ettiği bu olguları sabitlemiştir. Ekonomik ve siyasi gücü elinde bulunduran Avrupalı devletler, gücün kendisine verdiği imkânlar ile kendisini merkeze alan bir dünya tasvir etmiştir. Örneğin, Uzakdoğu, Ortadoğu gibi mekânsal kavramlar, tamamen Batı merkezli bir düşünce sisteminin ürünüdürler. Batı, sahip olduğu güç sayesinde dünyayı çeşitli bölümlere, bölgelere ayırmanın yanı sıra ayrıca inşa ettiği bu olgularla arasına mesafe koymaktan da geri durmamıştır. Bu bölümlere ayırma ve mesafelendirme sürecinde Avrupalı devletler, örneğin Doğu'yu basitçe başka bir yer veya kültür olarak değil, ayrıca, kendilerine ait olan Batı'dan radikal olarak farklı, daha az uygar, gizemli bir mekân olarak inşa etmişlerdir (Keyman, Mutman ve Yeğenoğlu, 1999: 8-10).

Oryantalist düşünce sisteminde Doğu-Batı ayrımını temel alan bir ötekileştirme mekanizması, daima canlı tutulur. Dünya'nın Doğu ve Batı olarak iki bölgeye ayrılması, Batılı seçkinler tarafından meşrulaştırılmıştır. Batı, elinde bulundurduğu hegemonik güç sayesinde bu bilgiyi hem inşa etmiş hem de tüm dünyaya kabul ettirmiştir. Oryantalizm, Batı kamuoyunun bilinçaltı kültüründe "ötekine" karşı gelişen korku, peşin hükümlü, endişe ve şüphelerin kümeleştiği bir ruh yapısını tasvir eder. Oryantalizm düşüncesinde "öteki"; İslamiyet'i, Arapları ve tüm Doğu'yu temsil etmektedir. Özellikle 11 Eylül Saldırıları sonrasında Doğu'ya karşı bir Batı ittifakı oluşturulmuş ve tıpkı sömürgecilik döneminde olduğu gibi son 20 yılda da Doğu'ya ilişkin önyargılar yeniden canlandırılmaya çalışılmıştır. Modern dönemde oryantalist düşünceler medya yoluyla daha geniş kitlelere ulaştırılmakta, bu da başta Avrupa'da yaşayan Müslümanlar olmak üzere dünyadaki tüm Müslümanların ayrımcı ve ırkçı söylem ve eylemlerine maruz kalmasına neden olmaktadır (Yüksel, 2014: 194).

1.1.2. Kolonyalizm

Avrupa tarihinde, ırkçılığın iki temel işlevi olmuştur. ırkçılık, bir yandan sömürge imparatorluklarını güçlendirirken, öte yandan 19. ve 20. yüzyılda Avrupa ülkelerinin ulusallaşmalarına yaramıştır. Sömürgeciliğin bir sonucu olan ırkçılık, egemen kimliğe dâhil olmayan sömürge nüfusunu kontrol etmede etkili olmuştur. Avrupa ülkeleri, hem sömürgelerden oluşan imparatorluklarını korumak için hem de uluslaşma süreçlerinde ırkçılıktan fazlasıyla yararlanmışlardır. Uluslaşma sürecinde

ırkçılık, dış saldırılara karşı veya dış düşmana karşı bir savunma ideolojisi olarak hizmet vermiştir. Avrupa ülkeleri, şu veya bu biçimlerde acımasız devlet terörü altında farklı dili ve kültürü olan yerel bölgeleri tek bir merkeze, egemen bir dile ve kültüre bağlayarak sınırlarını belirlemişlerdir (Taş, 1999: 36-37).

Avrupa kıtası, hem insanlık tarihi açısından çok önemli olan gelişmelerin merkezi olmuş, hem de insanlık tarihinin başına gelmiş felaketlerin merkezi olmuştur. Avrupa devletleri, bu devletlerin yöneticileri ise, insanlık tarihinin görmüş olduğu felaketlerin birçoğunun aktörü olarak tarihe adlarını yazdırmışlardır. On dokuzuncu yüzyıldaki Fransız ve İngiliz sömürgecileri, Batı dışında kalan diğer medeniyetlere uygarlaştırma misyonundan bahsettiklerinde asıl olarak, Fransa'nın ya da daha genelde Avrupa'nın, Avrupalı olmayan halklara, sömürge yoluyla medeniyet tanımlarını dayatacağını kastetmişlerdir (Wallerstein, 2012: 189). Yaklaşık yüz yıl önce, I. Dünya Savaşı sonrasında birbirleriyle sömürge yarışına giren bu devletlerin, manda himayesi altında, o bölgede yaşayan halkların haklarını hiçe saydıkları tarihi bir gerçektir. Hitler'in, Yahudilere yapmış olduğu soykırımın üzerinden daha yüzyıl bile geçmemiştir.

Avrupa'nın, dünyanın diğer kalan bölgelerine göre daha zengin ve refah oluşu, bilim ve teknikte ileride oluşu, Avrupalı halkların denizaşırı hâkimiyetini mümkün kılmıştır. Bu düşüncenin tersi de doğrudur, yani Avrupalı halklar, bugünkü refah ve zenginliklerini, geçmişte hâkimiyet kurdukları denizaşırı bölgelere borçludurlar. Bugün birçok teorisyen tarafından da benimsenen ve ifade edilen düşünceye göre, Avrupalı halklar, bugün sahip oldukları zenginlik ve refahı, sömürü dönemlerine borçludurlar. Avrupa kıtasındaki birçok devletin sahip olduğu refah ve zenginliği, sömürge dönemlerinde elde ettikleri kazançlarla açıklamak tek başına bir neden olarak yeterli olmayacaktır. Batı, bugün sahip olduğu ekonomik refahı tümüyle sömürgeci geçmişine borçlu olmasa da, Batılı devletler, ekonomik büyümelerini, sömürgecilik dönemlerinde kolonilerde ucuz emek gücü ve doğal kaynakların sömürsü sayesinde sağlamışlardır. Yine bu devletler, ekonomik büyümenin devamlılığını ise, oryantalizm sayesinde gerçekleştirmeyi planlamışlardır. Çünkü onlar, kendi ülkelerinde ekonomik büyümenin devamlılığını ancak ve ancak geçmiş dönemde kolonileştirdikleri

bölgelerle kurdukları ilişkilerin sürekli hale gelmesi yoluyla sağlayacaklarını düşünmüşlerdir (Parla, 2002: 9).

Duruma farklı bir açıdan bakıldığında da Asya ve Afrika’da var olan fakirliği, teknik geriliği, baskıcı alışkanlıkların nedenini, tamamen Avrupalıların bu bölgelerde kurmuş olduğu hâkimiyete bağlamanın doğru olmayacağı açık bir gerçektir. Ancak bahsi geçen dönemlerde, özellikle Orta Doğu bölgesinde ve Afrika kıtasında sömürgecilik faaliyetlerinde bulunan Avrupa devletleri, bu bölgelerde bulunan değerli madenleri Avrupa’ya taşıyarak elde ettikleri zenginlik ile çok daha güçlü hale gelmişlerdir (Kedourie, 1971: 100). Bugün Afrika’daki açlık ve sefaletin nedeni, Afrikalıların tembelliği ve miskinliğiyle değil, sömürgecilik yüzyıllarında Avrupa tüketim kalıplarını dayatmak uğruna Afrika’nın tarımsal sisteminin yok edilmesinden kaynaklandığı yapılan yeni çalışmalarla ortaya çıkmaktadır (Mutman, 2009: 194).

Sömürgecilik, oryantalist düşünce ve ırkçılık arasında çok önemli bir bağ vardır. Sömürgecilik, başlangıçta silah gücüyle gerçekleşmiş olsa da, ırkçılık gibi sömürgeciliğin de sürdürülmesi, ancak Doğu’yu nesneleştiren söylemler yoluyla mümkün olabilirdi. Sömürgeci devletler ve bunların benimsemiş olduğu söylemler, sömürge halklarını daima yok saymıştır. Sömürülen halkları yok saymadıkları durumlarda ise onları, insan-altı varlıklar olarak görmüşlerdir. Sömürgeciliğin tabanını oluşturan süreç, ötekileştirme-dir. Aynı durum, ırkçılık için de geçerlidir (Parla, 2002: 11-26). Sömürgecilik sonrası dönemde, Batılı ve İslami unsurlar arasındaki fark, daha da belirginleşmiştir. Olumsuz düşünceler üzerine inşa edilen ilişkiler, neredeyse son yirmi yılda, bu iki unsur arasındaki farkın belirginleştirilmesine neden olan 11 Eylül 2001 Saldırıları’ndan günümüze kadar olan süreçte, Batılı ve İslami unsurlar arasında radikal olarak birbirine karşıt iki anlatının üretilmesine neden olmuştur (Özer, 2009: 195-198).

1.1.3. Etnosantrizm ve Ötekileştirme

“Etno-merkezcilik” olarak dilimize çevrilen etnosantrizm kavramının kökeni, Yunanca “Ethnos” kelimesinden gelmektedir. “Ethnos” kelimesi, halk veya kavim anlamına gelmektedir. En yalın tanımlamaya göre, “bir kişinin, kendi grubunu yabancı

gruplardan üstün görmesi” anlamına gelen etnosantrizm, insan grupları arasında hiyerarşik farklılıklara vurgu yapan ırkçılıktan farklıdır (Mora, 2008: 209).

Gerçekleştirdiği antropolojik gözlemler sonucunda “ethnocentrism” kavramını ortaya çıkaran William G. Sumner, “bireyin, üyesi olduğu grupta geriye kalan gruplar arasında bir ayırım yaptığını ve bireyin sosyal hayata dair tüm değerlendirmelerini bu ayırım doğrultusunda gerçekleştirdiğini” ileri sürmüştür (Akt. Demirtaş, 2003: 135-136).

Nuri Bilgin (2007: 118), etnosantrizm kavramını ‘bir kişinin, diğer kişi ve grupları kendi etnik grubunu veya kültürünü merkeze alarak değerlendirmesi’ şeklinde tanımlarken, Gordon Marshall (1999: 219) ise Sosyoloji Sözlüğü’nde etnosantrizmin, bir toplumun kendine özgü kültürel değerleri temel alarak diğer toplumlarla ilgili yargıda bulunmayı ifade ettiğini vurgulamıştır.

Bir kişinin, başka kültürleri kendi kültürel standartları açısından değerlendirmesi ve kendi kültürünü, diğer kültürlerden üstün görmesi sonucunda ortaya çıkan etnosantrik düşünce, evrenseldir. Etnosantrik düşüncenin evrenselliği, şu anlama gelmektedir: En ilkel olan ilkçağ uygarlıklarından en modern olan günümüz ulus-devletlerine kadar, yani tüm toplumlarda, etnosantrik düşünce ve tutumlar mevcuttur. Etnosantrizm, toplumsal hayatta “biz” duygusunu güçlendirir ve toplumda istikrarı sağlar. Bahsi geçen bu olumlu işlevlerinin yanı sıra, etnosantrizmin, aynı zamanda toplumda “öteki” olarak inşa edilen bireyler ve gruplar için bir tehdit olduğu da tarihsel bir gerçektir. Etnosantrizmin dozu oldukça önemlidir. Etnosantrik düşünce ve tutumların ileri düzeyinde, farklı yaşam biçimleri reddedilmekte ve ötekilere dair etnosantrik fikirler, tartışılmaz gerçekler olarak kabul edilmektedir (Bozkurt, 2014: 104).

Etnosantrizmle ırkçılık arasında önemli sınırlar vardır. Etnosantrizmin bir tercih olduğunu, kendi kültürüne sahip çıkmanın, kötü bir şey olmadığını savunanlar, ırkçılıkla etnosantrizm arasındaki var olan sınırların giderek kaybolmasını sağlamaktadırlar. Ortak duyguları yaşayan ve etnik, dini, coğrafi olarak belirli bir kimliğe sahip olanlar, “toplumda öteki olarak görülen yabancılara karşı mesafeli olmayı kendilerinin doğal bir hakkı olduğunu” ileri sürmektedirler. Ancak onlar, bunu

yaparken, kendileri dışında kalan kültürleri ve o kültürün taşıyıcıları olan insanları aşağıladıklarında ve küçük düşürdüklerinde, yapılanların ırkçılık olmadığını savunmak pek gerçekçi ve inandırıcı olmamaktadır (Taş, 1999: 50). Etnosantrizmin, ileri boyutlarda ortaya çıkmasıyla birlikte toplumda, ötekileştirme meydana gelir. Birey, etnosantrik düşünce ve tutumların etkisiyle kendi grubuna tarafgir şekilde yaklaşır ve diğer grupları dışlar. Etnosantrik düşünce ayrıca, çalışmanın ilerleyen başlıklarında bahsedilecek olan kalıpyargılara sebep olur ve bu kalıpyargılar, diğer grupların sadece olumsuz algılanmasına değil, onlara düşmanlık duygusunun beslenmesine de neden olur (Madran, 2012: 80).

Sonuç olarak, bir kişinin, kendi grubunu yabancı gruplardan üstün görme eğilimine dayanan etnosantrik düşünce ve tutumlar, temelde bütün toplumlarda görülür. Ancak bu düşünce ve tutumların, ileri düzeyde ortaya çıktığı toplumlarda, gruplar arası çatışmaların yaşanması kaçınılmazdır. “Etnosantrik düşüncelerin suç olmadığını ve kişinin kendi kültürüne sahip çıkması gerektiğini” düşünen entelektüeller, etnosantrizmin, ırkçılıktan farklı olduğunu savunurlar. Onların düşüncelerine göre, ırkçılık ve etnosantrizm, aynı şey değildir.

Klasik anlamda biyolojik ve etnik hiyerarşileri savunan klasik ırkçılık veya kültürel farklılıkların korunması gerektiğini öne süren yeni ırkçılığı ele aldığımızda, etnosantrizm ile ırkçılığın kavram olarak farklı anlamlara geldiği görülmektedir. Ancak etnosantrik fikirlerin doğallığına yapılan vurgu, bu tez çalışmasının da ana teması olan kültürel ırkçılığın alt yapısını oluşturmaktadır. Daha doğru bir ifadeyle kültürel ırkçılık, kaynağını, etnosantrizmi doğal gören düşünceden almaktadır.

Etnosantrik düşüncelerin doğal bir sonucu olarak görülen ötekileştirme, hemen hemen bütün toplumlarda ortaya çıkabilen bir süreçtir. Ötekileştirme kavramının tanımını yapmadan önce, “öteki” kavramının tanımını yapmak, daha anlamlı olacaktır.

“Öteki”, ben veya bizden farklı olanı ifade etmek için inşa edilmiş bir kavramdır. Toplumsal anlamda “öteki”, bizden olamayan, bilmediğimiz hatta korktuğumuzdur. İnsanlık tarihinin başından beri “öteki”, korkulan ve önlem alınması gereken bir kavram olarak inşa edilmiştir. Edebiyattan, felsefeye, psikolojiden siyaset bilimine kadar pek çok alanda farklı tanımlara sahip olan öteki kavramı, çok geniş bir

anlam sahasına sahip olmasına rağmen, temel olarak öteki denildiğinde akla, hemen birkaç anlam gelmektedir. Buradan da anlaşılacağı üzere, öteki üzerine çok çeşitli tanımlamalar yapılmış olmasına rağmen kavram, esasen “öteki”nin, “biz”den olmadığını ve dışlandığını ifade etmektedir (Özsüer, 2012: 270-273).

Herhangi bir toplum içinde varlığını sürdüren etnik köken ve din bakımından azınlık durumunda olan gruplar, toplumun hâkim üyeleri tarafından “öteki” olarak algılanır. Kendi düşüncelerini, kendi kültürünü, etnik grubunu, dilini, gelenek ve göreneklerini mutlak doğru sayan gruplar, toplumda “ötekileri” düşman gibi algırlar (Schnapper, 2005: 50). Onlara göre ötekiler, daima mücadele edilmesi ve yok edilmesi gereken işgalciler olarak tanımlanır.

“Ben” veya daha geniş anlamda “biz” kategorisinin oluşması, “öteki” kategorisinin oluşturulup keskinleştirilmesine bağlıdır. “Öteki” kavramı inşa edilmeden, ‘biz’in ifade ettiği anlam, güçsüz ve istikrarsız olacaktır. “Öteki” kategorisi, önyargılarla beslenir ve olumsuz bir kalıba bürünür. “Öteki”, düzen bozucu, hain, tembel gibi olumsuz sıfatlarla birlikte anılır ve böylece toplumsal alanda yaşanan tüm olumsuzlukların nedeni olarak görülenler, yani “ötekiler” suçlanır. Sonuçta ötekileştirmeye maruz kalan ötekiler, aynı toplumda yaşayan diğer bireylere göre daha fazla ayrımcılığa uğrarlar (Selçuk, 2012: 80).

Ötekileştirme, zayıf olanın, önce öteki olarak tanımlanmasını öngören bir anlayıştır. Bu şekilde öteki olarak tanımlanan bireye veya gruba karşı ezici, karşı tarafı hor gören davranışlar sergilenmesinin önü açılmış olur. Ötekileştirme, kuvvetli olanın kendini, her türlü yolun mübah olduğu bir düşünceyle, egemen özne olarak yapılandırmasını, sonra da zayıf tarafı nesne durumuna indirgeyerek yönetmesini, kullanmasını, sömürmesini içeren bir durum olarak tanımlanabilir. Bunun yanında, öteki olarak inşa edilenin ötekiliğini, tarif edecek ve onu sürekli canlı tutacak bir dilin oluşturulması, ötekileştirme sürecinin önemli unsurlarından birisidir (Parla, 2002: 11). Yani öteki olarak inşa edilen özne, zamanla nesneleştirilir, ancak ötekini inşa eden güçlü taraf, bununla yetinmez, ötekinin bu konumunun devamlılığını sürdürmek ve sürekli tanımlayan durumda olmak için her yolu dener.

Ötekileştirme yapılırken birtakım argümanlara ve mitlere ihtiyaç duyulur. “Günah keçisi” kavramı, toplumda kovulması ve yok edilmesi gereken kötülüklerin sorumlularının, belli bir grup olduğuna inanılması ve sorumlu olduğu varsayılan grubun, sorgusuz-sualsiz cezalandırılmasını anlatan bir kavramdır. Toplumsal yaşamda, çoğunluğu elinde bulunduran grup, ötekileştirme eylemini, genellikle başka bir grubun üyelerini günah keçisi ilan ederek gerçekleştirmektedir. Zira çoğunluğun oluşturduğu gruba göre toplumsal denge, günah keçisi olarak görülen grubun üyelerinin, yani ötekilerin ortadan kaldırılmasıyla sağlanabilmektedir. Günah keçisi kavramında belirtildiği gibi toplumsal sorunların sebebi olarak ‘ötekiler’ gösterilir ve böylece “biz”i oluşturan üyeler arasındaki bağlar, daha da sıkılaştırılmaya çalışılır (Girard, 2010: 12).

Ötekinin inşa edilmesi ve ötekileştirmenin ortaya çıkışı, modern toplumdan önce de mevcuttur. Öteki ile ilişki ve farklı olanın dışlanma süreci, Antik Çağ’dan günümüze dek gelişerek şu an yaşadığımız toplumlara miras olarak kalmıştır (Schnapper, 2005: 25). Antik Çağ’dan günümüze kadar olan öteki ve ötekileştirmeye dair düşünce ve eylemlerin tarihsel serüveni, önceki iki bölümde “Oryantalizm” ve “Kolonyalizm” başlıkları altında detaylı şekilde anlatılmıştır. Ancak Avrupa tarihinde çok önemli bir yer kaplayan ötekinin inşa sürecinden kısaca bahsetmek gerekirse, Avrupa’nın, kendisini daima bir öteki üzerinden inşa ettiği gerçeğini vurgulamak gerekmektedir. Tarihsel süreçte barbarlar, İslam ve Müslümanlar, komünizm gibi özne ve nesnelere “öteki” olarak inşa eden Batı, varlığını ve birliğini, bu ötekileştirme sayesinde pekiştirmiştir.

Ötekileştirme ve ırkçılık arasında sıkı bir bağ vardır. Öteki olarak inşa edilen ve daima bir düşman gibi algılanan grupların toplumsal yaşamda sık sık ayrımcılıkla karşılaştıkları bir gerçektir. Ötekileştirme, aile, okul, medya, siyasi elitler aracılığıyla beslendiğinde toplumda meşrulaştırılır ve hâkim gruba ait insanların, öteki olarak görülen insanlar üzerinde baskı kurmasının yolu açılmış olur (Özsüer, 2012: 279). Toplumda belirsizliğin hâkim olduğu, kaygı verici ortamlarda, “biz” grubuna verilen önem artar ve bununla beraber “ötekilere” yapılan her türlü dışlayıcı söylem ve eylem, toplumda sıradan hale gelir. Ötekilerin toplumsal sorunların müsebbibi olarak görüldüğü durumlarda dışlamalar, tehdit, saldırı veya linç girişimine dönüşebilir. İşte

böylesi bir ortamın yaşandığı durumda da ikisi de suç olan ırkçılık ile ötekileştirme arasında bir fark kalmaz.

1.1.4. Medeniyetler Çatışması Tezi ve 11 Eylül Saldırıları

İkinci Dünya Savaşı'ndan 1980'lerin sonuna kadar olan dönemi ifade eden Soğuk Savaş dönemi, iki kutuplu bir mücadelenin yaşandığı dönem olmuştur. Bahsi geçen bu dönemde, küresel politikada etkili olan iki kutuptan söz edilebilir. Birinci kutup, ABD öncülüğünde hareket eden zengin ve demokrat devletlerden oluşmuştur. İkinci kutup ise, Sovyetler Birliği önderliğinde, ilk kutuptaki devletlerle kıyaslandığında daha yoksul ve yönetim sistemi olarak komünizmi benimsemiş olan devletlerden oluşmuştur. Soğuk Savaş döneminde iki kutbun tarafları, ideolojik, politik, ekonomik ve askeri bir yarış içine girmiştir. Yaklaşık kırk beş yıl süren bu iki kutbun mücadelesi, küresel politikayı belirlemiştir. Ancak gerçek şudur: Her ne kadar bu dönem, iki kutbun mücadelesine sahne olsa da, küresel politika üç parçaya bölünmüştür. İki kutbun mücadelesinde taraf olmayan, bağımsızlığına yeni kavuşmuş, birçoğu siyasal açıdan istikrarsız, yoksul ülkeler kendilerini Bağlantısızlar olarak tanımlamışlardır (Huntington, 2010: 24). 1980'lerin sonunda komünist blok çökünce iki kutuplu uluslararası sistem ortadan kalkmıştır.

1993 yılında, "Foreign Affairs" adlı dergide, Samuel Huntington'un kaleme aldığı "Medeniyetler Çatışması mı?" isimli makale yayımlanmıştır. Samuel Huntington, Soğuk Savaş dönemindeki kutuplaşmanın yerini medeniyetler arasındaki çatışmaların alacağını iddia etmiştir. Bu tez, uygarlıkların üyelerinin tek derdinin, dışta kalan herkesi kendilerinden uzak tutma eğiliminde olduğunu varsaymıştır (Said, 2010: 363).

S. Huntington, "Medeniyetler Çatışması mı?" isimli çalışmasında temel olarak küresel politikada gruplaşmaların, artık iki blok çerçevesinde değil, medeniyetler çerçevesinde olacağını ileri sürmüştür (Huntington, 2010: 23). Huntington'un ortaya attığı iddialara geçmeden önce, medeniyet teriminin tanımının yapılması daha anlamlı olacaktır.

Medeniyet kelime anlamı olarak şehirleşmek, şehir hayatını benimsemek anlamına gelir. Medeniyet kavramı, 18. yüzyılda Fransız düşünürler tarafından

barbarlık kavramının karşıtı olarak geliştirilmiştir. Bu çerçevede, medeni toplum-barbar (ilkel) toplum ayırımına gidilmiştir. Bu ayırma göre, medeni olmak iyi, medeni olmamak ise çok kötü bir şey olarak tasvir edilmiştir. Böylece medeniyet kavramı ve medeni olma durumu, toplumları değerlendirmekte bir standart olarak karşımıza çıkmaktadır. Modern Avrupa, kendisini çeşitli medeniyetler arasında özel bir konuma yerleştirmiş ve diğer medeniyetlerle kıyaslandığında kendisini daha medeni görmüştür. Kendini eşsiz ve benzersiz olarak görme ve medeni olma durumunu belirleme konusunda, herkes tarafından kabul edilmiş kriterler henüz mevcut değildir (Wallerstein, 2012: 189). Yani bu konuda henüz sağlanmış bir mutabakat yoktur. 19. Yüzyıldan günümüze kadar olan süreçte Batılı devletler, siyasi, ekonomik ve teknolojik üstünlüklerini de kullanarak kimlerin medeni olduğunu, kimlerin ise yeteri kadar medeni olmadığını belirlemişlerdir. Tarihsel süreçte, medeni ve medeniyet kavramları, barbar ya da ilkel kavramlarının zıttı olarak inşa edilmiştir. Medeniyet bu yönüyle bakıldığında tekil anlamda kullanılır. Ancak Braudel'in de ifade ettiği gibi medeniyet kavramının bir de çoğul anlamı vardır. Bu düşünceye göre, her biri kendisine göre medeni olan birçok medeniyet vardır. S. Huntington da yazmış olduğu makalesinde medeniyeti çoğul anlamıyla kullanmıştır (Huntington, 2010: 46-47). Bu tez çalışmasında medeniyet kelimesinin tekil anlamından ziyade çoğul anlamına odaklanılmıştır.

Buraya kadar, medeniyet kavramının tanımı yapılmaya çalışılmış, "Medeniyetler Çatışması Tezi"ni ortaya koyan Samuel Huntington'ın görüşleri aktarılmıştır. Bu çalışmanın amacı, Huntington'ın tezlerinin doğruluğunu ortaya koymak veya ileri sürülen tezlerin yanlış olduğunu ispat etmek değildir. Tez çalışmasının bu bölümünde, Batı tarafından Huntington'ın iddialarına nasıl sahip çıkıldığı ve "biz" ve "onlar" arasındaki karşıtlığın nasıl inşa edildiği açıklanmaya çalışılacaktır.

Huntington (2002: 22-29), medeniyetler arasındaki ekonomik ve siyasal gelişmedeki temel farklılıkların kültürel farklılıklardan kaynaklandığını ileri sürer. Ona göre, Batı Hristiyan mirasına sahip medeniyetler, ekonomik gelişme ve demokratik siyasette daha başarılı olmaktadır. İleri sürülen teze göre, Ortodoks mirasa sahip medeniyetlerdeki siyasal ve ekonomik gelişmeler belirsiz, İslam'ı benimsemiş

Müslüman medeniyetlerin gelecekleri ise karanlıktır. Huntington, uluslararası gündemdeki temel sorunların medeniyetler arasındaki farklılıklardan kaynaklandığını sık sık tekrar etmiştir.

Huntington'ın ileri sürdüğü iddiaların konumuzla ilgili olan kısmına gelecek olursak, Huntington'ın, Batı medeniyeti ve Batı medeniyetinin karşısına koymuş olduğu diğer medeniyetler hakkındaki düşünceleri, burada daha çok önem kazanır. Samuel Huntington'a göre insanlık tarihi medeniyetlerin tarihidir. Huntington, Soğuk Savaş dönemi sonrasında, medeniyete dayalı bir dünya düzeni ortaya çıkacağını ifade etmiştir. Huntington'ın iddiasına göre, birbirleriyle kültürel olarak yakın olan medeniyetler işbirliği yapacak ve her medeniyet, kendi kültürüne yakın olan devletler etrafında kümeleneyecektir. Yeni Dünya sisteminde en yaygın ve tehlikeli gelişmelerin sosyal sınıflar, zengin-yoksul veya ideolojik olarak kutuplaşmış gruplar arasında gerçekleşmeyeceğini, çatışma zemininde artık farklı kültürlere ait halkların olduğunu ifade eden Huntington, süper güçlerin arasında yaşanan rekabetin, yerini, medeniyetler çarpışmasına bırakacağını iddia etmiştir. Huntington'ın tezine göre, (2002: 48) medeniyetler arasındaki farklar ciddi ve mühimdir. Farklı medeniyetlere mensup gruplar arasındaki mücadelelerin aynı medeniyete mensup gruplar arasındaki mücadelelerden daha sık ve daha şiddetli olacağını ileri süren Huntington, mücadelenin sebebini kültürel farklılıklar olarak saptamıştır (Üregen, 2011: 54-55).

Vaclav Havel, “kültürel anlaşmazlıkların, tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar çoğaldığı ve tehlikeli bir hale geldiği” biçiminde bir tespitte bulunmuş; Jacques Delors da “gelecekteki çatışmaların, ekonomik veya ideolojik nedenlerden değil, kültürel faktörlerden kaynaklanacağını” ileri sürerek Havel'in bu görüşünü pekiştirmiştir. Huntington da bunlara ek olarak (akt. Huntington, 2010: 26), “en tehlikeli kültürel çatışmaların, medeniyetler arasındaki gerçekleşeceğini” iddia etmiştir.

Huntington'a göre (2010: 267), Soğuk Savaş dönemi sonrası dünya, yedi veya sekiz medeniyetten oluşur. Bu medeniyetleri Batı, Konfüçyüs, Japon, İslam, Hint, Slav-Ortodoks, Latin Amerika ve Afrika medeniyetleri olarak sınıflandıran Huntington, her medeniyetin diğerinden farklı kültürel değerlere sahip olduğunu ve bu

farklılıkların kaçınılmaz olarak küresel savaşlara neden olacağını iddia etmiştir. Ona göre, dünya siyasetindeki yeni çatışma alanı kültürel alandır. Geleceğin tehlikeli çatışmalarının, Batı'nın kibrinden, İşlam'ın hoşgrszlğnden ve Çinlilerin aşırı inatçılığından kaynaklanacağına vurgu yapan Huntington, farklı medeniyetlere sahip olan devlet ve gruplar arasındaki ilişkilerin genellikle düşmanca bir şekilde süreceğine vurgu yapmıştır.

İnsan grupları arasındaki olmazsa olmaz farklılıklar, onların ne kadar geniş bir coğrafyaya hâkim olmaları, kafataslarının şekilleri, derilerinin rengi, fiziksel özelliklerine göre değil, değerleri, inançları, kurumları ve toplumsal yapıları ile ilgilidir. Huntington'ın yapmış olduğu medeniyetler sınıflandırmasına bakıldığında, Huntington'ın, medeniyetleri dini farklılıkları temel alarak sınıflandırdığı göze çarpmaktadır. Gerçekten de, insanlık tarihindeki temel medeniyetler, büyük lde dünyanın büyük dinleriyle tanımlanmışlardır (Topses ve Bıçkı, 2010: 69).

Huntington, Medeniyetler Çatışması tezini yazarken, medeniyeti dine indirgememiştir, ancak dine, medeniyetin tanımlanması aşamasında öncelik vermiştir. Onun düşüncelerine göre, din, bir medeniyetin tasvir edilmesi aşamasında etnisiteden daha etkilidir (Yılmaz, 2002: 14; Acar, 2003: 33-35). Huntington, dinin, insanlar arasında keskin ve dışlayıcı şekilde ayırım yaptığını ifade etmiştir. Dinin bu yönden, etnisiteye göre daha dışlayıcı ve ötekileştirici bir yapısı olduğunu iddia eden Huntington (2002: 25-27), buna örnek olarak, "bir kişinin, yarı Fransız yarı Arap olabileceğini, çifte vatandaş olabileceğini, ancak bir kişinin, yarı Katolik ve yarı Müslüman olmasının zor olduğunu, hatta mümkün olmadığını" belirtmiştir.

Soğuk savaşın bitiminden sonra Francis Fukuyama "Tarihin Sonu" adlı tezinde artık dünyada bir hegemon gücün kaldığını ve dolayısıyla çatışmaların sona erdiğini ileri sürmüştür. Fakat Samuel Huntington buna karşı çıkararak çatışmaların son bulmadığını tam tersine dünyanın daha büyük çatışmaların kıyısında olduğunu savunmuştur. Dünyadaki yaşayan uygarlıkların (Batı, Konfüçyus, Japon, İşlam, Hint, Slav-Ortodoks, Latin Amerika, Afrika) 8 kırılma noktasına ayrıldığını ve bundan sonraki çatışmaların bu uygarlıklar arasında meydana geleceğine işaret etmiştir. Nitekim 11 Eylül 2001'de El Kaide tarafından gerçekleştirilen terör saldırıları, Batı ve

İslam medeniyetleri arasında günümüze değin çatışmaların başlamasına sebep olmuştur. 18. yüzyıldan beri süregelen Batı medeniyetinin oryantalist bakış açısı üzerinden Ortadoğu'nun şahsında "İslam" medeniyetinin şekillendirilmek istenmesi farklı bir boyuta taşınmıştır.

11 Eylül 2001 tarihinde A.B.D.'ne yönelik gerçekleştirilen terör saldırıları, tam anlamıyla dünyada bir dönüm noktası olmuştur. İslamofobi, gerçekleştirilen bu saldırılar sonrasında zirveye çıkmış, medyada bütün Müslümanların saldırılardan sorumlu olduğu algısı oluşturulmaya çalışılmıştır. Amerika Birleşik Devletleri'ni hedef alan bu terör saldırısı tüm dünyada oldukça geniş yankı uyandırmıştır. Saldırılar sonrasında, şer odaklarına karşı birlik olma mesajı veren A.B.D. Başkanı George W. Bush, Batılı devletlerin desteğini alarak, atılabilecek her türlü adımın meşruiyetini sağlamıştır. Huntington'ın daha önce belirttiği yöne doğru giden uluslararası sistem, 11 Eylül Saldırıları sonrasında, medya ve siyasi elitlerin de etkisiyle Doğu-Batı karşıtlığını perçinlemiştir.

1.2. Irkçılığın Teorik Çerçevesi

İrk ve ırkçılık, antropoloji, sosyoloji, psikoloji, tarih, tıp gibi birçok bilim dalının ilgilendiği bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yönüyle ırkçılık, disiplinler arası bir kavramdır. Bilimsel ve teknolojik ilerlemelerin yaşandığı günümüzde var olan veyahut var olduğu varsayılan ırklar arasında, hiçbirinin, diğerine üstünlüğü olmadığı bilimsel verilerle kanıtlanmıştır. Ancak bu durum toplumsal yaşamda insanlar arasında ırkçı söylem ve eylemlerin ortadan kalkmasını sağlayamamıştır. Sosyal psikoloji ve genetik gibi bilim dalları, ırk ve ırkçılık probleminin bir gerçeklik değil, toplumlar arasında inşa edilen fenomenler olduğunu ispatlamak amacıyla birtakım çalışmalar yapmıştır. İrkçilik, bu yönüyle hem sosyal hem de fen bilimlerinin ilgi alanına girmiştir.

İrk ayrımcılığı, bir gruba sadece toplumsal düzeyde belirli bir ırka ait fiziksel veya diğer özelliklere sahip olduğu için eşit olmayan muamele yapılması anlamına gelmektedir. İrkçilik ise, ırk ayrımcılığının konusu olan özellikleri, olumsuz değer biçilen toplumsal, psikolojik ya da fiziksel özelliklerle ilişkilendirerek ırk ayrımcılığını destekleyen, deterministik bir inanç sistemidir (Marshall, 1999: 311).

İrkçılık, tarihsel ve bölgesel bağlamlarının etkisiyle çok çeşitli şekiller alabilir. Ancak ırkçılığın mevcut olduğu her yerde “doğuştan getirilen niteliklere” atıf yapan bir yapı daima mevcuttur. Tarihsel süreçte, ırk söylemi, ırk düşüncesi ve daha özelden ırkçılık, bir halkın veya insan grubunun, kendilerini, ötekilerin üzerine koyduğu ve mevcut üstünlüklerini doğal bir farklılık öğretisi aracılığıyla ifade ettikleri bir siyasi tahakküm ve ekonomik sömürü bağlamında gelişmiştir. Kapitalizmin Avrupa’da büyümesi ve özellikle Avrupalıların desteğiyle tüm dünyaya yayılması, ırkçı fikirlerin ve ideolojilerin kemikleşmesini hızlandırmıştır. Köle işgücünün yönetimi ve köleliğin siyasi bakımdan savunulması, ırkçı fikirlerin yayılmasında gerçekten hayati bir rol oynamıştır (Fenton, 2001: 98-101).

İrkçılığı tanımlamak, her zaman problem olmuştur. Fakat tanıma odaklanmaktan çok probleme odaklanılınca ırkçılığın tanımı aslında basittir. Eğer insanlar ırkından, inançlarından veya renklerinden dolayı baskıya uğruyorsa buna ırkçılık denir (Taş, 1999: 138). İrkçılık, sadece, genetik ölçütle (deri rengi gibi) ya da toplumsal ölçütle (dinsel bağlılık, kültürel modeller, dilsel tercih, vb.) tanımlanmış başka gruptan birini küçümseme ya da ondan korkma tutumunda olma meselesi değildir. İrkçılık, normal olarak böylesi küçümseme ve korkuyu içerir, ancak gerçekte bunlardan daha fazla bir şey ifade etmektedir (Balibar ve Wallerstein, 2013: 45-46).

Kategorilerin sistemli bir şekilde oluşturulması ve bu inşa edilmiş kategorilere mahkûm edilen gruplara doğal bir karakter atfedilmesi, halkların kendi ulusal sınırları dâhilindeki veya dışındaki diğer halkları boyunduruk altına almaları modern dünyanın, başlıca özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır (Fenton, 2001: 122). İrkçılık, biz-ötekiler temel problematiğinin parçası olması nedeniyle insan toplumlarının tamamına özgü bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanlar arasında doğal olarak biyolojik farklar bulunmaktadır. Bu biyolojik farklar, tarihsel süreçte ırkçı, dışlayıcı söylem ve eylemlerin merkezini oluşturmuştur. Biyolojik farkların yanı sıra, toplumlar arasında, kültürün öğelerinden olan, dil ve din gibi farklar da mevcuttur. Dil ve din farkı, toplumları birbirinden ayırmak ve farklı olarak görülen bu halkları birbirlerine karışmaktan korumak (melezleşmeyi önlemek) gibi işlevler görmüştür. Bahsi geçen bu farklar, toplumlar arasında karşılıklı nefretin oluşmasını sağlar ve oluşturulan bu

nefret sonucu toplumlar birbirleriyle savaşmaya meyilli hale gelirler (Kedourie, 1971: 46).

Toplumsal yaşamda insanların birbirlerine karşı duydukları, korku, düşmanlık, rekabet gibi duyguların yanı sıra önyargılar, kalıp yargılar gibi psikolojik nedenler sonucunda oluşan ırkçılık, toplum içinde seçilmiş bir gruba karşı sınırsız öfkeye dönüşür. Tarihsel süreçte, Almanya’da Nazi döneminde Yahudilere yapılan soykırım, A.B.D ve Avrupa’da yaşayan bugünkü Afrikalı göçmenler, Uzakdoğu ve Çin’de Müslüman halka yapılan eziyetler, özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra İslamofobi’nin artması sonucu gerçekleşen terör olaylarının Müslümanlara mâl edilmesi gibi örnekler bu sınırsız öfkeye örnek olarak gösterilebilir (Girard, 2010: 65).

İrkçılık kavramı, bünyesinde çok çeşitli yorumları barındıran bir kavramdır. Bu nedenle ırkçılık konusuyla ilgili yapılan bir çalışmanın veya tartışmanın anlamlı olabilmesi için öncelikle kavramın ne ifade ettiğinin açıklanması ve sınırlarının belirlenmesi gerekmektedir. Son yirmi-otuz yıldır birçok kişi ve kuruluş, ırkçılığı yeni ve eski olmak üzere ikiye ayırarak gruplar arasındaki çelişkileri, çatışmaları açıklamaya çalışmaktadırlar. İrkçi düşüncenin kaynağını ve nedenlerini tespit etmeye çalışan araştırmacıların, ırkçılığı, eski-yeni ırkçılık olarak ikiye ayırmalarının sebebi ise, ırkçılığın zaman içinde değişime uğramasından kaynaklanmaktadır. Daha önce de belirtildiği gibi ırkçılığın bir tanımının, herkes tarafından kabul edilen bir çerçevesinin oluşturulmasında karşılaşılan zorluklar nedeniyle ırkçı düşünceler, çeşitli sınıflandırmalara tabi olmuşlardır. En yaygın kabul edilen sınıflandırma ise temel olarak Klasik (Eski) İrkçılık- Kültürel (Yeni) İrkçılık ayrımıdır.

İrkçilik zaman içinde sürekli değişime uğramış, içeriği yeni biçimler almış, hareket alanı değişmiştir. İrkçi düşünceler, söylem ve eylemler, okullarda farklı, konut dağıtımında farklı, işe almada farklıdır. Eski ırkçılık, konut ve işte dışlarken; yeni ırkçılık, bunlara ilaveten kişi veya grubun vatandaşlık haklarını elinden almaya kadar giden boyutlara ulaşıyor. Kültürel (Yeni) ırkçılık düşüncesinde farklı kültüre sahip olan kişi veya gruplar, işe yaramaz, kültürsüz, düzen bozucu, işgalci gibi görülürler (Taş, 1999: 147-149).

Sonuç olarak denilebilir ki, biyolojik farklılıklar, etnik farklılıklar ve günümüzde, dil ve din gibi öğeleri de kapsayacak şekilde kültürel farklılıklar, ırkçılık düşüncesinin temelini oluşturmaktadır (Kedourie, 1971: 65). Yani, Turner'in da vurguladığı gibi (2002: 156) insan toplumlarının, temel varlık normları ve değerleri göz önüne alındığında, öteki kültürler sorunu ve buna bağlı olarak geliştirilen ırkçılık, günümüzde evrensel bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.2.1. Yabancı Düşmanlığı

Yunanca'da "xenos" (yabancı) ve "phobos" (korku) kelimelerinin bir araya gelmesiyle oluşan "xenophobia" kelimesinin dilimizdeki karşılığı, "yabancı düşmanlığı"dır. Kelimedeki phobos (korku) anlamının giderek düşmanlığa dönüşmesiyle birlikte, yabancı düşmanlığı ortaya çıkar (Haba, 2015: 215). Bir başka tanıma göre yabancı düşmanlığı, ilişkisel anlamda insan yaşamındaki ötekini reddetme anlamına gelen bir olay veya olgudur (İlhan ve Çevik, 2013: 56). En somut haliyle yabancı düşmanlığı, yabancılara karşı duyulan, gerçekçi olmayan bir korku olarak değerlendirilmektedir (Taş, 1999: 54).

Yabancı düşmanlığı, temel olarak, yabancılar veya yabancı olan şeyler karşısında sistematik düşmanlığı ifade etmektedir. Yabancı düşmanlığı, yabancından ve dışarıdan gelen birey ve bireylerin oluşturduğu gruplardan nefret edilmesinin yanı sıra yabancı ve öteki olan birey ve grupların, ait olunan topluma dâhil olması durumundan dolayı yaşanan korkuyu ifade etmektedir (Kedourie, 1971: 66). Kültür-merkezcilikten kaynaklanan bu anlayışa sahip birey ve grupların, yabancıların kültürlerinden, gelenek ve göreneklerinden nefret etmeleri, temel davranış biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu fikirlere inanan insanlar arasında ırkçı duygular vardır, fakat henüz bu ırkçı duyguların bilince çıkarıldığı söylenemez. Bu aşamada ırkçılığın tüm alt yapısı, hazır durumdadır. Hatta bireyin ve toplumun kimi sorunlara yaklaşımı, ırkçılıktan farklı değildir; ancak bu aşamada sistemli bir ideolojinin etkisinden bahsedilemez (Taş, 1999: 74).

İnsanlarda farklılığa karşı genel bir mesafeli olma duygusunun olduğu düşüncesi doğrudur. Ancak bu mesafeli olma duygusu veya durumunun, yabancılara karşı olumsuz ve saldırgan davranışlara dönüşmesi, makul karşılanmayacaktır.

Toplumsal yaşamda yaşanan bunalımlara çözüm bulmak için suçlu arayışına giden toplumlar, kolay yoldan yabancıları suçlu ilan ederek kısa süreli bir kurtuluş sağlarlar (Ergil, 2015: 153). Toplumdaki yabancılar karşı geliştirilen ve beslenen önyargıların etkisiyle düşman hüviyetine bürünen yabancılar, sosyo-ekonomik ve siyasi tüm krizlerin mutlak sorumluları olarak görülürler. Özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra dış işçi göçü alan Avrupa ülkelerinde, yabancı düşmanlığı, giderek büyük bir sorun haline gelmiştir. Başka ülkelerden Avrupa ülkelerine göç eden göçmenler veya göç edilen ülkede dünyaya gelen göçmen kökenli bireyler, sık sık yabancı düşmanlığı söylem ve eylemlerine maruz kalmaktadırlar. Üçüncü Dünya Ülkeleri olarak tabir edilen ülkelerden Avrupa'ya göç eden ve zamanla göç edilen ülkede kalıcı hale gelen göçmenleri, düşman ve işgalci olarak algılayan "biz" grubunun üyeleri, ötekilerin, yaşadıkları toplumun huzurunu bozduğu fikrinde eksiksiz olarak birleşirler (Doyuran, 1990: 60).

Yabancı düşmanlığı, ırkçılığın bir özelliği olarak düşünülebilir; ancak ırkçılıkta yabancı ile biyolojik, özsel ve mutlak bir fark fikri esastır; buna karşılık yabancı düşmanlığının odak noktasında yabancından nefret yatmaktadır (Bilgin, 2007: 424). Daha önceki tarihsel sistemlerin tümünde, yabancı düşmanlığının, temel bir davranışsal sonucu olmuştur. Bu da, barbar, uygar olmayan, geri kalmış vb. sıfatlarla inşa edilen yabancının veya ötekinin, toplumun fiziksel alanından dışarı atılmasıdır. Barbarlara ölümün layık görülmesi ve soykırım biçimini alması, bu dışarı atılmanın en uç biçimidir (Balibar ve Wallerstein, 2013: 46). Tarihsel süreçte bunun en acı biçimi, İkinci Dünya Savaşı döneminde Yahudilere yapılan soykırımda tecrübe edilmiştir.

1.2.2. Klasik (Eski) Irkçılık

Klasik anlamda ırk terimi, yanlış düşüncelere ve bilgilere dayanan ırk bilimiyle ilişkilidir, fiziksel farklılığı, çoğunlukla da renk farkını ifade eder. Klasik anlamda ırkçılık, biyolojik karakteristiklere dayanarak ahlaki ve entelektüel üstünlüğü öngören bir ideolojidir. Irkçılık, insan gruplarını, iktidar, sınıfsal konum ve kültürel duruma göre birbirinden ayıran bir düşünce sistemidir. Klasik ırkçılık düşüncesi, insan toplulukları arasındaki farklılıkların, maddi koşullara veya tarihsel gelişmelere değil, genlere dayalı olduğunu ileri sürmüştür. Bu tanıma göre ırkçılar, ırklar veya insan grupları arasında biyolojik farklılığa, bu farklılıkların hiyerarşik sınıflandırılışına ve

bu sınıflandırmanın insanın içyapısına bağlı olduğuna inanır. Irkçılar, bu farklılıkları başka gruplara hak tanımamak, onları aşağılamak ve tecrit etmek için kullanır. Irkçı düşüncenin ve ırkçılığın kaynağı ve ortaya çıkışı hakkında çeşitli görüşler mevcuttur. Kimilerine göre ırkçılık, Ortaçağ'da Çinliler ve Araplar arasında ortaya çıkmıştır. Bazıları ise kölecilik sisteminden önce ortaya çıktığını ve kölecilikle beraber daha da güçlendiğini kanıtlamaya çalışmaktadır. Klasik ırkçılık, köle ticaretinin, başka ülkeleri işgal etmenin ve savaş çıkartmanın en temel gerekçelerinden birisi olmuştur. Klasik ırkçılığın, sömürgecilikle eşit olduğu savı bazı sosyologlar tarafından hâlâ savunulmaktadır. Fakat özünde ırkçılık, bilimsel ve rasyonel bir proje olarak Aydınlanma döneminde geliştirilmiştir. Aydınlanma, Batı'nın başarılarına ve Batı ırkçılığının doğuşuna katkı yapmıştır. Avrupalı gezginler, misyonerler ve etnologlar bitkileri, hayvanları ve insanları sınıflandırmak için ırkçılıktan geniş ölçüde yararlanmışlardır. Avrupalılar, ırkçılığı modernleşmedeki farklılıkları belirlemek amacıyla kullandılar. Sonuçta ırkçılık, Batı medeniyetinin üstünlüğünü ifade eden bir teoriye dönüşmüştür (Taş, 1999: 41-46).

Farklı toplumlar içinde yaşayan insanların, fiziksel olarak birbirlerinden farklı oluşu, onları birbirlerine karşı üstünlük arayışına itmiştir. Tarihsel süreçte, insanlık siyasal, toplumsal ve teknolojik alanlarda bazı ilerlemelere şahit olurken, ne yazık ki bazı irrasyonel düşünceler, dönemin önemli sayılan aktörleri tarafından bilimselleştirilmeye ve meşrulaştırılmaya çalışılmıştır. 16. yüzyıldan itibaren Avrupalı kolonilerin Kuzey ve Güney Amerika'yla ilişki kurması, Avrupalıların kafasında, "Diğer insanlar neye benziyor?" sorusunun doğmasına neden oldu. Katı muhalefetle karşılaşmasına rağmen, karşılaştıkları insanları pagan, yaşamayı daha az hak eden ve aşağılık yaratıklar olarak gören Avrupalı zihniyet, bu dönemde şekillenmeye başladı. Avrupalıların karşılaştığı halklar, basit veya tek tip bir yaklaşımla değil, son derece kalıcı ve dayanıklı olan uygar ve kutsal, vahşi ve yabani gibi temalarla değerlendirilmiştir (Fenton, 2001: 271). Bahsedilen dönem boyunca, ötekilerin doğuştan farklı ve genellikle aşağılık olarak görüldüğü çok çeşitli sınıflandırıcı düşünce yapıları var olmuştur.

Irkların üstünlüğü düşüncesini ileri sürenler, cahil veya korkak değillerdi. Tam tersine döneminin en aydın ve en maceracı insanlarıydı. Hume, Voltaire, Rousseau,

Montesquieu, Kant ve Hegel, Gobineau gibi filozoflar, tüm düşünce sistemlerini kapsamasa da ırkçılık hakkında fikir ürettiler, ırkçılığın yayılmasında önemli rol oynadılar (Taş, 1999: 44).

Voltaire ve Roussesau, siyah deri rengine sahip olan insanları, doğaları bakımından daha aşağı saymışlardır. David Hume, “beyaz dışında bir deri rengine sahip uygar bir toplum, asla var olmamıştır.” demiş ve buna gerekçe olarak o, doğanın insan türleri arasındaki orijinal ayrımı şekillendirdiğinden başka bir gerekçe bulamamıştır (Fenton, 2001: 108-109). David Hume, 1748’de yazdığı “Ulusların Karakterleri” denemesinde, siyahlar ve öteki yaratıkların, doğal olarak beyazlardan daha aşağıda olduğunu ifade etmiştir. Immanuel Kant, 1764’te “Yüce ve Güzel Olanı Hissetme Üzerine Gözlemler” başlıklı eserinde, Afrika siyahlarının doğadan zekâ almadıklarını ileri sürmüştür. Hegel, siyahların, insanlığın yüz karası olduğunu ve Afrika’nın, Dünya tarihinin bir parçasını oluşturamayacağını, çünkü bu yönde herhangi bir gelişme sergilemediğini “Tarih Felsefesi” başlıklı yapıtında belirtmişti (Taş, 1999: 40).

Kant, “İnsan Bilimine, Tarih Felsefesine, Politikaya ve Eğitim Bilimine İlişkin Yazılar” adlı yapıtının “Değişik İnsan Irkları Üzerine” adlı ara başlığı altında insanlarda ırk ve tür kavramlarını incelemiştir. Kant’a göre, insanlar sadece tek ve aynı türe değil, aynı zamanda bir aileye aittirler; birbirlerine benzerler; ama akraba değildirler. Kant’ın düşüncesine göre yeryüzünde çeşitli ırklar vardır. Irkları ayıran, renk ve biçimdir. Düşünür, aynı yapıtın “İnsan Türlerinin Farklı Irklara Bölünmesi” adlı ara başlığı altında insan soyunu, Beyaz ırk, Zenci ırk, Hun ırkı, Hint ırkı olmak üzere dört ana ırka ayırarak irdelenmiştir. Ona göre, beyaz ırkın en belirgin yaşam alanı Avrupa’dır. Kant’a göre, zenciler ve beyazlar temel iki ırkı oluşturur. Kant, kalıtsal özgünlükleri ya da başlıkları vurgulamıştır. Kant’ın varsayımına göre, akıl yönünden üstün olan Avrupalıların, bu üstünlüklerinden yararlanarak uygarlaşma alanında ilerlemesi gayet doğaldır (Kula, 2012: 43-45).

Renan’a göre, insanlar derisinin rengine, kafatasının biçimine ve kapasitesine göre tanımlanmış üç tür üç ayrı ırktan oluşur. Renan bu görüşünü “Irkların eşit olmadığı gözlemlendiğini, insanlar eşit olmadığını, ırkların eşit olmadığını, örneğin

zencilerin, beyazların istediği ve tasarladığı büyük şeylere hizmet etmek için yaratılmış olduklarını” iddia etmiştir. (Akt. Schnapper, 2005: 76).

İrk ve ırkçılık fikri, ilhamını biraz da 19. yüzyılda bilimden almıştır. İrkçılık konusundaki irrasyonel fikirler, 19. yüzyıl boyunca etnoloji çalışmalarının geliştirilmesi yoluyla büyük bir hızla yayılmıştır. Mesela, Conte de Gobineau, “İnsan Irklarının Eşitsizliği Üzerine Denemeler” adlı eserinde ırkçı düşüncelerini ortaya koymuştur. Gobineau, irksal üstünlüğün doğal olduğunu ve bireylere değil gruplara uygulanması gerektiğini öne sürmüştür. Gobineau, insanlığın, aslında çeşitli kabiliyetlere sahip üç ayrı ırktan oluştuğunu ileri sürmüştür. Bu ırkların içinden Beyaz Arî İrk, Gobineau’nun düşüncesine göre ırkların en kabiliyetlisi olarak tanımlanmıştır. Hatta Gobineau, eserinde en kabiliyetli olan ırkın, diğer ırklarla karışarak onları da medeniyete yükselttiğini ifade etmiştir (Kedourie, 1971: 64-65; Bernasconi, 2000: 44).

19. yüzyılın büyük bölümünde ve 20. yüzyılın yarısından fazla bir süre boyunca insanlığın, kaçınılmaz bir biçimde farklı ve kapasiteleri açısından eşit olmayan ırklara bölünmüş olduğu fikri, geniş bir sosyal, siyasi ve bilimsel düşünce çizgisinde etkisini korumuştur. Dünya nüfuslarının gerçekten var olduğuna inanılan ırklara ayrılmasında belirleyici rol oynayan neredeyse tek ölçüt, deri rengi, saç tipi, endam ve yüz görünüşü gibi dıştan fark edilebilen özelliklerdi. İrk bilimi olduğu düşünülen şeyin yandaşları tarih, kültür ve uygarlığın anahtarının “ırk” kavramı içinde var olduğuna; ırkın, kültürü, insan kapasitesini, karakteri ve her türden eğilimi belirlediğine inanmışlardı (Fenton, 2001: 6-7).

İrk kavramının hatalı temeli, 19. ve 20. Yüzyılların büyük bir kısmında, ırk teriminin, insanlığın farklı bölümlerini ifade ederken, bu bölümleri belirtmek için görünür karakteristik özelliklerle ilişkilendirilerek kullanılmış olması gerçeğine dayanmaktadır. Bu sınıflandırma, ırkların, irksal bir mirası oluşturan kendilerine özgü karakter, yetenek ve ahlaki yaratılışa sahip oldukları görüşüyle birleşmişti. Bu dönemde ırk, insan nüfuslarının “doğal” bir gruplanması ve uygarlığın başlıca belirleyicisi olarak görülmüştü (Fenton, 2001: 93).

Karakter ve ahlaki kişiliğin, bir dizi irksal özellik olarak doğuştan getirildiğini savunan kuramlar, tamamen spekülative nitelikteydi ve ırkla ilgili düşüncelerin çoğu,

genetik aktarmayla ilgili günümüz bilgilerinden çok daha önce üretilmişti. Ancak 19. ve 20. yüzyıla egemen olan ırkçı söylemin, önemli ve anlamlı bir yanı, ırkçı söylemin meşruluğunu bilimin otoritesine olan bağlılıktan almasıydı. (Fenton, 2001: 98)

Biyolojik ırkçılık düşüncesinde simgeci bir anlayış mevcuttur. Bu simgeci anlayışta, beyazın siyaha kesin üstünlüğü mevcuttur. Siyahın simgeleştirilmiş hali kuşkusuz ırkçılığı kolaylaştırır. Biyolojik ırk savunucuları, “insanların çoğunluğunun, derilerinin rengi ne olursa olsun, kendiliğinden açığı koyuya, sarışını esmere, beyazı siyaha tercih edeceklerine” dair görüş ortaya koymuşlardır. Renkler temelinde oluşturulan bu simgecilik anlayışı, “beyaz ırk ırkçılığı” düşüncesinin temelini oluşturmaktadır (Girard, 2010: 177-178).

Bir grup akademisyene göre ırkçı önyargılara yol açan korku, nefret ve akıldışılık insana ait özelliklerdir, bundan dolayı ırkçı nefret insanın yapısında vardır. Bunlara göre ırkçılık insanlık tarihiyle başlar ve böyle sürüp gider. Uzun bilimsel araştırmaların ulaştıkları genel sonuçlar ise şöyle özetlenebilir: Bir ırka özgü herhangi bir gen bulunamadı. Buna göre insan toplulukları, kesin olarak birbirinden ayrılmaz. Aynı ırktan veya ulustan olanların gen hareketlerinde, çok büyük bir farklılık görülmemektedir. İnsanların üstün yeteneklerinin, biyolojik üstünlüklerinden gelmediği, bilimsel yollardan kuşkuya yer bırakmayacak biçimde kanıtlandı. Irk ayrımının bilimsel yetersizlikten kaynaklandığı, bilimciler tarafından doğrulandı. Görüldüğü gibi ırkçılık, ilk başlarda insan grupları arasındaki farklılıkları anlamak için ortaya çıktı. Zamanla Avrupa'nın kültürel üstünlüğünü ilan etmeye ve en sonunda bu üstünlüğün içsel olduğu sonucunun ortaya çıkartılmasına yaradı. İnsan yapısının genlerine, kromozomlarına kadar gidilerek ırkçılığa bilimsel kılıf arandı (Taş, 1999: 41-46).

Irak bilimcileri ve farklı alanlardan ırk kavramıyla ilgilenen düşünürler tarafından kullanılan deri rengi gibi fiziksel işaretler ve diğer fiziksel özellikler, gözle görülür ve gerçektir. Tüm dünya üzerine düzensiz bir şekilde dağılmış, belirgin deri rengi, saç şekli, göz şekli ve diğer yüz özelliklerine sahip insan kümeleri vardır. Yanlış olan şey, bu özelliklerin, kökleri onların biyolojik farklılıklarında bulunan sosyal ve ahlaki niteliklere sahip ayrı insan ırklarının temellerini oluşturduğu şeklindeki

iddiadır. Nitekim İkinci Dünya Savaşının ardından sabit tipolojiler görüşüne dayanan, deri rengi ve kafatası şekli gibi bazı fenotipik özellikleri temel alan bilimsel “ırk” kavramının, hiçbir belirgin bilimsel anlamı veya kullanımı olmadığı sonucuna varılmıştır. Dahası belirgin fiziksel veya genetik özellikler ve kültürel özellikler arasında herhangi bir nedensel ilişkinin olmadığı sonucuna varılmıştır (Fenton, 2001: 93-94).

1.2.3. Kültürel (Yeni) Irkçılık

Bir uygarlığın ve o uygarlığın taşıyıcılarının bütün ötekilerden üstün olduğunu savunan öncelikli inancın içerdiği büyük bir dini, kültürel ve biyolojik-bilimsel fikirler harmanı, uzun süre varlığını korumuştur (Fenton, 2001: 302-303). Dünya ekonomisinde ve kültürel alanda globalleşmenin yaşanmasıyla birlikte önemini kaybedeceği varsayılan kültürel farklılık sorunu, günümüzde daha da büyümüştür. Sosyal ve kültürel farklılaşma, “modern çağ” diye adlandırılan periyod boyunca, sosyal ve beşeri bilimlerin klasik konularından birisini oluşturmuştur (Turner, 2002: 17).

Tarihsel bir inceleme yapıldığında, birçok toplumda, o toplumu oluşturan insanların, kendilerini “medeni”, “çağdaş”, “ileri” insan olarak adlandırdıkları ve kendileri dışında kalan ötekileri de “ilkel”, “geri”, “çağ-dışı” varlıklar olarak gördükleri, bir gerçek olarak karşımıza çıkacaktır. Tarihsel süreçte kendi yaşam biçimlerinin ve kültürlerinin, diğer toplumlardan üstün olduğunu düşünen bu tip toplumlar, kendilerini diğer halklardan ayıran engelleri ortadan kaldırmak yerine bu farkların sürekliliğini sağlamaya çalışmışlardır. Bilimde yaşanan gelişmelere rağmen, insanlığın Aydınlanma olarak adlandırdığı çağdan itibaren gelişmeye başlayan rasyonalizme rağmen, günümüzde bile halen birçok toplum sadece kendi yaşam biçimlerinin ve kültürlerinin tek doğru olduğuna inanmaktadır. Hatta günümüzde, dünyanın birçok yerinde kültüre atfedilen değer giderek daha da önem kazanmaktadır (Edgerton: 2015: 201-202).

Toplumda, herhangi bir grubun, kendisini dünya üzerindeki en iyi insanlar, en üstün insanlar olarak görmesi, tarihsel süreçte çok sık rastlanan bir durumdur. Bu gruplar, üstünlüklerinin sebebini çoğunlukla onları bir arada tutma konusunda önemli bir işlevi olan kültürlerine dayandırır. Toplumlar arasında, dolayısıyla devletler

arasında meydana gelebilecek her çatışma, toplumun üyelerinde, diğerlerine karşı duyulan korku ve nefret duygularının da etkisiyle, bir üstünlük düşüncesinin oluşmasına neden olur. Bunun sonucunda, herhangi bir devlette bireyler, tek taraflı kültürle yetiştikçe, yani kendi kültürü dışındaki bireylerin veya grupların yanlış yolda oldukları düşüncesi inşa edilince, kendi kültürünün, gerçek ve tek medeniyet olduğuna inanacaktır. Durum böyle olunca, doğal olarak diğer toplumların kültürü, tamamen vahşet olarak nitelendirilecek, o kültüre ait olan, o kültürü benimsemiş olanlar da vahşi olarak görülecektir. Bu durumun en son noktası ise, kendisini, vahşi olarak nitelendirilen kültürü benimseyen insanlara, yol gösterici olarak vazifelendirmesi olacaktır. Bu vazifelendirilme durumu, bunu gerçekleştiren toplumun üyelerine irrasyonel gelmeyecektir, çünkü bu toplumun üyeleri kendilerini ve kültürlerini, diğer toplumlardan ve onların kültürlerinden üstün gördükleri için, bu vazife, onlar için en doğal hak olacaktır (Edgerton: 2015: 220; Kedourie, 1971: 47).

Kültürel ırkçılığı tanımlamadan önce kültür kavramının önemi ve sınırlarını açıklamak konunun daha iyi anlaşılmasına vesile olacaktır. Kültür kavramını anlama çerçevesinde kültürün önemini ve sınırlarını açıklama noktasında şu soruların cevaplarını aramak öne çıkmaktadır: Kültür ne demektir? Kültür kelimesinin orijini nedir? Kültürün insanla, toplumla ve toplumsal hayattaki karşılığı var mıdır, varsa bu karşılık ne düzeydedir?

Kültür kavramı, iki yüzyıldan fazla bir süre önce ortaya atılmıştır. İlk defa 1793'de basılı bir Alman sözlüğünde yer almış, karmaşık bir kavramdır. Herkes tarafından kabul edilen bir tanımını yapmak son derece güçtür. Biz insanlar, içinde yetiştiğimiz kültürü kişiliğimizin, kimliğimizin bir parçası haline getiririz. Kültür, günlük hayatta eğitim, müzik ve yemek kültüründen, tarım, ticaret ve endüstriyel faaliyetlere kadar hemen hemen her şeyi içine almaktadır. Şimdiye kadar kültür konusunda yapılan tanımların en tanınmış, ünlü antropolog Edward B. Taylor'a aittir. Taylor kültürü, insanın toplumun bir üyesi olarak elde ettiği, bilgi, inanç, sanat, ahlak, hukuk, âdetle ve diğer yetenekler ile alışkanlıklardan oluşan karmaşık bir bütün olarak tanımlamıştır. En genel manayla kültür, bir yaşam tasarımı ve insanların davranışlarını koordine eden ortak bir anlayıştır (Bozkurt, 2014: 89-91).

Kültür terimi, maddi kültür ve manevi kültür olmak üzere iki sınıfa ayrılır. Kültür kavramının asıl karşılık geldiği şey, sembolik olan, değer verilen hayat şekilleri ve tarzları, adetler gibi konularla ilgili olan her şeydir (Fenton, 2001: 11-12). Sosyal bilimler, kültürü, “öğrenilmiş davranış kalıpları” olarak görmektedirler. Kültür, sabit bir nitelik olarak düşünülmemelidir. Kültürler, “taş ya da dondurulmuş yapılar değildir.” (Dellal, 2016: 35). Toplumsallaşma ile kazanılan kültür, ortak anlayışları paylaşan insanların, bir grup içindeki davranışlarının ne olması gerektiğini ortaya koyar (Bozkurt, 2014: 92). Kültür kendine has özellikleri ile kaynağını toplumdan alır. Gerek maddi gerek manevi kültür olarak belirlendiği şekliyle kültür toplumun özelliklerini taşır ya da o topluma özelliğini verir (Sözen, 1991: 100). Bilindiği gibi tarih boyunca insanın yapısı ve kültürel gelişimi, birbirine bağımlı oldu. Çünkü insan kültürlerin taşıyıcısıdır. İnsanı ve kültürü birbirinden ayırmak, iyi veya kötü diye ayrımlara tabi tutmak olanaksızdır (Taş, 1999: 62). Kültürün, “şu kültür” paylaşan insanlar, “şu halktır” diye tanımlayabileceğimiz şekilde, kayıtsız koşulsuz, bir grupla, bir toplulukla, bir ulusla ya da bir halkla ilişkilendirileceğini de düşünmememiz gerekir (Fenton, 2001: 12).

Dünyada insanlar arasında iletişim ve işbirliği de gelişmektedir. Ancak buna rağmen, birçok ülkede, başka kültürlerin mensuplarına karşı düşmanlık artmaktadır. Çünkü hepimiz, dünyayı kendi kültürel merceklelerimizle görmek isteriz. Bugün dünya, 200 devlet ve binlerce farklı kültüre bölünmüştür (Bozkurt, 2014: 109-110). Her kültür, kendini tek hakiki ve yaşanmaya değer kültür olarak görür; diğer kültürleri bilmezlikten gelir, hatta onların kültür olduğunu bile inkâr eder (Levi-Strauss, 2013: 69).

Kültür, hem doğru ve yanlış hem de “bizler” ile “onlar” arasındaki farkı belirleyen kuralları ve normları bulunan bir miras olarak algılanmaktadır (Baumann, 2006: 32). “Biz” ile “onlar”, “burası” ile “orası”, “içerisi” ile “dışarı”, “yerli” ile “yabancı” ayrımları kültürlerin kurduğu ve sürdürdüğü en önemli farklılıklardan bazılarıdır. Yapılan bu ayrımlarla, kültürler, kendi bölünmez düzenleri için hak talep ettikleri ve her tür rekabetten korumak istedikleri alanın sınırlarını çizer. Öteki kültürlere ancak uzakta kaldıkları müddetçe hoşgörü gösterilebilir (Bauman, 2010: 177). Bu ulusal kültür görüşünün, geçmişteki ırkçılıktan farkı, fiziksel görünümün

önemsizleştirilerek kültürel farklılaşmanın birinci plana çıkartılmasıdır. Kültürlerin inşa edilmesi ve onlara değer biçilmesi, ırkçılık anlayışımızda önemli bir rol oynamaya başlamıştır (Fenton, 2001: 70-71).

Kültür terimi ve kavramı ile ilgili verdiğimiz bu açıklayıcı bilgilerden sonra kültürel ırkçılık kavramının açıklamasına geçebiliriz. Kültürel ırkçılık, belli bir toprak üstünde yaşayan insan topluluklarının, tarihsel süreç içinde genlerine depo edilen kültürel alışkanlıklarının farklı olduğunu savunur. Yeni ırkçılıkta ırklar yoktur, insan toplulukları ve kültürler vardır (Taş, 1999: 51-52).

Kültürel ırkçılık, baskın temanın biyolojik soyaçekim değil, kültürel farklılıkların aşılabilirliği olduğu bir ırkçılıktır. Kültürel ırkçılığı savunanlara göre bu düşüncede önemli olan şey, ilk bakışta bazı grup ya da halkların diğerine üstünlüğünü ilan etmek değildir. Önemle vurgulanan düşünce, sınırların kaldırılmasının sakıncasını, hayat tarzlarının ve geleneklerin bağdaşmazlığının savunulmasıdır (Balibar ve Wallerstein, 2013: 32).

Kültürel ırk savunucuları, kültürler ve kimlikler arasında mesafe ve farklılık koymak istemektedirler. Onların düşüncesine göre, ırk, asimile edilemez; asimilasyon ancak başka bir ırkın arılığını kirletebilir ve kalitesini bozar. Böylesi olumsuz bir olayın gerçekleşmemesi için, yabancı ırklar ayrı tutulmalı, birbirlerinden tecrit edilmeli ve en iyisi, karışımı imkânsızlaştıracak güvenli bir uzaklığa taşınmalı ve böylece kişinin, kendi ırkı kirlenmeden korunmalıdır (Bauman, 2010: 195). Yeni ırkçılar, bireyler arasında saygının ırklar arası farklılığı tanımaktan geçtiğini ısrarla açıklarken, bütün kültürler, başkalarıyla karışmadan belli bir toprak parçası üzerinde ve belirli bir tarih süreci içinde geliştiği sürece güzel ve anlamlı olduğunu ileri sürmüşlerdir. Onlara göre yabancılar, başka topraklarda yaşadıkları için yerli kültüre ayak uyduramaz ve geri gönderilmelidir (Taş, 1999: 52).

Yeni ırkçılık, yabancı düşmanlığını doğal bir biçimde üreten etnosantrizmden kaynaklanır. Kültürel üstünlüğü öne çıkarmayan bu ırkçılık, Üçüncü Dünya'dan gelenlerin yerli kimliği bozduğu savından hareket eder (Taş, 1999: 53). Farklılık hakkı ve mutlak farkçılık, yeni ırkçı ideolojinin can damarını oluşturmaktadır. (Schnapper, 2005: 520). Çağdaş dünyada geleneksel ya da yenilenmiş biçimler altında ırkçılığın

gerilemediği; tersine ilerlediği yaşanan olaylarla tecrübe edilmektedir. (Balibar ve Wallerstein, 2013: 18). Irkçılık gerilemiştir, sadece rolünü ya da görünümünü değiştirmiştir (Schnapper, 2005: 361).

Sonuç olarak denilebilir ki, ırkçı söylem ve eylemler, biyolojik ve etnik niteliklerinden tamamen arınmamış halleriyle ve üstelik kendisine hüküm süreceği yeni bir alan olan kültürel farklılıkları da temele alan bir anlayışla halen mevcudiyetini sürdürmektedir (Girard, 2010: 182).

1.2.4. Kültürel Irkçılık ve İslamofoby

İslamofobi kavramı, ilk kez 1997 yılında İngiltere’de, “Runnymede Trust” adlı kuruluş tarafından desteklenen “İngiltereli Müslümanlar ve İslamofobi Komisyonu” tarafından yayınlanan “Islamophobia: A Challenge For Us All” isimli raporda kullanılmıştır. Son yirmi otuz yılda uluslararası gündemi daha çok meşgul etmesine rağmen İslamofobi kavramının kökeni, daha eski yıllara dayanır (Er ve Ataman, 2008: 760).

İslamofobi/İslamofoby kavramı, bu kısmın ilk başlığında açıklanan yabancı düşmanlığı/korkusu kavramından bağımsız analiz edilemez. ‘Xenos’ kelimesine eklenen ve korku anlamını içeren ‘fhobos’ kelimesi, İslam kelimesinin arkasına getirilmiş ve İslamofobi kelimesi üretilmiştir. İslamofobinin anlaşılması için tarihsel süreçte Hristiyanlık ve İslam arasında yaşanan çekişmeyi iyi analiz etmek gerekmektedir.

İslamdan ve Müslümanlardan korkma, çekinme anlamına gelen İslamofobi terimi, 11 Eylül 2001’de gerçekleşen saldırılar sonrasında hem siyasal alanda hem de medya sahasında daha sık kullanılmıştır (Aydın ve Yardım, 2008: 7). İslamofobi, yabancı düşmanlığının özel bir kimliğe odaklanan kılık değiştirmiş halidir ve daha çok Avrupa ülkelerinde Müslüman göçmenlere karşı hoşgörüsüzlük ve ayrımcılığı içermektedir (Canatan, 2008: 237). Müslümanlara karşı geliştirilen önyargı ve nefret psikolojisinin arka planında çeşitli etkenler bulunmaktadır. Özellikle 11 Eylül 2001’de Amerika Birleşik Devletleri’nde meydana gelen terör saldırısı sonrası Batı’da ve tüm Avrupa’da İslamofobik algı ve eğilimlerin arttığı gözlemlenmiştir (İnanç ve Çetin, 2011: 13). Ayrıca medya organları da önyargıların oluşması ve pekişmesinde önemli

rol oynamaktadır. Medya, siyasi elitlerin söylemleri, iletişim eksikliği gibi nedenlerden dolayı Avrupa genelinde İslamofobi genişlemekte ve yayılmaktadır. Çalışmanın üçüncü bölümünde Fransa'ya dair vereceğimiz örneklerde medya ve siyasi elitlerin yabancı düşmanlığı, İslamofobik ve ırkçı söylem ve eylemler üzerinde ne kadar etkili oldukları açıkça görülecektir.

Bu çalışmanın ana başlığını oluşturan ırkçılık ve ırkçılığı besleyen yabancı düşmanlığı, İslamofobi ve etnosantrizm gibi kavramlar Batı'ya özgü değildir. Ancak bahsi geçen bu kavramların hepsi, Batı'da kuramsallaşmış olup, Avrupa kimliğinin inşasında önemli yer teşkil etmektedirler. Kendisini, daima bir düşman olarak görülen “öteki” üzerinden kurgulayan Avrupa'da, özellikle 1990'lı yıllardan itibaren İslamofobik söylem ve eylemler yükselişe geçmiştir. Bazı araştırmacılar, bu durumu, Soğuk Savaş döneminde Batı'nın tek düşmanı olan komünizm tehlikesinin yerini, Soğuk Savaş sonrasında İslam'ın aldığına işaret ederek açıklamışlardır (Çötök, 2013: 5-6; Aktaş, 2014: 32).

Özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra Batı toplumları Doğu toplumlarına dolayısıyla İslam'a karşı son derece tedirgin yaklaşılmaya başlamışlardır. Amerikan başkanı George W. Bush'un “Ya bizimlesiniz, ya da teröristlerle...” açıklaması da bu durumun ortaya çıkmasını körüklemiştir. Dünyanın bir kısmını kışkırtan, diğer tarafını da suçlayan bu söylem, toplumlar arasında kültürel bir ırkçılığın oluşmasına neden olmuştur. Oluşan bu durum ise İslamofobyaya olgusunu tetiklemiştir. Batı ülkeleri İslam ülkelerinden gelecek olan turistlere vize kısıtlamaları getirmiş, ortak yaşam alanlarında sakallı, uzun saçlı, esmer, çantallı kişiler adeta birer intihar komandosu olarak algılanmaya başlanmıştır. Bu durumun en belirgin noktası ise son seçilen ABD başkanı Donald Trump'ın söylemleri olmuştur.

11 Eylül ve sonrasında gerçekleştirilen terör eylemleri İslamofobinin artmasına neden olmuş, medyanın yönlendirmesi ve siyasi elitlerin de katkılarıyla İslamofobi, zaman içerisinde eski hüviyetini kaybetmeden, kendini revize ederek kültürel ırkçılığa doğru evrilmiştir. Yayınlanan güncel birçok ayrımcılık raporlarının da işaret ettiği gibi, Avrupa'da en dezavantajlı grubu Müslümanlar oluşturmaktadır. Hem gerçekleştirilen terör saldırıları hem de son dönemlerde Ortadoğu'dan Avrupa'ya doğru yaşanan mülteci akını nedeniyle, Fransa'da Müslümanlar, ayrımcılık, şiddet,

önyargı ve ırkçılığın hedefi olmaktadır. Müslümanlara yönelik gerçekleştirilen ırkçı saldırıların faillerinin bulunması konusunda gerekli önlemleri alınmaması ve saldırıyı gerçekleştiren faillerin bulunması durumunda, işlenen suçun ırkçı suç kategorisinde değerlendirilmemesinden dolayı Müslümanlar kendilerini güvende hissetmemektedirler. Avrupa'da İslam karşıtlığı yeni dönemde kültür tartışmaları üzerinden devam etmektedir. Sürekli olarak Müslümanların kültürüne atıf yapılmakta ve birlikte yaşamının zorluklarına vurgu yapılmaktadır.

1.2.5. Sosyal Kimlik Kuramı Çerçevesinde Kültürel Irkçılık Probleminin Değerlendirilmesi

Sosyoloji, insan davranışlarını toplumsal konumdan yola çıkarak çözümlenmeye çalışır ve insan davranışlarının anlaşılmasına katkıda bulunur. Sosyolojik bakış açısı, insan davranışlarının kalıtım ya da ırk bakımından yorumlanmasına karşı çıkar. Sosyoloji düşüncesi; biyolojik, psikolojik ya da kültürel bakımdan tanımlanan grupların ve onların ayırt edici özelliklerinin sürekliliğini tartışma konusu yapar. Sosyolojik bakış açısına göre (Schnapper, 2005: 73-106) grup aidiyeti ve bunun ortaya çıkardığı olumsuz sonuçlar, doğal ya da biyolojik gerçeklerle açıklanamaz. Sosyolojik açıdan aynı ırktan olduğu varsayılan topluluklar arasında görülen benzerliğin üç nedeni vardır. Bunlar, o topluluğun ortak tarih bilinci, yaşama koşulları ve ortak uygarlık düşüncesine olan inançları olarak sıralanabilir. Sosyoloji, ırk ve ırkçılığın ortaya çıkışında tarihsel, toplumsal ve siyasi koşulların önemli olduğunu savunur. Dolayısıyla ırk ve ırkçılık sorununun ortadan kalkması için tarihsel, toplumsal ve siyasi koşullar, eksiksiz olarak çözümlenmelidir.

Sosyologlar, ırkı toplumsal bir inşanın ürünü olarak değerlendirir ve analiz ederler (Schnapper, 2005: 374). İnsanlar arasındaki farklılıkların çoğu doğal olarak kendiliğinden mevcut değildir; bu farklılıklar, inşa edilmiş ve sonuna kadar savunularak meydana gelmişlerdir. Etiketleme işlemi de farklılıkların inşa edilmiş sürecinde hayati bir öneme sahiptir (Bauman, 2010: 68). Sosyolojik açıdan önemli olan şey, farklılıkların kendilerinden ziyade, farklılıklara yüklenen sosyal anlamlardır (Fenton, 2001: 8). İnsanların, kendileriyle benzer inanç, değer ve görüşlere sahip olan ve benzer davranışlar sergileyen insanlarla aralarındaki benzerlikleri abarttıkları görülmektedir. Aynı şekilde, insanlar, kendilerinden farklı görüşlere ve davranışlara

sahip olanlarla aralarındaki farklılıkları da olduğundan epeyce fazla olarak algılamaktadırlar (Demirtaş, 2003: 135).

Benzemeyeni itme ya da bize benzemeyenler karşısında duyduğumuz doğal antipatinin, evrensel bir duygu olduğu kabul edilir. Ancak, bütün bir halkın tamamını aynı olmakla suçlamak bir abartıdan ibarettir (Fenton, 2001: 114). Schnapper (2005: 150)'in da belirttiği gibi, topluluklar ve gruplar arasındaki düşmanlığın, doğal bir antipatinin ürünü olduğu kuramı, bilimsellikten oldukça uzaktır. Sosyal psikologlar, bu doğal antipatinin, evrensel olduğu düşüncesi üzerine yapılan araştırmalar sonucunda, bize benzemeyen karşısında duyulan tiksintiye, küçük çocuklarda rastlanmadığını, bunun toplumsallaşma sırasında edinilmiş bir tepki olduğunu ortaya çıkardılar.

Kimlik; insanın kendisini sosyal dünyasında nasıl tanımladığını ve nasıl konumlandığını, onun kim olduğunu ve nerede durduğunu yansıtmaktadır. Kimliğin tanımı, daima bir diğerine göre yapılır (Sürgevil, 2008: 114). Kimlikler, “ben kimim?” ya da “biz kimiz?” sorularının cevabını verir. Kimlik inşasını sağlayan en önemli süreçlerden birisi de kıyaslamadır. Stuart Hall'un ifade ettiği üzere “Kimlik, bir süreç olarak, bir anlatı olarak, bir söylem olarak daima ötekinin konumundan anlatılır.” Kimliğin öteki üzerinden inşa sürecinde öteki doğası gereği olumsuzluk barındıran taraftır. Öteki, negatif anlamıyla bizden olmayan ya da bizden farklı olanı çağrıştırır (Özsüer, 2012: 270-271). Kimlik kavramı, sosyal psikolojide, sosyal kimlik olarak, gruplar arası davranışlar sonucu ortaya çıkan bir kavram olma özelliği gösterir (Sözen, 1991: 94). Sosyal kimlik, bireyin, kendisi için duygusal ve anlamlı olan bir sosyal gruba üyeliğine ilişkin bilgisidir. Tajfel'e göre, sosyal kimlik, “bireyin, benlik algısının, bir sosyal gruba ya da gruplara üyeliğine ilişkin bilgisinden ve bu üyeliğe yüklediği değerden ve duygusal anlamlılıktan kaynaklanan parçası” (Akt. Demirtaş, 2003: 130-132) olarak ifade edilmektedir.

Bireyin önem verdiği bir “grup üyeliği”, kişisel kimliğin yerini sosyal kimliğe bırakmasına yol açmaktadır. Kuramcılara göre insanlar, çoğu zaman birey olarak değil, belirli sosyal grupların/sınıfların üyeleri olarak hareket etmekte ve kendilerine ilişkin tanımlamalarını önemli sosyal sınıflara üyeliklerinin bilinciyle

türetmektedirler. Sosyal kimlik, o denli başattır ki, insanlardan kendilerini, akıllarına gelen ilk on kelimeyle tanımlamaları istendiğinde, tanımlamaların çoğunun bireysel niteliklerle ilişkili değil de, bir gruba üyelikle ilişkili olduğu görülmektedir (Madran, 2012: 75-77).

Henri Tajfel ve John Turner, 1970’li yılların ortalarında Sosyal Kimlik Kuramı’nı geliştirmişlerdir. Kuramcılar, grupları anlamak için gruplar arasındaki ilişkilerin kavranması gerektiği düşüncesini benimseyerek Sosyal Kimlik Kuramını ortaya çıkarmışlardır. Sosyal Kimlik Kuramı, sosyal psikolojinin “toplumsal” boyutunu aydınlatan bir kuramdır. Sosyal Kimlik Kuramı, “Biz” ve “Öteki” arasındaki karşılaştırmayı ele alır, yani gruplar arası bir bakış açısını benimsemektedir (Demirtaş, 2003: 139-141; Madran, 2012: 75-82).

Sosyal Kimlik Kuramı, grup içi ve gruplar arası ilişkileri ayrıntıyla ele alan bir kuramdır. Sözü edilen süreçleri sosyal psikolojik bir pencereden ele alan kuram, grup üyeliğinin algısal ve bilişsel boyutlarına odaklanmış, bireyin bu üyeliğe yüklediği anlamı, aidiyet ve birliktelik duyguları temeline oturtmuştur (Madran, 2012: 73-74).

Sosyal Kimlik Kuramı, kişisel kimlikten çok sosyal kimlik kavramı üzerinde durur. Sosyal Kimlik Kuramına göre, insanlar, çoğu zaman birey olarak değil, belirli sosyal sınıfların üyeleri olarak hareket ederler. Bireyler ve gruplar, gruplar arası çatışma, ayrımcılık gibi bazı koşullar altındayken diğer koşullarda olduğundan daha çok etkilenir ve birey olarak davranmayı bir yana bırakıp, bir grup üyesi olarak davranmaya başlarlar. Bu durum da, insanların, belirli bir toplumsal yapı içinde, kendilerinin ve diğerlerinin yerlerini tanımlamalarına yardımcı olur. (Demirtaş, 2003: 129-131)

Sosyal kimlik, hem gruplar arası davranışlar seviyesinde hem de farklı kültürlerin karşılaşması ve sosyal karşılaştırmalara gidilmesi sonucunda ortaya çıkar (Sözen, 1991: 97). İnsanların kendilerini ve diğerlerini milliyet, din, etnik köken, cinsiyet, yaş, meslek ve örgütsel üyelik gibi sosyal kategorilere göre sınıflama eğilimi, sosyal kimlik kuramı çerçevesinde ele alınmaktadır. Sosyal kimlik kuramının önde gelen isimlerinden Tajfel ve Turner; sosyal kategorileştirmeyi, insanların kendilerini de dâhil ettikleri bir iç grup ve karşılıklarına aldıkları bir dış grup veya biz ve onlar

kategorileri yaratarak sosyal çevrenin düzenlenmesi şeklinde kavramsallaştırmışlardır (Sürgevil, 2008: 115-116).

İnsanları kategorilere ayırmanın en yaygın yolu, dünyayı, “bizden olanlar” ve “bizden olmayanlar” şeklinde algılamaktır. Bizden olanlar, yani bizim de üyesi olduğumuz iç gruptur ve iç grup benimsenir. Bizden olmayan, üyesi olmadığımız gruplara da dış grup adı verilir ve dış gruplar benimsenmez. Üyesi olunan “İç grup” ile üyesi olunmayan “Dış grup”; “Biz” ve “Onlar” karşıtlığını ifade etmektedir. Bu karşıtlığın doğurduğu temel sonuçlar; dış grubu “Onların hepsi aynı” şeklinde genellemek ve iç grubu kayırmaktır. Kuşkusuz aslında, ne iki kategorinin insanları arasında kesin bir farklılık, ne de aynı kategoriden olanlar arasında kesin bir benzerlik/homojenlik vardır (Sürgevil, 2008: 116).

Sınıflandırma, nesnelere ya da insanları, belirli bir takım ortak niteliklerini temel alarak gruplara ya da sınıflara ayırma sürecidir. Sosyal Kimlik Kuramı, “sosyal sınıflandırma” sürecine merkezi bir rol yüklemektedir. Sosyal sınıflandırma, insanlar kendi başlarına birer birey olarak değil de bir toplumsal grubun üyesi olarak algılandıklarında ortaya çıkar. Bireyler, “insanlar” olarak değil “erkekler”, “kadınlar”, “beyazlar”, “Çinliler” diye adlandırılırlar. Cinsiyet, etnik özellikler ve yaş, sosyal sınıflandırmanın temellerini oluştururlar. İki ya da daha fazla insan bir grup olarak algılandığında, bu grup artık diğer gruplardan ayrı tutulur ve “farklı” olarak ele alınır. Turner, sosyal sınıflandırma sürecinin iki temel sonucunun olduğunu ifade etmiştir. Sosyal sınıflandırma, bireylerin, kendi grupları içindeki benzerlikleri ve kendi gruplarıyla diğer gruplar arasındaki farklılıkları olduğundan daha fazlaymış gibi algılamalarına, yani abartmalarına yol açar, buna abartma etkisi denilir. Sosyal sınıflandırma süreci sonucunda, olumlu bir kimlik arayışı içinde olan bireyler, kendi gruplarıyla diğer gruplar arasında bir sosyal karşılaştırma yaparlar. Bu karşılaştırmadan, kendilerine olumlu bir pay çıkarmak isterler. Bunun için de, bu karşılaştırmayı gerçekleştirirken, kendi gruplarını kayırıp, diğer grupları küçümserler, buna da iç-grup kayırmacılığı adı verilir. (Demirtaş, 2003: 133-135).

Tajfel ve çalışma arkadaşları, yaptıkları araştırmalar sonucunda, kaynakların paylaşımında rekabetin yaşanmadığı koşullarda bile gruplar arasında düşmanlık

doğabileceğini ortaya koymuşlardır. Schnapper (2005: 152-154)'ın ifade ettiğine göre, bireylerin, yalnızca göçmenler, yabancılar ya da madde bağımlıları biçiminde tanımlanması ve sınıflandırılması bile, tek başına dış gruplar karşısında olumsuz tepkiler gösterilmesi için yeterlidir. Örneğin beyaz/siyah, Fransız/Alman, erkek/kadın vb. gibi insanları kategorileştirmeye ve farklı gruplar halinde düzenlemeye yarayan bir etiketin varlığı tek başına bu gruplara ait olan bireylerin algılanışını etkileyebilir.

Sonuç olarak temelini Henri Tajfel ve John Turner'in attığı sosyal kimlik kuramı, bireylerin bireysel ve sosyal olmak üzere iki ayrı kimliğe sahip olduğunu vurgulamaktadır. Buna göre sosyal kimlik çoğu zaman bireysel kimliğe göre daha fazla öne çıkmaktadır. Sosyal kimlik başattır, çünkü tanımlayıcılığı ve kapsayıcılığı bireysel kimliğe göre daha geçerlidir. Terör saldırılarının yaşandığı ülkelerde korku ve panik duygusu hâkim olmakta, bu da vatandaşların ötekilere karşı mesafeli olmasına neden olmaktadır. Göçmenler, mülteciler, farklı deri rengine sahip olan insanlar, farklı dine inanan, farklı kültüre ait olan insanlar, toplumsal kriz anlarında dışlanan grubun üyelerini oluşturmaktadırlar.

İKİNCİ BÖLÜM

FRANSA’NIN ÖTEKİLERİ VE FRANSA’DA KÜLTÜREL İRKÇİLİĞİN NEDENLERİ

2.1. Çok Kültürlülük ve Fransa’da Kültürel İrkçilik

Temelde bir dışlama pratiğine işaret eden öteki olma durumu, bireysel düzeyde “ben olmayanı”, toplumsal düzeyde ise “biz olmayanı” ifade etmektedir. Bu tanımdan yola çıkıldığında, “biz” kategorisi, “ötekinin” tanımlanması yoluyla ortaya çıkar. Biz ve ötekiler arasında karşılıklı bir ilişki bulunmaktadır. Biz ve ötekiler kategorileri, birlikte anlamlı hale gelmektedir. Birisi olmadan diğeri, hiçbir anlam ifade etmemektedir. Biz ve ötekiler arasındaki karşılıklı ilişki, birbirini dışlayarak birbirini var eden bir ilişki biçimidir (Yanıkkaya, 2009: 17).

Batı, genel anlamda kendisini daima öteki üzerinden tanımlamış ve kendisini ötekinin konumunu merkeze alarak konumlandırmıştır. Tarihsel süreçte, İslam, Batı’nın en belirgin ötekisi olmuştur. İslam, Batı’nın gözünde, muhafazakâr bir kültür olarak, bir dogmatizm ve fanatizm kültürü olarak inşa edilmiştir. Oryantalist düşünce, tarih ve ilerlemenin ancak Batı’da mümkün olduğunu, buna karşılık İslam’ın, durağan ve Ortaçağ’a ait bir kültür olduğunu ileri sürmüştür. Oryantalist düşünceye göre, İslam ile modernleşme, yan yana gelemezdi. Çünkü Batı’nın farklılığı ve üstünlüğü, Arap’ın ve İslam’ın ötekiliği imajı üzerine kurulmuştur. Bizim medeniyetimiz denilen, akli ve insanı merkeze aldığını iddia eden Batı kültürü, İslam’ın barbarlığına ve vahşetine dayanılarak tanımlanmıştır (Morley ve Robins, 2011: 187).

Fransa coğrafi konumu ve sahip olduğu güç nedeniyle hem Avrupa’da hem de dünyada önemli ülkelerden birisidir. Şu anda Avrupa’da ve dünyada hem siyasal hem de ekonomik açıdan en güçlü beş devletten birisi olan Fransa, sahip olduğu gücü, sömürgecilik dönemine borçludur. 18. ve 19. yüzyıl arasında Fransa, dönemin en büyük sömürge imparatorluklarını kurmuştur. Bu dönemlerde Fransa’nın sınırları, Batı Afrika’dan Güneydoğu Asya’ya kadar uzanmış ve üzerinde hâkimiyet kurduğu toplumların kültürlerinde değişimler meydana gelmesini sağlamıştır.

Özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında Avrupa’nın genelinde ve doğal olarak Fransa’da ortaya çıkan işçi açığını karşılamak için Kuzey Afrika’dan, Ortadoğu

ülkelerinden ve Asya kıtasından çok sayıda insan, Fransa'ya ve Avrupa kıtasına göç etmiştir. Kendilerine ve ailelerine daha iyi yaşam sunma umuduyla ülkelerinden ayrılıp Avrupa'ya çalışmaya gelen işçiler, ilerleyen yıllarda Avrupa'nın ötekilerini oluşturan gruplardan sadece birisini temsil etmişlerdir. Yabancı işçiler dışında, yani iş sebebi dışında başka sebeplerden dolayı Avrupa ülkelerine göçmüş olan göçmenler de Avrupa'nın öteki sınıfının en önemli üyelerindedir. Fransa'da ötekilerin ve ötekileştirmenin ortaya çıkmasının ana sebeplerinden birisi, Fransa'nın sömürgeci bir geçmişe sahip oluşudur. Özellikle Ortadoğu ülkelerinden ve Kuzey Afrika kıtasından gelen göçmenler, Fransa'nın öteki üyelerini oluştururlar. Bu göçmenler, dinleri, dilleri ve etnik kimliklerinden kaynaklanan farklılıklardan dolayı ırkçı ve ayrımcı söylem ve eylemlere maruz kalmaktadırlar. Fransa'da Müslüman olsun ya da olmasın bütün göçmenlere ve öteki olarak bakılır. Göçmenler, yerli vatandaşlara oranla, daha kötü barınma şartlarına sahiptir ve daima güvensizlikle karşı karşıya kalmaktadırlar (Alba, 2013: 87-89; EUMC, 2006).

2016 yılı Temmuz ayı verilerine göre (CIA The World Factbook), Fransa'nın nüfusu 67 milyona yaklaşmaktadır. Bu nüfus artışında, ülkeye gelen göçmenlerin büyük katkısı vardır. 2009 yılında yapılan nüfus sayımına göre, Fransa'da 3,8 milyon göçmen bulunmaktadır. Göçmen nüfus içerisinde en büyük paya sahip olan gruplar, sırasıyla Portekiz, Cezayir ve Fas kökenlilerdir. Türkler, Fransa'nın genel nüfusunun %4'ünü oluşturmaktadır. Bu verilere bakıldığında, Türklerin, Cezayir, Fas ve Tunus kökenlilerden sonra ülkenin etnik nüfus dağılımında önemli bir çoğunluğunu oluşturduğu söylenebilir. Fransa'daki öteki kimliği, yalnızca etnik kökene bağlı olarak inşa edilmemektedir. Fransa'da laiklik anlayışı hâkim olduğu için resmi bir inanç karışımına çıkmamaktadır. Bu nedenle nüfus sayımlarında, dini inanca dair resmi veri elde edilememektedir. Fransa'da dini inanca dair resmi veriler olmamasına rağmen, Fransa ile ilgili çeşitli konularda hazırlanan raporlarda tahmini veriler kullanılmaktadır. Bu verilere göre, Fransa'da Müslümanlar, toplam nüfus içerisinde %7-9 arasında bir dilim oluşturmaktadır.

Avrupa'nın, coğrafi sınırlar itibarıyla tam olarak nerede bittiğini bilme arzusu, içeridekileri dışarıdakilerden, yani ötekilerden ayıracak sembolik bir coğrafyanın inşası anlamını da içermektedir. Müslümanlar, genel olarak AB ülkelerinde ve özel

olarak Fransa'da ikinci en büyük dini grubu oluşturmaktadırlar Bu nedenle Avrupa, bir sonraki Demir Perde'nin sınırını, İslam'ı karşıya koyarak inşa etmeye çalışmıştır. Bu misyona göre, Avrupa, İslam'ı öteki olarak inşa eder ve Avrupa kültürünün, İslam'a karşı korunması gerektiği düşüncesini toplumsal alanda yerleştirir (Morley ve Robins, 2011: 44).

İrksal birleşimi ve kültürel kimliği en şüpheli olan sınıflar, ötekileştirilmekte ve toplumsal alanda ezilmektedirler. Bugün Avrupa idealini en fazla tehdit ediyor görünenler, Avrupalıların bakış açısına göre, Müslümanlar ve yoksullardır. Yabancı kültür korkusu, “içerideki düşman” korkusuyla birleştiğinde, o toplumda ırkçılık, kaçınılmaz hale gelmektedir. Bireyler ve gruplar, bilinen sınırların olmadığı yeni koşulları endişe ile karşılarlar. Yeni durum, “mikrop dolu kargaşalı bir ortam” olarak tanımlanır ve bireyler, kimliklerinin eriyip yok olacağı ve kültürlerinin eriyip mahvolacağı korkusuna kapılırlar. Şurası kesindir ki; son yıllarda Avrupalılar, İslam dünyasına karşı gittikçe artan bir endişe ve şüphe ile bakmaktadırlar. Avrupa'da, Müslümanlara karşı ırkçı bir düşmanlığın doğmakta olduğu rahatlıkla söylenebilir (Balibar ve Wallerstein, 2013: 82; Morley ve Robins, 2011: 75).

Tez çalışmamızın coğrafi kapsamını oluşturan Fransa'da, Mağrip kökenli çok sayıda insan yaşamını sürdürmektedir. Fransa'da Mağrip ve Türk kökenli Müslümanların nüfusu, 5 milyonu aşmıştır. Toplumsal yaşamda daha görünür hale gelen Müslümanlar, kültürel özellikleri öne çıkarılarak ötekileştirilmektedirler. Daha önce bahsedildiği gibi, II. Dünya Savaşı sonrasında işçi açığını karşılamak amacıyla Fransa'ya gelen işçiler, burada kalıcı hale gelmişler ve toplumsal alanda yaşanan her sorunun kaynağı olarak görülmüşlerdir. Fransız toplumunda Hristiyanlık dinine inanan insanlardan sonra ikinci büyük topluluğu oluşturan Müslümanlar, toplumun üyeleri olarak görülmemekte ve Fransız toplumu ve kültürüne tehdit olarak algılanmaktadırlar.

Fransa'da ayrımcılığa ve ırkçı söylem ve eylemlere en fazla maruz kalan topluluğun, etnik gruba bakılmaksızın, Müslümanlar olduğu bu alanda yapılan tüm çalışmalarda ortaya konulmaktadır. Fransa'da Müslümanlara ve İslam'a yönelik ötekileştirme, günümüze ait bir problem değildir. Geçmişten beri var olan

hoşgörüsüzlük ve korku, günümüzde yerini öfke ve nefrete bırakmıştır. 1989 yılında IPSOS tarafından yapılan ankette, “İslam’dan korkuyor musunuz?” sorusuna katılımcıların yarısı, evet cevabı vermiştir. Bu da Fransız halkının, terör eylemlerinden önce de Müslümanlara karşı olumlu bir tutuma sahip olmadıklarını göstermesi açısından önemlidir (Yardım, 2016: 343). Bu durumun sebebi, Fransa’da Katolik Hristiyanlıktan sonra en yaygın dini inancın, İslam dini olmasıdır. Din, her ne kadar Fransızların gündelik yaşamını etkileyen ve yönlendiren bir unsur olmasa da, ülkede baskın olan Hristiyan kimliği, başka dinlere inanan insanların, öteki olarak nitelendirilmesinde önemli rol oynamaktadır. Strasbourg Üniversitesi Türkoloji Bölümü Başkanı Prof. Dr. Paul Dumont’a göre; Fransızların Müslüman algısı, daha çok Haçlı Seferleri ve benzeri olaylara dayalı olarak tarihten beslenmektedir (Akt. Örmeci, 2017: 76).

Avrupa’da ve özellikle Müslüman nüfusun yoğun olduğu Fransa’da Müslümanlara yönelik öteki algısı, Müslüman karşıtlığının ve nefret söyleminin bir yansıması olarak ortaya çıkmaktadır. Yardım’ın belirttiği gibi (2016: 335-336) medya, siyasi elitler ve entelektüel kesim tarafından Fransız toplumunda, önyargı ve kalıp yargılara dayalı bir Müslüman algısı oluşturulmaktadır. Fransa’nın, “Hristiyan kimliğini ve kültürünü koruma” adı altında İslam dini ve değerleri dışlanmakta ve ötekileştirilmektedir. Hristiyan kimliği ve kültürü, İslam tehlikesi söylemi üzerinden yeniden inşa edilmektedir. Fransa’nın giderek derinleşen ekonomik sorunları ve iç güvenlik konusunda yaşanan tedirginlikler, ülke genelinde bir korku dalgasına neden olmuştur. Bu korkuya bağlı olarak, İslam ve Müslümanlardan duyulan endişe, yerini zamanla öfkeye ve nefrete bırakmaktadır. Bu süreçte ise, ırkçılık, dışlanma ve ayrımcılık vakaları meydana gelmektedir.

Farklılıklar içinde birlik olma, kültürleri eşit tutma ve kültürler arasında hiyerarşinin oluşmamasını sağlamayı hedefleyen çok kültürlülük anlayışı son dönemde Avrupa’da başarıyla uygulanamamaktadır. Çoğulcu toplumu hedefleyen ve liberal düşünceyi temel alan çok kültürlülük anlayışı Avrupa toplumlarında hayata geçirilemeyen bir projedir. Alman Şansölye Merkel, David Cameron ve Nicholas Sarkozy, farklı zamanlarda çok kültürlülük politikalarının iflas ettiğini, bunun sürdürülebilir bir politika olmadığını sık sık ifade etmişlerdir.

2.2. Fransa’da Kültürel İrkçılığın Nedenleri

Emile Durkheim, toplumsal olay ve olguların ancak ve ancak toplumsal olgularla açıklanabileceğini savunmuş ve toplumsal olayları tek bir nedenle açıklamanın doğru olmayacağını ifade etmiştir (Akt. Schnapper, 2005: 79-80). Toplumsal bir olgu olan ve hakkında birçok çalışma yapılan ırkçılık probleminin birden fazla nedeni vardır. Bu tez çalışmasında Fransa’da kültürel ırkçılığın ortaya çıkmasında etkili olan nedenler üç başlık altında incelenmiştir.

Ötekini dışlayan bir hüviyete bürünmüş olan milliyetçilik ve buna bağlı olarak geliştirilen ırkçı hareketler, o anda hâkim olan sosyal ve siyasal durumla alakalıdır. O anda var olan sosyal durumla alakalıdır; çünkü göçmen nüfusun artması, ülkede yaşanan ekonomik kriz ve işsizlik gibi kriz anlarında aşırı milliyetçi ve ırkçı eylemler, bahsi geçen bu kriz anlarına bağlı olarak artış gösterir. Siyasal alanda ise günümüzde, özellikle Avrupa’da, daha çok sağ politikaları benimseyen partilerin, ırkçı söylemleri ve ırkçı manifestoları savundukları görülmektedir. Ancak gerçekte milliyetçiliğin veyahut ırkçı hareketlerin sağa veya sola ait politikalar olup olmadığının tartışılması gereksiz olacaktır (Kedourie, 1971: 81).

Farklı kültürel özellikler taşıyan insanların bir arada yaşaması, birbirini kabul etmesi hiç kolay olmamış, başlangıçta büyük sorunlar çıkmış ve sorunsuz anlaşma ve birlikte yaşam için çok büyük çabalar gerekmiştir. Çünkü insanlarla birlikte kültürel kökleri ve yaşam tarzları da göç etmiştir. İnsanlığın henüz anılan anlamda birlikte yaşama kültürü yoktur. İsviçreli yazar Max Frisch’in sürekli alıntılanan “Biz işçileri çağırdık, ama insanlar geldi” sözü yaşanan insani sorunları dolaylı olarak en güzel şekilde anlatmıştır. Fransa’da işçi göçü bağlamında, değişik kültürler bir araya gelmiş ve kültürlerin birbirlerine ilişkin bilgileri doğrudan doğruya deneyimden değil, önyargıdan kaynaklanmıştır. Her bir kültür, öteki konumunda olan kültürleri geçmişten aktarılan imgelerle, önyargı ve kalıp yargılarla değerlendirmektedir. Bu da toplumsal alanda bir arada yaşamayı zorlaştırmaktadır. Göçmen grupların gelmesiyle birlikte yerli halk, “bu dünya çok değişti” klişesinden “dünya, onlar bizim yanımıza geldiğinden bu yana çok değişti” aşamasına doğru bir adım atmıştır. Kendi dünyasının yıkılmaya çalışıldığını ve kendi kültürüne meydan okunduğunu düşünen yerli halk,

toplumsal ve ekonomik sorunların sorumlusu olarak yeni gelen göçmenleri sorumlu görme eğilimindedir (Dellal, 2016: 33; Fenton, 2001: 127).

Toplumun genelinde bir memnuniyetsizlik durumu mevcut olduğunda, o toplumda yaşayan ancak toplumun, öteki olarak mimlediği bazı kategoriler, bir anda hedef olurlar. Farklı ırktan kişiler, farklı dine mensup insanlar, farklı deri rengine, fiziksel görünüşe sahip insanlar ve yabancılar, toplumsal kriz anlarında kolayca “günah keçisi” ilan edilirler. Bir halkın birliğini sağlamak için bir iç düşmana, yani bir günah keçisine gereksinim duyulmaktadır. Dış düşmanın veya içerideki düşmanın varlığına olan inanç, bir grubun birleşmesinde ve kaynaşmasında oldukça etkilidir. Kendi zorluklarını başkalarının üstüne atmak, bireylerin ve grupların iç çatışmalarını çözmelerini sağlayan bir savunma mekanizmasıdır. Durkheim tarafından formüle edilmiş günah keçisi kuramı, yoksunluk-saldırganlık-yansıtma sıralamasını kapsayan varsayıma dayanmaktadır. Durkheim, günah keçisi kuramında, yoksunluk duygusunun saldırganlık duygusuna neden olduğunu ve bu saldırgan duyguların da savunmasız günah keçilerine yönlendirildiğini vurgulamıştır. Bu saldırgan davranışlar, zaman içerisinde yerini önyargılara ve kalıp yargılara bırakır. Önyargılar ve kalıp yargılar akılcı hale getirilir ve toplum tarafından doğrulanır. Ötekinin inşa edilme sürecinde önyargılar ve kalıp yargılar, bir halkın zincirleri gibi birbirlerine bağlıdır (Edgerton, 2015: 212; Schnapper, 2005: 136-137).

Fransa’da toplumun çeşitli etnik gruplardan oluşması, bu gruplar arasında mevcut olan sosyo-ekonomik ve kültürel farklılıklar, toplumsal kriz yaratan durumların önyargıların da etkisiyle ötekilere mal edilmesi nedeniyle yeni ırkçı hareketler, yani kültürel farklılıklara atıf yapan söylem ve eylemler yaygınlaşmıştır. İrkçı suçların artması ve polislerin yaptıkları hataların çoğalması, Fransız vatandaşlığı hakkının sınırlandırılması ve Ulusal Cephe’nin yükselişi Fransa’da kültürel ırkçılığın zeminini hazırlayan işaretlerden bazılarıdır (Balibar ve Wallerstein, 2013: 260-261).

Siyasi, dini, sosyal, ekonomik ve kültürel pek çok sebebi olan ırkçılığın tarihi çok eskilere dayanmaktadır. Batı dünyasında 11 Eylül saldırılarından sonra ırkçılık, kendini revize ederek yeni bir görünüme kavuşmuştur. 11 Eylül saldırılarından sonra bütün dünyada yaygın bir kullanıma kavuşan İslamofobi kavramı, halen güncelliğini

korumaktadır. Ancak İslamofobi kavramını da kapsayacak şekilde, ırkçı olarak nitelendirilmek istemeyen ve farklılıklar üzerinden analiz yaparak toplumda ötekileri dışlayan yeni bir düşünce, giderek daha popüler hale gelmektedir. Ötekinin kültürünün farklılığına odaklanan ve bu farklılık üzerinden söylem geliştiren kültürel ırkçılık, Fransa’da üç temel nedene bağlı olarak ortaya çıkmaktadır.

2.2.1. Sosyo-Kültürel Nedenler

Uluslararası arenada yaşanan siyasi ve ekonomik krizler nedeniyle milyonlarca insan, daha iyi yaşam standartlarına ulaşmak amacıyla bulunduğu yerden bir başka yere göç etmek durumunda kalmıştır. Bunun en güncel örneği, Suriye’de yaşanan siyasi kriz sonucu ortaya çıkan göç olaylarıdır. İnsanların iş veya yeni bir yaşam arayışı içerisinde bir yerden başka bir yere göç etmeleri, modern dünyaya ait bir özellik değildir. İnsanlar, savaş, yoksulluk, salgın hastalıklar, doğal felaketler ve daha iyi yaşam koşullarına kavuşma arzusu gibi çeşitli sebeplerden dolayı, yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren Avrupa’ya doğru göç etmişlerdir. Bu dönemde ulaşım konusunda kaydedilen ilerlemeler, göçü daha kolay, daha hızlı ve daha ucuz hale getirmiştir. Yirminci yüzyılın ikinci yarısından günümüze kadar olan dönemde, Batılı olmayan toplumlarda yaşanan ekonomik durgunluk, göçün Batı’ya doğru gerçekleşmesine neden olmuştur (Bayraktar, 2013, 112).

İkinci Dünya Savaşı’ndan sonraki dönemde seyahatte hız ve konforun artması, işgücü göçünü sıradan bir olgu haline getirmiştir. Özellikle 1960’lı yıllardan 1970’li yılların başına kadar olan süreçte Avrupalı ülkeler, göçten yana olumlu bir tutum takınmış ve ülkelerindeki emek açığını kapatmak için bahsi geçen bu dönemlerde göçü teşvik etmiştir. Fransa, II. Dünya Savaşı sonrasında yabancı işgücü ihtiyacıyla yüzleşmiş ve buna bağlı olarak 1950’li yılların ortalarından Cezayir’in bağımsızlığını ilan ettiği 1970’li yılların başına kadar aktif bir şekilde göçmen işçi kabul eden bir ülke olmuştur. Bu dönemlerde Fransız hükümetleri, iş arayanlara ve ailelerine kapılarını sonuna kadar açmıştır. Fransa, sömürgecilik döneminde en büyük iki sömürgeci güçten birisini temsil etmekteydi. Bu nedenle, Fransa’nın işgücü ihtiyacı yaşadığı dönemlerde, Fransa’ya göç eden göçmenlerin büyük bir bölümü, eski sömürgelerinden gelmiştir. Fransa’ya göç eden ve zamanla geçici işçi statüsünden kalıcı yerleşimci konumuna kavuşan, hatta zaman içerisinde gerekli koşulları sağlayarak Fransız

vatandaşlığı hakkını kazanan göçmenlerin varlığı, ilerleyen dönemlerde yerli Fransız halkı tarafından olağandışı ve gayri meşru olarak görülmüştür. Göçmenlerin varlığından ve sayısından rahatsız olan muhafazakâr hükümetler, 1974 yılında göçmen işçilerin istihdam sürecine son vermiş, Fransa'dan ayrılan göçmenler için parasal teşvik kampanyası başlatmış ve böylece göçmenlerin, gönüllü olarak geri dönüşünü teşvik etmeyi amaçlamışlardır. Ancak uygulanan tüm politika ve kampanyalara rağmen, Fransa'da göçmen sayısı giderek artmıştır (Kaya, 2006).

Küreselleşmeyle birlikte, bir yerden bir yere ulaşma konusunda pozitif gelişmeler yaşanmış, insan ve eşyanın hareketi, daha kolay hale gelmiştir. Küreselleşmenin sonuçlarından birisi olan uluslararası göç, hızla artmış ve göçe bağlı olarak farklı toplumsal sorunlar meydana gelmiştir. Bu toplumsal sorunların başında ise yabancı düşmanlığı, İslamofobi ve ırkçılık gelmektedir (Özdemir, 2015: 246). Bauman (2010: 71-72), yabancılara potansiyel bir tehlike olarak kuşkuyla bakmak için birçok nedenin olduğunu belirtmiştir. Bauman, yeni gelenler, yerliler tarafından değişimin getireceği felaketlerin sorumlusu olarak görüldüğünü ve dışarıdan gelenlerin, yalnızca yabancı ve farklı olmakla kalmayacağını, ayrıca orada olmaya hak kazanamamış istilacılar ve işgalciler olarak görüldüklerini ifade etmiştir. Göçmenlerin doğal olarak o ülkeye ait olmadıklarına dair ileri sürülen basit düşünce, beraberinde buraya ait olmayan insanların, neden burada bir işe, konuta sahip olduğunun ve göçmenlerin neden bu ülkedeki sosyal refaktan pay aldıklarının sorgulanmasına imkân vermektedir. Dışarıdan yeni gelen göçmenler, renkleriyle, dilleriyle ve dinleriyle farklılığın birer timsalidirler. Gözle görünür renk farklılıklarının olması, din ve dildeki bariz farklılıklar, dışarıdan gelen göçmenlerin, yerliler tarafından saptanmasında anahtar bir rol oynamaktadır.

Yabancıların toplumsal alanda fazlaca görünür olma durumu, yerli halkın, onları dışlamasında en önemli etkenlerden birisidir. Fransa'da 1970'li yılların sonundan itibaren, işçiler, aile birleşimi yoluyla ailelerini de yanlarına almışlardır. Müslüman işçilerin ailelerinin Fransa'ya gelmesi ve bu ailelerin zamanla kalabalıklaşması, toplumsal hayatta Müslümanların görünürlüklerini arttırmıştır. Nüfusları giderek artan Müslümanlar, zaman içerisinde ibadet yeri, helal kesim izni gibi taleplerde bulunmaya başlamıştır. Fransız yetkililer, Müslümanların taleplerine

kulak vermemişlerdir. Hatta Müslümanların isteklerini gerçekleştirmek bir tarafa, Fransız medyası ve siyasi elitler aracılığıyla, sosyal alanda görünürlükleri artan Müslüman kadınların, dini inançları çerçevesinde kullandıkları başörtüsü, burka gibi çeşitli imgelerin, Fransa'nın benimsemiş olduğu laiklik ilkesini ihlal ettiği her platformda dile getirilmiştir. Böylece Fransız toplumunda, toplumsal uzlaşının gerçekleşmesi önünde engeller oluşturulmuş ve göçmenler, öteki sınıfına hapsedilmeye çalışılmıştır (Yardım, 2015: 629).

Genel olarak dış göç almış ülkelerde, bir göç sorunu vardır. Daha doğru bir ifadeyle, göçmenlerin varlığı, daha önce orada yaşayan yerliler için bir sorun oluşturmaktadır. Göçmenleri ve yabancıları bir sorun olarak gören “biz” grubunun üyeleri, göçün azaltılmasının ve mümkünse ortadan kaldırılmasının, toplumsal sorunların çözülmesine olanak sağlayacağı ya da en azından çözüm yolunda bir engeli ortadan kaldıracığı düşüncesine sahiptirler. Irkçı düşünceye sahip kişi ve gruplar, coğrafi kökleri, tarihleri, dolayısıyla kültürleri ve yaşam tarzları, ulusal alana giriş koşulları ve hukuksal statüleri tamamen farklı yapıda olan grupları, tek bir tipte özümserler. Örneğin bir Fransız, Cezayirliyi, Tunusluyu, Faslıyı veya Türkü birbirinden ayırmaktan acizdir. Ona göre, etnik ve kültürel yapısı birbirinden farklı olan bu insanların hepsi, Arap'tır. Burada esas alınan temel ilke, onların hepsinin, öteki grubunun üyesi olmasıdır (Balibar ve Wallerstein, 2013: 263-266).

Toplumda, sayıca ve siyasal haklar bakımından azınlık durumunda olan gruplar, genellikle birlikte yaşadıkları çoğunluk gruplar tarafından önyargılı bir şekilde tanımlanmaktadır. Buna bağlı olarak azınlık grupları da, çoğunluğu rahatsız eden önyargılı sıfatlara sıkı sıkıya bağlanır ve kendi kimliklerini ifade ederken bu sıfatların altını çizerler. Geleceği hakkında endişeye sahip olan, refah toplumundan kendisine düşen payı alamayan, zaman içerisinde imkân ve fırsatlardan yoksun hale gelen kitlelerin, din, etnisite, dil ve gelenek gibi, bir anda sökülüp atılması zor olan bu unsurlara rağbet göstermeleri ve kendilerini bu unsurlar çerçevesinde tanımlamaları gayet doğaldır.

Fransa'da yaşayan Müslüman göçmenlerin, bir kısmı yoksulluk ve dışlanmışlık duygusunu yaşayarak yaşamlarını sürdürmektedir. Fransa'da özellikle

Mağrip kökenli gençler, renk, isim ve din gibi farklar nedeniyle kamusal ve gündelik hayatta sık sık dışlanma, aşağılanma ve ırkçılıkla karşı karşıya kalmaktadırlar. Ayrımcı ve ırkçı hareketlerle her gün yüzleşmek zorunda kalan Mağripli gençler, toplumsal alanda var olmak için “biz” duygusuna sıkıca sarılmaktadırlar (Kaya, 2006).

Fransa’ya kesin olarak yerleşen göçmenlerin sorunu, Fransa’da ulusal bütünleşme bağlamında ele alınmıştır. Fransa’da göçmenler, asimilasyoncu politikalara mahkûm edilmiştir. Göçmenlerin asimilasyonu, toplumsal anlamda “Fransızlaşmak”, yani ayırt edilemeyecek hale gelmek demektir. Göçmen nüfusların, ev sahibi toplumun normlarını ve davranışlarını benimsemeleri amacıyla uygulanan asimilasyonist politikalar, göçmenlerin baskılarla karşılaşmalarına yol açmıştır. Asimilasyoncu ulus-devlet politikalarına arka çıkan ırkçılar, temel sorunların çözümünde tek taraflı davranarak diğerlerini ezmeyi, doğal haklarından uzaklaştırmayı amaçlamaktadırlar. İrkçı düşüncelere destek veren ırkçılar, göçmenlerin kültürlerinde var olan özelliklerin, Avrupa kültürüyle hiçbir durumda uyum sağlayamayacağını savunmaktadırlar. Bu nedenler yabancıların entegre edilmesinin oldukça güç olduğuna dikkat çeken ırkçılar, gündelik yaşamdan örnekler vererek tezlerini güçlendirmektedirler. Topluma daha sonradan gelmiş olan yabancıları, “kirlili, gürültücü, kaba, saygısız, esrar kaçakçısı ve gangster” gibi sıfatlarla tanımlayan ırkçılar, ırkçılıklarını bir ileri seviyeye çıkararak, dün sömürgelerinde olan bu “göçmenlerin ve yabancıların, şimdi ülkelerini istila ve işgal ettiklerini”, ayrıca “göçmenlerin, kendilerinden nefret ettiğini ve gerçek ırkçılığı göçmenlerin yaptığını” ifade etmektedirler. Onlara göre, Avrupa’nın birçok ülkesinde tırmanışa geçen ırkçılığın sebebi mültecilerdir. Onlar, aynı zamanda, “yabancılar verilecek hakların, toplumun gerilemesine neden olacağını” iddia etmektedirler (Taş, 1999: 34-36). İşte kültürel ırkçılık tam olarak bu noktada ortaya çıkmakta ve bu düşünceyi temel alarak toplumda ırkçılığı, ayrımcılığı ve ötekileştirmeyi meşrulaştırmaktadır.

Bir toplumda dini, kültürel ve dilsel alanda hâkim unsuru oluşturan gruplar, ülkelere gelen göçmenleri birer tehdit olarak görürler. Bu nedenle göçmenler ve toplumdaki yerliler arasında sosyal mesafe ortaya çıkar. Ortaya çıkan bu sosyal mesafe, grupların birbirlerini doğru tanımlamaları konusunda en büyük engel olarak karşımıza çıkmaktadır. Göç yoluyla topluma daha sonradan katılan gruplar, sosyal

yaşamda ayrımcılık ve ırkçılığa sık sık maruz kalmaktadırlar. Bu ayrımcı ve ırkçı tutumlar, işe almada, konut kiralamada, polis kontrollerinde, yani kısacası toplumsal yaşamda daima göçmenlerin ve yabancıların karşılaştıkları durumlardır. Örneğin Fransızlar, göçmenlere güvenmedikleri ve onları birer işgalci olarak tanımladıkları için evlerini kiralamamaktadırlar. Bu durum ise başka sorunlara neden olmakta ve ev bulamayan ve maddi açıdan iyi durumda olmayan göçmenler, Fransa'nın büyük şehirlerine ulaşım yollarıyla bağlanmış, ancak şehir merkezlerinden uzakta olan banliyölere yerleşmek zorunda kalmışlardır.

Banliyöleşme, şehir merkezlerinde yaşayan nüfusun ve ekonomik faaliyetlerin, yoğun kent merkezlerinden daha az yoğun yerleşim yerlerine taşınmasıyla, şehirlerin kendi çevrelerine doğru büyümesini ve genişlemesini ifade etmektedir. Banliyöleşme zamanla, banliyölerin getto haline dönüşmesiyle sonuçlanabilir. Getto terimi, geniş bir toplum içinde bulunan, belirli bir insan topluluğunun, kendi içinde kapalı olarak yaşamasını ifade etmektedir. Başka bir tanımlamaya göre getto, dezavantajlı konumdaki grupların bir bölgede toplanmasıyla oluşturulan kent içi alanı ifade etmektedir. Kişiler açısından getto, hem bir hapisane hem de korunaklı yer olarak görülmektedir. Kültürel çeşitliliklerin bulunduğu bir toplumda, pek çok sosyal grup, kendi gettolarını aramaktadır. Fransa'da büyük kentlerin banliyölerinde yaşayan göçmen kökenli gruplar üzerine yapılan çeşitli araştırmalarda, Fransa'da tek bir nüfus grubunun baskın olduğu gettoların oluşmadığı ortaya çıkmıştır. Fransa'da genellikle yabancıların ve göçmenlerin oturdukları banliyölerde çok sayıda etnik ve dini grup birlikte yaşamaktadır ve buralarda yaşayanların ortak yönleri yoksul olmalarıdır (Bilgin, 2007: 132; Marshall, 1999: 268).

Banliyöler, Fransa ve Fransız halkı için yoksul yerleşim yerlerinden daha fazlasını ifade etmektedir. 1990'lı yıllardan beri işsizlik, konut sorunu, fırsat eşitsizliği, ayrımcılık ve ırkçılık gibi sorunlar nedeniyle Fransa'nın banliyölerinde ayaklanmalar meydana gelmiştir. Fransa'da yabancılarla ve göçmenlere yapılan baskılar ve aşağılama olaylarında yaşanan artış, işsizlik ve buna bağlı olarak daha görünür hale gelen yoksulluk, sosyal bir patlamanın kaçınılmaz hale gelmesine neden olmuş ve banliyölerde belirli dönemlerde ayaklanmalar meydana gelmiştir. Bu ayaklanma olaylarından, 27 Ekim 2005 tarihinde Paris yakınlarındaki Clichy-Sous-

Bois banliyösünde, polisin kimlik kontrolünden kaçmaya çalışan Mağrip kökenli iki gencin, sığındıkları elektrik trafosunda elektrik akımına kapılmaları sonrasında başlayan ayaklanmalar, tüm dünya kamuoyunda en çok ses getiren ayaklanmalardan birisi olmuştur. İki gencin ölümünden sonra başlayan ayaklanmalar, kısa süre içerisinde Fransa'nın geneline yayılmıştır ve kesintisiz olarak üç hafta devam etmiştir. İki gencin yanarak öldüğünü duyan, çoğunluğunu Kuzey Afrikalıların oluşturduğu milyonlarca Müslüman kökenli genç, sokaklara dökülmüştür. Protesto gösterileri karşısında çaresiz kalan Fransız hükümeti, olağanüstü hal yasasını yürürlüğe koymak zorunda kalmıştır (Ertan, 2007: 72-73).

Gerçekleşen bu ayaklanmalarla birlikte, göçmenlerin entegrasyon sorunu yeniden gündeme oturmuştur. Fransa'da meydana gelen her toplumsal kriz anında, sorumluluk Müslümanlara yüklenmiş ve toplumsal krizler, iktidar elitleri ve toplumun çoğunluğunu oluşturan gruplar tarafından yanlış değerlendirilmiştir. 2005 yılında gerçekleşen banliyö ayaklanmaları, Müslüman göçmenlerin muhafazakar oluşlarına ve entegre olmak istemeyen tutumlarına bağlanmış, olayların tüm sorumluluğu Müslüman göçmenlere mâl edilmiş, işsizlik, yoksulluk, eşitsizlik, ırkçılık ve ayrımcılık gibi asıl nedenler göz ardı edilmiştir.

2.2.2. İktisadi Nedenler

İkinci Dünya Savaşı'nı izleyen otuz yıllık dönemde iktisadi anlamda refah koşullarında yaşayan Batı Avrupa ülkeleri, bu dönemlerde kitlesel göçe hedef olmuştur. Bilindiği gibi II. Dünya Savaşı sonrasında Avrupa kıtasında insan gücü, az idi ve ucuz işgücüne ihtiyaç vardı. Avrupa'da işçi sıkıntısının çekildiği bu dönemde, birçok Avrupa devleti, işgücü talebini karşılamak için Üçüncü Dünya olarak tabir edilen bölgelerden göçmen işçi getirmişlerdir. Ancak 1970'li yılların başında yaşanan ekonomik bunalım ve 1980'lerde yaşanmaya başlayan teknolojik devrimle beraber sanayide kalifiye olmayan işgücü gereksinimi, hızla azalmış ve göçmen işçiler, bu durumdan olumsuz etkilenmişlerdir. Avrupa'nın birçok ülkesinde göçmen işçilik, yasalarca yasaklanmış ya da kısıtlanmıştır. 1980'li yılların sonuna gelindiğinde, yüksek işsizlik oranları, artan göçmen sayısı ve bu göçmenlerin çoğunluğunun, "Avrupalı olmama" durumları Avrupa'nın göçe karşı tutum ve politikasının belirlenmesinde etkili olmuştur. Üretim güçlerindeki istikrarsızlık, işsizliği

arttırdığından dolayı Avrupa ülkeleri, Üçüncü Dünya ülkelerinden Avrupa'ya doğru olan göçün hemen durdurulmasını istemektedirler (Taş, 1999: 14-16; Huntington, 2010: 293).

Tüm göçmen işçiler, mutlaka karşıt özellikler taşıyan yabancılar olarak görülme olasılığıyla karşı karşıyadırlar. Dış işçi göçü alan Batı Avrupa ülkelerindeki yerli halk, toplumun ötekilerine olumsuz tutum sergilemektedirler. Dış işçi göçü alan ülkelerdeki yabancı düşmanlığı, yerli halk tarafından toplumun değişmesini önlemek için gösterilen bir tepki olarak yorumlanabilir. Çünkü daha önce misafir işçi olarak kabul edilen ve bir süre sonra dönmesi beklenen kişiler ve kültürleri, artık son otuz yılda Avrupa'da kalıcı hale gelmiştir. Dış işçi göçü alan ülkelerde yabancı düşmanlığı ve ırkçı söylem ve eylemler yabancı işçilerle yerli halkın karşı karşıya gelmesine neden olmaktadır (Doyuran, 1990: 57-60).

Göçmen işçiler, sürekli olarak ülkedeki kıt kaynaklar konusunda rakip olarak görülmektedirler. Git gide yaşam tarzlarının ortadan kaybolduğu ve ekonomik anlamda mücadele edecek bir grubun ortaya çıkması, bazı sınıfsal kesimlerin, toplumsal huzursuzlukların sebebi olarak ötekileri işaret eden görüş ve ideolojileri benimsemesine neden olabilmektedir. Ekonomik krizin dar gelirlilere dayattığı ağır yaşam koşulları, göçmen işçiler ve çalışmayan ama sosyal yardım alan göçmenler üzerine çelişkili açıklamalar yapılması, ırkçılığı beslemektedir. Fransa'da bazı kesimler, işsizliğin artmasını, sosyal kimliğini kaybetme paniğine kapılarak, ekonomi politikalarını hazırlayanları değil, geldikten sonra olumsuz değişime neden olmakla suçladıkları yabancıları sorumlu tutmaktadırlar (Fenton, 2001: 66).

Yabancı düşmanlığıyla önyargılar, birbirleriyle sürekli etkileşim içerisindedirler. Önyargılar, yabancı düşmanlığının bir ürünüdürler. Yabancı düşmanlığı ve ırkçılığın son yıllarda artış göstermesi, Avrupalı birçok politikacı tarafından genellikle ekonomik krizle açıklanmaktadır. Neden olarak sadece ekonomik kriz nasıl iddia edilebilir? Bu, son derece yanıltıcı ve yanlış bir açıklamadır. Toplumun hayal kırıklıkları ve ütöpik beklentileri, yabancı işçilerin omzuna yüklenmektedir. Yerli halkın oluşturduğu grup, işsizlik korkusu yaşamakta, bu da bağlantılı olarak yerli halkın, yabancılara şüphe ve öfkeyle yaklaşmasına neden olmaktadır. Yabancı işçiler,

toplumda yerli halk tarafından istenmediklerini, her gün farklı biçimlerde yaşamaktadırlar. Irkçılar, işsizliğin sorumlusu olarak görülen yabancı işçilerin memleketlerine geri gönderilmelerinin sorunu çözeceğine inanmaktadırlar (Doyuran, 1990: 60).

İrkçılığın kültürel, ekonomik, ideolojik veya biyolojik karakterleri üstüne yapılan tartışmalar, son aşamada ulusal kaynakların dağıtımını sorununa gelip dayanmaktadır. “Ulusal kaynaklar nereye ve nasıl dağıtılmalıdır?” sorusu, burada özel bir yer tutmaktadır. Kıtlığın ve eşitsizliğin olduğu ve kaynaklar için yapılan rekabetin, etnik rekabet olarak algılandığı yerlerde çatışma potansiyeli artmakta ve bölünme çizgileri giderek belirginleşmektedir. Kıt kaynaklar için etnik ve kültürel mücadelenin yapıldığı toplumlarda, “biz, daha azına sahibiz, çünkü onlar daha fazlasına sahip” anlayışı hüküm sürmektedir. Fransa’da, Fransız toplumunun üyeleri, böylesi ortamlarda, Fransa’nın Mağripliler tarafından istila edildiğini, Fransa’daki işsizliğin göçmenlerden kaynaklandığını, Fransız işletmelerini, Fransız gayri menkullerini, Fransız futbol takımlarını satın alan petrol şeyhlerinin, para yoluyla ülkeyi ele geçirdiklerini savunur hale gelebilir (Taş, 1999: 58; Balibar ve Wallerstein: 2013: 248).

Toplumda çoğunluğun gözünde farklı özelliklerinden ötürü değersiz bulunan öteki grubunun üyeleri olan işçiler, günlük yaşamın hemen her alanında küçük görülmekte ve toplumdan soyutlanarak uyum sağlamaları ve toplumun yerli halkıyla iletişim kurmaları zorlaştırılmaktadır. Fransa’da yaşayan Mağripliler ve diğer Müslüman işçiler, farklı sosyal ve kültürel özelliklerinden dolayı diğer yabancı gruplara göre göze batan bir yabancı grubu, yani dış grubu oluşturmaktadırlar. Fransa’da göçmen işçi toplulukları uzun zamandan beri ayrımcılığa ve ırkçı klişelerle dolu yabancı düşmanı şiddet hareketlerine maruz kalmaktadırlar. Aynı şekilde ayrımcılığa maruz kalan göçmen işçiler ve etnik gruplar da istihdam fırsatlarını kısıtlayan tutumlarla karşılaşır. Göçmen işçiler, daha az güvenceli koşullarda çalıştırılmakta ya da basit bir şekilde tüm istihdam alanlarından resmi veya gayri resmi vasıtalarla dışlanmaktadırlar (Fenton, 2001: 75).

1970'li yılların başında yaşanan ekonomik bunalıma çare bulamayan Fransa, yapısal sorunların çözümü konusunda çaresiz kalınca, sorunlar ile ilgilenmeyi bırakıp, soruna sebep olduğunu iddia ettiği sorumluları ilan ederek sorumluluğu üzerinden atmıştır. Bahsi geçen bu yıllarda Fransa'da ekonomik durgunluk yaşanmış, buna bağlı olarak işsizlik artmıştır. Hoşnutsuzluklarını dile getiren Fransız toplumunun çoğunluğunu oluşturan grup üyelerine, işsizliğin özellikle Müslüman kökenli göçmenlerin varlığından kaynaklandığını anlatan siyasi oluşumlar, bu dönemde ortaya çıkmaya başlamıştır. Fransa ekonomisinin 1990'lı yıllardan bu yana en önemli ekonomik sorunları, düşük büyüme ve işsizliktir. Son olarak Fransa ekonomisi, 2008 yılının son çeyreğinde başlayan küresel krizden de etkilenmiş ve buna bağlı olarak işsizlik artmaya devam etmiştir. Fransa'da 2014 yılı verilerinde %10,2 olan işsizlik oranı, 2015 yılında %10,6 olarak açıklanmıştır. 2016 yılı içerisinde açıklanan rakamlara göre ise Fransa'da işsizlik oranı %10,3 civarındadır (CIA The World Factbook). Görüldüğü gibi bir türlü tek hanelere inmesi sağlanamayan işsizlik, Fransa'nın ekonomik ve siyasi anlamda sürekli gündemini meşgul etmektedir. İşsizliğe karşı yapısal çözümler bulamayan ve sosyal politika üretemeyen siyasetler, medya yoluyla göçmen işçilerin istihdamı azalttığını ve bu nedenle işsizlik oranının yüksek olduğunu açıklamaktadırlar. Bu da doğal olarak, yerli halkın göçmen işçilere ırkçı tutum ve davranışlar sergilemesine neden olmaktadır.

Fransa'ya gelen yabancı işçilerin Fransa'da işsizliği arttırdığı doğrudur, ancak bu bilgi eksiktir. Fransa'ya gelen yabancı işçiler, yerlilerin işini ellerinden almak gibi bir tehdit oluşturmamaktadırlar. Fransa'da birçok anti-ırkçı kuruluşun açıkladığı gibi Fransa'da yaşayan göçmenlerin büyük çoğunluğu, işsizdir ya da kendi uzmanlık alanları dışında, iş bölümünün en alt kademesinde vasıfsız işlerde çalışmaktadırlar. Göçmen işçilerin büyük çoğunluğu, yüksek teknolojinin girmediği ağır fiziksel disiplin isteyen işyerlerinde çalışmaktadırlar. Göçmen işçiler, aslında çalıştıkları ülkeye yük olmaktan ziyade o ülke için net bir tasarruf kaynağıdır. Göçmen işçiler, genellikle işgücü içinde daha az ücret almakta, daha kötü şartlarda çalışmaktadırlar. Bu nedenle onlar, işverenler için de yerli işçilere kıyasla daha ucuzdurlar dolayısıyla daha caziptirler. Ancak göçmen işçilere dair bu gerçek bilgiler, kamuoyuna yansıtılmamakta, bundan dolayı Fransız toplumunun işsiz veya iş güvencesi olmayan

kesimi, göçmen işçilere karşı ırkçılığı ve yabancı düşmanlığını savunmaktadır (Taş, 1999: 31; Fenton, 2001: 166).

Pek çok Batılı ülke gibi Fransa da işgücü piyasalarında, göçmenlere karşı ayrımcı politikalar uygulamıştır. İş alanlarında uygulanan bu ırkçı-ayrımcı uygulamaları savunan ırkçılar, göçmenlerin eğitim seviyesindeki gerilik, göçmenlerin kamu kurumlarında mobilize olamamaları gibi nedenlere sarılmaktadırlar. Bu düşünceye sahip olan kişiler, aynı zamanda Fransa’da sosyal, siyasal, ekonomik ve eğitim alanında yaşanan sorunların nedenini, toplumda var olduğunu savundukları “geri-kültürlerle” açıklamaktadırlar (Kaya, 2006).

Sonuç olarak, ekonomik ve sosyo-psikolojik faktörler, ırkçılığın oluşmasında önemli etkenlerdendir. Bu nedenle ırkçılıkla mücadelede, öncelikle toplumsal koşullar ele alınmalıdır. İşsizliğin, geçim zorluklarının ve önyargıların ırkçılık çerçevesinde yapılan propagandası, toplumu ya da insanlığı bir trajediye kolaylıkla sürükleyebilir.

2.2.3. Siyasi Nedenler

Ulus fikri, ortak kaderi, geçmişi, geleceği, kolektif hatırayı ve bir dizi geleneği paylaşan bir halk fikridir. Devlet terimi ise, yurttaşlık örgütlenmesi şeklini, hükümeti ve coğrafik sınırları karşılar. Devletler, ortak bir soy ve kültür iddiasına sahip insanlardan oluşturduğu birlikten meydana gelir. Devletlerin, ulus-devletler olarak oluşumları, etnik bir kültürel çoğunluk tanımı gerektirmektedir. Yani ulus kavramı içinde, az ya da çok, üstü kapalı bir şekilde, kimin ya da neyin ulusu oluşturduğu fikri saklıdır. Soya ya da biyolojiye dayanan ulus anlayışında, ya ulus içindeki çok etniklik dışlanır ya da azınlık etnik grupları tam üyelikten daha düşük bir konumla tanımlanır. Ulus ya da etnik çoğunluğun tanımı birbirine dille bağlı bir grup kavramına, ortak din kavramına veya kültürel ve ırksal karakteristiklerin bir bileşimine dayanabilir. Soy, din veya dille tanımlanan bir ulus kavramı, mecburen bazılarını kucaklarken diğerlerini de dışarıda bırakacaktır (Fenton, 2001: 241-242).

Ulus ile kültür arasındaki bağ, milliyetçi hareketlere ayrıcalıklı bir rol vermektedir. Milliyetçilik hareketleri, kimi zaman adalet ve barış mücadelesini içeren kitle hareketleri olarak vuku bulurken, kimi zaman ise toplumsal cinnet halindeki akıl dışı hareketlere dönüşebilir. Tarihçilerin bir kısmı, ırkçılığın modern çağda her yerde

var olan milliyetçilik zemininde geliştiği savını öne sürmüşlerdir. Gerçekte, milliyetçilik, ırkçılığın tek nedeni değilse de ortaya çıkışının belirleyici koşuludur. Milliyetçilik, yabancıya duyulan öfkeyi kamulaştırır ve bu duyguyu devlete sadakat ve destek, devlet otoritesi karşısında disiplin sağlama hizmetinde seferber eder. Siyasi alanda yerli azınlıklar gayri resmi olarak ikinci plana atılmış ya da resmi olarak dışlanmışlardır. Aşırı güçlü bir milliyetçilik, çok sayıda birey ve grubun, dış grubu temsil eden ötekilere şiddet uygulamasına neden olabilir. Ötekileştirilenlere uygulanan bu şiddet, toplumsal alanda normalleştiği anda ırkçılığın hedefleri idealleştirilmiş olmaktadır (Balibar ve Wallerstein, 2013: 51; Schnapper, 2005: 96).

İrkçı önyargılar, temelde kişiler arasındaki önyargılardır. Fakat eğer bu ırkçı önyargılar, sosyal amaçlara hizmet ediyorsa, bu ırkçı önyargılar sosyal amaç ve davranışları yönlendirir. Bu ortamda ırkçılık, iktidar gücüyle birleşir ve kurumsallaşır. Örneğin, parası olduğu halde, siyah veya yabancı olduğu için ev alamayan veya kiralık daire bulamayan birisi, bu ırkçılıkla yüzleşmek zorunda kalmaktadır. Devletlerin yönetiminde söz sahibi olan hükümet yetkilileri, toplumsal kriz anlarında yaşanan sorunların çözümü için kısa vadeli, günü kurtarıcı açıklamalar yapmayı tercih ederler. İşsizlik, enflasyon, hırsızlığın artması, konut eksikliği gibi sorunların sebebi olarak yabancı işçileri ve ülkedeki göçmenlerin varlığını gösteren düşüncelerin var olduğu toplumlarda ırkçılık, siyasi söylemlerden beslenmektedir (Taş, 1999: 145-146).

Politik alanda soğuk savaşın egemen olduğu dönemlerde, Avrupa devletleri, göçü cesaretlendirmişlerdir. Buna bağlı olarak ortaya çıkacak olan sosyal ve kültürel problemlere kafa yormayan hükümetlerin boşluğunu gören aşırı sağ partiler, izledikleri politikalarla halkın gözünde bir alternatif olarak belirmiştir. Mahallesindeki değişimi gören sıradan Avrupalılar, işini ve sosyal güvencesini kaybetme korkusuna kapılmıştır. Göçmenlere karşı korku ve öfke duyguları ön plana çıkmış, aşırı sağ partiler aracılığıyla göçmenlere yönelik olumsuz önyargılar, tekrar gün yüzüne çıkmıştır (Taş, 1999: 16).

İrkçı söylemlere sahip olan siyasi partiler, milliyetçiliği sahiplenerek ırkçılığın ve milliyetçiliğin birbirine indirgenemeyeceğini ilan ederek ırkçı olarak nitelenmeyi reddederler. Yurtseverlik ya da partizan dayanışma duygularını harekete geçirme

yoluyla halk desteğini kazanma derdine düşen sağ partilerin politikacıları, “bizden olmayan bize karşıdır” ilkesiyle hareket ederler (Bauman, 2010: 69). Fransa’da Le Pen’in liderliğini yaptığı Ulusal Cephe, bu duruma verilebilecek en iyi örnektir.

Fransa’da azınlıklar ve göçmenler, aşırı sağ görüşlerin zaman zaman saldırılarına dönüşen tehditleri altında yaşamlarına devam etmektedirler. Özellikle Fransa’da gerçekleşen terör saldırıları sonrasında Müslümanlara karşı yoğunlaşan ırkçı saldırılar sonrasında resmi makamlar ve yetkililer, bu konuda muhafazakâr adımlar atmaktadırlar. Öte yandan aşırı sağ partilerin kabarttığı ırkçı duygular da toplumu etkilemektedir. 1980’li yılların ortalarından itibaren aşırı sağ partiler, ırkçı politikalarında değişiklikler yapmışlar ve ana hedef olarak göçmenleri seçmişlerdir. Bu partiler için artık hedef, yalnızca Yahudiler veya siyahlar değildir. Özellikle Front National (Ulusal Cephe), seçim dönemlerinde Fransız toplumuna, Müslümanları ve göçmenleri dışlayan bir politika vaat etmektedir. Ulusal kimliklerinin göçmenlerin saldırılarına uğradığını gerekçe gösteren FN, açıkça göçmenlerin inançlarına yönelik saldırılarda bulunmaktadır. Fransa’da Ulusal Cephe’nin başını çektiği aşırı sağ düşünceler, ırkçılığı geliştirerek ideolojik faaliyetler yürütmektedirler (Taş, 1999: 9-11).

Siyasal, toplumsal ve ekonomik sorunların yaşandığı düzlemlerde, öncelikle “yanı başımızda yaşayan, ancak bizden farklı olan komşuların”, birtakım dışlama ve ötekileştirme mekanizmaları aracılığıyla “yanı başımızdaki düşmanlara” dönüştürüldükleri, tarihsel süreçte birçok kez tecrübe edilmiştir. Yapısal sorunları çözemeyen ve bu nedenle meşruiyet krizi yaşayan iktidarlar, çözüm için en kısa ve pratik yolu tercih ederler. Bu yöntem, devam eden ve çözüm bulunamayan yapısal sorunların sorumluluğunu, eskiden misafir-göçmen-komşu olarak adlandırılan, ancak şimdi yanı başımızdaki düşmanlar olarak tasvir edilen gruplara yüklenmesini sağlamaktadır. Günümüzde birçok Batı Avrupa ülkesinde yaşamını sürdüren Müslüman kökenli göçmenler, bahsi geçen bu dönüşümün en güncel mağdurlarını oluştururlar. Fransa, Müslüman kökenli olsun ya da olmasın, Mağripli ve Türkiyeli birçok göçmene ev sahipliği yapmaktadır. Yaşanan her siyasal, toplumsal ve ekonomik sıkıntıda gözler Mağripli ve Türkiyeli gruplara yönelmektedir. 2005 yılında gerçekleşen Banliyö ayaklanmalarında, Fransa nasıl bir devlet refleksi gösterdiyse,

2015 yılında gerçekleşen Charlie Hebdo Saldırıları sonrasında da aynı refleksi göstermiştir. Toplumsal krizler, tek taraflı değerlendirilmiş ve sorumluluk daima ötekine yüklenmiştir (Kaya, 2006).

Fransa'da 2005 yılının Ekim ayında başlayan ayaklanmalar sonucunda göçmenler ve yabancılar, gündemde en çok tartışılan konuların başında gelmiştir. Kamuoyu, 1990'lı yıllardan beri belirli aralıklarla banliyölerde yaşanan gerilimlerin sorumlusu olarak daima göçmenleri ön plana çıkarmıştır. Kamuoyu daima, bu hareketlerin faillerinin radikal İslam ile bağlantılı olduğu ve göçmenlerin, özellikle de Müslüman göçmenlerin, entegrasyona karşı direnç gösterdiğini ileri süren tezler üzerine odaklanmıştır. Huntington'ın kavramsallaştırdığı medeniyetler çatışması tezi çerçevesinde konuya yaklaşan siyasiler ve medya, kriz anları sonrasında göçmenleri ve İslam'ı sürekli sorgulamış ve bir sorun olarak görmüştür. Fransa'da yaşanmış olan banliyö ayaklanmaları, Charlie Hebdo Saldırıları veya yaşanan bir ekonomik kriz sonrasında gözler, bir anda göçmenlere çevrilmiş ve sorunlar faillerin ilan edilmesi yoluyla geçirilmiştir. Ancak bu yaklaşım, topluma geçici çözümler sunar ve sorunların altında yatan gerçek sebeplerin üzerinin örtülmesine neden olur. 2005 yılında gerçekleşen banliyö ayaklanmalarını ele alacak olursak, buradaki gerçek, polis kontrolünden kaçan iki gencin feci şekilde can vermesidir. Göçmenler, özellikle de Kuzey Afrikalı göçmenler bunun üzerine sokaklara dökülmüşlerdir. Fransız kamuoyunda bu olaya dair iki farklı görüş hâkimdir. Bu görüşlerden ilkinin savunanlar, İslam'ın Batılı değerlerle bağdaşmadığını ve asla bağdaşmayacağını ileri sürmektedirler. Onlara göre, göçmenleri sokağa döken gerçek sebep, onların muhalif doğasıdır ve İslami kimliklere sahip olmalarından ötürü, Hristiyanlığa karşı mücadeleyi bir farz olarak görürler. İşte bu tarz tezleri savunanlar, İslami olanı, kültürel ve dinsel anlamda kendilerinden olmayana dışlarlar ve onları sorunlu ilan ederler. Çünkü onların tezlerine göre, asıl sorun, göçmenlerin Müslümanlıklarından, renklerinden, doğalarından kaynaklanmaktadır. Bu düşünceyi benimseyenler, şüphesiz ırkçı düşüncelerin bayraktarlığını yapmaktadırlar. Diğer ikinci görüşü savunanlara göre ise, insanca yaşama koşullarından, eğitim, iş, konut, sağlık olanaklarından yoksun olan ve toplumsal yaşamın her alanında dışlanan göçmen kökenli Fransız vatandaşları banliyölere hapseden sağ ve sol siyasal iktidarlar, uzun

süredir yaşanan ve yaşanmaya devam eden toplumsal sorunların asıl sorumlularıdır (Kaya, 2006).

Fransa’da toplumda hâkim unsuru oluşturan gruplar, Mağripli ve Türkiye kökenli gençleri tanımlarken, İslam’ı referans kaynağı olarak kullanırlar. Fransa’da yaşayan Kuzey Afrikalı veya Türkiye kökenli gençler, sahip oldukları kimliklerin önyargıyla tanımlandığının farkındadırlar, bu nedenle tepki olarak, İslam dinine sembolik bir bağlılık gösterirler (Kaya, 2006). Din, anavatandan uzakta yaşayanların kimliklerinin oluşumunda önemli yer tutmaktadır. Ancak yapılan araştırmalara göre, üçüncü ve daha sonraki kuşaklar için din, kimliğin oluşumunda temel belirleyici unsur olmaktan ziyade sembolik bir anlam ifade etmektedir. Din, çoğunluğu oluşturan grubun üyelerinin, ikinci veya daha sonraki kuşaklara önyargılı yaklaşmasında en önemli etkenlerden birisidir. Bu önyargılı yaklaşım nedeniyle genç kuşaklar, dinin sembolik işlevine sarılırlar.

Avrupa’da yaşayan göçmen Müslüman grupların, Avrupalı halklarla bütünleşmesinin önündeki en büyük engellerden birisinin, tarihten miras alınan Müslümanlara ilişkin önyargı ve imgeler olduğu söylenebilir. Göçmen Müslüman grupların, Avrupa’ya göç bağlamında gitmesini, yerleşmesini ve orada kalıcı olmaları durumunu, son yıllarda, “kaleyi içten fethetme” olarak yorumlayanların sayısının hiç de az olmadığı bilinmektedir. Fransa’nın ötekiler tarafından istila edildiği görüşü, ırkçılar tarafından sürekli dile getirilmektedir (Dellal, 2016: 39-40).

1990’ların başlarında Avrupa’daki göçmenlerin üçte ikisini Müslümanlar oluşturmuş ve bu durum, Avrupa’da kültürel ve demografik bir meydan okuma olarak algılanmıştır. Bu tarihlerden günümüze dek, Avrupa’nın, Müslüman göçe ilişkin kaygıları sürekli artmıştır. Batılılar, giderek ordular ve tanklar tarafından değil, ama başka dilleri konuşan, başka dini inançları olan, başka kültürlerden gelen göçmenler tarafından istila edildikleri korkusu yaşamakta ve bundan endişe duymaktadırlar. Bu fobiler, Stanley Hoffman’ın gözlemlediği gibi, gerçek kültürel çatışmalara ve ulusal kimliğe dair endişelere dayanmaktadır (Akt. Huntington, 2010: 294).

Fransa’da ve genel anlamda Avrupa’da gözlemlenen düşmanlık, garip bir şekilde seçicidir. Fransa’da çok az bir kesim, Doğu kaynaklı bir saldırıdan endişe

etmektedir. Polonyalı işçilerin varlığı, Fransızları tedirgin etmemektedir. Çünkü Polonyalılar, her şeyden önce Avrupalı ve Katolik'tir. Huntington'ın vurguladığı üzere, (2010: 295) Fransa'da büyük ölçüde, aslında Arap olmayan Afrikalı göçmenlerden korkulmaktadır. Fransa'da göçmenlere ve işçilere yönelik düşmanlık, aslında gerçekte Müslümanlara yöneliktir. Fransızcada "immigre" olarak kullanılan ve göçmen anlamına gelen sözcük, Fransa'da İslam'la eşanlamlı olarak kullanılmaktadır ve bu durum da Fransa'da kültürel ve etnik ırkçılığı derinden beslemektedir.

Yabancılar, en çok kültür ve din alanlarında sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Gelişmiş toplumların kültürleriyle azınlıkların etnik kültürleri çatışmaktadır. Her kültür, diğerinden farklıdır, azınlık veya çoğunluk, her etnik grup, kendi kültürünü diğerininkinden daha üstün görmektedir. Bu durumda kültürler arası mücadele, kaçınılmaz hale gelmektedir. Örneğin kadınların örtünmesi veya görücü usulü evlenmeleri, Avrupa kültürlerine kabul ettirmek oldukça zor olmaktadır. Bir başka mücadele alanı da dinsel alanla ilgili olmaktadır. Müslümanlarla Hristiyanların aynı zeminde ibadet etmeleri olanaksız olarak görülmektedir. Dinsel alanla ilgili en elverişli örnek, geçtiğimiz otuz yıl içinde Fransa'da Müslümanların varlığını belgelemiş olan Remy Leveau tarafından verilmektedir. Leveau, koşullar değiştiğinde, bir caminin varlığı gibi nesnel bir gerçeğin bile yeni bir anlam kazandığını ifade etmiştir. İki dünya savaşının arasındaki dönemde inşa edildiğinde, Paris Büyük Merkez Camii, Müslüman dünyanın dörtte birine hâkim bir Fransız İmparatorluğu'nun kozmopolit görkemini temsil etmekteydi. 1960'lardan itibaren büyük Müslüman gruplar, Fransa'ya gelip yerleşmeye başladıklarında, camii tamamen farklı bir şeyi temsil eder hale gelmiştir. Artık Paris'te bulunan bu Büyük Camii, Baumann'ın vurguladığı biçimde (2006: 80), birçok Fransız için, yabancı, kalabalık ve tehditkâr görülen dinsel bir azınlığın, Fransızlar arasındaki varlığını temsil etmektedir.

Siyasi nedenler başlığı altında incelenecek örneklerden birisi de helal gıda tartışmasıdır. Fransa'da 2010 yılında helal gıda sertifikasına sahip bazı ürünlerin, sahte helal gıda sertifikasına sahip olduğunun ortaya çıkması ile bir dizi problem ortaya çıkmıştır. İslam dinine inanan tüketiciler, "helal gıda sertifikasının, uzmanlaşmış kişiler tarafından verilmesi gerektiğini" savunmuşlar ve "ürünlerin İslami et kesimi normlarına uygun olmasını" talep etmişlerdir. Ancak bu durum, sadece Müslüman

grupları ilgilendiren bir konu olarak kalmamış, hızla tüm topluma yayılmıştır. Bu konuda yaşanan asıl ihtilaf, yine 2010 yılında yaşanmıştır. Fransız fastfood zinciri olan Quick, Fransa'daki tüm şubelerinde “helal menü” seçeneği sunacağını açıklamıştır. Quick'in aldığı bu karar kamuoyunda, “Fransa'nın İslamlaşması” olarak yorumlanmıştır. Birçok hayvanın, İslami usule göre kesimi sırasında acı çektiği ve bunun, barbarlığın bir uzantı olduğunu savunanlarla, bunun, “bağlamından çıkarıldığında anormal olarak görüldüğünü, ancak İslam dininin esaslarından birisi olduğunu” savunanlar arasında tartışmalar devam etmiştir (Göle, 2015: 215).

Fransızların göçmenlere ve Müslümanlara karşı takındığı tavrın, sadece bir korku ve kaygıdan ibaret olmadığını vurgulayan Göle, (2015: 97-103) günümüzde Avrupa'nın birçok ülkesinde yabancı düşmanlığı, İslamofobi ve kültürel ırkçılığın artmasının sebebinin entegrasyondaki başarısızlıktan kaynaklanmadığını, aksine göçmenlerin, toplumsal yaşamda standartlarının yükselmesinin, yabancı düşmanlığı, İslamofobi ve kültürel ırkçılığa neden olduğunu ifade etmiştir. Dinsel alanda farklı olan göçmenler, Fransızlar kadar iyi derecede Fransızca konuşabilmektedirler, artık onlar da batılı tarzda evlerde oturabilmekte, sinemaya, tiyatroya gitmektedirler. Fransız halkını tedirginliğe iten asıl sebepler bunlardır. İkinci ve üçüncü kuşakta kısmen gözlenen bu değişim, kentin sanayi bölgelerinde, şehir merkezlerinden uzak, yoksul bir yaşam sürdüren göçmenlere oranla Fransız halkını daha çok tedirgin etmektedir. Eskiden topluma entegre olamadıkları için suçlanan göçmenler, şimdi toplumsal hayattaki kazanımlarından dolayı tehdit olarak algılanmaktadırlar. Bundan dolayı yeni nesil göçmenler, adeta “siz niçin bu kadar bütünleştiniz?” sorgulamasına maruz kalmaktadırlar. Bu yeni ırkçı durum, “ötekinin inkârı ve öteki ile aynı mekânı paylaşmayı reddetme” olarak karşımıza çıkmaktadır. Daha önceki dönemlerde, Avrupa'ya gelen göçmenlerin, buralara uyum sağlayamadığını, İslam'ın ilerlemenin önünde bir engel olduğunu savunan ırkçılar, yeni dönemde Müslümanların, kamusal ve gündelik hayatta çok daha fazla görünür olduklarına dikkat çekerek, bunun Fransız halkı için ulusal bir tehdit olduğu algısını oluşturmaya çalışmaktadırlar.

Fransız devletinin göçmenlere ve Müslümanlara karşı sergilediği bu söylem ve uygulamalar, köken olarak Fransız olmayan göçmenlere karşı ırkçılığı derinleştirmiştir. 2005 yılında gerçekleşen banliyö olaylarından sonra hem siyasi

elitlerin hem de medyanın hedefinde olan göçmenler, son olarak üçüncü bölümde detaylı şekilde değinilecek olan Charlie Hebdo Saldırıları sonrasında, problemin tek kaynağı olarak görülmektedirler.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FRANSA'DA KÜLTÜREL İRKÇİLİK: SÖYLEMLER VE EYLEMLER

3.1. Charlie Hebdo Dergisi ve Gerçekleşen Terör Saldırıları

Eric Hobsbawn (2008: 34), dünyanın düzensiz olduğunu ve önümüzdeki yüzyılın silahlı çatışmalar ve insani felaketler yüzyılı olma ihtimalinin oldukça yüksek olduğunu belirtmiştir. Terör saldırılarının küresel boyut alması, Hobsbawn'ın görüşlerini desteklemektedir. Hem saldırıların gerçekleştiği anda ve sonrasında oluşturduğu korku, hem de sonrasında toplumsal alanda ayrışmayı kuvvetlendiren bir güce sahip olan terör eylemleri, toplumun giderek birbirinden kopmasına katkıda bulunmaktadır.

Fransa'da Said ve Sherif Kouachi (Kuşaşi) kardeşlerin 7 Ocak 2015 günü gerçekleştirdikleri saldırı sonrasında, Fransız toplumu birlik ve beraberlik çağrısı yapmış ve teröre karşı birliktelik mesajı vermiştir. Ancak, gerçekleşen terör saldırılarından sonra durumdan kendisine vazife çıkaran birey veya gruplar, öfkeyi, nefreti ve şiddeti toplumun öteki üyeleri olarak görülenlere yansıtmışlardır. Tıpkı ABD'de gerçekleşen 11 Eylül Saldırılarından sonra dünyadaki bütün Müslümanlar potansiyel tehdit olarak görüldüğü gibi Charlie Hebdo saldırılarıyla başlayan terör saldırıları sonrasında Fransa'da bütün Müslümanlar hatta Müslüman olmayan ancak farklı kültürden olan insanlar toplumsal alanda ırkçı-dışlayıcı söylem ve eylemlere maruz bırakılmışlardır.

Bu bölümde Charlie Hebdo Dergisine dair genel bilgiler verildikten sonra, Charlie Hebdo Dergisi'nin yayınlamış olduğu İslam dinini ve Hz. Muhammed peygamberi hedef alan provokatif karikatürler, kronolojik bir sıralamayla sunulmuş ve son olarak 2015 yılında Fransa'da gerçekleşen terör saldırıları hakkında veriler aktarılmıştır.

3.1.1. Charlie Hebdo Dergisi

Charlie Hebdo dergisi, Fransa'da 1960'ta kurulan Hara Kiri'nin uzantısı olarak 1969 yılında yayına başlamıştır. 1960'lı yıllarda yayınlanan "Hara Kiri" isimli dergi, anlamsız ve edepsiz olmayı amaçladığını açıkça söyleyen bir yayındır. 1969 yılında Hara-Kiri ekibi aylık yayımladıkları dergiye ek olarak gündemi daha yakından takip edecek haftalık bir dergi çıkartmaya karar vermişlerdir. İlk olarak "Hara-Kiri Hebdo" olarak çıkan derginin adı aynı yıl "L'Hebdo Hara-Kiri" olarak adı değiştirilmiştir (Charlie Hebdo). Kasım 1970'de Fransa başkanı Charles de Gaulle'ün ölümü ve kısa bir süre sonra bir gece kulübünde 146 kişinin ölümüne yol açan felaketle ilgili tepki çeken bir karikatür yayımlayan dergi Fransa İçişleri bakanlığı tarafından yasaklanmıştır. 1970 yılında General Charles De Gaulle hakkında yayınladığı parodi bir ölüm ilanından sonra yasaklanan Hara Kiri dergisi, 1970 yılında adını Charlie Hebdo olarak değiştirerek yayın hayatına başlamıştır. Bu dönemde, daha önceki kariyerlerini "Hara Kiri" isimli dergide sürdüren birçok çizer, yayın hayatına yeni başlayan Charlie Hebdo dergisinde kariyerlerine devam etmiştir (Time, 7 Ocak 2015).

"Hebdo" kelimesi, Fransız argosunda haftalık yayınlar için kullanılan bir kelimedir. Charlie Hebdo dergisi haftalık olarak yayın yapmakta ve Çarşamba günleri çıkmaktadır. 1970'te yayına başlayan özgürlükçü, siyasi hiciv ve mizah dergisi Charlie Hebdo, 1981 yılında okuyucu sayısının yetersizliğinden dolayı kapanmıştır ve 1992 yılında yayın hayatına tekrar başlamıştır. Yeni Charlie Hebdo dergisinin ilk sayısı Haziran 1992'de çıkmış ve ilk kopyası 100.000 adet satmıştır. 1992'de yeniden yayın hayatına dönen dergi yıllar içinde hem Hıristiyanlık hem İslam hem de Yahudiliği hicveden birçok karikatür yayınlamıştır (Al Jazeera Türk, 7 Ocak 2015).

Charlie Hebdo, haftalık yayımlanan satirik bir mizah dergisidir. Dergide haberlere, karikatürlere, polemiklere yer verilmektedir. Sol-anarşist eğilimiyle bilinen dergi genellikle Papalık, Hristiyanlık, Yahudilik gibi diğer inançlarla ve kutsal kabul edilen değerlerle ilgili de alaycı karikatürlere yer vermektedir. Gündemdeki polemikler hakkında mizahi karikatürler yayınlayan dergi, "anti dindar ve konformizmden uzak" bir dile sahip olmasıyla tanınmaktadır. Din karşıtı ve sol görüşlü yapısıyla dikkat çeken Charlie Hebdo dergisinde Katolik Hristiyanlık, İslam,

Musevilik, politika ve kültürle ilgili karikatürler ve yazılar bulunmaktadır (BBC, 8 Ocak 2015).

Sol-anarşist eğilimleri olduğu bilinen Charlie Hebdo dergisinin yayın politikası kimilerince provokatif olarak tanımlanırken, kimileri ise Charlie Hebdo'nun bağımsız bir yayın organı olduğunu düşünüyordu. İktidara, güce ve sağı karşı bir duruş sergileyen Charlie Hebdo, ifade özgürlüğünü temsil ettiğini iddia ediyordu, ancak çizgilerinin tam olarak neyi temsil ettiğı konusunda dergi içinde ve takipçileri arasında tartışmaların yaşandığı dönemler de oluyordu. Nitekim Charlie Hebdo'nun ustaca yaptığı hicivler kimilerini rahatsız ederken, kimilerini de bilgilendiriyor, belki de göz ardı edilen, edilmek istenen meseleleri acıtarak hatırlatıyordu. Birçok entelektüel, Charlie Hebdo dergisinin, özellikle düşndrebilme ve sorgulatabilme özellikleriyle Fransa'da birkaç neslin entelektüel altyapısını oluşturduğunu düşünüyordu (BBC, 14 Ocak 2016).

Dergi, lke içinde sağıcı politikalar karşıtlığıyla bilinse de çok kısa bir dönem, sağıya yaklaşıyor kaygısıyla takipçilerini kaybetmiştir. Siyaseten sol bir çizgi izleyen yayın, inanç gruplarını hedef alarak popüler hale gelmiştir. Özellikle Yahudileri, Müslümanları ve göçmenleri aşığılayan karikatürlerle adını duyuran Charlie Hebdo dergisinin editörleri, her ne kadar asıl amaçlarının düşündürmek, sorgulamak üzerine kurulu olduğunu her fırsatta ifade etse de dergi daima provokatif çizimleriyle tartışılmıştır. Birkaç yıl önce çocuklara karşı cinsel istismar skandallarıyla gündeme gelen Katolik Kilisesi de Charlie Hebdo'nun yayınlarında konu edilmiştir. Ancak Charlie Hebdo bütün bu yayınları arasında en çok tepkiyi Müslümanlara karşı yayınladığı eserler yüzünden almıştır. Irkçılık suçlamasıyla aşıılan bir dava ve 2011'de "Şeriat Hebdo" ismiyle yayınladığı sayıdan sonra uğradığı bombalı saldırı da bu tepkilerin arasındadır (BBC, 14 Ocak 2016).

Charlie Hebdo dergisinin kışkırtıcı bir mizah yayıncılığı çizgisinde olduğu bilinmektedir. Dergi, sağıcı ve solcu siyasetçileri de sık sık hicveden karikatürler yayınlamıştır. Derginin yayınları arasında peçe takan Müslüman kadınlarla alay eden ve "İslamcı radikalleri" hicveden çizimler de vardır. 2015 yılının Ocak ayında Charlie Hebdo'nun ofisine yapılan saldırı öncesinde dergi, DEAŞ/DAEŞ lideri Ebubekir El-

Bağdadi hakkında bir karikatür yayınlamıştır (Charlie Hebdo, 7 Ocak 2015; İnternet haber, 8 Ocak 2015).

3.1.2. Charlie Hebdo Dergisi Karikatürleri

“Ötekinin” en belirgin çizgilerle verildiği alanlardan birisi karikatürlerdir. Karikatür, herhangi bir insan ve olay hakkında ayrıntıya girmeden kısa ve öz bir şekilde fikrin çizgilere aktarılması halidir. Karikatür, fikirlerin resimlendirilmiş şekli olarak ülkenin gündemini, sosyal, politik, ekonomik ve toplumsal olayları hicveden bir bakış açısıyla değerlendirir. Kısaca karikatür, gülümseme ile birlikte düşüncüyü harekete geçiren etkin bir görsel iletişim aracıdır. Karikatürün hedeflerinden birisi de yanlış ve çirkin olanla uğraşmaktır. Buradan hareketle “öteki”, her şekilde karikatürler için birer vazgeçilmez malzemedir (Özsüer, 2012: 293).

Hristiyanlık ile İslam dini arasında karikatür konusunda ilk ihtilaf 2005 yılında Danimarka’da yayınlanan karikatürlerle yaşanmıştır. 30 Eylül 2005 tarihinde Danimarka’nın en büyük günlük gazetelerinden birisi olan “Jyllands Posten” isimli gazetede, son Peygamber Hz. Muhammed (s.a.v.)’i konu alan on iki adet karikatür yayınlanmıştır. Gazete yayınlamış olduğu on iki adet karikatürün genel başlığı olarak “Muhammed’in Yüzleri” ifadesini kullanmıştır. Bu karikatürlerin hemen hepsinde kutsala hakaret edilmiş ve İslam dini bir tehdit olarak karikatürize edilmiştir. Karikatürlerden birisinde Hz. Muhammed (s.a.v.), bomba taşıyıcısı olarak resmedilmiştir (Jyllands Posten, 30 Eylül 2005). Bu hicivli çizimler, Avrupa’da İslam dini hakkında, teröristi hoşgörüsüz, kadın düşmanı bir din olduğu algısı oluşturmuştur. 2005 yılında Danimarka gazetesinde, Hz. Muhammed (s.a.v.)’in karikatürlerinin yayınlanması, tüm dünyada Müslümanlar tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Karikatürlerin çizeri olan Kurt Westergard, karikatürlerin yayınlanmasından sonra birçok tehdit almış ve sıkı güvenlik önlemleri altında yaşamına devam etmiştir. Müslümanların gösterdiği tepkiye karşılık, Charlie Hebdo dergisi, Jyllands Posten gazetesine ve karikatürlerin çizeri olan Westergard’a destek için bu karikatürleri kendi dergilerinde yayınlamışlardır. Charlie Hebdo’nun bu karikatürleri sayfalarına taşıması, Avrupa’da ve Fransa’da yaşayan birçok Müslümanın tepkisini çekmiştir (Göle, 2015: 132-133).

Charlie Hebdo dergisi, sol-anarşist çizgide bir yayın politikasını benimsemiştir. Dergi, İslam ve Musevilik hakkında yayınladığı sert karikatürlerle tanınırlığını arttırmıştır. Kutsala saygı ve ifade özgürlüğü konusunda dergi, yayınladığı birçok karikatürden dolayı eleştirilerin hedefi olmuştur. Bu konu hakkında Charlie Hebdo dergisinin ofisine yapılan saldırıda hayatını kaybeden derginin eski editörü Stéphane Charbonnier, “Fransa’da herkesin karikatürünü yapabiliriz. Fransa’da din, bir düşünce olarak algılanır. Bu yüzden Karl Marx’ın karikatürünü yapabileceğim gibi Hz. Muhammed’in de yaparım” demiştir. Charlie Hebdo’ya düzenlenen silahlı saldırıda öldürülen genel yayın yönetmeni Stéphane Charbonnier, pek çok basın kuruluşuna verdiği mülakatlarda, “20 yıldan bu yana uzun bir süredir birçok farklı konuda provokatif davrandıklarını”, “yayınladıklarının, Fransa’daki yasalara uygun olduğunu” ve “kimsenin Katoliklerle dalga geçen yayınlarını fark etmediğini” söylemiştir (Euronews, 7 Ocak 2015).

Bu bölümde, Charlie Hebdo dergisini saldırıya uğramadan önce yaptığı ve özellikle Müslümanları ve göçmenleri hedef alan karikatürleri kronolojik bir sırayla verilecek ve bu karikatürler kültürel ırkçılık bağlamında değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Charlie Hebdo dergisinin kamuoyunda ünlü pek çok kişi ve kuruma karşı yaptığı acımasız eleştirilerle dolu karikatürleri Fransa’da, genel olarak ifade özgürlüğü kapsamında görülmektedir. 12 kişinin öldürüldüğü silahlı saldırının hedefi olan Fransız mizah gazetesi Charlie Hebdo, bugüne kadar dini inançlara karşı, özellikle İslam dinini hedef alan karikatürler yayınlamaktan hiç çekinmemiştir. Fransız mizah dergisi Charlie Hebdo, provokatif Hz. Muhammed (s.a.v.) karikatürleriyle gündeme gelmiş, bu çizimler İslam dünyasında sert tepkilere neden olmuştur.

Charlie Hebdo dergisi, ilk olarak 2005 yılında Jylland-Posten adında bir Danimarka gazetesinde yayınlanan Hz. Muhammed (s.a.v.) karikatürlerini yeniden dergisine taşımıştır. 9 Şubat 2006 tarihinde Charlie Hebdo dergisi Jyllands-Posten’in tepki çeken Hz. Muhammed (s.a.v.) karikatürünü yeniden yayımlamış ve kendi de buna 12 karikatür daha eklemiştir. Charlie Hebdo dergisinin bu sayısı 350 binden fazla kopya satmıştır. Dergi 9 Şubat 2006 tarihli sayısı ile tüm dünyada gündeme

oturmuştur. Derginin o dönemdeki genel yayın editörü Philippe Val “Biz bu karikatürleri Danimarkalı meslektaşlarımızla dayanışma amaçlı yayınladık. Bu bir provokasyon değil, karikatür çizme ve basın özgürlüğünü kullanmak provokasyon değildir” ifadelerini kullanmıştır. Charlie Hebdo dergisi, karikatürleri yayınladığı günden itibaren ırkçılık ve nefret suçu yapmakla suçlanmıştır. Fransa’daki ve diğer ülkelerdeki İslami organizasyonlar karikatürlerin ırkçı olduklarını ifade etmişlerdir. Karikatürlerin yayınladığı dönemde Fransa cumhurbaşkanı olan Jacques Chirac, provokasyonlardan kaçınılması gerektiğini söylemiştir (Euronews, 7 Ocak 2015). Chirac’ın söylemlerinin, karikatürlerle ve karikatürlerin içerikleri ile değil, bir siyasetçi olarak toplumda kargaşadan, kaostan, önü alınamayacak olan toplumsal olaylardan korkmayla ilgili olduğu düşünülebilir. Herhalde daha az Müslümanın yaşadığı yerde Chirac, bu söylemde bulunmazdı ki zaten bu durum da sonraki daha başka söylemlerinde kendini göstermektedir.

2007 yılında, Danimarka gazetesinde iki yıl önce basılan karikatürleri yeniden yayınladığı gerekçesiyle Charlie Hebdo dergisinin o dönemdeki editörü olan Philippe Val, Müslümanlara hakareten yargılanmış ve beraat etmiştir. 2007’de görülen dava sırasında İçişleri Bakanı olan, eski Fransa Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy, Charlie Hebdo’yu “Eski bir Fransız geleneğini, yergiyi sürdürüyor” diyerek savunmuştur (Al Jazeera Türk, 7 Ocak 2015).

2011 yılına gelindiğinde Charlie Hebdo dergisi, Charia/Şeria Hebdo (Haftalık Şeriat) başlığıyla Hz. Muhammed (s.a.v.) Peygamber’i resmeden bir karikatür yayınlamıştır. Hiciv dergisi, Charia/Şeria Hebdo başlığıyla yayınladıkları sayının genel yayın yönetmeni kısmında Hazreti Muhammed (s.a.v.) ismini kullanmıştır. 2 Kasım 2011’de Charia/Şeria Hebdo ismiyle çıkan derginin kapağında Hz. Muhammed (s.a.v.)’in “Gülmekten ölmezseniz, 100 kırbaça yiyeceksiniz” diyen bir karikatürü yer almıştır. Ayrıca bu sayıda Hz. Muhammed (s.a.v.)’in konuk editör olduğu ifade edilmiştir (Charlie Hebdo, 2 Kasım 2011; Charlie Hebdo English Edition, 2 Kasım 2011). Derginin bu sayısı tartışmalara yol açmış ve Kasım ayı içerisinde derginin bürosuna molotof kokteyli kullanılarak saldırı düzenlenmiştir. Bu saldırılarda derginin Paris’teki merkezi bürosu ateşe verilmiştir. Dergi yöneticileri, saldırının büyük hasara neden olduğunu belirterek “Artık dergimiz yok. Her şeyimiz mahvoldu” demişler ve

alaycı tavırlarını devam ettirmişlerdir (Al Jazeera Türk, 7 Ocak 2015). Burada aslında ‘bazı dinlerin, dindarların, mesela Müslümanların, komik olana ve gülmeye olan olumsuz bakışı da etkili olmuş olabilir mi?’ sorusu, akla gelmektedir. Yani ‘bazı karikatürlerin kendisi de çiziliş biçimleri ve vurguları da ilgili ve bağlantılı olanlarda ne tür tepkilere neden olmakta ve ne gibi sonuçlar doğurmaktadır?’ sorusu da özellikle konumuzun ana unsurları ve örnekleri temelinde can alıcı bir sorudur. Ortalama bir Müslüman, Peygamberinin, hiçbir komik ya da alaya konu olma dışında, yalnızca resminin çizilmesinden, karikatürize edilmesinden rahatsız olmakta mıdır? Bu soru, aslında Charlie Hebdo karikatürleri ve sonrasında gelişen olaylar bağlamında önemli ve öncelikli bir sorudur. Ancak derginin ve karikatüristlerin, her türlü tahrik, alay ve hakaret içerikli kasdi tutum ve tavırları söz konusu olsa bile olan, oluşan ve gelişen olayların ve sonuçlarının, her Müslüman tarafından tasvip edilip edilmemesi konusu da yine ayrı bir durum olarak ortadadır.

Charia/Şeria Hebdo ismiyle çıkan sayıdan sonra dergiye ve derginin yaptığı kutsala saygı duymama tavrına dünyanın birçok yerinden tepki gelmiştir. 2011 yılının Kasım ayında Charlie Hebdo dergisi, Facebook ve Twitter üzerinden çok sayıda tehdit mesajı almış ayrıca derginin internet sitesi de çökertilmişti. Derginin internet sitesinde bilgisayar korsanlarının Türkçe ve İngilizce mesajları yer almıştır. Provoke edici yayınların ardından teröristler tarafından tehdit mesajları alan dergi çalışanları yeni karikatürler yayınlamaya devam etti (Genç, DW, 7 Ocak 2015).

Dergi, yayınladığı karikatürler sonrasında aldığı olumsuz tepkilere rağmen, 19 Eylül 2012’de Hz. Muhammed (s.a.v.)’e hakaret içeren karikatürler yayımlamış ve pek çok ülkede büyük tepkilerle karşılaşmıştır. Charlie Hebdo dergisi, 2012 yılında Hz. Muhammed (s.a.v.) Peygamber’e hakaret etmekle suçlanan “Müslümanların Masumiyeti” (Innocence of Muslims) filmiyle ilgili olarak birçok ülkede düzenlenen gösteriler üzerine, 19 Eylül 2012 tarihinde Hz. Muhammed (s.a.v.)’i çıplak gösteren bir dizi karikatür yayınlamıştır. 19 Eylül tarihli derginin kapağında bir Musevi’nin ittiği tekerlekli sandalyeye oturtulmuş bir Müslüman görünmektedir. İç sayfalarda ise, Hz. Muhammed (s.a.v.)’i temsil eden ve kendisini çıplak gösteren bir karikatüre yer verilmiştir (Charlie Hebdo, 19 Eylül 2012; Charlie Hebdo English Edition, 19 Eylül 2012). Dergi, İslam dernekleri tarafından, kin ve nefrete yönelik kışkırtıcı karikatürler

yayınlamakla suçlanmış, ancak o dönemin Charlie Hebdo editörü Stéphane Charbonnier, “Fransa’da, Muhammed (s.a.v.)’in bir karikatürünü yapamaz mıyız? Elbette yaparız. Biz Fransa’da herkesin karikatürünü yapabiliriz. Fransa’da din, bir düşünce olarak algılanır.” şeklinde demeç vermiş ve “Fransa’da, herkesin karikatürünün yapılabileceğini, bunun önünde yasal bir engel olmadığı” tezini ileri sürerek, dergisini ve kendisini savunmuştur. Çok tepki çeken karikatürler sonrasında ise Charlie Hebdo dergisinin yayınladığı karikatürler, ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilmiş ve Fransız Müslümanların, dergi aleyhine açtıkları davalar ise reddedilmiştir (Euronews, 7 Ocak 2015). Böylece Müslümanların kendi kutsallarına ve değerlerine yapılan saldırı ve aşağılamaları hukuk yoluyla engellemelerinin önüne geçilmiştir. Esasen bu da kültürel ırkçılığın farklı bir boyutudur.

2 Ocak 2013 tarihinde ise bu defa Charlie Hebdo dergisi, Hz. Muhammed (s.a.v.)’in hayatını çizgi roman haline getirip dergiyle birlikte ilave olarak dağıtmıştır. Fransa’da satışa çıkan derginin içeriğinde Hz. Muhammed (s.a.v.)’e karşı alay ve küçük düşürme olmadığını ifade eden derginin yayıncıları, İslam dininin bilinirliğini artırmayı hedeflediklerini açıklamıştır. 2 Ocak 2013’te satışa sunulan ilavenin önsözünü Fas ve aynı zamanda Fransız vatandaşı din sosyoloğu gazeteci Zineb el-Rhazoui yazmıştır (Charlie Hebdo English Edition, 2 Ocak 2013). Dergi yetkilileri, ilavenin içeriğinin Müslümanlar tarafından hazırlandığını belirterek, sadece karikatürlerin dergi çalışanlarınca çizildiğini, bu nedenle ilavenin helal olduğu görüşünü savunmuştur. Böylece Müslümanların inanç ve değerleriyle alay etmeye devam etmişlerdir. Ülkedeki İslami kuruluşlar ise derginin ekonomik kaygılarla hareket ettiğini dolayısıyla Müslümanlardan tahrike kapılmamaları uyarısında bulunmuştur.

Charlie Hebdo 22 Ekim 2014 tarihli sayısı nedeniyle dünya kamuoyunda çok tartışılmış ve ırkçılık yapmakla suçlanmıştır. Bu sayının kapağındaki “Boko Haram’ın köleleri öfkeli” başlığının altında dört başörtülü Nijeryalı kadın “Yardım ödeneklerimize dokunmayın!” diye bağırırken görülmektedir (Charlie Hebdo, 22 Ekim 2014). Son olarak Fransız mizah dergisi Charlie Hebdo, cesedi Bodrum sahiline vuran 3 yaşındaki Suriyeli Aylan Kurdi karikatürü nedeniyle bir kez daha eleştiri oklarının hedefi olmuştur. Charlie Hebdo’nun bu karikatürü, Almanya’nın Köln

kentindeki yılbaşı kutlamalarında 100'e yakın kadının, göçmenlerden oluştuğu belirtilen gruplar tarafından toplu tacize uğramasının ardından gündeme gelmiştir. Laurent Sourisseau, imzalı karikatürde Aylan Kurdi'nin büyüdüğüde Almanya'daki tacizcilerden biri olabileceği iması vardır. “Göçmenler” başlıklı karikatürde Aylan Kurdi'nin kıyıya vuran cesedi bir balon içinde karikatürize edilmiş ve yanında “Küçük Aylan büyüdüğüde ne olurdu?” diye sorulmuştur. Bu sorunun altında da koşarak kaçan bir kadını, elleri açık halde kovalayan iki erkek görülmektedir. Karikatürün altında da Fransızcada arkadan elle tacizde bulunanlar için kullanılan “Tripoteur” kelimesi kullanılarak “Almanya'da tacizci” olabileceği ifade edilmiştir (Charlie Hebdo English Edition, 22 Ekim 2014). Bu sayı sonrasında hiciv tarzı mizahı benimseyen dergiye sosyal medyadan tepki yağmış ve dergi ırkçılık yapmakla suçlanmıştır. Başta Twitter, Facebook gibi sosyal medya ortamlarında sosyal medya kullanıcıları, karikatürü “iğrenç”, “küçük düşürücü” ve “ırkçı” olarak nitelendirmiş, eleştirmiştir ve dergiye “İslamofobik” olmakla suçlamıştır. Karikatürün bulunduğu bölüm “La France, c'est pas c'qu'on dit”, (Fransa, bize söyledikleri gibi değil) başlığıyla verilmiştir. Tartışmalara sebep olan bu karikatür, derginin hedef olduğu ve aralarında ünlü karikatüristlerinde bulunduğu 12 kişinin öldüğü silahlı saldırının birinci yıldönümünden bir hafta sonra yayınlanmıştır. Fransa'daki Müslüman kuruluşları, dergiye “ırkçılık ve nefrete teşvik” ettiği iddiasıyla mahkemeye vermiş, ancak mahkeme, her zamanki gibi suçlamaları geçersiz bulmuştur (BBC, 14 Ocak 2016). Daha önce vurguladığımız gibi, kültürel ırkçılık sadece söylem ve eylem aşamalarında gerçekleşmemekte, uygulanan kültürel ırkçılığa karşı Müslümanların kendilerini hukuk yoluyla savunmalarının da önüne geçilmekte ve alınan mahkeme kararlarıyla kültürel ırkçılık meşrulaştırılmaya çalışılmaktadır. Burada derginin olumsuz bakışının, aslında yalnızca İslam'a değil, diğer dinlere, kültürlere ve yaklaşım biçimlere de olduğu ve hemen her şeyin, herkesin karikatürünü yapmaya hakları olduğunu belirten vurgusunun dikkat çekici olduğunu belirtelim.

3.1.3. Charlie Hebdo Saldırıları

2015 yılının Ocak ayında, çalışmamızın başlığında da yer alan Charlie Hebdo Dergisine yapılan saldırı ve bununla bağlantılı olarak gerçekleşen rehine krizi, başta Fransa'yı ve tüm dünyayı derinden sarsmıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ilk defa

böyle büyük bir saldırı ile karşı karşıya kalan Fransa toplumu, arka arkaya gelen saldırılar sonrasında teröre karşı birlik olma konusunda başarılı bir sınav vermiştir. Fransız toplumunun büyük bir kısmı teröre karşı birlik olup kenetlenmiştir. Ancak zaten ırkçı düşünceleri benimseyen ve bu düşüncelerini sosyal hayatta uygulamak için fırsat kollayan insanlar, teröre karşı birlik ve beraberlik sloganlarının yanında Müslümanları hedef alan söylemleri canlı tutmaya çalışmışlardır. Fakat dediğimiz gibi büyük çoğunluk, saldırıların gerçekleşmesini takip eden günlerde teröre karşı birlik ve beraberlik mesajı vermiş, Fransız toplumunda herhangi bir grubu dışlamamıştır.

7 Ocak 2015 tarihinde, Fransa'nın başkenti Paris'te, mizah dergisi Charlie Hebdo'nun Paris'in 11'inci bölgesindeki Nicolas Apper Caddesi'nde bulunan merkezine silahlı kişilerce saldırı düzenlenmiştir. Saldırganların 12 kişiyi vahşice katlettiği saldırıda Charlie Hebdo dergisinin çalışanlarından olan, derginin Genel Yayın yönetmeni Stephane Charbonnier (Charb), Jean Cabut (Cabu), Tignous takma adıyla bilinen ünlü karikatürist Bernard Verlhac ve Tunus doğumlu Fransız deneyimli çizer Georges Wolanski de yaşamlarını kaybetmişlerdir. 12 kişinin ölümüne neden olan katliam gibi saldırıyı Sherif Kouachi ve Said Kouachi adlı iki kardeşin yaptığı kısa süre içerisinde belirlenmiştir. Kardeş olan saldırganların Cezayir asıllı oldukları belirlenmiştir. Silahlı saldırganlar, daha önce Hz. Muhammed (s.a.v.)'in karikatürlerini yayımlayan derginin başkent Paris'teki ofisine ateş açmış ve bu saldırıda 12 kişiyi öldürmüştür. Fransız Polis Teşkilatı, saldırı sonrasında Sherif ve Said Kouachi adlı iki kardeşin fotoğraflarını yayınlamış ve bu terör saldırısını gerçekleştiren teröristlerden “silahlı ve tehlikeli” diye bahsetmiştir (Habertürk, 7 Ocak 2015).

Charlie Hebdo dergisinin ofisine yapılan bu saldırı ile bağlantılı olarak yine Paris'te Yahudilerin alışveriş yaptığı bir markette Amedy Coulibaly isimli bir terörist 20'ye yakın kişiyi rehin almış ve Kouachi kardeşlere yapılan operasyonun devam etmesi halinde rehinelere hepsini öldüreceğini söylemiştir. Radikal gruplarla bağlantısı olan ve bu nedenle daha önce Fransa'da hapis cezası alan Coulibaly'e rehine krizi olayında sevgilisi Hayat Boumeddiene yardım etmiştir (Ntv, 15 Ocak 2015).

Charlie Hebdo ofisine saldırı gerçekleştirdikten sonra polisle çatışan ve daha sonra olay yerinden araçla uzaklaşan Kouachi kardeşler, Dammartin-en-Goele'de

sanayi bölgesinde bir matbaa binasına sığınmışlardır. Fransız polisi yaptığı teknik takip sonucu Kouachi kardeşlerin saklandıkları yeri tespit etmiş ancak Kouachi kardeşlerin ellerinde rehine olabileceği düşüncesiyle operasyon için doğru zamanı beklemişlerdir. Çünkü daha önce de belirttiğimiz gibi Amedy Coulibaly isimli teröristin Kouachi kardeşlerle irtibata geçmesi halinde markette rehin tutulan insanların güvenliğini sağlamak da Fransız polisinin önceliği olmuştur. Fransız polisi saat 21.00 sularında markete ve Kouachi kardeşlerin sığındıkları matbaa binasına eş zamanlı operasyon düzenlemiş ve 3 teröristi de öldürmüştür. Rehinelere krizinin yaşandığı markette dört rehinenin hayatını kaybettiği bilgisi Fransa Cumhurbaşkanı François Hollande tarafından kamuoyuyla paylaşılmıştır (BBC Türkçe, 9 Ocak 2015).

Saldırıdan kurtulmayı başaran dergi karikatüristlerinden “Coco” lakaplı Corinne Rey, Fransız L'Humanité gazetesine yaşadıklarını anlatmıştır. Saldırının yapıldığı gün kreşten kızını aldığı ve derginin kapısına geldiğinde elleri silahlı iki adamın kendisini kapıyı açması için tehdit ettiğini söyleyen Rey, şifreyi tuşladığını ve eli silahlı kişilerin ateş etmeye başladıklarını söylemiştir. Saldırının yaklaşık olarak 5 dakika sürdüğünü söyleyen Rey, teröristlerin mükemmel bir şekilde Fransızca konuştuklarını ve El-Kaide'den olduklarını söylediklerini aktarmıştır. Charlie Hebdo ofisine saldırdıktan sonra saldırganlar bir süre polisle karşı karşıya gelmiş ve çıkan çatışmada iki polis memuru hayatını kaybetmiştir. Bu çatışmalar sırasında, 42 yaşındaki Ahmed Merabet isimli Müslüman Fransız polisi yaşamını yitirmiştir. Saldırı sonrasında kamuoyuyla bilgi paylaşan polis kaynakları, saldırganların “Peygamberin intikamını aldık” diye bağırarak kaçtıklarını söylemiştir. France TV Televizyonu ise saldırı sırasında kaydedilen videoda silahlı bir kişinin “Allah-u Ekber” diye bağırıldığını bildirmiştir (BBC, 8 Ocak 2015).

Fransız mizah dergisi Charlie Hebdo ilk kez saldırıya uğramamıştır. Önceki bölümlerde de bahsettiğimiz gibi birçok çizeri daha önce ölüm tehditleri almış ve dergi binasına da daha önce saldırılar düzenlenmiştir. Örneğin Charlie Hebdo'nun, Kasım 2011'de, Hazreti Muhammed (s.a.v.) Peygamber'in karikatürlerini yayımlaması, dünya çapında Müslümanların tepkisini çekmiştir. Fransa, karikatüre gösterilen tepki nedeniyle 20 kadar ülkedeki diplomatik temsilciliklerini ve diğer resmi kuruluşlarını

geçici süre ile kapatmıştır. Hatta derginin Paris’te bulunan ofisine molotof kokteyli ile bir saldırı düzenlenmiştir. 2011 ve 2012 yıllarında Hz. Muhammed (s.a.v.)’in karikatürlerini yayınlaması nedeniyle Charlie Hebdo Dergisi’nin web sayfasına sanal bir saldırı gerçekleştirilmiştir. Alınan bunca tepkiye rağmen dergi çizerleri ve editörleri demeçlerinde sürekli ifade özgürlüğünü öne çıkarmışlardır (Bacchi, 2014). Görüldüğü gibi, Charlie Hebdo Dergisi daha önce de hem Fransa’da yaşayan Müslümanlar tarafından hem de dünyadaki diğer Müslümanlar tarafından kışkırtıcılıkla ve kutsal değerlere saygı duymamakla tepki çekmiş ve münferit saldırılara maruz kalmıştır. Ancak, Charlie Hebdo dergisi, hiçbir zaman 7 Ocak 2015 günü gerçekleştirilen bu kadar şiddetli ve ölümlü sonuçlanan bir saldırıya maruz kalmamıştır. Fransız polisi saldırılar sonrasında, Charlie Hebdo’nun önceki haftalarda bazı tehditler aldığını, derginin genel yayın yönetmeni olan Charbonnier uzun süredir ölüm tehditleri aldığını ve polis korumasında yaşadığını açıklamıştır (Habertürk, 11 Ocak 2015).

Fransa Cumhurbaşkanı François Hollande, Paris’te mizah dergisi Charlie Hebdo’ya düzenlenen saldırı sonrasında, “Bizim en büyük silahımız birliğimizdir. Bizi hiçbir şey bölemez. Bizi hiçbir şey ayıramaz” demiş ve eylem çağrısında bulunmuştur. Üç gün boyunca bayrakların yarıya indirileceğini belirten Hollande, Perşembe günü ulusal yas ilan edildiğini duyurdu. Cumhurbaşkanı Fransa halkına Perşembe günü öğlen saat 12.00’de bir dakikalık sessizlik eylemi için çağrıda bulunmuştur. Hollande konuşmasında: “Bugün cumhuriyetimize saldırıldı. Fransa’nın ifade özgürlüğüne, kültürüne, düşünce çeşitliliğine saldırıldı. Katiller bunlara saldırdılar.” demiş ve özgürlüğü her zaman barbarlıktan daha güçlü olacağını vurgulamıştır (BBC, 8 Ocak 2015).

Fransa Cumhurbaşkanı François Hollande, saldırıları düzenleyen teröristlere operasyon yapıldıktan sonra saldırı düzenlenen Charlie Hebdo dergisinin başkent Paris’teki ofisini ziyaret etmiştir. Hollande saldırının “barbarca bir terör eylemi” olduğunu söylemiştir. Sosyal medya kullanıcıları, saldırıya karşı “Je Suis Charlie” (Ben Charlie’yim) başlığı ve etiketiyle bir kampanya başlatmıştır. Twitter ve Facebook hesaplarında profil fotoğraflarını değiştiren kullanıcılar, ifade özgürlüğüne dair paylaşımlarda bulunmuş ve saldırıyı kınamışlardır. Akşama doğru çok sayıda Parisli

Place de la République'te (Cumhuriyet Meydanı) toplanmıştır. Eylemlerde protestocular, “Ben Charlie Hebdo'yum” pankartları taşımış ve tüm Fransa yapılan bu terör saldırısına karşı birlik olmuştur (Kaya, 2017: 10).

7 Ocak 2015 tarihinde, Paris'te, Hz. Muhammed (s.a.v.)'in karikatürlerinin yayınlandığı gerekçesiyle, “Charlie Hebdo” adlı mizah dergisine yapılan barbarca saldırı sonucunda 12 Fransız vatandaşının hayatını kaybetmesi, başta Fransa olmak üzere tüm dünyada büyük bir şok etkisi yaratmış ve adeta Fransa'nın 11 Eylül'ü olarak bu ülke tarihi açısından bir milat noktası olmuştur. Olayı izleyen günlerde, Fransa'nın başkenti Paris'te birçok önemli dünya liderinin katıldığı büyük bir terör karşıtı yürüyüş düzenlenirken, Fransa Cumhurbaşkanı François Hollande'ın tüm sağduyulu açıklamalarına karşın, ilerleyen aylarda bu olaya yönelik tepkilerin Fransa'da İslam karşıtı bir kampanyaya dönüşmesinden ciddi anlamda endişe edilmektedir.

Fransa'da 13 Kasım 2015 günü Fransa'da peş peşe terör saldırıları meydana gelmiştir. Başkent Paris'te 13 Kasım 2015 tarihinde eş zamanlı olarak çok sayıda saldırı meydana gelmiştir. 150'den fazla kişinin ölümüyle sonuçlanan saldırılar Fransa'da korkunun hâkim olmasına neden olmuştur. Altı farklı alanı hedef alan saldırılardan en kanlısı Paris'te bir konseri sırasında gerçekleşmiştir. Yaklaşık 1500 kişinin bulunduğu Bataclan konser salonuna, el bombalarıyla giren ve yüzlerce kişiyi rehin alan teröristler daha sonra Fransız polisi tarafından vurularak öldürülmüştür. Aynı zamanda Paris'te bulunan Stade de France stadyumunda oynanmakta olan Fransa-Almanya maçı esnasında stada çok yakın bir bölgede bombalı intihar saldırısı düzenlenmiştir. Saldırıların sonrasında Fransa'da olağanüstü hal ilan edilmiş ve ülkeye girişler kapatılmıştır (Hürriyet, 13 Kasım 2015).

3.1.4. Je Suis Charlie

Charlie Hebdo dergisinin ofisine yapılan saldırılar sonrasında, 9 Ocak 2015 günü, Cumhuriyet Meydanına inen binlerce kişi, ellerinde “Ben Charlie'yim” anlamına gelen “Je Suis Charlie” dövizleriyle özgürlük isteklerini dile getirmişlerdir. Meydanlara inen kişi ve grupların çoğu, özgürlük ve kardeşlik sloganlarını vurgulamış, ancak Fransız Devrimi'nden miras kalan ve Fransız kimliği inşasında oldukça önemli olan “Özgürlük, Eşitlik ve Kardeşlik” sloganından “Özgürlük” ve

“Kardeşlik” sloganının öne çıkarılıp, “Eşitlik” ifadesinin hemen hemen hiç kullanılmaması oldukça dikkate çekmiştir. BBC’de yer alan haberde, meydana “Je Suis Charlie” sloganları atıp, ifade özgürlüğünü savunan bireylerden bir tanesi, “Charlie Hebdo Dergisine yapılan saldırı sıradan bir saldırı olarak değerlendirilemez, bu saldırı aynı zamanda Fransız kültürüne karşı yapılmış bir saldırdır. Bunu gerçekleştirenler Fransa’ya saygı duymayan kişilerdir.” şeklinde bir değerlendirmede bulunmuştur (BBC, 9 Ocak 2015). Charlie Hebdo’ya yapılan saldırının intikam amaçlı olduğunu ve bu saldırının sadece bir karikatür dergisini hedef almadığını, esas olarak hedef alınanın Fransız kültürü olduğunu düşünen binlerce kişi yürüyüş eyleminde hep beraber daha güçlü bir Fransa mesajı vermek istemişlerdir. Cumhuriyet Meydanında yürüyen binlerce kişinin verdiği “birlik” mesajı toplumsal açıdan olumlu olmakla birlikte, Charlie Hebdo dergisinin çizerlerinin daha önce çizmiş olduğu aşağılayıcı/ötekileştirici karikatürlerin ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilmesi Fransa halkı açısından düşünüldüğünde oldukça düşündürücüdür.

Je Suis Charlie sloganları sokakları ve meydanları sarmış, sosyal medyanın tüm mecralarında ilk sırayı almış ve gündemdeki bir numaralı başlık olmayı başarmıştır. “Ben Charlie’yim” ifadesi olarak Türkçeye çevrilen “Je Suis Charlie” sloganı, tüm dünyada anlamı bilinen, herkesin hakkında fikir sahibi olduğu bir kavram olarak yeni ve eski tüm medya araçlarında haftalarca yer almayı başarmıştır. Saldırıya uğrayan ve saldırıda karikatüristlerini kaybeden Charlie Hebdo Dergisi, terör saldırısının gerçekleştiği haftayı takip eden haftada yeni sayısının kapağında “Je Suis Charlie” ifadesine yer vermiş ancak zihinlerindeki Müslüman imajına uygun olarak çizdikleri bir kişinin elinde bulunan kağıdın üzerinde “Je Suis Charlie” ifadesi yer almıştır. Derginin üst başlığında ise “Her şey affedildi” anlamına gelen bir ifade kullanılmış ve Müslümanlara ve İslam’a karşı olumsuz bakış devam ettirilmiştir (Charlie Hebdo, 14 Ocak 2015).

Sonuç olarak Paris’te Charlie Hebdo ofisine ve bu saldırıyla bağlantılı olarak gerçekleşen diğer saldırılar kesinlikle basına ve ifade özgürlüğüne yapılmış bir saldırdır. Hem Fransa’da yaşayan Müslümanlar hem de dünyada yaşayan Müslümanların bu tür saldırıları desteklemesi söz konusu değildir. Ancak, ifade özgürlüğü-kutsala saygı çizgisinde yeni düzenlemelere acilen ihtiyaç duyulmaktadır.

Fransa'da binlerce kişinin düzenlediği ve “daha güçlü daha kardeş bir Fransa” için yapılan yürüyüşlerin sosyal hayata yansımaları gerçek amacından sapmamalıdır.

Avrupa'da çok sayıda Müslümanın yaşadığı ülkelerden birisi olan Fransa'da yaşanan terör saldırıları yine dolaylı yoldan en çok Müslümanları etkilemektedir. Charlie Hebdo Dergisini hedef alan ve derginin karikatüristlerinin öldürüldüğü saldırılar sonrasında sosyal yaşamda hedef haline gelmekten korkan Müslümanlar, kendilerinin terörist olmadıklarını açıklama gibi bir zorunluluk içinde hissetmişlerdir. Charlie Hebdo Saldırılarından sonra Müslüman gruplara yönelik artan ırkçı-ayırıcı söylem ve eylemler bir sonraki başlıkta incelenmiştir.

3.2. Charlie Hebdo Saldırıları Öncesi ve Sonrası Fransa'da Gündelik Hayatta Kültürel İrkçilik

Avrupa İrkçilik ve Yabancı Düşmanlığı İzleme Merkezi (EUMC), tarafından belirli aralıklarla Avrupa Birliğine üye devletlerdeki Müslümanların durumu hakkında bir rapor hazırlanmaktadır. “Avrupa Birliğinde Müslümanlar: Ayrımcılık ve İslamofobi” başlıklı rapor (EUMC, 2006), başta AB'ye üye devletlerde meydana gelen ayrımcılık ve İslamofobik eylemlere dikkat çekmek için hazırlanmıştır. 2006 yılında yayınlanan raporun Fransa ile ilgili kısmına gelecek olursak, elde edilen sonuçlar oldukça dikkat çekicidir. Raporun sonuçlar kısmında, pek çok Avrupalı Müslüman vatandaşın etnik kimlikleri ve dinsel tercihleri nedeniyle ırkçılığa maruz kaldığı belirtilmiştir. Saldırı eylemlerinin resmi kayıtlara geçerken farklılık ifade etmesinden dolayı İslamofobik ve kültürel ırkçı söylem ve eylemlerin tam olarak boyutunun açıklanmasının zor olduğuna dikkat çeken raporda, Müslüman grupların sözlü eylemlerden fiziksel saldırılara kadar her türlü tehdide maruz kaldıkları belirtilmiştir.

Fransa'da mizah dergisi Charlie Hebdo'ya düzenlenen saldırı, başta Fransa'da ve Avrupa'nın çeşitli kentlerinde kitlesel gösterilerle protesto edilmiştir. Saldırını kınayanlar, “Je Suis Charlie” (Ben Charlie'yim) yazılı pankartlarla eylemlere katılmıştır. Saldırı sonrasında Paris'teki Cumhuriyet Meydanı'nda binlerce kişi toplanmış ve binlerce kişi ellerindeki “Ben Charlie'yim”, “Hepimiz Charlie'yiz” yazılı pankartları havaya kaldırmış ve teröre karşı birlik mesajı vermiştir.

Charlie Hebdo Saldırıları sonrasında “Ipsos/Sopra-Steria” adlı araştırma şirketi tarafından Fransız Le Monde gazetesi için yapılan bir araştırma ise, Charlie Hebdo Saldırıları sonrasında Fransız halkının İslamcılık, İslam dini ve köktendinci terörizme yönelik yaklaşımlarını inceleyen önemli bir anket çalışması olarak dikkat çekmiştir. 21-22 Ocak 2015 tarihlerinde 1003 katılımcıyla internet üzerinden yapılan görüşmeler sonucu gerçekleştirilen araştırma, ilk olarak katılımcılara yöneltilen ‘Bugün Fransa terörle mücadele anlamında bir savaşta mıdır?’ sorusuyla başlamaktadır. Katılımcıların %53’ü bu soruya evet yanıtını verirken, %47’si ‘hayır, bu abartılı bir yaklaşım’ şeklinde cevap vermişlerdir. Bu soruya ‘evet’ cevabı veren katılımcıların %84’ü bu savaşın yalnızca cihatçı terörizme karşı olduğunu savunurken, %16’sı genel olarak İslam’a karşı bir savaş verildiğini söylemiştir. Fransa ve Avrupa’daki Müslümanları ‘düşman’ olarak gören bu %16’lık grubun içerisindeki %42’lik bir kitle Le Front National (Ulusal Cephe) partisi sempatzanyken, %16’lık bir kitle UMP (Halk Hareketi Birliği), %6’lık bir kitle ise PS (Sosyalist Parti) taraftarıdır. Fransızların %63’ü bu savaşın kazanılacağını iddia etmiştir. Yapılan anket çalışmasında dikkat çeken bir diğer konu, Fransızların %51’inin İslam dininin Fransız değerleriyle uyuşmadığını düşünmesidir. Ülkede sayıları milyonları aşan çoğu Arap kökenli Müslüman nüfusun entegrasyon sorunlarını daha da derinleştirebilecek olan bu eğilimin henüz sadece %51 düzeyinde olması, Fransa’da durumun hala toparlanabilir durumda olduğu yönünde umut vermektedir. Araştırmanın karamsar tablosunu yumuşatan bir diğer unsur ise; Fransızların %66’sının İslam’ın diğer dinler ölçeğinde pasifist bir inanç olduğunu düşünmesidir. Bu oran, özellikle PS seçmenlerinde çok yüksekken (%81), UMP (%53) ve hatta FN (%39) seçmenlerinde de çok düşük değildir. Ayrıca araştırmaya katılanların %50’si Fransa’nın cihatçı terörizme karşı askeri önlemleri arttırması gerektiğini savunurken, %40’ı aynı düzeyin korunmasını ve %9’u ise önlemlerin azaltılmasını savunmuştur (Örmeci, 2017: 75-76). Burada aidiyet kavramına bakışta hem dini hem de ırki bir ayrımcılık noktasında bakılmaktadır. Ancak dinin, daha önemli ve öncelikli olduğunu belirtelim. Eğer bir başka yere ve bölgeye Avrupa’dan, sözgelimi herhangi bir Müslüman ülkeye “Hristiyan Avrupalı” veya “Yahudi” göçü olsa, göçülen yerde, aynı ya da en azından benzer tepkilerin olma, olabilme olasılığı toplumsal kabul ve benimseme noktasında söz konusudur. Hatta bunu Müslüman bir bölgeden Müslüman olanları göçü

çerçevesinde düşünsek bile bu olasılık vardır. Buna bir örnek vermek gerekirse, Suriyeli sığınmacıların, Müslümanların yaşadığı ülke ve toplumlardaki ya da Müslüman olmayan Avrupa ülkelerindeki durumu verilebilecek en güncel örneklerden birisidir. Yalnız burada şunu da vurgulamakta yarar vardır: Bu noktada Avrupa ülkelerinin, Müslüman sığınmacı ve mültecileri kabul etme ve gelenlere davranma biçimi oldukça sert ve sıkı olmaktadır. Bu noktada Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın “gerekirse kapıları açma” vurgusu, konunun önemi ve nezaketi açısından dikkat çekici bir örnek olarak gösterilebilir.

3.2.1. İslam ve İfade Özgürlüğü

İslam dini, genel olarak Batı'da, Avrupalı yaşam tarzına bir tehdit olarak algılanmaktadır. Laiklik ilkesine sıkı sıkıya bağlı olduğunu iddia eden ve laiklik ilkesini her fırsatta öne çıkaran bir ülke olan Fransa'da, İslami köktencilik, ya da daha çok kullanılan biçimiyle radikal İslam, Batı'da gerçekleşen yabancı düşmanlığı, ırkçı ve şiddet eğilimli davranışların kaynağı olarak görülmektedir. Fransız medyası ve siyasi elitler, sürekli “Müslüman sorunundan” bahsetmekte ve bunun, “küresel bir sorun olduğunu” dile getirmektedirler. Çünkü İslam'ın Batı dünyasının genelinde ve tüm dünyada bir sorun olduğu düşüncesinin dile getirilmesi, suçun, muhakkak İslam'a ve Müslümanlara atılmasını sağlamaktadır (Kaya, 2006; Baumann, 2006: 72).

Nilüfer Göle (2015: 40), 2000'li yıllardan günümüze dek olan süreçte Fransa'da laiklik ilkesinin her zaman İslam'a atıf yapılarak tanımlandığını ifade etmiştir. Bu dönemlerde Fransa'da laiklik, farklılıklara eşit mesafede olma hüviyetini kaybetmiş, Müslüman kültüre sahip göçmenlere dayatılan bir entegrasyon kriteri haline gelmiştir. Fransa'da ve Avrupa'da bu yıllarda basılan kitaplarda, “İslam'ın entegrasyona ve ilerlemeye engel olduğu” düşüncesi hâkim olmuştur. Laikliğin İslam karşıtlığı üzerinden tanımlanmaya başlandığı bu dönemlerde, Fransa'da çok-kültürlülük düşünceleri de zarar görmüştür. Buradaki korkunun, özellikle Fransa'da azınlık bir alt kültür olan İslamiyet'in ve Müslümanların, egemenleşerek, üst ve geçerli bir değer ve kültür olan çoğunluk olan “kültürel Hristiyan” ve “laik Fransızlarla aynı olamayacağı ve İslamiyet'in Fransa'da egemenleşmesi durumunda kendilerine karşı müsamahakar olamayacağına dair hissedilen, üretilen ve yaşanan bir korku olup olmadığı konusu da önem arz etmektedir.

2000’li yılların başından itibaren Fransa, göç etme hakkı, sığınma hakkı, aile hayatının korunmasına yönelik uygulamalar gibi geçmişte tanıdığı bazı değerlerin dışına çıkmıştır. Siyaseten atılan bu adımlar, toplumsal yaşamda ırkçı-ayrımcı uygulamalara neden olmuştur. Bu olumsuz uygulamalardan en çok Müslüman ve Romen göçmenler etkilenmiştir. Bahsi geçen bu dönemlerde, Fransa, ülkeye faydası olabilecek kalifiye göçmenleri seçmiş, diğer göçmenlerin ise ülkeye girişini son derece zorlaştırmıştır. Birçok göçmenin sınır dışı edilmesini düzenleyen yeni yasalar çıkarılmıştır. Yine aynı dönemlerde Fransa’da ulusal kimlik tartışmaları ön plana çıkmış ve göçmenlerin arasından Fransa toplumuna uyum saplayamadığı düşünülenlere yönelik bazı yaptırımlar uygulanmıştır. Bu çerçevede, laiklik değerine tehdit olarak görülen başörtüsü, peçe, burka gibi dini objelere karşı çeşitli yasaklamalar ve sınırlandırmalar getirilmiştir. Böylelikle Fransız toplumunda, başörtüsü gibi objelerin ulusal kimliği tehdit ettiği algısı oluşturulmuştur (Özdemir, 2015: 246). İşte dikkat çektiğimiz tüm bu örnekler Fransa’da kültürel ırkçı düşüncelerin kalıcı hale gelmesine neden olmaktadır. Kavramsal çerçevede özellikle vurguladığımız kültürel unsurlar ön plana çıkarılarak toplumdaki göçmenler düzen bozucu olarak nitelendirilmekte ve bu göçmenlerin özgürlük hakları yasaklamalar yoluyla sınırlandırılmaktadır.

Hemen hemen bütün Avrupa ülkelerinde olduğu gibi Fransa’da da kadın, başörtüsü nedeniyle kamusal alanda tartışmaların merkezinde yer almıştır. Fransa’da özellikle yeni nesil göçmen kadınlar, birinci kuşak diye tabir edilen, yani ilk gelen göçmen kadınlara oranla, daha iyi Fransızca konuşabilmekte, toplumsal alanda daha görünür olmakta, iyi eğitim almaktadır. Bu da doğal olarak yeni nesil göçmen kadınların, dilsel ve kültürel sınırlarını genişletmekte ve buna bağlı olarak bu kadınlar kamusal alanda aktif bir rol almayı istemektedirler. Fransa için sorun, tam da burada başlamaktadır. Laiklik ilkesi gereği, başörtüsünün kamusal alanda ayrımcılığa sebep olduğunu savunan Fransız yasaları, eğitilmiş, vasıflı ve Fransız vatandaşı olan yaşlılarından hiçbir farkı olmayan başörtülü kadınların bu isteğine engel oluşturmaktadır. Özellikle okullarda, daha eğitim aşamasında başörtüsü büyük bir sorun olmuş ve Fransa’da 2004 yılında başörtüsünü kamusal alanda yasaklayan bir kanun çıkarılmıştır. Eşcinsel evlilik konusu da dâhil olmak üzere her konuda sınırsız

özgürlüklere sahip olmakla övünen Avrupa zihniyeti, söz konusu İslam ve başörtüsü olunca, Fransa örneğinde olduğu gibi hoşgörüsüzlüğe ve ırkçılığa varan bir tutum sergilemektedir (Göle, 2015: 160).

İfade özgürlüğü, bütün demokratik ülkelerde anayasalar tarafından korunan doğal bir haktır. Ancak her hak ve özgürlükte olduğu gibi ifade özgürlüğü konusunda da yasalarca belirlenmiş hukuki sınırlar mevcuttur. Ancak günümüzde internetin sağladığı sınırsız olanaklar ve özgürlük ortamı, internet üzerinde denetimin daha zor hale gelmesine neden olmuştur. İnternet kullanıcıları, ifade özgürlüğünün hukuki sınırlarını internet aracılığıyla kolaylıkla çiğnemektedirler (Vardal, 2015: 133-134). Batı Avrupa medyasında, ifade özgürlüğü ve nefret söylemi arasındaki çizginin net olmaması çok tartışılan konulardan bir tanesidir. İnsanların topluluk halinde yaşamaya başladığı tarihten itibaren var olan biz ve ötekiler ayrımı, bir yandan bireyler arasında bir bütünlük sağlarken diğer taraftan insanlarda doğuştan var olan korunma mekanizmasıyla ötekilerden yabancılaşmaya, korkuya ve en sonunda da nefrete dönüşmektedir. Öncelikle söylem olarak ortaya çıkan bu nefretin, çok ince bir sınırı geçilmesiyle suça dönüşmesi mümkün olmaktadır. TDK, nefreti “bir kimsenin kötülüğünü, mutsuzluğunu istemeye yönelik duygu” şeklinde tanımlamaktadır (TDK, 2017). Nefret söylemi ise kısaca, nefret suçuna giden sürecin çıkış noktası, yani nefret suçunun önünü açan tahammülsüzlüğün ve hoşgörüsüzlüğün dışavurumu şeklinde tanımlanabilir. Nefret duygusu, insanoğlunun tıpkı sevmek gibi sahip olduğu pek çok doğal duygudan birisidir. Ancak nefret, bir ideolojinin parçası haline geldiğinde doğallık unsuru ortadan kaybolur. Nefret, ideolojik bir duygu haline geldiğinde kişi, öteki ve ötekileri sahip olduğu ideoloji ekseninde tanımlamaya başlar (Akyazı, 2014: 187).

Nefret söylemi, bir suçtur ve sahip olduğu bazı özellikler nedeniyle diğer suçlardan ayrılmaktadır. Örneğin, nefret suçlarının işlenmesinde önyargılar diğer suçlara göre daha fazla etkili olduğundan, nefret suçuna maruz kalan bireyler daha fazla şiddete maruz kalabilmektedirler. Ayrıca nefret suçları, bir bireyi tek başına hedef alarak işlenmiş olsa bile, aslında birey aracılığıyla bireyin bağlı bulunduğu sosyal grubun tüm üyelerine bir mesaj verilmiş olur. Böylece toplumsal gruplar arasında bölünmeler zaman içerisinde daha da artar ve derinleşir. Teknolojide yaşanan

gelişmelere bağlı olarak iletişim disiplinde yaşanan değişimler sonucu ortaya çıkan yeni medya, özellikle sosyal medya aracılığıyla nefret söyleminin yayılmasına destek olmaktadır. Sosyal medya kullanıcıları tarafından üretilen ve yayılan nefret söylemi, toplumda ötekilere karşı nefretin meşrulaştırılmasına neden olur. Yeni medyanın yaygınlaşması ve etkin bir biçimde kullanılmaya başlanmasıyla beraber yeni medyanın, nefret söyleminin üretiminde, yaygınlaşmasında ve meşrulaştırılmasında olumsuz katkı sağladığı yönünde görüşlerin ortaya çıkması bu durumun en çok tartışılan konulardan birisi olmasına neden olmuştur. Kaynağını toplumun tarihinden, kültüründen ve ideolojisinden alan ve geleneksel medya yoluyla yeniden üretilen nefret söylemi, yeni medya yoluyla yaygınlaşmış ve kontrolden çıkmıştır. Nefret söylemi artık yeni medyanın da sağladığı avantajlar sayesinde bireysel kullanıcılar yoluyla yayılmakta ve kanıksanmaktadır (Akyazı, 2014: 188; Vardal, 2015: 132). Örneğin, Charlie Hebdo Saldırılarından sonra bireysel sosyal medya kullanıcıları yazdıkları mesajlarla tüm Müslümanların suçlu ve bu saldırıdan sorumlu olduğunu belirtmişlerdir. Dolayısıyla nefret söylemi sanal ortamda yayılmakta ve inandırıcılığı sorgulanmadan kitlelerin hizmetine sunulmaktadır.

Nefret söylemi, yeni medya aracılığıyla bir kez üretildiğinde, çoğu zaman toplumdaki bireyler bu söylemi sorgulamadan kabul etmekte ve bu söylemlere onay vermektedirler. Hem geleneksel medya hem de yeni medya, nefret söyleminin yaygınlaşmasında önemli bir rol oynamaktadır. Medya ve egemen güç, yani iktidar tarafından çoğunlukla dolaylı yönden üretilen nefret söyleminin günümüzdeki önemli işlevlerinden birisi de hedef saptırmadır. Halkın gündelik yaşamda ve toplumsal hayatta karşısına çıkan ve baş edemediği sorunların sorumlusu olarak “öteki” hedef gösterilir. Bu bağlamda medya doğrudan veya dolaylı biçimde hedef saptırır ve sorunların sorumluluğunu ötekilerin omuzlarına yükler (Vardal, 2015: 134).

Nefret söylemi, medyada farklı biçimlerde ortaya çıkmaktadır. Nefret söylemi, bazı durumlarda ötekileştirilen gruba, sırf grup kimlikleri nedeniyle yönlendirilmiş bir nefret biçiminde, bazı durumlarda ise suç unsuru taşıyan bir eylemin failinin grup kimliğine yapılan gereksiz bir vurgu şeklinde ortaya çıkmaktadır. Burada benimsenen ikinci yöntem, birinci yönteme oranla sıradan bir bireyin üzerinde daha fazla etkili olmaktadır. Bu yöntemde haberin sunumunu hazırlayan editoryal ekip, satır aralarında

verdiği gereksiz bilginin, okuyucu ya izleyicinin onayına sunmaktadır. Herhangi bir Avrupa ülkesinde yaşanan bir suç eyleminde olayın failinin Müslüman olması durumunda, haberlerde bu ayrıntıya mutlaka vurgu yapılması bu yönetime verilecek en güzel örneklerdendir. Bu yöntemlerin dışında medya, alaycı üslup, abartma, aşağılama, tarihsel gerçekleri çarpıtma gibi metotlarla biz ve ötekiler kavramlarını daima canlı tutmaya çalışır. Medya bu şekilde, toplumdaki ırkçılığı, ayrımcılığı ve yabancı düşmanlığını körükler ve besler (Vardal, 2015: 138). Nefret söyleminin Avrupa'ya özgü olmadığını, her toplumda olabileceğini bir yere kadar da normal olduğunu düşünerek belirtirsek, bu durumun zamanla oluşan toplumsal bir algı yönetimiyle de ilgili olduğunu söyleyebiliriz. Bugün Türkiye'de Suriyelilere bakışın, sosyolojik olarak araştırılsa, nefret söyleminin, ilk döneme göre arttığının ortaya çıkma olasılığı yüksek olabileceği ifade edilebilir.

2005 yılından itibaren, Avrupalı seküler zihniyet ve Müslümanlar arasında ifade özgürlüğü-kutsala saygı tartışmaları başlamıştır. 2005 yılında Danimarka'da yayınlanan karikatürler bu tartışmaların başlamasında önemli rol oynamıştır. Karikatürler, 2005 yılı ile birlikte kutsal değerlere ve peygamberlere hakaret etme konusunda en çok başvurulan yöntemlerden birisi olmuştur. Kutsala hakaret içerikli karikatürlerin çizildiği dönemde kamuoyunda yaşanan en güncel tartışmalardan birisi de ifade özgürlüğü-kutsala saygı tartışmasıdır. Çizilen karikatürlerin ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilmesini savunanlar, her türlü düşüncenin ve çizimin yapılabileceğini, bu konuda sınırsız özgürlüklerin var olmasını savunurken, kutsala saygı duyulması gerektiğini savunanlar ise, düşüncelere, yazılara ve çizimlere müdahale edilmemesi gerektiğini ancak dini, kültür, gelenek gibi konuların bu özgürlük alanına dâhil olmadığını savunmaktadırlar.

Fransa'da dini değerlere ve kutsal kişilere hakaret eden ve bunun hiciv olduğunu ifade eden Charlie Hebdo Dergisi, İslam'a, Hristiyanlık ve Yahudiliğe yönelik çok sayıda aşağılayıcı karikatürler yayınlamıştır. Charlie Hebdo Dergisi'nin mizah anlayışı olarak sunduğu ancak temelde ötekileştirme ve öfkenin olduğu karikatürler, çalışmanın üçüncü bölümünün birinci alt başlığında detaylı olarak ele alınmıştır. Charlie Hebdo Dergisi'nin mizah anlayışı olarak sunduğu, ancak temelde

ötekileştirme ve öfkenin olduğu karikatürler, çalışmanın üçüncü bölümünün birinci alt başlığında detaylı olarak ele alınmıştır.

Charlie Hebdo'nun yayınlamış olduğu kutsala hakaret eden karikatürler, Müslümanlarca tepkiyle karşılandığını ve derginin, 2015 yılında gerçek niyetleri belli olmayan iki kardeş tarafından saldırıya uğradığını önceki bölümde belirtmiştik. Saldırıdan hemen sonra yapılan araştırmalar, Fransa'da laik eğilimin ve ifade özgürlüğüne atfedilen önemin gücünü göstermektedir. Daha önceki bölümlerde sonuçlarına değindiğimiz Ipsos/Sopra-Steria araştırma şirketi Charlie Hebdo Saldırılarından sonra Fransız halkının nabzını tutmuştur. Charlie Hebdo Saldırılarından sonra "Ipsos/Sopra-Steria" adlı araştırma şirketi, Charlie Hebdo katliamına neden olduğu iddia edilen, kutsala ve son Peygamber Hz. Muhammed (s.a.v.)'e hakaret içeren karikatürlerin Fransa'da halk tarafından nasıl karşılandığını ölçmeye çalışmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, Fransızların %53'ü yayınlanan bu karikatürleri ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirmiş ve normal karşılamıştır. Araştırmaya katılanların %38'i bu karikatürleri onaylamamış, ancak yine de demokratik bir rejimde bu karikatürlerin yayınlanabilmesi gerektiğini savunmuştur. Katılımcıların %9'u ise hem bu karikatürleri hem de bunların yayınlanmasını onaylamamıştır. Bu araştırmanın sonuçları, Fransa'daki ifade özgürlüğü ve laiklik eğiliminin gücünü göstermesi bakımından oldukça önemlidir (Örmeci, 2017: 76). Ancak belirtelim ki belki de buradaki % 9 oran, zaten "öteki" denilen diğer kesimin oran sayısı olması açısından önemli ve dikkat çekicidir.

Fransa'da İslam'ın varlığı, Fransızların bakış açısından her zaman bir sorun teşkil etmiştir; bir anlamda İslam, Fransa'da hep sorun olarak görülmüştür. Laik değerlere sarılan ve bu değerleri ön plana çıkaran Fransa, İslam dinini yabancı ve ithal bir din olarak görmektedir. Bu nedenle, Müslümanlar toplumsal ve hukuksal anlamda Fransa'da bazı zorluklarla karşılaşmaktadırlar. Fransa'da yabancı, göçmen ve Müslümanlar, "öteki" sınıfının üyelerini oluşturmaktadırlar. Avrupa Birliği'ne üye olan ülkelerde, ırkçılığı ve ayrımcılığı ortaya çıkarmayı amaçlayan birçok raporda, Fransa'da aşırı sağ görüşlerin yükseldiği ve Müslümanların dinleri ve kültürleri nedeniyle farklı alanlarda ayrımcılığa maruz kaldıkları belirtilmektedir. Son dönemde, Fransa'da ortaya çıkan kültürel ırkçılık söylemleri, genel anlamda Avrupa kıtasını

sarsan büyük değişikliklerden doğan korku ve endişeden kaynaklanmaktadır (Yardım, 2016: 339).

Fransız toplumunda, Müslümanlara ve göçmenlere yönelik korkunun ve öfkenin oluşmasında siyasiler, medya ve entelektüel kesim başrolde dir. Toplumun her kesiminde İslam korkusu ve göçmen karşıtlığının yayılmasında, Fransız aydınlarının katkıları oldukça fazladır. Burada süreç şu sırayla işlemektedir: İlk önce aydın kesim tarafından, tarihsel ve sosyolojik tahlillerle İslam, Müslümanlar ve göçmenler ustaca ötekileştirilir, daha sonra siyasiler, aydınların ortaya koydukları verileri halka açıklarlar ve seçim dönemlerinde göçmen-İslam karşıtlığı yaparak halktan oy isterler. Son olarak, Fransa’da medya, hem İslam hem de göçmenler konusunda sansasyonel haberler hazırlayarak, korkuyu, düşmanlığı ve öfkeyi toplumun her katmanına yayar (Yardım, 2016: 336).

3.2.2. Yazılı ve Görsel Medya

Geniş halk kitleleriyle iletişimi sağlayan medya, radyo, televizyon, gazete, dergiler ve son dönemde popüler olan sosyal medya araçlarının tümünü kapsamaktadır. Medyanın içerik üretirken belli amaçları vardır ve bu amaçlara ulaşabildiği ölçüde işlevini yerine getirmiş olur. Geleneksel olarak medya, eğitim, bilgilendirme, inandırma, mal ve hizmetler hakkında bilgi verme ve eğlendirme gibi işlevleri üstlenir. Medya, bu işlevleri yerine getirirken, sözel, işitsel ve görsel iletiler oluşturur. Medyanın klasik işlevi kamuoyunu aydınlatmak ve oluşturmaktır. Son yıllarda gözlenen gelişme ise medyanın bu klasik işlevlerine yenilerinin eklenmesidir. O kadar ki, yeni işlevlerin klasik işlevin önüne geçtiğini bile söylemek mümkündür. Günümüzde kitle iletişim araçları geleneksel işlevlerinin yanı sıra, son derece önemli bir işlev daha üstlenmişlerdir. Kitle iletişim araçlarının üstlenmiş olduğu bu yeni işlev, toplumsallaşmanın aktarıcısı olmaktır. Toplumsallaşma, kısaca herhangi bir toplumun değerlerinin, hassasiyetlerinin, temel özelliklerinin, yani bir toplumda “biz” duygusunu oluşturan niteliklerin yeni nesillere aktarılması olarak tanımlanmaktadır. Kitle iletişim araçları ya da günümüzdeki yaygın kullanımıyla medya, toplumsallaşma işlevini üstlenir ve toplumsal değerleri yayar, aktarır ve dağıtır (Gönenç, 2002: 279; Yanıkkaya, 2009: 12).

İletişim, insan için önemi göz ardı edilemeyecek bir gerçektir. Yaşadığımız dünya, sürekli değişmekte ve gelişmektedir. Bir disiplin olarak iletişim de yaşanan bu değişimlerden etkilenmiştir. Teknolojik alanda yaşanan gelişmeler, bilginin üretilmesi ve iletilmesi hususlarında da değişiklikleri beraberinde getirmiştir. Bilişim, telekomünikasyon ve medya alanlarında yaşanan olağanüstü gelişmeler, bilginin yayılması konusunda olumlu etkilerden birisi olmuştur. Ancak yaşanan bu olumlu gelişmelere karşılık yanlış bilginin de üretilmesi ve hızla yayılması anlamına gelen dezenformasyon olgusu da bu yeni gelişmelerin yaşandığı dönemde ortaya çıkmıştır (Akyazı, 2014: 185).

Bireyin içinde yetiştiği çevre, öteki tanımlarının yapıldığı, kimliklerin oluştuğu, önyargı ve kalıp yargıların edinildiği yerdir. Biz ve ötekilerin oluşturulması, toplumsal bir süreçtir. Birey, yaşadığı toplumda bir grup önyargısı geliştirme sorunuyla karşı karşıyadır. Grup önyargısı, kısaca bir grubun üyelerinin, bir başka grup ve üyeleri hakkındaki ortak önyargıları olarak tanımlanabilir. Bu ortak önyargılar, değişmez ve mutlak gerçekler olarak kabul edilir ve meşrulaştırılır. Medya, bireyin sahip olduğu bu önyargıları daha da pekiştirir, normalleştirir ve bu önyargılara yenilerini ekler. Toplumsal yaşamda ötekiler, medyanın da etkisiyle var olan düzenin düşmanı, olumsuzlukların nedeni olarak görülmeye başlanır. Ötekilere ilişkin önyargılar, hem sözel hem işitsel hem de görsel kodlamalar yoluyla medya sayesinde toplumdaki varlıklarını sürdürürler. Medya, bireylerin ve toplumun tutum ve davranışlarını etkileyebilme ve bunları değiştirebilme gücüne sahiptir. Aynı zamanda, “öteki’nin” imajını yaratmada ve yaygınlaştırmada önemli bir rol de üstlenir (Özsüer, 2012: 288). Medyada belirli bir toplumsal cinsiyet, ırk, etnik kimlik vs. daima benzer şekilde sunulduğunda, medya toplumsal yaşamda bir grubu ötekileştirme işlevini üstlenmiş olur. Toplumsal, kültürel, siyasal ve ekonomik anlamda baskın olan bir gruba karşılık, nitel ve nicel yönden daha aşağıda olan grubun üyeleri medyada, birer tehdit unsuru olarak yer alırlar. Bu öteki gruplar medyada, düzen karşıtı, bozguncu ve işgalci gibi olumsuz niteliklerle kodlanırlar (Yanikkaya, 2009: 18-19; Gürel, 2011: 109).

Kitle iletişim araçlarının kamuoyu oluşturmada önemli bir faktör olduğu kabul edilmektedir. Dünyada olan önemli olayların büyük bir çoğunluğunun haber

yapılmamış olması durumunda, dünyada yaşayan insanların büyük bir çoğunluğu için adeta bu olaylar hiç olmamış gibi bir durum arz eder. O halde, dünyada neyin olup olmadığına ve nasıl olup olmadığını hep medya kararlaştırmakta ve medyanın söylediği konular olmuş olarak görülmektedir (Can, 2005: 39-43). Son dönemlerde oldukça yaygınlaşan ve kullanıcıların düşüncelerini hatta kendi haberlerini oluşturup paylaşmaya teşvik eden bir yapıya sahip olan sosyal medya, nefret söylemi ve hakaretin daha kolay yapıldığı alanların başında gelmektedir. Sosyal medyada yer alan bilgi ve haberler, çoğu zaman kontrole tabi tutulmayan, hukuki ya da etik sorunlara yol açabilecek dezenformasyon içeren haber, bilgi ve düşüncelerin hızla yayılmasına ve bu bilgilerin kullanıcıların çoğu tarafından sorgusuz sualsiz kabulüne neden olabilmektedir (Vardal, 2015: 134).

Medya, Müslümanlara karşı kültürel ırkçılığın oluşmasında en önemli araçların başında gelmektedir. Medyada, Müslüman grupların eğitimsiz, cahil, uyumsuz, hoşgörüsüz ve radikal gibi çeşitli sıfatlarla birlikte anılması izleyici veya okuyucunun Müslümanlara karşı önyargılı olmasına neden olmaktadır. Daha çok İslamofobik bir gücün elinde bulunan Batı medyası, İslam'ı ve Müslümanları belirli bir perspektiften ele alarak sunmakta ve bilgi yerine aslında kamuoyu oluşumunu sağlama görevi üstlenmektedir. Müslüman gruplara karşı kültürel ırkçılığın oluşmasında medya çok önemli bir araçtır. Medyada Müslümanların, hoşgörüsüz, saygısız, radikal, kadınlara karşı şiddet uygulayan, eğitimsiz ve terörist gibi sıfatlarla nitelendirilmesi, sıradan bir izleyici veya okuyucunun İslamiyet ile radikalliği eşdeğer olarak algılamasına ve Müslümanlara önyargıyla yaklaşmasına sebep olmaktadır. İslamofobik bir yapıya sahip olan medya, İslam'ı tek bir perspektiften ele alarak değerlendirmekte ve İslam diniyle alakalı bilgiler verirken bolca şiddet, yıkım, terör eylemi gibi görüntüleri kullanarak, izleyici veya okuyucunun zihninde İslam ile terör arasında pozitif bir bağ kurmasını sağlamaktadır. Genellikle batı medyası içerik üretirken ifade özgürlüğü ve nefret söylemi arasındaki çizgiyi kaybetmekte ve medya aracılığıyla İslam dinine ve İslami değerleri aşağılayarak, Müslümanları kışkırtmaya çalışmaktadır. Bu kışkırtıcı söylem ve eylemlerden sonra, birçok Müslüman'ın destek vermediği, kınadığı ve doğru bulmadığı, ancak kendisine vazife çıkaran taşeron terör örgütlerinin gerçekleştirdiği şiddet eylemlerinin bedelini masum milyonlarca Müslüman ödemek

zorunda kalmaktadır. Çünkü bu noktada medya yeniden devreye girerek İslam'ı ve İslam'a ait olan değerleri medyada malzeme yapmaktadır ve bu durum Avrupalı halkların, Müslümanlara karşı korku ve nefret duymasına katkıda bulunmaktadır (Kepenek, 2016: 71-72).

Medya, yazılı metinler ve görseller yoluyla “biz” ve “öteki” tanımlarını sağlamlaştırır. Gazetelerde yazarlık yapan köşe yazarları ve görüşlerine başvuru alan entelektüeller, medya yoluyla ötekileştirmeyi meşrulaştırırlar. Görsel olarak ötekinin bize karşı, bizden farklı, bize tehdit oluşturan varlığı, yazılı metinler aracılığıyla yaygınlaştırılır. Böylece bireyler ve gruplar, kişisel olarak sosyal yaşamda hiç karşılaşmadığı, gerçek hayatta hiçbir zaman görmediği, konuşmadığı ancak var olduklarından haberdar olduğu öteki grupları, varlığı için tehdit olarak algılar. Medyada yer alan yazılı metinler ve görseller, bireyin ötekilerle ilgili olumsuz fikirlere ve korkulara sahip olmasına neden olur (Yardım, 2015: 633; Yanıkkaya, 2009: 17).

Terör ortamında görülebilecek yükseliş ve düşüşlerde basının katkısı ve payı tartışılmaz derecede önemlidir. Terör, şiddet kullanarak korku yaratma peşindedir. Bunun için yazılı basın özellikle televizyon çok uygun araçtır. Terör haberinin bütün sahnelerinde korku yaratan unsurlar vardır. Terör saldırıları sonrasında toplum psikolojisinin şekillenmesinde asıl işlevi medya yüklenir. Okuyucu kitlesi, dramatik ve ürperti verici terörist aktiviteleri okurken, duyarken ya da seyrederken, benzeri olayların mağdurları ile kendileri de özdeşleştirerek, benzeri bir terörist saldırıya kendisinin de uğrayabileceğini düşünmektedirler (Can, 2005: 52-55).

11 Eylül Saldırıları ile birlikte Fransız medyasının Müslümanlara karşı tutumlarında ve söylemlerinde belirli değişiklikler meydana gelmiştir. 11 Eylül Saldırıları her ne kadar ABD'nde gerçekleşmiş olsa da saldırı sonrası tüm dünyada çok çeşitli sonuçlar ortaya çıkmıştır. 11 Eylül 2001 sonrasında din ile terör özellikle de İslam ile terör kelimeleri daha sık yan yana gelmeye başlamış ve terörle mücadelede her türlü yöntem meşru görülmüştür. Bu tarihten itibaren Müslümanların yoğun yaşadığı yerlerde, Müslümanlar ırkçı saldırılara maruz kalmış ve potansiyel terörist damgasıyla damgalanmışlardır.

Avrupa'nın genelinde İslamofobi ve kültürel ırkçılığın yaygınlaşmasında ve Müslümanlara yönelik ayrımcı-dışlayıcı söylem ve eylemlerin ortaya çıkmasında yazılı ve görsel medya oldukça etkili olmuştur. İslam ve Müslümanlık konusu söz konusu olduğunda medya, hiç çekinmeden fanatizm ve terörizm kelimelerini kullanmaktadır. Bu söylemlerin etkisi ve gerçekleşen saldırıların faillerinin, eylemlerini Müslümanlık için gerçekleştirdikleri algısının oluşması nedeniyle Fransız toplumu, İslam'ı ve Müslümanları hoş karşılamamaktadır (Kepenek, 2016: 70).

Fransızların büyük bir çoğunluğunun düzenli bir şekilde günlük basını takip ettikleri göz önünde bulundurulduğunda, medyanın toplum üzerinde büyük bir nüfuzu olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Fransız toplumu, basında ve medyada çıkan haberleri, yayınlanan kurgusal romanları doğruluğunu araştırmadan kabullenmektedir. Bu kabullenme sonucunda, ötekileştirilen gruplar, toplumsal alanlarda ırkçı-ayrımcı söylem ve eylemlerle muhatap olmak zorunda kalmaktadırlar (Yardım, 2016: 347).

Fransa'da medya, siyasi ve entelektüel kesimin Müslümanlar hakkındaki olumsuz görüşlerine fazlaca yer ayırmaktadır. Medya yoluyla toplumsal alanda Hristiyan-Yahudi kültürünün karşısına yerleştirilen İslam dini ve değerleri geri kalmış, bozguncu, işgalci, istilacı gibi tanımlamalara hapsedilmektedir. Fransa'da İslam'ın ve Müslümanların daha görünür hale gelmeye başladığı yıllarda, Fransız medya organlarında, "Fransa Müslümanları", "Fransa İslam'ı" gibi kavramlar daha sık yer almaya başlamıştır. "France 24" adlı haber sitesinin 9 Ağustos 2010 tarihli haberinde, memleketleri yerine Fransa'da oruç tutmak isteyen Müslümanların sayısının giderek arttığına vurgu yapılmıştır (Akt. Yardım, 2016: 340). Yine Fransa'nın çok satan dergilerinden birisi olan Le Point, Cezayir'deki İslami köktencilik konusunda "Kapılarımızdaki Kutsal Savaş" başlıklı bir haber yayımlanmıştır ve Müslüman tehlikesine atıflarla dolu bu yazıda, İslamiyet'in, Fransız ulusal kimliğine yönelik tehdit olduğuna dikkat çekilmiştir (Yardım, 2016: 333; Morley ve Robins, 2011: 140).

İslam ve Müslümanlardan korkma, korkuya ve nefrete teşvik etme veya alay etme tutumları Fransız aydın kesiminde sıkça rastlanan bir durumdur. Fransa'da aydın denildiğinde akla gelen ilk isimlerden birisi olan Ernest Renan, Fransa'da İslam'a karşı olumsuz bir tavır sergilemiş ve adeta yaşadığı dönemde İslam'ın imajının olumsuz bir

nitelik kazanmasına ve İslam'ın Avrupa'nın ötekisi olarak inşa edilmesine büyük katkılar sağlamıştır. Günümüzde ise Fransız aydınları, yayınladıkları kitaplarda, bildirimlerde veyahut medya organları aracılığıyla İslam'a, Müslümanlara ve göçmenlere karşı geliştirdikleri argümanları savunmaktadırlar (Yardım, 2016: 344).

3 Mart 2006 tarihinde, aralarında Bernard Henri Levy, Caroline Fourest, Philippe Val ve Antoine Sfeir gibi isimlerin de bulunduğu 12 aydın, “dünyanın, şuan ‘İslamizm’ denen totaliter niteliğe sahip evrensel bir tehlike ile karşı karşıya olduğunu ve herkesin bu totalitarizme karşı direnmesi gerektiğini” ifade eden bir bildiriye Fransız L’Express gazetesinde yayınlamışlardır (Akt. Yardım, 2016: 346).

Le Figaro gazetesi yazarı olan Eric Zemmour (Akt. Yardım, 2016: 346), “Küçük Kardeş” isimli bir roman kaleme almıştır. Roman, “Sébastien Sellam” isimli Yahudi bir çocuğun Paris’te Mağripli en iyi arkadaşı tarafından öldürülüp “Bir Yahudi öldürdüm! Cennete gideceğim!” kurgusuna odaklanılarak yazılmıştır. Eric Zemmour, romanında Müslümanların, Yahudi düşmanı oldukları tezini ileri sürmüştür. Ayrıca Zemmour’un kaleme almış olduğu “Fransa’nın İntiharı” isimli bir başka kitapta, hiçbir veriye dayanmadan Fransız halkının %56’sının “Cumhuriyet ile İslam’ın uyuşmadığını” savunduğunu, %45’inin de kaçakçılık ve uyuşturucu gibi pis işlerin Arap ve siyahiler tarafından yapıldığının düşünüldüğünü açıklamıştır. 19 Eylül 2006 tarihli Le Figaro (Akt. Yardım, 2016: 346) gazetesinde, Felsefe profesörü olan Robert Redeker, İslam’ın hiçbir Müslüman ülkede olmayan ifade ve düşünce özgürlüğünü ve Batı’ya ait olan değerleri yok etme amacının olduğunu ifade etmiş ve İslam’ın Avrupa’ya kendi anlayışını zorla kabul ettirmeye çalıştığını vurgulamıştır.

Michel Houellebecq, “Temel Parçalar” isimli romanında, roman kahramanı, “Ne zaman bir Filistinli’nin öldürüldüğünü duysam zevkten titriyorum!” ifadesini dile getirmiştir. Yine Houellebecq’in yazmış olduğu “Teslimiyet” isimli kurgusal çalışmada, 2022 yılında Fransa’nın İslam devletine dönüşmesi anlatılmıştır. Kurgusal çalışmada, Fransa’da yapılacak seçimler öncesinde aşırı sağcı Ulusal Cephe, kamuoyu yoklamalarında birinci parti olarak çıkmaktadır. Fakat partinin liderliğini yapan Marine Le Pen’in iktidara gelmesini engellemek isteyen merkez partiler, ikinci turda Müslüman Kardeşler Partisi’ni desteklerler. Böylece yapılan seçimlerde Müslüman

Kardeşler, iktidara gelir ve parti lideri olan Muhammed Ben Abbas, Fransa'nın yeni Cumhurbaşkanı olur. Kurgusal çalışmada ayrıca Sorbonne Üniversitesi'nin adı Sorbonne Müslüman Üniversitesi olarak değiştirilir. İşte bahsi geçen bu tip kurgular ve gerçeği yansıtmayan propagandalar Fransız halkında korkunun ve öfkenin hâkim olmasında en önemli etkiye sahiptir (Publico'dan akt. Yardım, 2016: 346-347). Son seçimde mevcut başkanın seçilmesi, bu romandan çok farklı olmayıp argüman, tersten işlemiş ve Fransız toplumu, adeta değerlerini korumak için tersten birleşmişlerdir. Burada önemli olan nokta şudur: Fransa'da belirli aralıklarla kurgusal romanlarla, nüfus simülasyonları ve benzeri yöntemlerle Fransız toplumunda endişe ve korku ortamının hâkim olması amaçlanmakta ve bahsi geçen bu yöntemler sayesinde milliyetçilik ve milliyetçiliğe bağlı kültürel değerleri hedef alan ırkçılık canlı tutulmaya çalışılmaktadır.

Charlie Hebdo Saldırıları sonrasında Fransızların büyük çoğunluğu ifade özgürlüğünün arkasında olduklarını ve bundan asla geri adım atmayacaklarını yaptıkları eylemlerde göstermişlerdir. Gerçekleşen terör saldırılarından sonra Charlie Hebdo Dergisine sahip çıkılmış ve Charlie Hebdo'nun Fransa'da ifade özgürlüğünün simgesi olarak kabul edildiği bir ortam oluşmuştur. Paris Normande gazetesi saldırılardan sonraki ilk gün baskısında adını değiştirerek "Charlie Normande" yapmıştır. Gazete "Özgürlük katledildi" manşetiyle çıkmıştır (BBC, 8 Ocak 2015).

3.2.3. Siyasal Söylemler

Siyasi söylemler, toplumda ırkçılık, yabancı düşmanlığı, İslamofobi gibi eylemleri tetikleme gücüne sahiptir. Toplumsal sorunlarla yüz yüze kalındığında, bu sorunlara siyasilere yaklaşımı çok hassas olmalıdır. Aksi takdirde, kriz anlarında, siyasi elitlerin yerli halk ile toplumda bir arada yaşayan göçmenlere ve yabancılara karşı geliştirdikleri söylemin medya yoluyla zaman içerisinde meşrulaştırılması daha büyük toplumsal patlamalara neden olacaktır.

Fransa'da siyasi yapı olarak yarı-başkanlık sistemi benimsenmiştir. Yarı-başkanlık sisteminde, Cumhurbaşkanı halk tarafından 5 yıllığına seçilir ve geniş yetkilere sahiptir. Cumhurbaşkanı, Bakanlar Kuruluna başkanlık eder, başbakanın atamasını yapar. Dış ilişkiler ve savunmaya yönelik en kritik alanda sorumluluğu

üstlenen Cumhurbaşkanı'nın ayrıca uluslararası anlaşmaları imzalama ve orduyu yönetme gibi görevleri de vardır.

Fransa'da Cumhurbaşkanı'na verilen yetkilerden dolayı, en önemli seçimler Cumhurbaşkanlığı seçimleridir. Hem Cumhurbaşkanlığı hem de parlamento seçim dönemlerinde göçmenler, yabancılar ve Müslümanlara yönelik ırkçı-ayırıcı söylemler artış göstermekte ve seçim kampanyaları yabancı karşıtlığı üzerine yoğunlaşan politikalar üzerinden sürdürülmektedir.

Fransa'da, özellikle seçim dönemlerinde ve toplumsal kriz anlarının yaşandığı dönemlerde, siyasi partiler ve partilerin liderleri sık sık göçmenleri ve Müslümanları hedef göstererek halkın güvenini kazanmaya çalışmaktadırlar. Fransa'da Müslüman göçmenlerin varlığı daha görünür hale gelince, siyasi tartışmaların merkezine yerleştirilen "İslam tehdidi" dolayısıyla, tüm toplumsal ve siyasal meseleler İslam dini çerçevesinde değerlendirilmiş ve şekillendirilmiştir.

Fransa'da geleneksel sağ partiler, milliyetçilik adına aşırı sağ görüşleri zayıflatmak için kurumsal ırkçılığı güçlendirmişlerdir. Merkez sağ düşüncenin savunduğu ulusalcılıkla ırkçılık arasındaki sınırların giderek belirginsizleşmesi sonucu Fransa'da ırkçılık yükselme eğilimi göstermiştir. Fransa'da aşırı sağ denilince akla gelen Ulusal Cephe, saf bir ulus kültürünü savunmakta ve demografik bir karışımı asla kabul etmemektedir. Merkez sağ partiler, biyolojik üstünlüğü açıkça ifade etmemekle birlikte kültürlerin homojenleşmesi fikrine de mesafeli durmaktadırlar. Aşırı sağ görüşü benimseyenler ise, toplumsal gerileme ve çöküşün nedenini kültürlerin karışımına bağlamaktadırlar. Aşırı sağ düşüncelerin toplumda bir karşılık bulması, yapılan ulusal ve yerel seçimlerde, aşırı sağın yükselişi şeklinde tasvir edilmektedir. Toplumsal sorunlara çözüm üretmekte zorlanan ve siyasi söylemler konusunda da popülist davranan aşırı sağ partilerin gerisinde kalan merkez partiler oy kaygısı nedeniyle zaman zaman aşırı sağa ait olan görüşleri dile getirmektedirler. Aslında bu süreç karşılıklı olarak gerçekleşmektedir. Tabanını genişletmek isteyen aşırı sağ partiler, bazı durumlarda merkeze kayarken, merkez partiler de oy kaybı yaşamamak adına bazen konjonktür gereği aşırı sağ söylemlere sarılmaktadırlar. Merkez partilerin gündeminde olmayan göçmenlerin, seçim dönemlerinde aşırı sağ partilerin yanında

merkez partilerin de hedefinde olması buna verilecek en güzel örneklerden birisidir (Taş, 1999: 60-68).

Aşırı ve merkez sağ politikacılar, Müslümanların entegrasyona isteksizliği üzerinden politika üretmektedirler. Kendilerini Müslüman olarak sınıflandıran ve tanımlayan taşeron terör örgütlerinin gerçekleştirdikleri terör saldırıları ve medyada uzun yıllardır oluşturulan olumsuz Müslüman imajı Fransız halkı arasında İslam korkusu-düşmanlığının oluşmasına katkı sağlamaktadır (Kepenek, 2016: 68).

Bu çalışmada merkez partiler başlığı altında Fransa'da etkili olan üç partinin daha önceki ve şimdiki liderlerinin Müslümanlara ve göçmenlere yönelik siyasi söylemleri mercek altına alınmıştır. Bu bölümde, sol görüşlere sahip olan Sosyalist Parti (PS), merkez sağ hareketin liderliğini yapan ve ismini Les Republicains (Cumhuriyetçiler) olarak değiştiren Halk Hareket Birliği (UMP) ve son olarak 2017 yılında yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimleri öncesinde Emmanuel Macron liderliğinde, PS'den ayrılan ayrılarak merkez liberal çizgide politikalar vadeden En Marche Hareketi'nin ırkçılığa dair düşünceleri, göçmenlere ve Müslümanlara karşı genel tutumları medya taraması yöntemi kullanılarak ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Aşırı sağ partiler başlığı altında ise, uzun yıllar Ulusal Cephe Partisine liderlik yapmış olan Jean Marie Le Pen'in ırkçı görüş ve düşüncelerine yer verilmiştir. Şu anda Ulusal Cephe'nin liderliğini yapan ve Jean Marie Le Pen'in kızı olan Marine Le Pen de Müslümanlar hakkında babasıyla benzer düşüncelere sahiptir. Özellikle 2017 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde son iki aday arasına kalmayı başaran Le Pen, siyasi politikasını Avrupa Birliği'nden ayrılma düşüncesi ve göçmen karşıtı söylemler üzerine kurgulamıştır.

3.2.3.1. Merkez Partiler

Fransa'da ve Avrupa genelinde ırkçı-ayırıcı politikalar ve söylemler denildiğinde akla ilk olarak aşırı sağ partiler gelse de aşırı sağ partilerin popülist çağrılarının toplumda karşılık bulduğunu fark eden merkez partiler ve bu partilerin siyasi figürleri, zaman zaman aşırı sağ fikirleri dile getirmektedirler. Fransa'da göçmenlere ve Müslümanlara yönelik ırkçı ve dışlayıcı siyasi söylemler her ne kadar 2005 yılında gerçekleşen Banliyö Ayaklanmaları sırasında artış göstermiş olsa bile,

asında Fransa’da ırkçı ve dışlayıcı söylemler 1980’li yıllardan itibaren meydana gelen ve çözüm bulunamayan toplumsal sorunlarla birlikte dile getirilmeye başlanmıştır.

1988 yılında gerçekleştirilen Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin kampanyası sırasında Jacques Chirac, göçmenlerin vatandaş olma hakkını referanduma sunacağını söylemiştir. Chirac, Fransa’da göçmenlere ve Müslümanlara karşı yapılan ırkçı ve dışlayıcı söylem ve eylemlerin sebebini göçmenlerin varlığıyla açıklamıştır. Chirac’a göre ırkçı cinayetlerin tek sebebi Fransa’da göçmenlerin var olmasıydı. Bu nedenle Chirac, ırkçı saldırıları durdurabilmek için Fransa’ya doğru yapılan ilticaları durdurmanın gerektiğini ifade etmiştir. Fransa’da 1990’lı yılların başlarında, politik liderler göç karşıtlığı konusunda adeta birbirleriyle yarışmışlardır. Chirac, 1990 yılında, göçün tamamen durdurulması gerektiğini açıklamıştır. 1993’te o dönem İç İşleri Bakanı görevini yürüten Charles Pasqua, sıfır göç önerisinde bulunmuştur. Chirac, 21 Haziran 1991 tarihinde, “Polonyalı, İtalyan veya Portekizlilerin, zenci ve Müslümanlardan daha az sorunlu olduğunu” ifade etmiş ve ırkçı bir söylemde bulunmuştur (Taş, 1999: 22; Huntington, 2010: 297).

Bu bölümde ağırlıklı olarak 2005 yılında gerçekleşen Banliyö olayları sonrasındaki açıklamaları ile öne çıkan ve daha sonra Fransa’da Cumhurbaşkanlığı görevini de üstlenecek olan Nicholas Sarkozy’in ırkçı ve ayrımcı söylemlerine, dikkat çekici, kışkırtıcı örnekler olması bakımından daha çok yer verilmiştir. Ayrıca 2017 yılında yapılan Cumhurbaşkanlığı seçim döneminde, Sosyalist Parti’nin, En Marche Hareketinin ve Cumhuriyetçilerin Cumhurbaşkanı adaylarının ve bu partilerin sempatisini olan Fransız vatandaşlarının Müslümanlara yönelik tutum ve düşünceleri bu bölümde ortaya konulmuştur.

Bir sonraki başlıkta değineceğimiz Ulusal Cephe Partisi, Fransa’da ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve İslam karşıtlığı denildiğinde akla ilk gelen partidir. Ancak merkez parti konumunda olan ve eski adıyla UMP (Halk Hareket Birliği) de bazen İslam karşıtı söylemleriyle ön plana çıkmaktadır. UMP liderleri ve sözcüleri, Fransa’nın İslamlaşma tehlikesi yaşadığını ve ulusal kimliklerin mutlaka korunması gerektiğini vurgulayan çok sayıda açıklama yapmışlardır. Charlie Hebdo Saldırılarından sonra merkez sağ hareket olarak kendisini tanımlayan Halk Hareket

Birliği'ne sempati duyanlara yönelik yapılan anket çalışmasında, İslam dini ile Fransız değerlerinin uyuşabilirliğine yönelik olumlu görüş bildirenlerin oranı %39 olarak ortaya çıkmıştır (Örmeci, 2017: 76).

Nicholas Sarkozy gibi muhafazakâr siyasal liderler, toplumsal sorunlara tek taraflı bakarak, toplumun bir bölümünde sempati kazanmaya çalışmaktadırlar. Nicholas Sarkozy, siyasi hayatı boyunca toplumsal sorunları yanlış değerlendirmiş, göçmenlerin ve Müslümanların, Fransız toplumundan bertaraf edilmesi gereken içerideki düşmanlar olarak algılanmasına olanak sağlamıştır. Yaptığı ani çıkışlarda ve söylemlerinde, daima göçmenlere ve Müslümanlara karşı bir duruş sergileyen Sarkozy'nin eylem ve demeçleri medya aracılığıyla gündemi oluşturmuş ve bu gruplara karşı oluşan önyargının pekişmesine katkı sağlamıştır (Kaya, 2006).

Önemli oranda göçmen nüfusa sahip olan Fransa'nın 2005 yılında gerçekleşen banliyö ayaklanmaları sırasında İç İşleri Bakanlığı görevini yürüten Nicholas Sarkozy, ayaklanmaların başladığı ilk gün, "bir avuç sokak serserisine müsamaha gösterilemeyeceği" şeklinde sert açıklamalar yapmıştır. Sarkozy'nin banliyölerde yaşayan göçmenleri "ayaktakımı, çöplük, serseri" gibi sıfatlarla nitelendirmesi, gerilimin tırmanmasına neden olmuştur. Sarkozy, banliyölerde gerçekleşen ayaklanmaların toplumsal boyutuna hiç değinmemiş ve olayların tüm sorumluluğunu banliyölerde yaşayan Müslüman gençlere yüklemiştir. Sarkozy olaylarla ilgili yaptığı açıklamalarla birçok kesimin tepkisini çekmiş ancak aşırı sağcı ve milliyetçi grupların da sempatisini kazanmayı başarmıştır.

Bir haftalık süreçte olayları bastıramayan ve kontrol altına alamayan hükümet, Fransız halkının eleştirilerine maruz kalmıştır. 2005 yılında İç İşleri Bakanı olan ve 2007 yılında yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde ipi göğüsleyecek isim olan Nicholas Sarkozy, iç politikada güçlü bir mesaj vermek için bu dönemde polisin yetkilerini arttırmış, göçmenlere yönelik sert politikalar benimsemiştir. Bazı Fransız uzmanlar, banliyölerde artan sıkı polisiye önlemlerin, ayaklanmaların bir anda yayılmasına yol açtığını belirtmiştir. Sarkozy döneminde banliyölerde sürekli hale gelen kimlik kontrolleri ve alınan aşırı polisiye önlemler özellikle banliyölerde yaşayan gençleri bunaltmıştır (Ertan, 2007: 73-74).

Nicholas Sarkozy, 2005 yılından itibaren İslam ve Müslümanlar hakkında tepki uyandıran söylemlerini her platformda dile getirmiştir. Sarkozy, 2007 yılında Cumhurbaşkanlığı seçim kampanyası sırasında Toulon kentinde yaptığı bir konuşmada, “Fransa’nın kültürünü ve değerlerini bilmeksizin Fransa’da yaşanmasını istemediğini, Fransızca yazma ve konuşma zahmetinde bulunmayanların Fransa’ya sürekli yerleşmelerini sakıncalı bulduğunu, eşlerini egemenlikleri altına almaya çalışanların, çok evliliği ve zoraki evliliği destekleyenlerin, eşlerinin kılık kıyafetine karışanların Fransız Cumhuriyeti’ne hoş gelmediklerini” belirtmiş; ayrıca “Fransa’dan ve Fransa tarihinden nefret edenlerin ve Fransa tarihini küçümseyenlerin de Fransa’ya hoş gelmediklerini söylediğini” eklemiş ve açıkça, “Müslümanların, Fransız yaşayış biçimine uymadığını, bunların Fransa için tehdit unsuru oluşturduğunu” ima etmiştir (Yardım, 2016: 341).

Merkez partiler sınıflandırmasında yer verdiğimiz Sosyalist Parti’nin 2010 yılında liderliğini yapan Freche, “Müslümanların bize dinlerini empoze edecek halleri yok. Değerlerimize saygı duymayan evine dönsün!” şeklinde bir açıklama yapmıştır (RiposteLaique’den akt. Yardım, 2016: 341). Yine Sosyalist Parti’nin üyelerinden birisi olan ve 2016 yılında Başbakanlık görevini yürüten Manuel Valls ise, Fransa’da üniversitelerde başörtüsünün yasaklanması gerektiğini savunmuştur (Trt Haber, 13 Nisan 2016). Çok bariz şekilde öne çıkan bu söylemler dışında Sosyalist Parti, hem politikalarında hem de seçim dönemlerindeki kampanyalarında Müslümanlara ve göçmenlere karşı bir tavır sergilememektedir. Örneğin, 2012 yılında Sosyalist Parti’nin aday olarak Cumhurbaşkanı seçilen ve 2015 yılında Charlie Hebdo Saldırıları ve daha sonra 2015 yılının Kasım ayında Paris’te meydana gelen terör saldırılarının gerçekleştiği dönemde Cumhurbaşkanı olan François Hollande, saldırılar sonrasında sağduyulu açıklamalar yapmış, olabildiğince gerilim oluşturacak ifadelerden kaçınmıştır. Ayrıca Charlie Hebdo Saldırılarından sonra Ipsos/Sopra-Steria araştırma merkezinin yaptığı çalışmada, Sosyalist Parti sempatanlarının %66’sı İslam dini ve Fransız değerlerinin uyuşabileceği yönünde görüş bildirdiği ortaya çıkmıştır.

Son olarak 2017 Cumhurbaşkanlığı seçimleri öncesinde Sosyalist Parti’den ayrılarak daha liberal bir çizgide yeni bir siyasal hareket olduğu iddiasıyla ortaya çıkan

En Marche Hareketinin lideri Emmanuel Macron, sol ve merkezde bulunan seçmen kitlesini birleştirmek istemiş ve seçimler öncesinde hızlı bir şekilde seçimin favorisi olmayı başarmış ve yarışın sonunda Cumhurbaşkanlığı seçimini kazanmıştır. Emmanuel Macron'un 2017 Cumhurbaşkanlığı seçim döneminde ve daha sonrasında İslamofobi ve kültürel ırkçılık içerikli argümanlar kullanmamıştır. Bu durum Fransa'daki Müslüman nüfusun geleceği açısından umut verici olmuştur.

3.2.3.2. Aşırı Sağ Partiler

Aşırı sağ tanımlamak başlı başına bir problemdir. Fakat kısaca bir tanım yapmak gerekirse, sosyal adalete karşı bir politika izleyen, etnik azınlıkların topluma entegrasyonunun önünü kapatan, yabancı düşmanlığını, anti-semitizmi ve ırkçılığı temel alan, irili ufaklı sosyo-politik parti ve kurumların tümünü kapsayan hareketler aşırı sağ olarak tanımlanabilir. Daha genel bir tanımla, aşırı sağ, tek tek bireylerin eşitliğine karşı duran, yeni sağın ekonomik politikasını programına alan, klasik liberal politikaların birey felsefesine inanan, etnik azınlıkların sosyal entegrasyonunun karşısında yer alan ve açık ırkçı pozisyonları olan tüm siyasi parti ve grupların adıdır (Taş, 1999: 76).

Aşırı sağ partiler, faşist ideolojiye yakın söylemlerde bulunurlar ve göçmen karşıtlığı üzerinden kendilerini ifade ederler. Aşırı sağ partiler, ülke içinde yabancı düşmanlığı ile beslenirler, göçmen işçilere ve yabancılara karşı milliyetçi söylemler geliştirerek toplumsal ayrımcılığı güçlendirirler. Toplumsal sorunların yaşandığı ve sosyo-ekonomik krizlerin aşılamadığı durumlarda aşırı sağ parti liderleri daha görünür olurlar ve bu dönemlerde aşırı sağ partilere halkın desteği artmaktadır. Aşırı sağ partiler, var olan siyasi sisteme muhalefet ederek mevcudiyet bulmakta ve kendilerini merkez partilere alternatif olarak sunmaktadırlar. Aşırı sağ partiler, temel olarak toplumdaki sosyo-ekonomik ve siyasi hoşnutsuzluklar üzerinden politika üretmekte ve siyaset üslubu olarak popülizmi kullanmaktadırlar. Aşırı sağ partiler, yabancı düşmanlığı ve göçmen karşıtlığı konusunda sert söylemleri ve politikaları savunmaktadırlar. Burada tehlikeli olan şey, aşırı sağ partilerin liderlerinin söyledikleri ve onların vaat ettikleri politikaların toplumda karşılık bulmasıdır. Eğer yabancı düşmanlığı, İslamofobi ve kültürel ırkçılık üzerinden yürütülen kampanyalar toplumun geniş kesimleri tarafından anormal olarak karşılanmazsa, nefret söylemiyle başlayan süreç, toplumda öteki olarak inşa edilen grupların marjinalleşmesini ve bu gruplara yapılan her türlü olumsuz söylem ve davranışın meşru görülmesiyle sonuçlanır (Ertan, 2007: 75-76).

İslam karşıtlığı üzerinden politika üreten aşırı sağ, Avrupa'daki Müslümanlar için bir tehdit oluşturmaktadır. Aşırı sağın, oylarını arttırması ve bunun merkez partiler tarafından fark edilmesi, göçmen politikalarının sertleşmesine neden olmaktadır.

Toplumsal tabanda aşırı sağ görüşlere ilginin olması ve bunun artış göstermesi, Müslümanların kendilerini öteki olarak hissetmelerine, toplumsal hayatta ikinci plana çekilmesine ve giderek içlerine kapanmasına neden olmaktadır. Bu durum sağ siyasetçiler için bir söylem malzemesi oluşturmuştur. Aşırı sağ siyasetçiler, Müslümanların entegrasyona isteksiz olduğu söylemini geliştirmiş ve spesifik birkaç örnek üzerinden bunu halka anlatmışlardır (Kepenek, 2016: 72).

İrkçı ve aşırı sağ partilerin söylemlerinin merkezinde yabancılar ve göçmenler yer almaktadır. İrkçı ve aşırı sağ görüşü benimseyen partiler, söylemlerini ve politikalarını, yabancılar, göçmenler ve Müslümanlar üzerine yoğunlaşarak, ekonomik kriz, işsizlik, enflasyon, güvenlik gibi sosyo-ekonomik sorunları ötekiler üzerinden açıklamaya çalışmaktadırlar. Fransa’da benimsenen ırkçı-ayrımçı söylemlerin özünü İslam ve Müslümanlar oluşturmaktadır.

Avrupa aşırı sağının lider partisi Fransız Front National partisidir. Kurucuları tarafından “ulusal muhalefet, sosyal sağ, popüler sağ” olarak tanıtılan FN partisi, Fransız sağının hemen hemen tüm radikal gruplarından isimleri bir araya getirmiştir. Otoriter devlet, sosyal alanlarda tutuculuk, ırk ilişkilerinde kültürel üstünlük, Ulusal Cephe’nin ana amaçlarından bazılarını oluşturmaktadır. 1972 yılında kurulan Ulusal Cephe partisinin en popüler lideri Jean- Marie Le Pen olmuştur. İslam ve Müslümanlara karşı düşmanca tavır sergileyen aşırı sağcı Ulusal Cephe’nin liderliğini uzun yıllar Jean-Marie Le Pen yapmıştır. Marie Le Pen, 2011 yılında görevi kızı Jean-Marine Le Pen’e devretmiştir. Ulusal Cephe’nin politikasının temelini yabancı düşmanlığı ve İslam karşıtlığı oluşturmaktadır (Vural, 2005: 145).

Ulusal Cephe Partisi, 1970’lerin sonlarından itibaren göçmenleri ulusal refah ve güvenlik için bir numaralı tehdit olarak kodlamıştır. Aşırı sağ siyaset ve medya cephesi, yolunda gitmeyen her şeyde can sıkıcı bir göçmen bağlantısı bulma yaklaşımının öncülüğünü yapmışlardır. Sansasyonel tarza sahip olan Le Pen, medya yoluyla siyasi arenada popüler hale gelmiştir (Vural, 2005: 160-161).

Avrupa aşırı sağının lider partisi Fransız Front National, seçim kampanyalarında uyguladığı “3 milyon mülteci= 3 milyon işsiz= 3 milyon yığın/kalabalık/fazlalık” gibi sloganlarla halkta yabancı düşmanlığının oluşmasına

katkıda bulunmuştur. Yarı-başkanlık sistemi nedeniyle asıl önemli seçimler kabul edilen cumhurbaşkanı seçimlerinde Le Pen'in aldığı sonuçlar etkileyici fakat sınırlı olmuştur. Parti çizgisinden çok, adayın kişiliğinin öne çıktığı bu seçimlerde Le Pen, genellikle partisinin ulaştığı ortalama düzeyin biraz daha üzerinde oylar almıştır. 1988'deki %14,4'lük sonucun ardından, 1995'te, ilk turda oyların %15,1'ini alarak çıkışını sürdüren Le Pen, asıl alarm verici başarısını 2002 seçimlerinde elde etmiştir. Le Pen, ilk turda %16,9 oy alarak merkez sağın adayı cumhurbaşkanı Chirac'ın (%19,8) hemen gerisinde ve merkez solun adayı başbakan Jospin'in (%16,2) önünde yer alarak ikinci sıraya yerleşmiş ve ikinci tura kalmayı başarmıştır. İkinci turda, oyların %17,8'ini alabilen Le Pen, Chirac'ın oyların %82,2'sini alarak rekor bir çoğunlukla Cumhurbaşkanı seçilmesini engelleyememiştir (Taş, 1999: 85-86).

Göç, göçmenlik, yabancılık, Müslümanlık gibi kavramlar, bir şekilde Ulusal Cephe'nin söylemleri arasında yer almaktadır. Bu kavramlar, bazen işsizlik ve sosyal güvenlik kaygıları bağlamında bazen de suç-göç ilişkisi bağlamında ulusal kimliğe tehdit oluşturduğu savıyla tartışılmaktadır. 1990'larda FN kampanyalarının odağında, siyaset sınıfı eleştirisi ve göçmenlik temaları yer almıştır. FN, yaygın emniyetsizlik duygusunu, ulusal kimliğin tehdit altında olduğu iddiasıyla birleştirmiştir. FN kendisini, tehdit altındaki "ailenin", "ulusun" ve "yurdun" var olmaya devam etmesi, varlığını sürdürmesi için mücadele eden yegâne parti olarak sunmuştur. Ulusal Cephe (FN), her seçim döneminde, toplumda güvensizlik ve emniyetsizlik temasını, ulusal kimliğin tehdit altında olduğu iddiasıyla birleştirerek, Fransız toplumundan oy talep etmiştir. Ulusal Cephe'ye göre, içerideki yabancılar, liberal demokratik rejimden faydalanarak, ülkede koloniler kurmakta ve Fransız toplumunun refahını sömürmektedirler. Ulusal Cephe'nin siyasi elitleri, Fransa'nın eski sömürgelerinden ve az gelişmiş ülkelerden gelen göçmenleri "Fransa'yı sömürgeleştirme" ile suçlamaktadırlar. Bu görüşe göre, yoksul ülkelerden gelen göçmenler, gelişmiş ülkenin sosyal refah ve istihdam olanaklarından yararlanmakta ve ülkeye yük olmaktadır. FN sözcüleri, çoğunluğu eski sömürgelerden veya az gelişmiş ülkelerden gelen göçmen akımını "karşı sömürgeleştirme" olarak tanımlamışlardır (Ertan, 2007: 75).

FN, 1970'lerden beri siyasi teklifinin temeli olarak sunduğu Rönesans çağrısını, 1993'te yayımladığı bir siyasal belgeyle somutlaştırmıştır. Belge, “Kimlik; Refah; Kardeşlik; Güvenlik ve Egemenlik” başlıkları altında üç yüz maddelik bir acil tedbirler paketi içermektedir. Bu belgede, ulusal kimliğin korunması için, yurttaşlığın kan bağına dayandırılması, yabancıların geri gönderilmesi, aile kurumu desteklenerek ulusal topluluğun yeni nesillerle devamının sağlanması, eğitimde çok-kültürlülük propagandasına son verilerek ulusal kültür bilinci aşılması gibi tedbirler önerilmektedir. Ulusal Cephe'nin “Fransa, Fransızlarıdır” ya da “Önce Fransızlar” gibi ortaya koydukları sloganlar, rakipleri tarafından karmaşık sorunlara basit çözümler önermekle suçlansa da, yaygın bir seçmen desteği sağlamıştır. Üstelik kamuoyu yoklamaları, göçmenlerin geri gönderilmesini isteyenlerin FN oylarından çok daha fazla olduğunu; halkın çoğunluğunun ülkede haddinden fazla Mağripili olduğunu düşündüğünü gösteriyordu (Vural, 2005: 154-160).

Şubat 1995'te Kamerun asıllı Fransız vatandaşı İbrahim Ali'nin öldürülmesinden sonra Ulusal Cephe lideri Le Pen ırkçı terörün, Fransa'nın fazla mülteci bulundurmasından kaynaklandığını söylemiştir. Organize biçimi ne olursa olsun aşırı sağ terörün amacı mültecileri yıldırma ve ülkelere geri dönmelerini zorlamaktır. Görüldüğü gibi aşırı sağ partiler şiddet olaylarına ya katılmakta ya da dolaylı yönden yapılmasına öncülük etmektedir. İrkçı şiddetin düzeyi bazen dolaysız bir biçimde sosyo ekonomik faktörlere bağlanmaktadır. Bu görüşe göre aşırı sağ şiddet, ekonomik kriz koşullarında ülke kaynaklarını yabancılarla bölüşmek istemeyenlerin başvurduğu bir yoldur. İrkçı parti ve örgütler yabancılara karşı halkın nefretini arttırmak amacıyla kriz dönemlerinin olanaklarından yararlanmaktadırlar (Taş, 1999: 92-100).

Fransa'da aşırı sağın güçlü temsilcilerinden birisi olan FN, benimsediği İslam-göçmen karşıtı politikalar nedeniyle Fransa'da yaşayan göçmen-Müslüman gruplar için bir tehdit oluşturmaktadır. Jean-Marine Le Pen'in liderliğini yaptığı FN'da ırkçı ve İslam karşıtı eğilimler geçmişte olduğu gibi günümüzde de varlığını sürdürmektedir. Son dönemde Fransa'da yaşanan terör olaylarının sorumluluğunun tüm Müslümanlara mal edilmesi ve bunun toplumsal yaşamda da kabul görmesi Le Pen ve onun taraftarlarının argümanlarına haklılık kazandırmakta ve aşırı sağ

görüşlerin elini güçlendirmektedir. Fransız aşırı sağını temsil eden FN'a liderlik yapmış olan Jean-Marie Le Pen açıkça "Fransız olmak için bunu hak etmelisiniz" ifadesini her platformda kullanmıştır. Vatandaşlık konusunda ileri sürülen bu görüşe, merkez sağ partiler de katılmıştır. 1980'li ve 90'lı yıllarda Fransız vatandaşlığının otomatik olarak elde edilmesinin reddedilmesi hususunda aşırı sağ her zaman görüşlerini tavizsiz şekilde dillendirmiştir (Kaya, 2006).

Fransa'da İslam tehdidi olduğunu sürekli vurgulayan Marine Le Pen, sokaklarda namaz kılınmasının kabul edilemez olduğunu defalarca dile getirmiştir. 2010 yılının Aralık ayında bir Cuma günü, Paris'in on sekizinci bölgesinde bulunan Myrha sokağında namaz kılınmasını Alman işgaline benzeten Marine Le Pen, o dönemde bu konuda büyük bir polemik başlatmıştır. Yapılan siyasi itirazlar sonrasında 2011 yılında Paris'te sokakta namaz kılmak yasaklanmıştır. Avrupa Parlamentosu ve Fransız yasaları tarafından birçok kez ırkçılık yapma suçundan cezalandırılan Marine Le Pen, babasının izinden gitmiş ve ırkçı-göçmen karşıtı söylemlerini her platformda dile getirmiştir (Sağır, 2015: 1032). Müslümanların görünürlüklerinin artması, camilerin yetersizliğinden dolayı sokaklarda namaz kılan Müslümanların Fransa için birer tehdit olarak görülmesi, Fransa'da kültürel ırkçılığın var olduğunun en önemli kanıtlarından birtanesidir. Söylem bazında daima Müslümanları ve göçmenleri hedef tahtasına oturtan FN partisi, toplumsal veya siyasal alanda yaşanan her olayda bu tavrını sürdürmüş ve daima kendisini Fransa'nın ve Fransız kültürünün savunucusu olarak takdim etmiştir.

Ulusal Cephe partisinin liderliğini yapan Marine Le Pen, Avrupa Parlamentosu seçimleri öncesinde "Fransa artık Fransızlar tarafından, Fransızlar için yönetilmek istiyor" şeklinde bir ifade kullanmıştır. FN'ın aldığı %26'lık oy oranı, bu söylemin toplumda karşılık bulduğunu göstermektedir (Yardım, 2016: 335). 2015 yılı, Fransa'nın terör saldırılarına maruz kaldığı bir yıl olarak tarihe geçmiştir. Terör saldırılarının yoğun olarak yaşandığı 2015 yılında göçmen karşıtı ve İslamofobik söylemlerini arttıran Le Pen ve FN partisi, Aralık 2015'de yapılan yerel seçimlerde ve 2017 yılında yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde kısmen de olsa başarılı olmuştur.

Charlie Hebdo Saldırıları'nın gerçekleştiği günün ertesinde, Lyon kentinde aşırı sağcılar protesto amacıyla bir yürüyüş düzenlemişlerdir. Protesto yürüyüşünde, “Fransa'nın İslamlaşmasına karşıyız” yazan bir pankart dikkat çekmiştir. Charlie Hebdo Saldırıların ertesinde, aşırı sağcı görüşleriyle Fransa'da her zaman gündemde olan FN partisinin başkanı Le Pen, bu tarz terör saldırılarını gerçekleştirenlerin cezasız kalmamaları gerektiğini vurgulamış ve 2017 yılında gerçekleşecek olan Cumhurbaşkanlığı seçimlerini kazanması halinde idam cezasının uygulanması konusunda referandum yapacağını ifade etmiştir (ORIW, 2015: 4).

Aşırı sağ çizgide olan FN partisinin Pyrenees-Atlantiques bölgesel seçimlerindeki adayı Marie-Jose Dussaucy, Facebook sosyal medya sayfasında Arap ve Müslüman karşıtı bir paylaşım yapmıştır. Facebook'ta yayımlanan yazılı paylaşımında “Dedeleriniz sizler Alman olmayasınız diye savaştılar. Siz de Arap olmamak için savaşın” ifadesi yer almıştır. FN partisinin bölgesel yönetimi, sosyal medyada paylaşılan bu paylaşımın korsanlar tarafından yapıldığını iddia etmiş ve Dussaucy'yi bu paylaşımı silme konusunda ihtar etmiştir. Ancak ihtara rağmen paylaşımı silmeyen Dussaucy'nin adaylığı düşürülmüştür (ORIW, 2015: 4).

3.2.4. Ayrımcılıklar

İrkçi-ayrımcı söylem ve eylemler, hemen hemen her toplumda karşımıza çıkmaktadır. Toplumda çatışma riski, toplumsal denge durumlarına kıyasla toplumsal kriz anlarında daha yüksektir. Bu kriz anlarında, toplumda çoğunluğu bulunduran ve kendilerini “biz” olarak ifade eden grup, “biz” olarak ifade edilen grubun dışında tutulan “öteki” grubun üyelerini, krizin sorumlusu olarak belirlemektedir. Böylece krizin sözde sorumluları bulunmuş olur. Bu suçlama ile aslında “biz” olarak ifade edilen grup, krizin sorumlularını bulup, onları toplumsal yaşamda ırkçı-ayrımcı söylem ve eylemlere mahkûm ederek işin içinden ustalıkla sıyrılır. Bu süreç, öylesine tehlikelidir ki; dün ziyaretine gidilen komşuya, yaşanan gelişmeler sonucu, sırf “öteki” olarak inşa edilen grubun üyesi olması nedeniyle, ertesi gün olumsuz duygular beslemeye neden olabilmektedir (Girard, 2010: 99).

Çoğunlukla yabancılar ve toplumda ötekileştirilmiş gruplar, ırkçı, dışlayıcı ve ayrımcı hareketlere maruz kalmaktadırlar. Daima ırkçı hareketlerin hedefinde olan bu

insanlar, ırkçı ve milliyetçi söylemlerin siyasete malzeme olması nedeniyle hem kriz dönemlerinde hem de o toplumda yapılacak olan siyasal seçim dönemlerinde ülkenin içinde bulunduğu durumun baş sorumlusu ilan edilirler. Siyasal alanda partiler ve sivil toplum örgütleri aracılığıyla toplumun ötekileri üzerinde baskı kurulur. Bu tarz partiler ve STK'lar, genellikle toplumda yabancı olarak görülen gruplara karşı dışlayıcı bir dil kullanırlar. Ayrıca aşırı sağ kanadı temsil eden bu partiler ve STK'lar, sloganlarında ya da parti isimlerinde ötekilere karşı motivasyon sağlayıcı ifadeler kullanmaya özen gösterirler (Kedourie, 1971: 92-93).

İrkçilik eylemi ve söylemine maruz bırakılan kişi veya gruplar, genellikle toplumun düzenine uymayan, toplumsal ahengi bozan, potansiyel suçlu, terörist gibi sıfatlarla nitelendirilirler. Bu yüzden de ırkçı söylem ve eylemde bulunan kişi, öteki olarak inşa ettiği kurbanını basit bir ifadeyle kötü bir kimse olarak gördüğü için, ona verdiği/vereceği zararları kendisine tanınmış bir hak olarak görür. İrkçilik söylem ve eylemine maruz kalan insanların çoğu durumda o topluma/topluluğa yabancı insanlar oldukları görülmektedir. Başka bir yerden gelmiş olmak, yabancı olmak, farklı ten rengine sahip olmak, farklı bir dil konuşmak, kültürel veya o topluluğa ait olmayan yerel bir kıyafet giymiş olmak, ırkçı-ayırıcı hareketlerle karşı karşıya kalma konusunda kişi veya grupların kurban olarak seçilme olasılıklarını arttırmaktadır. Sahip olunan bazı özelliklerin, ırkçı söylem ve eylemlere maruz kalma konusunda belirleyici nedenler olarak karşımıza çıkması, ırkçı söylem ve eylemlere maruz kalan birey ya da grupların bir rastlantı sonucu kurban olarak seçilme olasılığından söz etme olanağını ortadan kaldırmaktadır. İrkçi eylemlere maruz bırakılan kişi veya grupların sahip oldukları özellikler (ten rengi, etnik köken, kültürel özellikler vs.) yetersiz olarak görülür ve o özelliklerin küçük düşürücü niteliklerine vurgu yapılarak eylemler meşrulaştırılmaya çalışılır. İrkçi eylem veya söylemi gerçekleştiren birey ya da grup böylelikle karşı tarafın sahip olduğu birtakım özellikleri haksız bir biçimde onun suçluluk göstergeleri olarak değerlendirmektedir (Girard, 2010: 60-61).

2004 yılında Paris Üniversitesi, Fransa'da işe kabul şartlarında göçmenlik olgusunun etkili olup/olmadığını ortaya çıkarmak için bir çalışma yapmıştır (EUMC, 2006). Paris Üniversitesi, bir satış elemanı pozisyonu için ilana çıkan 258 iş ilanına, bir dizi etnik ve kültürel gruba üye olduğu özgeçmişinde belli olan fason özgeçmişler

göndermiştir. Araştırmanın sonucuna göre Kuzey Afrikalı bir kişinin, iş başvurularından olumlu yanıt alma şansının beş kat daha az olduğu görülmüştür. Fransa'da Arapça çağrışimli bir isme sahip olan bireyler ve başörtülü kadınlar da iş başvurularında ırkçılığa ve ayrımcılığa maruz kalmaktadırlar. Özgeçmişi ne kadar güçlü olursa olsun, işverenler, başörtüsü veya ismi nedeniyle bu kişilere daha az geri dönüş yapmaktadırlar. Fransa'da siyahi Müslüman kadınların, yapılan araştırmalarda işe giriş konusunda en dezavantajlı grubu oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır. İşte bu araştırmada elde edilen sonuçlar, çalışmada tam olarak ifade etmek istediğimiz noktaya işaret etmekte ve tezimizi güçlendirmektedir.

İrkçı saldırılar sadece camilere, duvarlara, evlere yazılar yazılması ve saldırılmasıyla sınırlı kalmamıştır. Duvarlarda görülen ürkütücü yazılar Fransa'da bulunan Müslümanları dışlamakla birlikte, aynı zamanda bu tür davranışlarda bulunan yerli halkın olumsuz ön yargılarının kalıcı olmasına, saldırganlık duygularının ortaya çıkmasına ve oluşmasına neden olmaktadır (Doyuran, 1990: 59). İrkçı tutum ve davranışlar işe alım sürecinden, üniversitedeki derslere hatta yeşil sahalara kadar tüm toplumsal alanlarda ortaya çıkmaktadır. Aşırı sağ görüşe sahip olan partiler veya gruplar, Avrupa ülkelerindeki futbol takımlarının arasına girerek yabancı düşmanı şiddeti organize etmektedirler. Holiganlar arasına ırkçı duyguları yayan aşırı sağcılar, başka ulustan oyunculara saldırmak için ortamı iyi kullanmaktadırlar (Taş, 1999: 80).

Fransa'da Müslümanlar en çok eğitim, barınma, iş bulma alanlarında ayrımcılıkla karşılaşmaktadırlar. 2015 yılında Fransa'da gerçekleşen terör saldırıları, sosyal yaşamda sıradanlaşmaya yüz tutan ayrımcı eylemlerin yaygınlaşmasında en önemli faktörlerden birisi olmuştur. Bu başlık altında Fransa'da Charlie Hebdo Saldırıları öncesi ve sonrası, Fransa'da yaşanan ayrımcı eylem ve söylemler mercek altına alınmıştır. 2015 yılında gerçekleşen ve başta Fransa'yı ve tüm dünyayı sarsan terör eylemleri, Fransa'da öteki olarak inşa edilen gruplara yapılan ayrımcı-ırkçı eylem ve söylemlerin meşrulaşmasına neden olmaktadır.

Charlie Hebdo Saldırılarından sonra, eğitim alanında, konut kiralama, iş başvurularında ayrımcı davranışlarda belirgin bir artış gözlenmiştir. Bunun en güncel örneklerinden birisi konut kiralama alanında yaşanmıştır. 2016 yılında, Fransa'nın

başkenti olan Paris yakınlarında bir emlakçıda, kiralanan konutun kiracısının Fransız olması gerektiğini, evin siyahi birisine kiralanamayacağı ibaresi yer almıştır. Emlak ilanının sosyal medyada paylaşılması üzerine, birçok sosyal medya kullanıcısı bu ilanın ırkçı ve ayrımcı olduğuna dair paylaşımlar yapmıştır. Konut kiralamada yaşanan bu ayrımcı eylem, Fransa için yeni değildir. 2014 yılında yine Paris'in banliyösü olan Nanterre'de, bir emlak şirketi ten renginden dolayı Fildişi Sahilleri kökenli bir vatandaşa ev kiralamayı reddetmiş ve açılan dava sonrasında tazminat cezası ödemeye mahkûm edilmiştir (Anadolu Ajansı, 27 Aralık 2016).

Fransa'da yaşanan Charlie Hebdo Saldırıları, zaten siyasiler ve medya aracılığıyla daima gündemde tutulan Fransa'nın ötekilerinin, yeniden ve daha güçlü şekilde gündeme gelmesine neden olmuştur. Yapılan terör saldırısını gerçekleştirenlerin Müslüman olmaları ve bunu İslam adına yaptıkları söyleminin, Fransız ulusal basınında yer alması sonucu, ülkede çok sayıda masum insan, haksız yere hedef haline getirilmiştir. Zaten daha önceki süreçte, Fransa'nın sahip olduğu dinamikler nedeniyle, iş-konut bulmada, özgürce eğitim almada sorunlar yaşayan Müslümanlar, gerçekleştirilen bu terör saldırıları sonrasında, olağan şüpheli konumuna gelmişlerdir.

Fransa'daki ırkçı söylemleri ve kültürel ırkçılık temelinde ve demokrasi ve düşünce özgürlüğü bağlamında ele alıp çözmek biraz zor ve sorunlu gibi gözükmektedir. Çünkü demokrasi, Avrupa'nın temel değeri olarak kökü derin bir yapısallık içerir. Olsa olsa yabancı düşmanlığı, bu yapısallık içinde bir malzeme olarak kalma noktasında da değerlendirilmeye açık bir durum içermekte gibidir.

3.2.5. Irkçı Saldırıları

Bir birey veya gruba yönelik gerçekleştirilen söylemsel veya fiziksel bir saldırının kaynağı; tensel, kültürel veya etnik köken farklılıklarına odaklı olarak gerçekleşmişse, bu saldırılar ırkçı saldırı kategorisinde değerlendirilmektedir.

Fransa'da Charlie Hebdo Saldırılarının gerçekleşmesini fırsat bilen aşırı sağ görüşe sahip bazı gruplar, ülkedeki yabancılara ve Müslümanlara karşı her türlü ırkçı söylem ve eylemde bulunmayı kendilerine görev edinmişlerdir. Bunun bir örneği de futbol sahasında olmuştur. 2015 yılında Fransa'nın Metz takımına transfer olan Sezer

Özmen isimli futbolcu, 2015 yılının Kasım ayında gerçekleşen Paris Saldırılarıyla birlikte hem takım arkadaşlarından hem de tribünlerden ırkçı tepkiler aldığını ifade etmiştir. Paris'te yaşanan terör saldırılarına kadar her şeyin çok güzel olduğunu belirten futbolcu 2016 yılının Ocak ayında tekrar Türkiye'ye dönmüştür. Saldırlardan sonra hem takım arkadaşlarından hem sosyal medyadan hem de kendi takımının taraftarlarından tepki aldığını ve bu anormal tepkiler karşısında Fransa'da futbol hayatına devam etmeme kararı aldığını ifade etmiştir (Ensonhaber, 22 Ocak 2016).

Herhangi bir saldırıda hedeflenen kişi eğer etnik kimliği, dini inançları, milliyeti ve kültürü dikkate alınarak seçilmişse bu eylem ırkçı şiddet kategorisine girer. ırkçı saldırı özünde kişiye değil, kişinin bağlı bulunduğu topluluğa ve bu topluluğa ait binalara ve mallara yönelik gerçekleşir. Aşırı sağ, gerçekleştirilen tüm ırkçı saldırılardan sorumludur; çünkü aşırı sağ görüşlere sahip olan siyasi liderler, ırkçı söylem ve eylemleri teşvik etmektedirler. Avrupa'nın genelinde 1980'lerden itibaren Yahudilere, Çingenele ve Müslümanlara karşı ırkçı saldırılar aralıksız sürdürülmüştür. ırkçı saldırıların tanımındaki farklılıklar, doğal olarak bu saldırıları sınıflamayı da etkilemektedir. Genel olarak Avrupa basını saldırıları, "Yahudilere karşı ırkçı saldırılar", "göçmenlere yönelik saldırılar", "aşırı sağın gerçekleştirdiği ırkçı saldırılar" şeklinde birkaç kategoride sınıflandırmaktadır. Bu ayrıntılı adlandırmalar, saldırıları gerçekleştirenleri ve saldırıya maruz kalanları belirlemek amacıyla yapılmaktadır. Ancak yapılan bu sınıflandırmalar nedeniyle, gerçekleştirilen ırkçı saldırılar, gündemde sıradan olaylar gibi yer almaya başlamaktadır. Hatta bazı gazeteciler ve polis merkezleri, ırkçı söylem ve eylemlerin birçoğunu "normal saldırı" olarak değerlendirmektedir. Bu da meydana gelen saldırıların içerikleri ve istatistiklerinin tutulmasının önünde engel oluşturmaktadır (Taş, 1999: 90-91).

Erişkin yaşamda da bireyler sosyal tehdit içeren durumlarda güvenli üs olarak, belirsizlik içermeyen, güvenli ve bilinen inançlarına ve düşüncelerine sarılmaktadırlar. Güvensizlik halinde bireyler, başkalarının düşüncelerini anlamak için özel gayret göstermezler ve güvenli ve bildikleri bir yerde kalmayı tercih etmektedirler (İlhan ve Çevik, 2013: 57). Güvenlik konusu, hem bireyler hem de toplumlar açısından düşünüldüğünde kolayca geçirilecek bir konu değildir. Bireyler her şeyden önce yaşadıkları toplumda kendilerini güvende hissetmek istemektedirler (Meriç ve Yazar:

2015: 23). Terör saldırılarının toplumsal boyutu oldukça önemlidir. Saldırı öncesinde evinde, anayurdunda gündelik hayatını sürdüren Fransızlar, saldırılar gerçekleşince büyük bir panik yaşamışlardır. Böylelikle terör eylemleri, esas amacına ulaşmakta ve toplumsal yaşamda paniğe ve korkuya kapılan halkın bir bölümü, toplumdaki ötekilere ayrımcı-ırkçı söylem ve eylemlerde bulunmayı meşru sayabilmektedir (Sağır, 2015: 1025).

Şiddeti uygulayanın karşısında, bu şiddete konu olan, şiddete maruz kalan, şiddet eyleminin nesnesi haline gelen ötekiler fikri yaşadığımız çağda ortaya çıkmış yeni bir düşünce değildir. Kriz anlarında ve sonrasında, şiddetin ötekilere yönlendirilmesi, ötekinin şiddet eyleminin nesnesi olma durumu ilkel toplumlarda da var olan bir durumdur (Yanikkaya, 2009: 20). Fransa'da yaşanan terör saldırılarının faturası, medyanın ve bazı siyasi elitlerin de aracılığıyla göçmenlere kesilmektedir. Charlie Hebdo Dergisi'nin ofisine yapılan saldırıyı gerçekleştiren iki kardeşin Cezayir asıllı olmaları ve Müslüman kimliğe sahip olmaları, irrasyonel şekilde genellenmekte ve bütün Müslümanlara önyargıyla yaklaşılmasına neden olmaktadır.

Charlie Hebdo Saldırıları sonrasında, toplumsal alanda bazen bireysel bazen de grup olarak öfke nöbetleri yaşanmış ve kişi ve kurumlar, saldırıların hedefi olmuştur. 7 Ocak 2015 tarihinde Paris'te Charlie Hebdo dergisinin ofisine yapılan saldırı ve sonrasında Hyper Casher mağazasında yaşanan rehine krizinden sonraki süreçte ORIW Derneği bir araştırma yapmıştır (ORIW, 2015). Raporda, Charlie Hebdo saldırılarından sonra Fransa'da çok sayıda Müslüman karşıtı ve ırkçı faaliyetlerin yaşandığına dikkat çekilmiştir. ORIW derneğinin hazırladığı 2015-Fransa İslamofobi Raporu, Charlie Hebdo saldırıları sonrasında, Fransız toplumunda, Müslümanların hepsinin terörist gibi algılanma tehlikesinin ve Müslümanlara karşı kontrolsüz ırkçı ve milliyetçi duyguların ortaya çıkma olasılığının oldukça yüksek olduğunu vurgulamıştır.

ORIW (ORIW, 2015) raporuna göre, Charlie Hebdo Saldırılarının gerçekleştiği 7 Ocak 2015 tarihinden 12 Ocak 2015 tarihine kadar, yani saldırıların gerçekleşmesinden sonraki ilk haftalık süreçte, Fransa'da 54 ırkçı saldırı gerçekleşmiştir. 19 Ocak 2015 tarihinde, resmi kayıtlar incelendiğinde bu sayının

116'ya ulaştığı gözlemlenmiştir. Bir hafta içinde saldırı sayısının iki katına çıkmış olması, oldukça dikkat çekicidir. Gerçekleşen bu ırkçı saldırılarda, genelde hedef kitlesi insanlar olmuştur, ancak birçok cami ve özel mülke de saldırılar yapılmıştır.

Charlie Hebdo Saldırılarının gerçekleştiği günden hemen sonra başta Paris olmak üzere Fransa'nın birçok kentinde Camilere saldırılar düzenlenmiştir. Cami yakınlarında el bombaları patlamış, cami duvarlarına kurşun sıkılmış ve ırkçı söylemler yazılmış, semboller çizilmiştir.

8 Ocak 2015 tarihinde, yani Charlie Hebdo Saldırılarının gerçekleştiği günün hemen ertesinde Fransa'nın Villefrance Sur Saone bölgesinde El Houda Cami yakınlarında bir patlama meydana gelmiştir. Yine aynı gün, Fransa'nın Le Mans şehrinde Sablons Cami'nin avlusuna üç adet el bombası atılmıştır. 8 Ocak günü meydana gelen diğer olay ise, Poitiers şehrinde yaşanmıştır. 38 yaşında Poitiers şehrinde ikamet eden bir Fransız vatandaşı, cami duvarlarına ırkçı yazılar yazmış ve polis sorgusunda Paris'teki olaylardan etkilendiğini belirterek kendisini savunmuştur. 9 Ocak 2015 tarihinde Fransa'nın Saint- Juery ve Vendome bölgelerinde yine camilere saldırılar düzenlemiştir. 10 Ocak'ta Yukarı Korsika'da bulunan Ghisonaccia köyünde mescidin önünde bir yaban domuzu leşi bulunmuştur. Yine aynı gün Müslüman Konseyi binasının duvarına "Araplar dışarı" anlamına gelen "Arabi fora" yazılmış ve gamalı haç çizilmiştir. 13 Ocak günü Givors şehrinin camisinin duvarına "İslam Avrupa'dan dışarı" yazısı yazılmıştır. 14 Ocak tarihinde ise, Fransa'nın Saint-Etienne şehrinde bulunan İslam Birliği derneğine bir tehdit mektubu gönderilmiştir. Mektupta, "Araplar dışarı, Fransa artık sizlere tahammül etmiyor. Tanrı sizi cezalandıracak." ifadeleri yer almıştır. Charlie Hebdo saldırılarının gerçekleştiği günün hemen sonrasında yaşanan bu öfke patlaması sadece camilere ve İslam ile ilgili kurumlara ve özel mülklere yapılan saldırılar ile sınırlı kalmamıştır. 14 Ocak tarihinde Beaucet bölgesinde 47 yaşında Fas asıllı bir Fransız vatandaşı, komşusu tarafından bıçaklanarak öldürülmüştür. Cinayet sonrasında, polisin görgü tanıklarını dinleyerek oluşturduğu tutanağa göre, katil, komşusunu öldürmeden önce birkaç defa yüksek sesle "Senin Tanrın benim, İslam benim!" şeklinde nida atmıştır. 20 Ocak tarihinde, bu defa başörtülü bir kadın, saldırıda hedef olmuştur. Lillebonne'da yaşayan ve işinden

evine dönmekte olan başörtülü bir kadın, dini inancı sebebiyle fiili ve sözlü olarak saldırıya uğramıştır (ORIW, 2015: 2-3).

28 Ocak 2015 tarihinde, Fransa hükümeti tarafından Fransa’da radikalleşmeye ve aşırı faaliyetlere karşı “Cihadizme hayır” platformu kurulmuştur. Ayrıca sosyal medyada “StopDjihadisme” hashtagiyle sosyal medya sayfası açılmıştır. Bu sosyal medya sayfasında yapılan paylaşımlar, Müslüman ve terörist kelimeleri üzerinde kavram kargaşasına neden olmuş ve sayfa Müslümanları damgalamaya yönelik faaliyetleriyle dikkat çekmiştir. Phillippe Tesson adlı bir gazeteci, Jean-Marc Morandini’nin Europe 1 kanalında sunduğu “Büyük Canlı Gündem” programında özel dini okullar hakkında birkaç defa kin ve nefret içeren şiddetli İslamofobik söylemler kullanmıştır. Tesson, Müslümanların Devlet-Kilise ayırımına dayanan laiklik ilkesini eğitim alanında çiğnediklerini ve Müslümanların laiklik ilkesini işgal ettiğini ifade etmiştir. Konuşmasının devamında Fransa’ya tüm pislikleri Müslümanların getirdiğini söyleyen Tesson, daha sonraki süreçte ırkçı nefrete tahrik suçundan dolayı Ceza Mahkemesi karşısına çıkmıştır (ORIW, 2015: 4).

Paris’te yaşanan Charlie Hebdo olaylarından bir hafta sonra, 15 Ocak 2015 tarihinde, Fransa’nın Mulhouse şehrinde, bir okulda orta 3. Sınıf öğretmeni, öğrencilerine zorla Hz. Muhammed (s.a.v.) karikatürü göstermiş ve 4 ay okuldan uzaklaştırma cezası almıştır. Strasbourg Akademisi rektörünün beyanına göre, öğretmenin Hz. Muhammed (s.a.v.)’in karikatürlerini öğrencilerine gösterdiği sırada bir öğrenci “bu beni rahatsız ediyor, bu karikatürleri derste görmek istemiyorum” şeklinde bir çıkış yapınca, öğretmen, “kendi dersimin şefiyim, burada hoca benim, dilersem, kalaşnikofunu çıkarabilirsin” şeklinde aykırı bir karşılık vermiştir. 16 Ocak 2015 günü Paris İstinaf Mahkemesi Barolar Meslek Okulunda avukatlık ve öğretmenlik yapan Gregoire Lafarge, başörtülü bir öğrenciden başını açmasını istemiş ve öğrenci başörtüsünü çıkarmayı reddettiği için, bu öğrenciyi bahane ederek o an sınıfta ders yapmamıştır. Lafarge, okulu Cumhuriyet yasalarını ve laiklik ilkesini çiğnemekle suçlamıştır. Olaylar sonrasında okul müdürü başörtülü öğrenciden özür dilemiştir. Olayın mağduru olan genç bayan, kişisel Facebook sayfasında, okulda bulunma hakkına sahip olduğunu ve buna herkesin saygı duyması gerektiğini belirtmiştir. Le Figaro gazetesinin haberine göre Gregoire Lafarge’ın artık bu okulda

ders vermeyeceği açıklanmıştır. 20 Ocak 2015 tarihinde Morandais Başpapazı “Europe 1” isimli televizyon kanalında göçmenlerin tavşanlar gibi çiftleştğini ifade ederek önyargılı ve ırkçı skandal bir söylemde bulunmuştur. 28 Ocak’ta meydana gelen ırkçı olaylardan birisi de 8 yaşındaki bir çocuğun iki saatlik bir sorguya alınmasıyla sonuçlanmıştır. Üçüncü sınıf öğrencisi olan Ahmed, okul müdürü tarafından terörizmi savunma suçundan dolayı polise şikayet edilmiştir. Charlie Hebdo dergisinin ofisine yapılan saldırı sonrasında “Hepimiz Charliyiz” sloganlarının popüler olduğu dönemde, Ahmed, okulda, “Charlie olmadığını” ifade etmiştir. Okul müdürü tarafından terörü desteklemekle suçlanan Ahmed’in, sorgusu sırasında, terör ve terörizmin ne olduğunu bilmediği yetkililer tarafından saptanmıştır (ORIW, 2015: 5-6).

Terör saldırıları, zamanla toplumsal yaşamda bir yarılmaya yol açar ve gündelik yaşamı sekteye uğratar. Terör saldırıları gerçekleştiğinde, toplumsal sözleşme parçalanır ve toplumda kutuplaşma hâkim olur. Charlie Hebdo dergisine yapılan saldırı ve bu saldırıyla bağlantılı olarak gerçekleştirilen rehine krizi olayı, olayın gerçekleştiği Fransa başta olmak üzere tüm Avrupa’da kültürel ırkçılığı daha da derinleştirmiştir. İslam ve terör arasında bir özdeşlik kurulmasına yönelik çabalar, gerçekleşen terör saldırılarıyla kemikleşmiş ve İslam dininin, Avrupa’daki imajını zedelemiştir. Charlie Hebdo Saldırıları sonrasında Fransa’da yaşayan Müslümanlar, gündelik hayatta ırkçı-ayrımcı söylem ve eylemlerle karşılaşmışlardır (Sağır, 2015: 1025).

Toplumda kutuplaşma artınca kamusal alana ait problemler anında gündelik hayata da sıçrayabilir. Charlie Hebdo Saldırıları ve daha sonra Fransa’da gerçekleştirilen terör saldırıları sonrası Fransız toplumunda kutuplaşma artmıştır. Böylece, gündelik hayatta yeni problemler ortaya çıkmaktadır. Fransa’nın Toulouse kentinde gerçekleşen bir olay, kamusal alanda problem oluşturan bir ihtilafın bir anda gündelik hayatta bir sorun olarak ortaya çıkmasına neden olmuştur. 2015 yılının Mart ayında Toulouse kentinde, 8 aylık hamile bir kadın, başörtüsünden dolayı ırkçı saldırıya uğramıştır. Hamile kadına saldıran saldırgan, “bunu bizim ülkemizde takamazsın” diye bağırıdıktan sonra, kadının başörtüsünü çıkarıp, kadını yere fırlatmıştır. Saldırıya uğrayan kadının ifadesini alan polis, saldırının ırkçı ve

İslamofobik bir saldırı olduğunu polis tutanağında belirtmiştir. Görüldüğü gibi devlet okullarında, yani kamusal alanda, laiklik ilkesi gereği, başörtüsüne karşı alman tavır, toplumun da kutuplaşmasıyla bir anda gündelik hayatın içerisinde kendisine yer bulmaktadır (Sağır, 2015: 1035).

Fransa'da 2015'in ilk yarısında Müslümanlara yönelik fiziksel saldırılar %500, sözlü tacizler ise %100, camilere yapılan saldırılar ise %400 oranında artmıştır. Avrupa'da en büyük Müslüman nüfusun yaşadığı ülkelerden birisi olan Fransa'da, Charlie Hebdo saldırılarından sonra başörtülü kadınlar, giyimleri nedeniyle saldırıya uğramaktadırlar.

Charlie Hebdo Saldırıları ve 13 Kasım'da DEAŞ/DAEŞ'in gerçekleştirdiği saldırılar sonrasında bazı haber kaynaklarının verdiği bilgi ve yorumlara göre (Al Jazeera Türk, 14 Mayıs 2015) Fransa'da Müslümanlara yönelik ırkçı ve İslamofobik saldırılarda olağanüstü artış yaşanmıştır. Fransa İslamofobi ile Mücadele Kolektifi Uluslararası İlişkiler başkanı Yasser Louati, Charlie Hebdo saldırılarından sonra Fransa'da İslamofobinin arttığını ve Charlie Hebdo saldırılarının Müslümanlara karşı bir savaş ilanına neden olduğunu belirtmiştir. Charlie Hebdo dergisinin çalışma tarzının azınlığı ezmek üzerine kurulu olduğunu ifade eden Yasser Louati, derginin geçmişte de İslamofobik karikatürlerle gündeme geldiğini belirtmiştir. Fransa'nın İslamofobik ve ırkçılık konularında bir laboratuvara benzeten Louati, ırkçı ayrımcı uygulamaların ilk örneklerinin daima Fransa'da yaşandığını ifade etmiştir. Yasser Louati, Fransa'da yaşanan ayrımcı, ırkçı ve İslamofobik tüm davranışların ve uygulamaların kaynağı olarak Fransız hükümetlerini görmektedir.

3.2.6. Terörizm ve Suçluluk Duygusu

Terör ve terörizm kavramları, toplumdan topluma, hükümetten hükümete ve yazardan yazara farklı anlamlarda tanımlanmaktadır. Fakat bu durum, terör kavramının, kişiye, şarta ya da bölgeye göre değişen bir olgu olduğu anlamına gelmemektedir. Burada belirtmek istenen, sadece terör kavramının sınırlarının çizilmesinin zor olması, evrensel ve herkes tarafından kabul edilen bir tanımlamaya henüz ulaşılamamış olmasıdır. Etimolojik olarak terör kelimesinin, Latince anlamı korkutmak, ürkütmek ya da korkudan titremek, korkunç, yıldırma ve dehşete kaptırma,

sindirme, korkutma gibi kelimelerden çıkan “terrere” kelimesinden gelmektedir (Zenginoğlu, 2016: 159). Temel olarak terör kelimesinin zihinlerimizdeki en önemli ve ilk karşılığı korkudur.

Terörizm, meydana gelen hasar ve insan kaybından daha çok, oluşturduğu psikolojik etki ve politik sonuçlarla ölçülmektedir. Nitekim terör, 11 Eylül’de gerçekleşen İkiz Kule saldırısı ile dikkatleri çekmeyi başarmış, korku ve dehşet ortamını oluşturmuştur. Terörist faaliyetler, terör eylemlerinin acımasız ve insafsız olmasından dolayı insanlarda toplu bir korku ve endişenin uyanmasına neden olur.

Terör, hangi zaman diliminde, hangi mekânda kendini gösterirse göstere her zaman korkuyu hissettirmiş ve acıyı tattırmıştır. Ancak, son çeyrek yüzyılda terörün boyutu daha da korkutucu hale gelmiştir. Küreselleşen dünya ve gelişen teknoloji, teröre korkunç bir boyut kazandırmıştır. Küreselleşen dünyada terör de küreselleşmiştir. Hiçbir devlete, topluma ya da dine bütünüyle ait olmayan terör, artık dünyanın ortak sorunu haline gelmiştir. 11 Eylül 2001 tarihinde ABD’ye yapılan saldırı ile terör kavramına yüklenen anlamlarda büyük değişiklikler olmuştur. Terörün küreselleşmesindeki en büyük etkenlerin başında medya gelmektedir. Dünyanın neresinde olursa olsun, meydana gelen bir terör olayı medya aracılığıyla bütün dünyaya duyurulmaktadır. Terör, medya vasıtasıyla yerini küresel korkuya bırakmıştır.

Dünyanın küreselleşmesi ve medyanın gelişmesiyle birlikte terörist saldırılar daha çok ses getiren, şov niteliği taşıyan eylemlere dönüşmüştür. 11 Eylül 2001 tarihinde ABD’ye karşı yapılan saldırı terör tarihindeki en büyük eylem olarak yerini almıştır. 11 Eylül 2001 tarihine kadar gerçekleşen terör eylemleri, bir ülkeyi ya da bir coğrafi bölgeyi etkilemekteydi. Ancak ABD’ne yapılan terör saldırısından sonra terörle ilgili tüm kavramlar ve teröre yaklaşımlar değişmiştir. 11 Eylül 2001’de gerçekleşen terör saldırılarından sonra yaşanan değişim hem tüm insanlığı hem de tüm devletleri etkilemiştir. 11 Eylül’de gerçekleşen terör eyleminin tüm dünyada yankı bulmasının önemli nedenlerinden birisi de medyadır.

11 Eylül’le başlayan küresel terör süreci, dünyanın birçok noktasında yapılan kanlı eylemlerle kendisini göstermiştir. Küresel terörün hedefinde bütün insanlık yer

almaktadır. 11 Eylül sonrasında Avrupa’da 2004 yılında Madrid’in, 2005 yılında ise Londra’nın teröristler tarafından hedef alındığını hatırlamak gerekmektedir. Bu saldırıları radikal örgütlerin üstlenmesi, Avrupa’da doğru çözümlenememiştir. Müslümanlar, gerçekleştirilen terör saldırılarının sorumlusu olarak görülmüş ve bütün Müslümanların terörist olduğu algısı medya kanalıyla oluşturulmaya çalışılmıştır.

Fransa’da kültürel ırkçılığın ortaya çıkmasının sebeplerinden birisi de gerçekleşen terör saldırıdır. Yapılan terör saldırılarının ardından uzun süredir gündemde olan İslamofobi tartışmaları tekrar alevlenmiştir. Fransa’da ve Avrupa’da yaşayan Müslüman gruplar, bu İslamofobi tartışmalarından oldukça rahatsız olmuş ve kendilerini tedirgin hissetmişlerdir. İslam adına terör saldırısı düzenleyen taşeron örgütler, gerçekleştirdikleri saldırılarla toplumsal yaşamda yerli-yabancı ayrımı yapmadan herkesi hedef almaktadırlar. Ancak olaylar sonrası siyasilerin ve medyanın tutumu, oldukça önemlidir. Burada atılacak yanlış bir adım veya söylenecek yanlış bir söz, kitlelerin nefretle hareket etmesine neden olabilmektedir (Sağır, 2015: 1024).

Siyasi elitlerin ve medya organlarının yönlendirmesi sonucu, Fransa’da özellikle Müslüman gruplara yönelik olumsuz tutumlar kalıcı hale gelmiştir. Özellikle son dönemlerde, en etkili kamuoyu oluşturma araçlarından birisi olan sosyal medya aracılığıyla, Fransız toplumunda Müslüman gruplara ve öteki kültürlere ait olduğu iddia edilen kesimlere karşı baskı ortamı oluşturulmaya çalışılmaktadır. Özellikle Charlie Hebdo ve sonrasında gerçekleşen terör saldırılarının ardından twitter, facebook gibi sosyal mecra alanlarında, Fransa’da yaşayan Müslüman grupları hatta ve hatta dünyadaki tüm Müslümanları suçlu ilan eden, onları olayların tek sorumlusu olarak gösteren paylaşımlar yapılmıştır. Böylece, suçluluk psikolojisine itilen Müslümanlar, toplumsal alanda haklarını savunamamakta ve daima suçlanma, ayrımcılığa uğrama, ırkçı eylem ve söylemlerle yüzleşme korkusuyla yaşamına devam etmektedirler.

Son dönemde Fransa’da yaşanan dini-motifli terör eylemleri Fransa’da İslamofobik düşüncelerin artmasına neden olmuştur. Gerçekleşen terör saldırılarını, İslam’ın ve Müslümanların kendilerine karşı bir tehdit olduğu şeklindeki düşünce yapısına sahip gruplar, toplumsal yaşamda kültürel ırkçı söylem ve eylemlerin

gerçekleşmesine katkıda bulunmaktadır. Çağımızda terörizmin yerelden küresel boyuta evrilmesi, insanların zihinlerinde oluşan masum ve suçlu kavramlarını da genelleştirmeye başlamıştır. Öyle ki; artık bir yerde gerçekleşen terör olayını hangi ülkenin vatandaşı gerçekleştirmişse o ülke vatandaşları topluca teröristmiş gibi algı yaratılmaktadır. 11 Eylül yüzünden tüm Müslümanlar teröristmiş gibi, Charlie Hebdo saldırıları yüzünden de Fransa'da yaşayan tüm Cezayirli hatta bütün Müslümanlar saldırı yapabilir algısı oluşturulmuştur.

Sonuç olarak gerçekleşen her terör saldırısı sonrasında, Batılı ve İslami unsurlar arasındaki fark daha da belirginleşmiştir. Olumsuz düşünceler üzerine inşa edilen ilişkiler, neredeyse son yirmi yılda, bu iki unsur arasındaki farkın belirginleştirilmesine neden olan 11 Eylül 2001 Saldırılarından günümüze kadar olan süreçte, Batılı ve İslami unsurlar arasında radikal olarak birbirine karşıt iki anlatının üretilmesine neden olmuştur. 11 Eylül Saldırıları sonrasında artış gösteren İslamofobi ve kültürel ırkçılık, 11 Eylül Saldırılarından sonra devam eden terör olaylarına bağlı olarak Avrupa'da ve dünyada güncelliğini korumuştur. Tüm Avrupa'da ve Fransa'da gerçekleşen her terör saldırılarından sonra toplumda tüm Müslümanlar birer tehdit unsuru olarak görülmüş ve dışlanmışlardır.

3.2.7. Toplumsal Dışlanma

Toplumsal ya sosyal dışlanma terimi, literatürde ilk olarak 1970'li yıllarda Fransa'da kullanılmıştır. Toplumsal dışlanma, toplumsal olarak toplumun bütününün faydalanması gereken sosyal haklardan belirli grupların yararlanamamasını ifade eden bir kavramdır. Sosyal dışlanmanın görüldüğü toplumlarda, sosyal bütünleşmenin tam anlamıyla gerçekleşmediği çok rahatlıkla gözlenmektedir. Çoğunlukla buldukları toplumda savunmasız konumda olanlar ve sosyo-ekonomik yönden korunmaya muhtaç olan birey ve gruplar sosyal dışlanma ile yüzleşmektedirler (Sapançalı, 2005: 53).

Teknoloji ve iletişim alanlarında yaşanan gelişmelere bağlı olarak güvenlik alanında daha sıkı önlemlerin alınması, insan hakları konusunun gündeme gelmesini sağlamıştır. ABD ve Avrupa devletleri, 11 Eylül 2001 tarihinden sonra güvenlik alanında çok önemli ve radikal adımlar atmışlardır. Batı'da İslam'ın bir karşıtlık olarak

algılanışı yeni değildir, çalışmanın ilk bölümünde değinildiği gibi, bu algının kökleri geçmişe dayanmaktadır. Ancak 11 Eylül 2001 saldırıları ABD için bir milat kabul edilmiştir. Charlie Hebdo Saldırılarıyla başlayan ve belli aralıklarla Fransa'yı teslim alan terör saldırıları da Fransa için bir milat olmuştur. Kutsala saygı ve ifade özgürlüğü tartışmaları Fransa'da halen devam etmekte, ancak gerçekleştirilen saldırıların İslam'a ve Müslümanlara mal edilmesi nedeniyle çok sayıda insan toplumsal alanda ırkçı söylem ve eylemlere maruz kalmaktadır.

Avrupa'da Müslümanlarla şiddetin özdeşleştirilmesi kutsal üzerinden yapılan tartışmalarla ortaya çıkmaktadır. Avrupa ve Hristiyanlar tarafından İslam'a ve Müslümanlara yönelik yapılan bu kışkırtıcı tutumlar geçmiş yıllardan beri yapılmaktadır. Ortaçağ Hristiyan metinlerinde İslam'a hakaret edilmiş, Müslüman ibadetleri ile ilgili kaba ve çarpıtıcı karikatürler çizilmiştir. İslam dinine ve Hz. Muhammed (s.a.v.) peygambere yapılan saygısız hakaretler ve çizilen karikatürler, Avrupa'da ve dünyada yaşayan tüm Müslümanlar tarafından tepkiyle karşılanmaktadır. Medya aracılığıyla yaygınlaşan çirkin ve nefret içerikli karikatürler ve yazılar, durumdan kendine vazife çıkaran birtakım taşeron terör örgütleri tarafından şiddet uygulanarak cezalandırılmaktadır. Sonuçta, böylesi tasvip edilmeyen, İslam'ın temel ilkelerine uymayan şiddet eylemlerinin bedellerini yine Avrupa'da yaşayan Müslümanlar ödemek zorunda kalmaktadır. Şiddet eylemlerinin faturası, tüm Müslümanlara kesilmekte ve Müslümanlara potansiyel terörist gözüyle bakılmaktadır. Toplumsal alanda böyle bir dışlayıcı tutuma maruz kalan Müslümanların aslında masum oldukları konusunda yayın yapmayan Avrupa medyası, şiddet ve İslam'ın daha çok nasıl yan yana getirilebileceği üzerinde kafa yormaktadır.

Terör saldırıları sonrasında ırkçı-ayrımcı söylem ve eylemlerin gündelik hayatta ortaya çıkması şaşırılması gereken bir durum değildir. Çünkü terör saldırıları sonrasında, şaşkınlık, panik, korku ve öfke gibi karmaşık duyguları bir arada yaşayan yerli halk, medyada bu saldırıların İslam'a mal edilmesinden de etkilenerek, gündelik hayatta Müslümanlara karşı ırkçı tavırlar sergilemektedir. Terör saldırılarıyla birlikte, güven üzerine kurulu sosyal ağlar, köklerinden sarsılmakta ve yeniden tanımlanmaktadır. Bu aşamada güven, yerini korku, öfke ve şiddete bırakır, ötekilerle

iletişim ve etkileşim en alt düzeyde sürdürülmektedir. Bunun devamında komşu, hızlı bir şekilde düşman figürüne dönüşebilmektedir.

Hali hazırda El Kaide, Taliban, Daeş gibi radikal terör örgütleri sayesinde dünyada oluşturulmaya çalışılan İslam algısına Charlie Hebdo olayları sayesinde bir kat daha yaklaşmıştır. Olaydan sonra özellikle Fransa'nın iç siyasi dengelerini etkileme potansiyeline sahip olan Müslümanlar, yalıtılmış bir toplum gibi kendi içlerine kapalı yaşamaktadırlar. İslami dernekler ve kurumların aracılığıyla Müslümanlar kendilerini Fransa toplumundan ayırtırmayı bilinçli olarak seçmeye başlamışlardır. Bu nedenle buradaki Müslümanlar toplumsal adaptasyonun ve etkileşimin de dışında kalmaya başlamışlardır. Gerçekleştirilen terör saldırıları, Fransa'da ve Avrupa'da yaşayan Müslümanların üzerinde devlet otoritesinin kurulmasına neden olmaktadır. Terör saldırılarından sonra Fransa'da Müslümanlara ve göçmenlere yönelik ırkçı tutumlar daha önceki dönemlere göre farklılık göstermektedir. Daha önceki yıllarda göçmenlere ve Müslümanlara karşı sergilenen ırkçı-ayırıcı söylem ve eylemler marjinal kabul edilmekteydi. Ancak 2015 yılında ve sonrasında gerçekleştirilen terör eylemleri, Fransa'da ırkçı-ayırıcı tutumların geniş kitleler tarafından desteklenmesine neden olmuştur. Böylece göçmen karşıtı ve İslamofobik tutumlar zamanla meşruluk kazanmaya başlamıştır (Sağır, 2015: 1029-1033).

SONUÇ

İnsanlık tarihi, farklılıklara ve benzerliklere odaklanarak günümüze kadar gelmiştir. Farklılıkları öne çıkarma ve bunun üzerine düşünceler inşa etme amacı taşıyan ırkçılık, tarihsel süreçte varlığını sürdürmüştür. İlk olarak biyolojik farklılıklara odaklanan ırkçı düşünceler ve bu düşüncelere arka çıkan ırkçılar, siyah deri renginin beyazdan daha aşağıda olduğunu savunmuşlardır. Fiziksel özelliklere özellikle de deri rengine odaklanan biyolojik ırkçılık, zaman içinde bir dönüşüme uğramış ancak günümüzde bile tamamıyla yok olmamıştır.

İkinci Dünya Savaşı'nın yaşandığı dönemlerde biyolojik farklılıklara eklenen etnisite ve üstün ırk arayışı, ırkçılığın milliyetçilik ekseninde gelişmesine neden olmuştur. Artık yaşadığımız post-modern dünyada, ırkçılık yapmak ve ırkçı düşüncelere sahip olmak, dünyanın birçok yerinde hoş karşılanmamaktadır. Çünkü bilimsel bilgiyi temel alarak inşa edildiği ileri sürülen biyolojik ırkçılık fikri, yine bilimin ortaya çıkardığı gerçeklerle yerle bir edilmiştir. Böyle bir sürecin yaşandığı dönemde doğal olarak ırkçı düşüncelerin, söylemlerin ve eylemlerin giderek azalması ve zaman içerisinde yok olması beklenmiştir. Fakat süreç, böyle işlememiştir.

Biyolojik ve etnik üstünlük düşüncelerinin geçerliliğinin çürütülmesi, ırkçılara yeni bir alan açmıştır. Bu yeni alanda ırkçılar, kültüre çok özel bir önem atfetmişlerdir. Yeni ırkçı düşüncede, kültür ve kültürel değerler, her şeyin üzerinde tutulmuştur. Kültürel ırkçılığı savunanlar, homojenliğin topluma zarar verdiğini ve her milletin, kendi ülkesinde kendisini iyi hissedeceğini vurgulayarak üstü kapalı ırkçı düşüncelerini dile getirmişlerdir.

Kültürel ırkçılık içeren söylem ve eylemler, yaşadığımız dünyada hemen hemen her devlette her toplumda görülmektedir. Ancak birçok etnik, dini ve kültürel değerleri barındıran ve kendilerini çok-kültürlü devletler olarak tanımlayan ülkelerde bu risk, daha fazla olmuştur. Özellikle çok sayıda göçmene ev sahipliği yapan Avrupa ülkeleri için bu risk oldukça yüksek düzeyde görünmüştür. Çünkü kendi ülkelerinde normal şartlar altında yaşayan ülkenin yerli, sıradan vatandaş ve entellektüel insanların ciddi sayılabilecek oranda bir kısmı, dışardan gelen göçmenleri tehdit olarak algılamışlardır.

Göçmenleri, hem çalışma alanında kendilerine rakip olarak gören hem de ‘toplumsal düzeni bozan bozguncular’ olarak tanımlayan grupların ortaya çıkmasıyla toplumsal ahenk bozulmaya yüz tutmuştur. Bu toplumlarda, her türlü kriz anının sorumlusu olarak ilan edilen ötekiler ortaya çıkarılmış, bu ötekiler olarak algılanan insanlar, toplumsal alanda daima dışlama-ayrımcılık ve ırkçılıkla karşı karşıya kalmışlardır.

Fransa, Avrupa’da birçok etnik ve dini grubun yaşadığı ülkelerden birisi olarak her zaman dikkat çekici olmuştur. Özellikle II. Dünya Savaşı’ndan sonra ve daha sonraki süreçlerde, Batı’ya doğru olan göçlerle birlikte Afrika ve Ortadoğu bölgesinden gelen göçmenler, zamanla Fransa’ya yerleşmişler ve burada kalıcı hale gelmişlerdir. Fransa, yaklaşık olarak 5 milyon Müslüman’a ev sahipliği yapan bir Avrupa ülkesi olma konumu kazanmıştır.

Zaman içerisinde ikinci ve üçüncü kuşakların Fransa’da doğup büyümesi, onların aidiyet sorunlarını yaşamasına neden olmuştur. Laiklik anlayışı ve dini, sosyo-kültürel ve bazen de biyolojik farklılıklar, Fransa’da yaşayan bir kesimin dışlanmasında etkili olmuştur. Bu durum, Fransa’nın etnik, dinî, sosyo-kültürel çerçevede bir farklılık oluşturması nedeniyle kültürel ırkçılık noktasında bir ortam olması açısından anlamlı bir coğrafya olmasına hazır zemin olarak yorumlanmasını mümkün kılmıştır.

Fransa’da toplumun çeşitli etnik gruplardan oluşması, bu gruplar arasında mevcut olan sosyo-ekonomik ve kültürel farklılıklar, toplumsal kriz yaratan durumların önyargıların da etkisiyle ötekilere mal edilmesi nedeniyle yeni ırkçı hareketler, yani kültürel farklılıklara atıf yapan eylem ve söylemler yaygınlaşmıştır.

İrkçı suçların ve polislerin yaptıkları hataların çoğalması, Fransız vatandaşlığı hakkının sınırlandırılması ve Ulusal Cephe’nin yükselişi, Fransa’da kültürel ırkçılığın zeminini hazırlayan işaretlerden bazıları olarak öne çıkmıştır. Fransa’da ötekilerin ve ötekileştirmenin ortaya çıkmasının ana sebeplerinden birisi, Fransa’nın sömürgeci bir geçmişe sahip oluşudur. Özellikle Ortadoğu ülkelerinden ve Kuzey Afrika kıtasından gelen göçmenler, Fransa’nın öteki üyelerini oluşturmuşlardır. Bu göçmenler, dinleri, dilleri ve etnik kimliklerinden kaynaklanan farklılıklardan dolayı ırkçı ve ayrımcı

eylem ve söylemlere maruz kalmışlardır. Fransa’da Müslüman olsun ya da olmasın bütün göçmenlere yabancı ve öteki olarak bakılması, göçmenlerin, yerli vatandaşlara oranla, daha kötü barınma şartlarına sahip olmaları ve daima güvensizlikle karşı karşıya kalmaları gibi sonuçlar doğurmuştur.

Sosyal Kimlik Kuramı, Fransa’da Fransızlar ile Fransa’nın ötekileri arasındaki yaşanan gerilimi anlamada çok önemli bir kuramdır. Sosyal Kimlik Kuramı, iç grubu oluşturan “biz” ile dış grubu oluşturan “ötekiler” arasındaki toplumsal etkileşimin hangi evrelerden geçerek oluştuğunu açıklamaya çalışması açısından dikkat çekicidir.

Sosyal Kimlik Kuramı, ilk olarak sınıflandırma evresini öne çıkarmaktadır. Fransa’da bu evre, kendilerini, “Fransız” olarak tanımlayan ve “köklerinin, Fransız olduğunu, bu topraklara daha sonradan gelmediklerini hep burada olduklarını” savunan yerliler ile bu topraklara daha sonradan göç ile gelmiş göçmenler arasında gerçekleşmektedir.

Fransa’da kendilerine “yerliler” diyen grup, “biz kimliği”nin öğelerine sıkı sıkıya sarılmaktadırlar. Yerlilerin, yani Fransızlar’ın düşüncesine göre, ötekiler, yani köken olarak Fransız olmayanlar (Fransızlığı şaibeli olanlar veya bu hakkı daha sonradan veya halen kazanamamış olanlar), Fransız kültürüne uymamakta, hatta yaşam biçimleriyle Fransız kültürüne ait olan değerleri unutturmakla suçlanmışlardır.

Öteki kimliğine mahkûm edilenler, Fransa’da toplumsal alanda daima ırkçı ve dışlayıcı söylem ve eylemlere maruz kalmaktadırlar. Biz ve ötekiler arasında gerçekleştirilen sosyal sınıflandırma, iki grup arasında sosyal mesafelerin ortaya çıkmasına neden olduğu için Fransa’da da ortaya çıkarılan “biz ve “öteki”ler arasında bazı sosyal mesafeler oluşmasına zemin hazırlamıştır. Bu sosyal mesafeler sonucunda, iç-grup kayırmacılığı ve abartma etkisi ortaya çıkmış; bu etkiler de aslında soyut olan ayrımın, somut hale gelmesine katkıda bulunmuştur.

Günümüzde Fransa’da ırkçılığın yükselişinde yabancı algısı ile birlikte, hatta yabancı algısından da çok düşmanlık algısı, daha etkili olmaktadır ve olmuştur. Fransa’da ırkçılık, ayrımcılık, sosyal marjinalleşme, bütünleşmeye ve toplumsal birleşmeye yönelik ciddi tehditler oluşturmaktadır. Başta gençler olmak üzere pek çok Avrupalı Müslüman, sosyal ilerleme konusunda bazı engellerle karşılaşmaktadırlar.

Bu durum, gençler arasında, ümitsizlik ve sosyal dışlanma duygularına neden olmaktadır.

Fransa’da dini değerlere ve kutsal kişilere hakaret eden ve bunun hiciv olduğunu ifade eden Charlie Hebdo Dergisi, İslam’a, Hristiyanlık ve Yahudiliğe yönelik çok sayıda aşağılayıcı karikatürler yayınlamıştır. Charlie Hebdo Dergisi’nin mizah anlayışı olarak sunduğu, ancak temelde ötekileştirme ve öfkenin olduğu karikatürler, kültürel ırkçılık çerçevesinde bir tahrik unsuru ve örneği olarak hep dikkat çekici olmuştur.

Özgürlük noktasından hareket ettiğini ileri sürerek yayın yapan bir yayın aracı olarak Charlie Hebdo’nun, kendi özgürlük alanlarını alabildiğine sınırsızca, olabildiğine diğerlerinin özgürlük anlayış ve kutsallarına saldırı sayılabilecek çerçevede kullanma isteği, azmi, söylemi ve eylemi, yaşanan saldırı örneklerinde olduğu gibi tahrikin, gerekçe gösterilmek suretiyle olayların tetikleyici unsuru olarak başat rolde yer almasını sağlamış ve tahammülsüzlüğün gidebileceği en uç noktaya kadar gitmesine zemin hazırlamış sayılabilir.

Fransa’da, özellikle seçim dönemlerinde ve toplumsal kriz anlarının yaşandığı süreçlerde, siyasi partiler ve partilerin liderleri, sık sık göçmenleri ve Müslümanları hedef göstererek halkın güvenini kazanmaya çalışmışlardır ve çalışmaktadırlar. Müslüman göçmenlerin varlığı, Fransa’da daha görünür hale gelince, siyasi tartışmaların merkezine yerleştirilen “İslam tehdidi” söylemi dolayısıyla, tüm toplumsal ve siyasal meseleler, İslam dini çerçevesinde değerlendirilmiş ve şekillendirilmiştir.

Müslüman nüfusun yoğun olduğu Fransa’da, Müslümanlara yönelik olarak üretilen ve geliştirilen öteki algısı, Müslüman karşıtlığının ve nefret söyleminin bir yansıması olarak ortaya çıkmıştır. Medya, siyasi elitler ve entelektüel kesim tarafından Fransız toplumunda, önyargı ve kalıp yargılara dayalı bir Müslüman algısı oluşturulmuştur. Fransa’nın, “Hristiyan kimliğini ve kültürünü koruma” adı altında İslam dini ve değerleri dışlanmış ve ötekileştirilmiştir. Bu çerçevede Hristiyan kimliği ve kültürü, İslam tehlikesi söylemi üzerinden yeniden inşa edilmek istenmektedir.

2015 yılı, Fransa için tam anlamıyla bir kaos ve terör yılı olmuştur. Daha önce bu tarz saldırılarla hiç gündeme gelmeyen Fransa, 2015 yılı itibariyle terör saldırılarının hedefi olmuştur. Gerçekleştirilen her saldırı sonrasında, doğal olarak ulusal birlik ve beraberlik refleksi verilmiştir. Ancak hem medya organları hem de bu durumu fırsat bilerek popülizm yapan siyasi elitler, hedef şaşırtarak ülkelerinde yaşayan ve hatta çoğu Fransızca konuşan, Fransız kültürüne hâkim olan, ancak ismi veya görünüşü farklı olan Müslümanları hedef tahtasına koymuşlardır.

Charlie Hebdo Dergisinin ofisine yapılan saldırı ve buna bağlı olarak yaşanan rehine krizi ve Kasım 2015'te yaşanan eş zamanlı saldırılar sonrasında, Fransa'da ırkçılık söylem ve eylemlerinde artışlar olmuştur. Uluslararası raporların yayınladıkları sayılara ve medyada yer alan ırkçılık içerikli haberlere bakıldığında Fransa'da ırkçılık söylem ve eylemlerinde yaşanan bu artışın çok mühim ve dikkat çekici bir sonuç olduğu ifade edilebilir.

Fransız yetkililer, geçmişte sömürgeleştirdikleri Fas, Tunus, Cezayir gibi Müslüman ülkelerden Fransa'ya gelen göçmenlere uyguladıkları politikaları halen devam ettirmektedirler. Günümüzde Fransa, kendi ülkesinde bulunan Müslüman gruplara karşı tıpkı geçmişte olduğu gibi asimilasyonist bir politika uygulamakta olduğu gözlenmektedir.

Fransa'nın uygulamaya çalıştığı asimilasyon politikası, "Fransız vatandaşlığı" adı altında, göçmenlerin dil, din, etnik ve kültürel farklılıklarını göz önüne almamakta ve onları tek tipleştirmeye çalışmaktadır. Kısacası Fransa'nın uygulamaya koyduğu politika, "her yönüyle Fransızlaşmayı sağlama", "her yönüyle Fransızlaştırma" projesidir. Bu bir bakıma insanın, insan olarak kendi haliyle var olması ve varlığını sürdürmesi, kendi olarak kalması ve hayatına devam etmesi önünde bir engel olarak, insanı değiştirme, dönüştürme, başkalaştırma, kendine yabancılaştırma noktasında insan hakkı ile uyuşmayan bir durum olarak dikkat çekmektedir.

Fransa'nın benimsemiş olduğu laiklik anlayışına göre, İslam ve Müslümanlığın görünür olması, Fransa için sorun teşkil etmektedir. Fransa'da Müslüman kökenli pek çok kişinin, Fransız milli futbol takımında, sanat alanında, sinemada ve pek çok alanda başarılı ve önemli bir figür olmasına karşılık siyasal alanda Müslüman kökenli

grupların yeterli temsil sayısına ulaşamamış olması, bugün Fransa'nın en önemli sorunlarından birisidir.

Sömürgeleştirme, ekonomik, sosyo-kültürel, sosyo-psikolojik ve politik faktörler, Fransa'daki ırkçılığın oluşmasında ve kültürel ırkçılığa evrilmesinde, sonunda da her türlü ırkçı söylem ve eylemin geliştirilip uygulanmasında, en nihayetinde Charlie Hebdo Dergisi karikatürlerinin özgürlük sınırları dışına çıkması ve saldırıya maruz kalması, saldırının ve kaosun nedeni sayılması örneklerinde görüldüğü gibi bazen kontrol edilemez sonuçların ortaya çıkmasında en önemli etkenler olarak değerlendirilebilir.

Sonuç olarak, her türlü ırkçılıkla mücadelede, öncelikle toplumsal koşullar ele alınmalı, temel insan hak ve hukukuna riayet edilmeli, insan hak ve hukukunun saygınlığı ve korunmuşluğu temelinde etnosantrizim, yabancı düşmanlığı ve İslamofobiye pirim vermeden, toplum barışını ve insan refahını sağlayacak ve sürdürecektir düzeyde ve çerçevede sosyal politika üretmek ekonomik, politik, sosyo-kültürel koşullar dikkate alınmalıdır. Sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel ve sosyo-psikolojik gerçeklikler, reel-politik çerçevede yürütülmeli ütopyik, hegemonik ve ideolojik akıl almazlıklara imkan tanınmaması, insan, insan hakkı, insanlık, toplum, uygarlık ve sürdürülebilir gelişmişliğin kaosa, kavgaya ve savaşa meydan vermemesi açısından önemlidir.

KAYNAKÇA

- ACAR**, M. Sadık (2003). “Medeniyetler Çatışması mı, Menfaatler Çatışması mı?”, *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C. 18, S. 2, ss. 33-42.
- AKTAŞ**, Murat (2014). “Avrupa’da Yükselen İslamofobi ve Medeniyetler Çatışması Tezi”, *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, C. 13, S. 1, ss. 31-54.
- AKYAZI**, Ayşenur (2014). Yeni İletişim Ortamı Olarak Dijital Katılımcı Sözlüklerde Nefret Söylemi, *Marmara İletişim Dergisi*, S. 22, ss. 183-193.
- ALBA**, Richard (2013). “Net ve Bulanık Sınırlar: Fransa, Almanya ve Amerika Birleşik Devletlerinde İkinci Nesil Asimile ve Dışlanması”, Çev. Özcan Güngör, *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 1, ss. 87-111.
- ALJAZEERA TÜRK** (14 Mayıs 2015). <http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/charlie-hebdo-bir-donum-noktasi-oldu>, Erişim Tarihi: 30.10.2017
- ALJAZEERA TÜRK** (7 Ocak 2015). <http://www.aljazeera.com.tr/haber/charlie-hebdonun-calkantili-gecmisi>, Erişim Tarihi: 30.10.2017.
- ANADOLU AJANSI** (27 Aralık 2016). <http://aa.com.tr/tr/dunya/fransada-irkci-emplak-ilani-teпки-cekti/715314>, Erişim Tarihi: 20.11.2017.
- ARLI**, Alim (2014). *Oryantalizm, Oksidentalizm ve Şerif Mardin*, 3. Baskı, İstanbul: Küre Yayınları.
- AYDIN**, Mustafa Zeki ve Müşerref Yardım (2008). “Belçika’da İslamofobi ve Müslümanlara Yönelik Ayrımcılık”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 12, S. 1, ss. 7-32.
- BACCHI**, Umberto (2 Temmuz 2014). <http://www.ibtimes.co.uk/charlie-hebdo-website-hacked-prophet-mohammed-cartoons-385931>, Erişim Tarihi: 01.11.2017.
- BALIBAR**, Etienne ve Immanuel Wallerstein (2013). *Irk, Ulus, Sınıf: Belirsiz Kimlikler*, Çev. Nazlı Ökten, 5. Baskı, İstanbul: Metis Yayınları.
- BAUMAN**, Zgmunt (2010). *Sosyolojik Düşünmek*, Çev. Abdullah Yılmaz, 7. Baskı, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- BAUMANN**, Gerd (2006). *Çokkültürlülük Bilmecesi: Ulusal, Etnik ve Dinsel Kimlikleri Yeniden Düşünmek*, Çev. Işıl Demirakın, Ankara: Dost Kitabevi.
- BAYRAKTAR**, Rasim (2013). “Zorunlu Göçten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa”, *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 12, S. 24, ss. 109-126.
- BBC NEWS** (8 Ocak 2015). <http://www.bbc.com/news/world-europe-15551998>, Erişim Tarihi: 30.10.2017.
- BBC TÜRKÇE** (14 Ocak 2016). http://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/01/160113_charlie_hebdo_aylan_kurdi, Erişim Tarihi: 30.10.2017.

BBC TÜRKÇE (9 Ocak 2015). http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/01/150108_charlie_hebdo_cagil_kasapoglu_izlenim, Erişim Tarihi: 27.11.2017.

BERNASCONI, Robert (2000). *Irk Kavramını Kim İcat Etti ?*, Çev. Zeynep Direk vd., İstanbul: Metis Yayınları.

BİLGİN, Nuri (2007). *Sosyal Psikoloji Sözlüğü: Kavramlar, Yaklaşımlar*, 2. Baskı, Ankara: Bağlam Yayınları.

BOZKURT, Veysel (2014). *Değişen Dünyada Sosyoloji*, 10. Baskı, Bursa: Ekin Yayınevi.

CAN, Faruk (2005). *Bilgi Çağının Güdümlü Silahı Medya*, İstanbul: Alfa Yayınları.

CANATAN, Kadir (2008). "Hollanda Toplumunda Yabancı Karşıtı Tutumların Analizi", *Turkish Studies International Periodical for the Language, Literature and History of Turkish or Turkic*, C. 3, S. 7, ss. 220-240.

CHARLİE HEBDO (14 Ocak 2015). <http://www.serdarkaya.com/charlie-hebdo/karikaturler/23-10-ch-cover10-14jan2015-no1178.jpg>, Erişim Tarihi: 27.11.2017.

CHARLİE HEBDO (19 Eylül 2012). <http://www.serdarkaya.com/charlie-hebdo/karikaturler/23-06-ch-cover06-19sep2012-no1057.jpg>, Erişim Tarihi: 27.11.2017.

CHARLİE HEBDO (2 Kasım 2011). <http://www.serdarkaya.com/charlie-hebdo/karikaturler/23-04-ch-cover04-02nov2011-no1011.jpg>, Erişim Tarihi: 27.11.2017.

CHARLİE HEBDO (22 Ekim 2014). <http://www.serdarkaya.com/charlie-hebdo/karikaturler/23-09-ch-cover09-22oct2014-no1166.jpg>, Erişim Tarihi: 27.11.2017.

CHARLİE HEBDO (7 Ocak 2015). <http://www.serdarkaya.com/charlie-hebdo/karikaturler/09-01-bagdadi.png>, Erişim Tarihi: 27.11.2017.

Charlie Hebdo English Edition, <https://charliehebdoenglish.wordpress.com/>, Erişim Tarihi: 25.09.2017.

CHARLİE HEBDO, <https://charliehebdo.fr/en/history/>, Erişim Tarihi: 15.11.2017.

ÇETİNKAYA, Bayram Ali (2009). "Batı'daki Sürgün Doğulu/Yabancı Edward Said'in Gözüyle Oryantalizm- Öteki'nin Tanımlanması", *Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi*, S. 1, ss. 3-23.

ÇORUK, Ali Şükrü (2007). "Oryantalizm Üzerine Notlar", *Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 9, S. 2, ss. 193-204.

ÇÖTOK, Nesrin Akıncı (2013). "Avrupa Ekseninde Yabancı Korkusu ve İslamofobi Algısının Değerlendirilmesi", *Turkish Studies International Periodical for the Language, Literature and History of Turkish or Turkic*, C. 8, S. 6, ss. 1-13.

- DELLAL**, Nevide Akpınar (2016). “Çokkültürlü Bir Toplumda Kültürlerarası Diyalog ve Önyargılar, Almanya’daki Türk Kökenli Göçmenler Örneği”, *The International Journal of Educational Researchers*, C. 7, S. 2, ss. 32-43.
- DEMİRTAŞ**, H. Andaç (2003). “Sosyal Kimlik Kuramı, Temel Kavram ve Varsayımlar”, *İletişim: Araştırmaları Dergisi*, S. 1, C. 1, ss. 123-144.
- DERRIDA**, Jacques (2011). *Öteki Hedef (Başka Baş)*, Çev. Melih Başaran, 2. Baskı, İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- DOYURAN**, Bilhan (1990). “Önyargılar-Yabancı Düşmanlığı ve Yurtdışındaki Türk İşçi Aileleri”, *Kurgu Dergisi*, S. 7, ss. 57-67.
- EDGERTON**, Robert B. (2015). *Hasta Toplular*, Çev. Harun Turgut, 2. Baskı, Ankara: Buzdağı Yayınevi.
- ENSONHABER** (22 Ocak 2016). <http://kralspor.ensonhaber.com/sezer-ozmen-fransada-bana-irkcilik-yaptilar-2016-01-22.html>, Erişim Tarihi: 01.11.2017.
- ER**, Tuba ve Kemal Ataman (2008). “İslamofobi ve Avrupa’da Birlikte Yaşama Tecrübesi Üzerine”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 17, S. 2, ss. 747-770.
- ERGİL**, Doğu (2015). “Avrupa’da Yaygınlaşan Yabancı Düşmanlığı Üzerine Düşünceler”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, C. 37, S. 3, ss. 153-157.
- ERSÖZ**, Evrim ve A. Didem Uslu (2012). “Doğu-Batı Karşılaşmasında Çatışma, Karmaşa ve Muhtemel Bir Uzlaşma”, *Tiyatro Eleştirmenliği ve Dramaturji Bölüm Dergisi*, S. 7, ss. 67-86.
- ERTAN**, Kıvılcım Akkoyunlu (2007). “Paris Banliyö Hareketini Anlamak: Manuel Castells’i Yeniden Okumak”, *Amme İdaresi Dergisi*, C. 40, S. 1, ss. 57-83.
- EUMC**, Avrupa Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığını İzleme Merkezi (EUMC) Raporu (2006). Avrupa Birliği’nde Müslümanlar: Ayrımcılık ve İslamofobi, https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1936-EUMC-highlights-TR.pdf, Erişim Tarihi: 11.10.2017.
- EURONEWS** (7 Ocak 2015). <http://tr.euronews.com/2015/01/07/charlie-hebdo-neden-saldiriya-ugradi>, Erişim Tarihi: 30.10.2017.
- FENTON**, Steve (2001). *Etnisite: Irkçılık, Sınıf ve Kültür*, Çev. Nihat Şad, Ankara: Phoenix Yayınevi.
- GENÇ**, Hale, DW (7 Ocak 2015). <http://www.dw.com/tr/ge%C3%A7mi%C5%9Fte-charlie-hebdo/a-18175260>, Erişim Tarihi: 30.10.2017.
- GIRARD**, René (2010). *Kültürün Kökenleri*, Çev. Mükremin Yaman ve Ayten Er, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- GÖLE**, Nilüfer (2015). *Gündelik Yaşamda Avrupalı Müslümanlar Avrupa Kamusal Alanındaki İslam İhtilafları Üzerine Bir Araştırma*, İstanbul: Metis Yayıncılık.

GÖNENÇ, E. Özgür (2002). Medya ve Terör, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, C. 1, S. 12, ss. 279-288.

GÜREL, Nil (2011). “Kişilik Psikolojisi, Önyargının Psikolojisi ve Kamuoyu: Gordon Allport ve Walter Lippmann’ın Görüşleri Çerçevesinde Bir Değerlendirme”, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 2 S. 2, ss. 101-134.

GÜRKAYNAK, Esra Çuhadar (2012). “Toplumsal Temas: Önyargı ve Ayrımcılığı Önlemek İçin Bir Sosyal Değişim Aracı Olarak Kullanılabilir mi?”, *Ayrımcılık Çok Boyutlu Yaklaşımlar*, Der. K. Çayır ve M.A. Ceyhan, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, ss. 255-267.

GÜRSES, İbrahim (2005). “Önyargının Nedenleri”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 14, S. 1, ss. 143-160.

HABA, Kumiko (2015). “The Power Shift: National Anxiety, Territorial Dispute and Trans-Regional Cooperation in Asia and The US Role”, *International Relations and Diplomacy*, C. 3, S.3, ss. 209-219.

HABERTÜRK (11 Ocak 2015). <http://www.haberturk.com/yasam/haber/1029156-charb-islamofobi-karsiti-bir-kitap-cikaracakti>, Erişim Tarihi: 01.11.2017.

HABERTÜRK (7 Ocak 2015). <http://www.haberturk.com/dunya/haber/1027833-pariste-katliam-12-olu>, Erişim Tarihi: 01.11.2017.

HOBSBAWN, Eric (2008). *Küreselleşme, Demokrasi ve Terörizm*, Çev. Osman Akınbay, İstanbul: Agora Kitaplığı.

HUNTINGTON, Samuel P. (2002). “Medeniyetler Çatışması mı?”, *Medeniyetler Çatışması*, Der. Murat Yılmaz, 7. Baskı, Ankara: Vadi Yayınları, ss. 22-49.

HUNTINGTON, Samuel P. (2010). *Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması*, Çev. Mehmet Turhan ve Cem Soydemir, 7. Baskı, İstanbul: Okuyan Us Yayınları.

HÜRRİYET (13 Kasım 2015). <http://www.hurriyet.com.tr/pariste-silahli-saldiri-40013825>, Erişim Tarihi: 01.11.2017.

İLHAN, Rifat S. ve Abdülkadir Çevik (2013). “Önyargıların Psikolojisi: Psikodinamik Bir Gözden Geçirme”, *Nesne Dergisi*, C. 1, S. 1, ss. 52-67.

İNANÇ, Zeynep Songülen ve Selvet Çetin (2011). “Avrupa’nın Kendine Dönen Silahı: Dışlayıcılık ve Ayrımcılık”, *SDE Analiz*, ss. 1-36.

İNTERNETHABER (8 Ocak 2015). <http://www.internethaber.com/charlie-hebdo-dergi-saldirisinin-asil-sebebi-754619h.htm>, Erişim Tarihi: 30.10.2017.

JYLLANDS POSTEN (30 Eylül 2005). <http://www.serdarkaya.com/charlie-hebdo/karikaturler/16-01-muhammeds-ansigt.jpg>, Erişim Tarihi: 27.11.2017.

KARASAR, Niyazi (2006). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, 16. Baskı, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

KAYA, Ayhan (2006). The Beur Uprising: Poverty and Muslims Atheists in France, <http://www.eurozine.com/the-beur-uprising/>, Erişim Tarihi: 30.10.2017.

KAYA, Serdar (2017). *İfade Özgürlüğü ve Dini Hassasiyetler -Charlie Hebdo ve Hz. Muhammed Karikatürleri-*, İstanbul, Liber Plus Yayınları.

KEDOURİE, Elie (1971). *Avrupa'da Milliyetçilik*, Çev. M. Haluk Timurtaş, Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

KEPENEK, Büşra (2016). Güncel Raporlar Işığında Avrupa'da Yükselen İslam Düşmanlığı, *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*, C. 2, S. 3, ss. 68-73.

KEYMAN, Fuat, Mahmut Mutman ve Meyda Yeğenoğlu (1999). "Giriş: Dünya Nasıl Dünya Oldu", *Oryantalizm, Hegemonya ve Kültürel Fark*, Der. Fuat Keyman, Mahmut Mutman ve Meyda Yeğenoğlu, İstanbul: İletişim Yayınları, ss. 7-23.

KÖSE, Meryem ve Meryem Küçük (2015). "Oryantalizm ve Öteki Algısı", *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, C. 1, S. 1, ss. 107-127.

KULA, Onur Bilge (2012). *Batı Felsefesinde Oryantalizm ve Türk İmgesi*, 11. Baskı, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

LEVI-STRAUSS, Claude (2013). *İrk, Tarih ve Kültür*, Çev. Haldun Bayrı vd., 6. Baskı, İstanbul: Metis Yayınları.

LEWIS, Bernard (1996). *Cultures in Conflict: Christians, Muslims and Jews in the Age of Discovery*, New York: Oxford University Press.

MADRAN, H. Andaç Demirtaş (2012). "Sosyal Kimlik ve Ayrımcılık", *Ayrımcılık Çok Boyutlu Yaklaşımlar*, Der. K. Çayır ve M.A. Ceyhan, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, ss. 73-85.

MARSHALL, Gordon (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*, Çev. Osman Akınhay ve Derya Kömürcü, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

MERİÇ, Övünç ve Nesrin Yazar (2015). "İmparatorluğu Sorunsallaştırmak: #Charliehebdosaldırısı ve İslami Radikalizm", *Ankara Üniversitesi İleç Dergisi*, C.2, S.1, ss. 11-43.

MERRIAM, Sharan B. (2009). *Qualitative Research: A Guide to Design and Implementation*, 2. Baskı, San Francisco: Jossey-Bass.

MORA, Necla (2008). "Kendi-Öteki İletişimi ve Etnomerkezcilik", *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, C. 5, S. 2, ss. 206-218.

MORLEY, David ve Kevin Robins (2011). *Kimlik Mekânları: Küresel Medya, Elektronik Ortamlar ve Kültürel Sınırlar*, Çev. Emrehan Zeybekoğlu, 2. Baskı, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

MUTMAN, Mahmut (1999). "Oryantalizmin Gölgesi Altında: Batı'ya Karşı İslam", *Oryantalizm, Hegemonya ve Kültürel Fark*, Der. Fuat Keyman, Mahmut Mutman ve Meyda Yeğenoğlu, İstanbul: İletişim Yayınları, ss. 25-69.

MUTMAN, Mahmut (2009). “Oryantalizm/Şarkiyatçılık”, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Modernleşme ve Batıcılık*, Ed. Uygur Kocabaşoğlu, , C. 3, 5. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, ss. 189-212.

NTV (15 Ocak 2015). <https://www.ntv.com.tr/galeri/dunya/yahudi-market-baskininin-yeni-goruntuleri-yayinlandi.dKocvU6HBEa3Bby4kIWPPQ>, Erişim Tarihi: 01.11.2017.

Organization Racism Islamophobia Watch- ORIW (2015). Fransızca Konuşulan Ülkelerde İslamofobi ve Irkçılık Üzerine Hazırlanan Rapor, http://www.oriw.org/wp-content/uploads/2015/04/Raporu_oriw_Ocak_2015_tur.pdf, Erişim Tarihi: 30.10.2017.

ÖRMECİ, Ozan (2017). “Yakın Dönem Türkiye-Fransa İlişkileri: 2017 Fransa Cumhurbaşkanlığı Seçimleri ve Sonrasına Dair Öngörüler”, *Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 10, S. 1, ss. 74-86.

ÖZDEMİR, Neslihan (2015). Türkiye ve Fransa Örnekleriyle Uluslararası Göç ve Yabancı Düşmanlığı-Kitap incelemesi, *Tesam Akademi*, C.2, S. 2, ss. 245-250.

ÖZER, Ahmet (2009). “11 Eylül, Bölünen Dünya, Huntington ve Çatışma”, *Toplum ve Demokrasi Dergisi*, C. 3, S. 5, ss. 191-210.

ÖZSÜER, Esra (2012). “Türk-Yunan İlişkilerinde ‘Biz’ ve ‘Öteki’ Önyargıların Dinamikleri”, *Avrasya İncelemeleri Dergisi*, C. 1, S. 2, ss. 269-309.

PARLA, Jale (2002). *Efendilik, Şarkiyatçılık, Kölelik*, 2. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.

SAĞIR, Adem (2015). “Kamusal Hayatın Dışlanan Yüzleri Olarak Avrupalı Müslümanlar ve İslamofobi Tartışmaları”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, C. 4, S. 4, ss. 1024-1048.

SAİD, Edward W. (2010). *Şarkiyatçılık, Batı’nın Şark Anlayışları*, Çev. Berna Ülner, 5. Baskı, İstanbul: Metis Yayınları.

SAPANCALI, Faruk (2005). “Avrupa Birliği’nde Sosyal Dışlanma Sorunu ve Mücadele Yöntemleri”, *Çalışma ve Toplum Dergisi*, C. 3, S. 6, ss. 51-106.

SCHNAPPER, Dominique (2005). *Sosyoloji Düşüncesinin Özünde Öteki İle İlişki*, Çev. Ayşegül Sönmezay, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

SELÇUK, Senem Sönmez (2012). “Postmodern Dönemde Farklılığın Kutsanması ve Toplumun Parçacılaştırılması: Öteki ve Ötekileştirme”, *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, C. 15, S. 2, ss. 78-99.

SÖZEN, Edibe (1991). “Sosyal Kimlik Kavramının Sosyolojik ve Sosyal Psikolojik Bir İncelemesi”, *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, S. 23, ss. 93-108.

SÜRGEVİL, Olca (2008). “Farklılık Kavramına ve Farklılıkların Yönetimine Temel Oluşturan Sosyo-Psikolojik Kuramlar ve Yaklaşımlar”, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 11, S. 20, ss. 111-124.

ŞAHİN, Çavuş (2010). “Veri Toplama Teknikleri”, *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Der. Remzi Y. Kınal, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, ss. 121-180.

TAŞ, Mehmet (1999). *Avrupa’da Irkçılık: Göçmenler ve Aşırı Sağ Partiler*, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

TIME (7 Ocak 2015). <http://time.com/3657256/charlie-hebdo-paris-attack/>, Erişim Tarihi: 30.10.2017.

TOPSES, Mehmet Devrim ve Doğan Bıçkı (2010). “Medeniyetler Çatışması Kuramının Sosyolojik Eleştirisi”, *Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*, C. 6, S. 1, ss. 65-72.

TRT Haber (13 Nisan 2016). <http://www.trthaber.com/haber/dunya/fransiz-basbakan-basortusu-yasagini-savundu-244707.html>, Erişim Tarihi: 30.10.2017.

TURNER, Bryan S. (2002). *Oryantalizm, Postmodernizm ve Globalizm*, Çev. İbrahim Kapaklıkaya, İstanbul: Anka Yayınları.

TÜRK DİL KURUMU (2017). http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=NEFRET, Erişim Tarihi: 01.10.2017.

ÜREGEN, Abdülkerim (2011). “Medeniyet Kavramı Etrafında Yeni Tartışmalar: Medeniyetler Çatışması mı?”, *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, S. 25, ss. 39-57.

VARDAL, Zeynep Burcu (2015). Nefret Söylemi ve Yeni Medya, Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, C. 2, S. 1, ss. 132-156.

VOLTAIRE (2012). *Türkler, Müslümanlar ve Ötekiler*, Der. Cengiz Orhan, 5. Baskı, Ankara: İğüs Yayınları.

VURAL, Hasan Saim (2005). *Avrupa’da Radikal Sağın Yükselişi*, İstanbul: İletişim Yayınları.

WALLERSTEIN, Immanuel (2012). *Bildiğimiz Dünyanın Sonu: Yirmi Birinci Yüzyıl İçin Sosyal Bilim*, Çev. Tuncay Birkan, 4. Baskı, İstanbul: Metis Yayınları.

YANIKKAYA, Berrin (2009). “Gündelik Hayatın Suretinde: Öteki Korkusu, Görsel Şiddet ve Medya”, Der. Barış Çoban, Medya, Milliyetçilik, Şiddet, İstanbul: Su Yayınları, ss.11-27.

YARDIM, Müşerref (2015). “Avrupa Frankofon Medyasında Müslüman Kadınının Örtüsüne Yönelik Stereotipler”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 8, S. 38, ss. 113-123.

YARDIM, Müşerref (2016). “İç Grup (Biz) ve Dış Grup (Onlar) Bağlamında Fransız İntelligentsia Örneği”, *Sosyoloji Konferansları*, S. 54, ss. 333-350.

YILDIRIM, Ali ve Hasan Şimşek (1999). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

YILMAZ, Murat (2002). “Medeniyetler Çatışması’na Giriş”, *Medeniyetler Çatışması*, Der. Murat Yılmaz, 7. Baskı, Ankara: Vadi Yayınları, ss. 13-21.

YÜKSEL, Mehmet (2014). “İslamofobinin Tarihsel Temellerine Bir Bakış: Oryantalizm ya da Batı ve Öteki”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 72, S. 1, ss. 189-200.

ZENGİNOĞLU, Samet (2016). “Uluslararası Terörizm ve Avrupa Birliği”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 25, ss. 157-178.

Öz Geçmiş

Araştırmacı, 1991 yılında Afyonkarahisar'da doğdu. 2009 yılında Konya'da lise eğitimini tamamladıktan sonra 2010 yılında Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler bölümünü kazandı. 2012-2013 eğitim öğretim döneminde Erasmus Öğrenci Değişim Programı kapsamında Polonya'da eğitimine devam eden araştırmacı, 2014 yılında Selçuk Üniversitesi'nden mezun oldu. Aynı yıl Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalında yüksek lisans eğitimine başladı. 2014-2015 Öğretim Yılı, Bahar Yarıyılında, Konya'da bir devlet okulunda ücretli İngilizce öğretmeni olarak çalıştı.

